המודיע

בטאון אגודת ישראל העולמית — ירושלים

בס״ד יום ועש״ק, פ׳ שופטים ג׳ אלול מ״ז (28 באוגוסט 87)
דף היומי: בבלי — בבא בתרא ק״ד; ירושלמי — גיטין ל״ח

שנה ל״ח גליון 10878
1.10 ש״ח כ׳ מע״מ

יד ישראל "השקעה ונופש-ירושלים"
מבצע מיוחד!
דירה 2 חדרים מרוהטים + פינת מטבח במלון דירות מפואר סמוך לטרמפ גאולה
הנופש יש לך המשפחתך – דירת נופש פרטית בכל שנה — כל החיים
שלך בהוצאה חד־פעמית
החל מ־1,900$ בלבד!!
סכום זה תוכל לשלם גם ב־60 תשלומים חודשיים
דור-נוף 02־384421, 384448

פרס מנסה לגייס תומכים בממשלה לפתח את מטוס שנות האלפיים

שמיר משכנע שרים לתמוך בתוכניתו ★ עדיין לא ברור אם תערך הצבעה ביום א׳

מאת סופרנו הכלכלי

ראש הממשלה יצחק שמיר וכמלא מקומו שמעון פרס ימשיכו היום את המגעים לשכנע שרים לתמוך בתוכניות שהציעו כל אחד מהם בנפרד בעניין הלביא. יתכן כי השניים ייפגשו היום כדי לתאם עמדות לקראת ישיבת הממשלה הקרובה.

ראש הממשלה יצחק שמיר תומך בתוכנית שלפיה יימשך ייצור השוטף של הלביא. ההערכות הן כי לתוכניתו של ראש הממשלה 11 תומכים וביניהם השרים: מודעי, שרון, לוי, ארבלי, ארנס, הורביץ, פת, קורפו, קצב ויוסף שפירא.

ממלא מקום ראש הממשלה סבור שיש לפתח את "מטוס שנות האלפיים". פרס גילה אתמול כי חיל האויר והתעשיה האוירית שוקדים על פיתוחו של מטוס ללא טייס שיהיה מטוס העתיד. הוא אמר כי בתוכניתו מובטחת תעסוקה למרבית עובדי התעשיה האוירית ואי חריגה ממסגרת תקציב המדינה. בתוכניתו של ממלא מקום ראש הממשלה תומכים לפי שעה 13 שרים וביניהם: פרס, רבין, נסים, בר־לב, המר, יעקבי, גבון, נחמקין, הרב

(המשך בעמוד ב׳)

תחזית מזג האויר להיום

מזג האויר יוסיף להיות נוח, הים גלי, גובה הגלים 50—100 ס״מ. טמפרטורות המים 28 מעלות.

הטמפרטורות: ירושלים 18—27, צפת 16—28, חיפה 23—31, טבריה 22—37, תל אביב 20—30 באר שבע 20—33

גברו הסיכויים לחתימת הסכם פרוק נשק גרעיני

לאחר שגרמניה הסכימה לפרוק טילים לטווח בינוני

לוס אנג'לס, — הנשיא רייגן פועל עתה במרץ כדי להביא לחתימה תוך זמן קצר של האמנה האוסרת על השימוש בטילים גרעיניים לטווח בינוני, לאחר שקנצלר גרמניה המערבית הס־כים לסלק את המכשול האחרון לחתימת אמנה מעין זו.

רייגן קידם אתמול בברכה את הצעתו של מנהיג גרמניה המער־בית הלמוט קוהל לפרק 72 טילים מדגם "פרשינג 1־א", אם יגיעו מעצמות העל להסכמה בדבר בי־טול שני סוגים של כלי נשק, הכ־לולים בהגדרה "כוחות גרעיניים לטווח בינוני".

פקיד בכיר בבית הלבן, ששו־חח עם כתבים בתנאי ששמו לא יפורסם ברבים, אמר כי עתה הסיכויים לחתימת הסכם לצמצום החימוש, שעשוי לסלול את הדרך לפגישת פיסגה בין הנשיא רייגן למנהיג הסובייטי מיכאיל גורבא־צ'וב נראים טובים יותר.

דובר סובייטי קיבל ביום ה׳ בברכה מסויגת את הכרזתו של קאנצלר מערב־גרמניה, הלמוט קוהל, כי בון עשויה לחסל את טילי ה"פרשינג־1א" שלה, אם אמנם יגיעו מעצמות העל להסכם ביניהן בדבר צמצום הטילים הגרעיניים לטווח בינוני.

ברוך בנימין זאב ברנדווין
קרית צאנז — ירושלים

שושנה גרינוולד
ירושלים

מאורשים

בס״ד, אור ליום ו׳ ערש״ק ג׳ אלול תשמ״ז

צבי רפול
בני ברק

נעמי בלסקי
אשדוד

מאורשים

בס״ד, ר״ח אלול תשמ״ז

דוד נדב
תל אביב

ליבי גולד
הר נוף ירושלים

מאורשים

בס״ד, אור ליום ב׳ אלול תשמ״ז

ברכת מזל טוב

למכובדנו ומוקירי ספרא וסייפא במערכות היהדות הנאמנה

רבי משה עקיבא דרוק נ״י
ורעיתו הכבודה תחי׳
לשי״ב שלשלת היוחסין
הר׳ חיים יוליס נ״י
לבנם — חתנו המושלם ר׳ יוסף שיחי׳
ורעיתו הכבודה שרה תחי׳
לאירוסי הנכד — הבן המופלג רב הכשרון
יהושע דב נ״י
עב״ג תחי׳

יהא הבנין הזה בנין עדי עד לתפארת המשפחות הכבודות
בצלאל לנדוי וביתו!

משלחת גדולי תורה העלתה את זעקת השבת בפני נשיא המדינה

במשלחת השתתפו ראשי ישיבות ונציגי אגו״י בעירית ירושלים

משלחת ראשי ישיבות ונציגי אגו״י בעירית ירושלים במעון בית נשיא המדינה (צילום: יצחק אלהרר)

משלחת נכבדה של גדולי תורה מפורסמים בירושלים, בה השתתפו חברי מועצת גדולי התורה הגאון רבי אברהם יעקב זלזניק שליט״א ראש ישיבת עץ חיים, והגאון רבי שמחה זיסל ברודיא שליט״א ראש ישיבת חברון, הגאון רבי פנחס שיינברג שליט״א ראש ישיבת "תורה אור" והגאון רבי יצחק פלקסר שליט״א ראב״ד בד״צ של אגו״י נפגשה אמש לשיחה מיוחדת ומרגשת עם נשיא המדינה מר חיים הר־צוג, בה הובעה הדרישה מהנשיא להפעיל לאלתר את השפעתו ולהטיל את כל כובד משקלו להפסקת הפירצות המחרידות בחומת השבת, המאיימות על שלומה של ירושלים וקדושתה הצבורית.

סופרנו מציין כי המפגש התנהל באוירה מכובדת ובאוירה רצינית ששיקפה את חומרת השעה, והשתתפו בה גם חברי סיעת אגו־דת ישראל במועצת עירית ירושלים הרב מאיר פרוש, הרב אברהם יוסף לייזרזון, והרב שמחה בונם קליין, אשר יזמו את הפגישה בבית הנשיא.

ראשון הדוברים הגרי״י פלקסר שליט״א, הציג בראשונה את משלחת ראשי הישיבות בהדגישו כי הם מייצגים חלק גדול ונכבד מעולם התורה בעיר, לאחר מכן הסביר במילים קולעות וכואבות את מטרת הפגישה הבלתי שיגר־תית שנועדה לפנות לנשיא המדינה ולבקש את התערבותו הדחופה למניעת ההידרדרות המסוכנת בתחום השבת, הטומנת בחובה סכנה רצינית של ריב אחים בעיר הקודש, הוא ייחד דברים על כוחה וסגולתה של השבת הנתונה כיום למרמס וקרא לנשיא לצאת בקרי־אה לאותם גורמים הרסניים להבין לנפשה של השבת ולרגשותיהם של מאות אלפי שומריה ולחזור בהם מכוונתם.

חברי מועצת גדולי התורה הגרש״ז ברודיא שליט״א והגרא״י זלזניק שליט״א הצטרפו להבעת הכאב העמוק הפוקד את כל נאמני התורה על הפגיעות החדשות הד־מזעזעות להרס בקדושת השבת, דבר שאין לו תקדים בירושלים, והתעכבו בין היתר על הצורך הדחוף לנקוט בצעדים מיידים תמרצים כדי לעצור את הסחף הנורא המתסיס את הצבור כולו. הם גם גינו את השמצת היהדות החרדית בעקבות מעשים בלתי אחראיים של בודדים.

הגרח״פ שיינברג שליט״א התעכב בדבריו, בשפה האנגלית, על הנזק העצום לעליית יהודים ארצה כתוצאה מהמתרחש בי־רושלים סביב מאבק השבת.

(המשך בעמוד ב׳)

הדלקת הנרות

	ירושלים	תל אביב	חיפה	באר שבע
ער״ש	6.32	6.51	6.45	6.47
מוצ״ש	7.45	7.48	7.48	8.24

מוצש״ק לשיטת ר״ת 8.24

"סופר ספר" בהנהלת שמואל בלוטניק
"היכל הספר" בהנהלת א.ב. רובינשטיין

5 חיילים סוריים נפצעו קל בפיגוע בבקעת לבנון

שתורא — 5 חיילים סוריים נפצעו קל אתמול בהתפוצצות פצצה, בבקעת לבנון שבשליטת הסורים, ממטען צד כאשר האו־טובוס שלהם עבר בכביש בדרכו לדמשק.

ההתפוצצות ארעה בשעה 13:10 בכביש ביירות־דמשק, ביציאה מן העיר שתורא.

הכוחות הסוריים בגזרה חסמו את הכביש כדי לערוך חיפושים.

מרכז מוסדות זוועהיל
בנשיאות כ״ק מרן האדמו״ר שליט״א

הזמנה

אנו מתכבדים בזה להזמין את ידידנו ואוהדינו להשתתף
בכנס מלוה מלכה
שיתקיים אי״ה במוצש״ק פ׳ שופטים אור לד׳ אלול תשמ״ז בשעה 9.00 באולם "נהדרי" רח׳ אור החיים 19 בני ברק
בראשות כ״ק מרן האדמו״ר שליט״א
ובהשתתפות אדמו״רים, רבנים, ראשי ישיבות ואישי ציבור
השתתפותכם חשובה מאד, ותהיה לנו לכבוד ועידוד לחיזוק מוסדותינו הק׳
ברגשי כבוד רב
ועד הידידים למען המוסדות בבני ברק — ההנהלה

גובר המתח ב״ם לנוכח המגמה להמשך חלולי השבת

המשטרה נערכת בכוחות מוגברים ★ בג״צ לא נענה לעתירת חילונים להפגין במאה שערים

— מאת כתב "המודיע" —

עד הרגע האחרון, מקווה כל צבור מקדשי שביעי בירושלים, בארץ ובכל העולם, כי תגבר התבונה וינצח הרגש היהודי ושוב לא תחולל בפרהסיה ולהכעיס השבת בירושלים — זו התחושה בקרב פעילי השבת הנערכים לקראת השבת הקרובה.

כפי שנמסר אתמול, בעל קלטע עומד איתן בדעתו כי אין להשלים עם חלולי שבת מתגרים אלו וכאמור הוא מצפה ששורת המגעים והמהלכים שנקטו ישפיעו לכל תחולל השבת. מן המ־שטרה נמסר אתמול כי אין בדעת המשטרה לאכוף את חוקי העזר העירוני האוסר הקרנת סרטים מאחר וזה תחום טיפולה של העירייה. לעומת זאת, המשטרה הודיעה כי תיערך בשבת בכוחות מתוגברים ברחוב הנביאים, כדי למנוע מעבר חרדים בליל שבת אל מרכז העיר ולהיפך.

אתמול קבע בג״צ כי החלטת המשטרה לאסור הפגנה של אנשי שמאל שביקשו לקיים הפגנה בליל שבת בתוך שכונת מאה שערים — היא צודקת ואכן אין לקיים הפגנה במקום המתוכנן. בירוש־לים, לעומת זאת, נתפרסם אתמול כי בבתי כנסיות ובתי מדרשות בשכונות העיר תובע שוב זעקת ומחאת השבת, תוך תפלה ותחנו־נים לבורא עולם למען ישיבו אחים סוטים את דרכם.

עיראק מאיימת לחדש את התקפותיה על מיכליות איראן

וושינגטון — עיראק עשויה לחדש "בקרוב" את התקפותיה האוויריות על מיכליות איראניות, אם לא יחליט האו״ם לנקוט סנק־ציות נגד איראן, במקרה שמדינה זו תמשיך לסרב לקיים הפסקת אש או לנהל שיחות שלום, הודיע שגריר עיראק בארה״ב ניזאר המדון.

בראיון שפורסם אתמול ב"ניו יורק טיימס" אמר המדון, כי החלטת בגדד להפסיק זמנית את התקפותיה האוויריות במפרץ מביאה תועלת לטהראן.

● קהיר — העתון "אלאהבאר" מוסר כי מרוקו וארה״ב הסכימו לערוך תמרונים ימיים־יבשתיים־אוויריים משותפים בחודש דצמבר השנה. (ע״מ)

טילי קטיושה נחתו בגליל - אין נפגעים

פגזי מרגמה נורו לעבר אזור הבטחון

שלושה טילי קטיושה נחתו אתמול בבוקר בגליל.

כתב עתי״ם מוסר, כי סמוך לשעה 9 בבוקר הרעידו את האיזור שלוש התפוצצויות עזות. התוש־בים המשיכו בעבודתם הרגילה. בדיקה מהירה של צה״ל גילתה שלושה מכתשים של הטילים שהיו בקוטר 107 מ״מ. לא נגרם כל נזק.

אלוף פיקוד הצפון יוסי פלד ביקר במקום נפילת הטילים ונפגש עם תושבים במקום. האלוף אמר, כי "פגש תושבים עם רוח איתנה, שחזרו והדגישו בפניו כי בעייתם העיקרית היא כלכלית".

אלוף הפיקוד, המעודכן בנעשה בישובים, חזר על הבטח־תו, כי צה״ל יפעל למניעת ירי קטיושות. יצויין, כי ירי הקטיושות האחרון בישובי הגליל היה ב־15 באוגוסט, ירי נוסף לאיזור הגליל היה ב־9 באוגוסט.

בתקרית אחרת שהיתה ברצועת הבטחון, נורו פגזי מרגמה לעבר איזור הבטחון. הטילים נורו מת־חום שמעבר לרצועה ונפלו ליד הכפר קנטרה. לא נגרם כל נזק וכוחות צד״ל השיבו אש לשיתוק מקורות הירי. (עתי״ם)

מוסקבה:

מטוס קרב אמריקאי איים על מטוס־נוסעים סובייטי

מוסקבה, — בריה״מ הבריזה אתמול כי מטוס־קרב של חיל־האויר האמריקאי איים על מטוס נוסעים של חברת "אירופלוט" הסובייטית, כשהוא טס ב"מסלול התנגשות" בקרבת נמל־התעופה הבינלאומי על שם קנדי בניו־יורק.

דובר משרד החוץ הסובייטי, גנאדי גראסימוב, אמר בתדריך לעיתונאים במוסקבה, כי בריה״מ הגישה לארה״ב מחאה על התק־רית.

הוא סיפר כי מטוס־הנוסעים, בבואו ממוסקבה, התקרב לנמל־התעופה קנדי ביום א׳, כאשר אנשי הצוות הבחינו במטוס־הקרב שטס ישירות לעברם, באותו גובה ממש כמו מטוסם.

"ברגע האחרון פנה מטוס־הקרב שמאלה במהירות גדולה, והוא עבר על פני מטוס־הנוסעים כמר־חק שלא עלה על 50 עד 100 מטר", הוסיף גראסימוב. "הנוס־עים היו עדים לתמרון מסוכן זה".

מנהלת התעופה הפדרלית של ארה״ב, שנתבקשה על ידי "איר־ופלוט" לחקור בתקרית, השיבה ביום ג׳ ששום מטוס לא נמצא ביום א׳ באזור ובגובה שצויינו על ידי הסובייטים.

גראסימוב הוסיף ואמר בתד־ריך, כי בריה״מ מצפה לכך שאר־ה״ב תנקוט צעדים נאותים לה־בטחת בטחונם של מטוסי "אירופלוט" בתחום האוירי האמריקאי. (ע״ר וע״צ).

● סופיה — בולגריה החלה ברפורמה מינהלית מעמיקה שנועדה להעניק אוטונומיה יחסית לאזורים ולערים שונים. (ע״צ)

ברוך דיין האמת

בצער רב אנו מודיעים על פטירתו בשיבה טובה של ראש משפחתנו, איש ישר וצנוע בדרכיו, שייף עייל ושייף נפיק וגריס באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבותא לנפשיה בעלי אבינו וסבנו

הר״ר אריה צבי פלר זצ״ל

הלוייתו התקיימה ביום ד׳, ב׳ דר״ח אלול והובא למנוחות בהר הזיתים

המתאבלים משפחות
פלר, פוגל, מנס, רבין

יושבים שבעה בביתו רח׳ בית וגן 103, ירושלים

במלאת שנה לפטירתו של יקירנו

הרה״ח ר׳ מרדכי שרגא הלוי הלר ז״ל

בהרה״ח ר׳ נחום מאיר ז״ל

תתקיים אזכרה וגילוי מצבה אי״ה ביום ראשון ה׳ אלול (30 באוגוסט) בהר המנוחות, חלקת הרבנים, ירושלים בשעה 10.30 בבוקר

אשתו, בתה וחתנה, הנכדים
והמשפחה בארץ ובחוץ לארץ

התבורה תצא בשעה 9.15 מרח׳ אגול 10 ת״א להר המנוחות בירושלים

בית העסק הנבחר 1987
רמי אופנה והייטות
חייטות מקצועית • שרות מעולה
"בגיר" חליפות איכות 20% סוג א׳ • חדישות!!! הנחה!! לכל המוצרים
ביאליק 24 רמת גן
מחלקת תיקונים משוכללת במקום

מכון בית אולפנה ירושלים

שמח להודיע לצבור

כי הלמודים באולפן לעברית יתחילו בעזה״י ביום ג׳ ז׳ אלול תשמ״ז 1.9.87

כתות נפרדות לגברים ולנשים, הלמודים בשלש רמות: מתחילים, מתקדמים ומשתלמים, בשלוב עם למודי קודש, למודי השפה לפי תכנית ואישור משרד החינוך

העולים החדשים יהנו ממלגות משרד הקליטה

ההרשמה —
1. במשרדי "חברותא" רח׳ המלך גורג 31 ירושלים טלפון 226404־02 מיום א׳ כ״ח מנחם אב 23.8.87 כל יום בין השעות 10.30 — 12.30 לפנה״צ
2. במשרדי בית אולפנה רח׳ הרב פרנק 36 בית וגן ירושלים טלפון 420321־02 כל יום בין השעות 1 — 9 לפנה״צ החל מה׳ באלול 30.8.87

מבצע סיום סוף העונה!
למשפחות מרובות ילדים ולמשפחות בני תורה
מבצע נעלי "אטרנה" בודדים 20 — 10 ש״ח
מבצע נעלי "רומיקה" בודדים 30 — 20 ש״ח
המבצע למשך שבוע בלבד!
סקבקבים • סנדלים • לגברים ונשים
ROMIKA Eterna
אטרנה — רשת חנויות שיווק ישיר

אטליז הראשי של העדה החרדית
מודיע
על שינוי במספרי הטלפון
בחנות — 02־384396
בבית — 02־829340
בכבוד רב ה. וידצברגר

כולל אברכים דחסידי גור עמנואל ת״ו

מודעה רבא לאורייתא

לקראת זמן החורף תשמ״ח הבעל״ט תפתח במסגרת כולל האברכים דגור בעמנואל

מגמה מיוחדת לאברכים מצויינים
בסדר לימוד מיוחד
בתנאים מצויינים

נותרו עדיין מספר מקומות לאברכים מתאימים שיתגוררו במקום
בדבר פרטים 381434־02 בימים א־ה 1־9 לפנה״צ
ההנהלה

ישיבה לצעירים בית שרגא, עה״ק ירושלים ת״ו

ע״ש הגה״צ רבי שרגא אידלמן זצ״ל
שע״י ישיבת בית מאיר בני ברק

הננו מתכבדים בזה להזמין את תלמידי וידידי הגה״צ ר״ש אידלמן זצ״ל

לחנוכת בית הישיבה
ברח׳ דבורה הנביאה 5 ירושלים

שתתקיים ביום ראשון ה׳ באלול תשמ״ז בשעה תשע בבוקר בע״ה
בברכת התורה הנהלת הישיבה

בשר בקר חלק למהדרין

ניתן להשיג אצלינו

בשר בקר חלק טרי מוכשר מהשחיטה ומההשגחה המהודרת של הבד״צ מהעדה החרדית ירושלים באריזה הרמטית בתוספת פתק ובלומבה בחותמת הבד״צ

כמו״כ ניתן להשיג אצלינו עופות בהכשר הבד״צ באריזה כנ״ל

לפנות לטלפון

03־837487 03־837386

"נגרית ברקאי"

לאור ההצלחה
אנו ממשיכים במבצעים לקראת החגים
וכן לאברכי הכולל וקבלני בנין חדרי בית
אנו מבצעים ארונות קיר, חדרי ילדים, חדרי שינה,
ועבודות ארכיטקטוניות מיוחדות
מחיר לדוגמא ארונות מטבח
החל מ־120 $ למטר
טלפון מענה 706644־03
טלפון בנגריה 795042־03
כתובת הנגריה רח׳ הירדן 35 בני ברק
במרתף של אולמי החורה

הרבנות והמועצה הדתית - יהוד

ברכות לראש משביר

למעכ״ת מורינו ורבינו המרא דאתרא

הרה״ג ר׳ ניסן טורצין שליט״א
רבה של יהוד והסביבה
וראש כולל "אור יצחק"

לרגל גומרה של תורה, עם סיום הש״ס במסגרת לימודי הכולל במקומנו

יהא רעוא שיזכה עוד רבות בשנים
להגביר חילים לאורייתא

בברכת התורה ולומדיה

הרב שלמה טובים — הרב המקומי
דוד ריעני — ראש המועצה הדתית
חברי המועצה ועובדיה

סמינר בית יעקב למורות וגננות
חרמון 10 חיפה

בס״ד

הרינו מודיעים לכל התלמידות והמשתלמות
שעקב עבודות השיפוצים בסמינר
נתחיל בעז״ה את שנת הלמודים תשמ״ח
ביום ג׳ י״ד באלול 9 בספטמבר בשעה 15.00
ההנהלה

מלון מוטל צפת

4 כוכבים
הר כנען צפת
בהשגחת הרב ביסטריצקי שליט״א

נותרו מקומות לר״ה וסוכות
במחיר 80 ש״ח לאדם ליום
בית כנסת במלון
06־930914

ברכת מזל טוב חמה ולבבית

לכבוד הרה״ח ר׳ מרדכי הרש הי״ו
ולמחותנו הרה״ח ר׳ שמעון ערבליך הי״ו
ולכל המשפחות הכבודות

לרגל נישואי יוצ״ח הרב יהושע דוד ערבליך נ״י עב״ג פסיה רויזע הרש תחי׳
שהתקיימה באולמות המפוארים של אולמי "גילטון"
ברוב עם ובהדרת קודש
ובהשתתפות כ״ק מרן האדמו״ר מנדבורנא שליט״א
נכדו של ר׳ מרדכי הרש הי״ו
וכבי קדושת המעלה מרן האדמו״ר מסדיגורה שליט״א
יזכו לרוב נחת ואושר מכל צאצאיהם לתפארת המשפחות הכבודות
כעתירת
הנהלת אולמי "גילטון" תל־אביב, דרך פתח־תקוה 154 טל׳ 255959
באולמי "גילטון" המחודשים — מגישים אוכל חלק (גלאט) וללא חשש שביעית

מודעה ובקשה

היות ואנו עומדים בעת להוציא לאור כתבי תורה בהלכה ובאגדה מאת אבינו

הרה״צ הגאון ר׳ חנניה יום טוב ליפא טיטלבוים זצוק״ל
אדמו״ר מסטוב ואבדק״ק סעמהאלי יצ״ו

ע״כ אנו מבקשים לכל מי שנמצא תחת ידו דברי תורה בין בחידושי סוגיות ובין בדברי אגדה נא להודיענו
כתובת וטלפון למוסרים: 824246־02 ירושלים
או בקרית ישמח משה דואר קרית אונו
רח׳ קדושת יום טוב 4
03־355721, 03־352618
או בארה״ב מונסי ניו יורק 4259603־914
לצלצל מ־17.00 — 24.00 בערב

בייבי מט
כל מוצרי תינוקות תחת קורת גג אחד
ירושלים 285264
לרגל קבלת מלאי חדש!
מבצע חסר תקדים
★ כל סוגי העגלות וטיולונים (המבחר הגדול והמגוון ביותר!!)
★ מיטות "עוגב" "טוב לי" איטלקיות
★ טרמפולינות ★ לשאת בטיחותיות לרכב
★ לולים ★ כסאות אוכל במבחר גדול ועוד...
איכות ושירות ללא תחרות!!
להתראות בבייבי סנטר
רח׳ יחזקאל 2, כיכר השבת
מחירים לדוגמא:
★ טיולון איטלקי רק 75 ש״ח
★ כסא אוכל איטלקי רק 85 ש״ח
★ עגלה משולבת 3 חלקים רק 380 ש״ח

هكذا من الأصل

הד היום

התגרות שפלה ובזויה

מ/ה. אם על ארבעת האולמות שבהן הקרינו בשבת האחרונה סרטים, אנו מצטערים הסטרים, באו עלינו אנשי להכעיס להוסיף עליהן עוד ארבעה אולמות, הפעם אולמות קולנוע בשם "אור" שאינם אלא מקום חושך. לפי הידיעות נפרצה הגדר כליל, כאשר שבוע אחד להתחקות עד בית קולנוע "סמדר" שבמושבה הגרמנית. וזוהי התגרות פרוע בקמיבית חמורה בציבור הדתי, ציבור שומרי השבת. למרבית האירוניה המראגית הדביקו למבצע אומלל זה את הכינוי "עונג שבת" על מנת לטהר את השרץ במטבה, כי הדבר נעשה בצורה מסחרית, כדי שבדרך זה יוכלו לעקוף את חוק העזר העירוני האוסר על קיום הצגות קולנוע בשבת. הוי לא "עונג שבת" אלא "ענוש שבת".

הגורם העוסק בכך הוא אמנם שולי בהחלט, תנועת ר"צ פועלת הפעם על פי הכלל של: "כל המיצר לישראל נעשה ראש". ואלה העומדים בראשה, מתכוונים בדרך זו לגרוף קולות בקלפי, מתוך מאגר הקולות של המפלגות הגדולות, מפלגות שגם אם הן חילוניות, לא העיזו עד כה לפעול בגלוי נגד החוק, ובודאי לא בשיטה פרובקטיבית. גורם בכיר, שלא זוהה, מטעם העירייה, אמר השבוע לעתונאי, כי אם אכן יקרינו ארבעת בתי הקולנוע הנוספים סרטים בשבת הקרובה, ידחוף הדבר את העירייה לצעדים חריפים ובכלל זה להגיש תביעות משפטיות נגדם.

יוזמה מרושעת זו, מטבע הדברים שהיא גורמת סערת רוחות בירושלים. בעלי בתי הקולנוע נוטלים על עצמם מדה גדולה של אחריות לתוצאות הצלולות לבוא. שומרי שבת מכל החוגים והעדות, לא יוכלו להשלים עם פרובוקציה כזאת, שהיא מכוונת להתגרות, התגרות אלימה נגד ציבור גדול החרד על דמותה השבת בירושלים. הממונים על שלום הציבור חייבים להכנס מיד לעובי הקורה, כדי לעצור הדר־דרדרות קשה זו ביחסים שבין שומרי שבת ומחלליה.

סערת הרוחות שפרצה בירושלים בשבוע האחרון, עלולה להגיע לשיא מסוכן מאוד. רבבות היהודים החרדים שהתכנסו לתפילת מחאה נתנו ביטוי למורת הרוח שלהם. ציבור זה הוכיח, כי הוא אינו אלים, הוא רק מבקש רחמים על נפש השבת. בכל מערכת שיפוט יש מדה מסויימת של התחשבות בנושא ההתגרות שקדמה לכל פעולת מחאה אחרת. בריוני ר"צ המתכוונים לפגוע במצפונם של רבבות שומרי שבת, קבלו חיזוק רב ועידוד מדבריו של ראש העירייה, שהביע בפומבי את התרשמותו מן העובדה שכמה אולמות קטנים, שנועדו להפיץ תרבות אנשים חטאים, היו מלאים בשבת האחרונה.

נדמה לנו, שראש העירייה השמיט מידיו את השליטה על אותם פרובקטורים, ומסר את השלטון בירושלים לידי הרחוב. אל ר"צ הצטרפו בימים האחרונים גם כמה צעירים שניתקו את עצמם ממורשת האבות והם מחפשים להם אחיזה בציבור, הם מתכוונים להפגין במבואות מאה שערים ואף הגישו עתירה לבית המשפט. המשטרה שסירבה לתת את הרשיון להפגנה זו במקום המבוקש, הסכימה לתת להם רשיון להפגין בסמוך לכניסה לשכונה. גם הסכמה מוגבלת זו, יש בה משום פרובקציה נגד שכונה שהיא סמל לשמירת השבת.

הציבור הדתי שומר השבת מהווה רוב בעיר זו. המפלגות החילוניות הגדולות כמו מפלגת העבודה והליכוד, אינן רשיות להישאר אדישות נוכח התפתחות חמורה זו. בזמנו טען אחד מראשי המפלגה, כי מספר המצביעים הדתיים שומרי שבת בעד רשימת מפלגת "העבודה" גדול יותר ממספר המצביעים בעד הרשימות הדתיות. לא זה המקום לבדוק אם אין זו אלא השערה חסרת יסוד, אולם שיקול זה צריך לעמוד כנגד עיניהם של אלה היכולים לעשות ואינם עושים. הדבר אמור באופן חמור יותר כלפי העומדים בראש מפלגת הליכוד, שהיא כיום חלק מן השלטון במדינה. האם הם מסוגלים להשלים לאיזה תוצאות זה יביא לירושלים ובמיוחד לגבי המפלגות עצמן.

אין אנו מתחננים על נפשנו, אלא מתחננים ומבקשים על נפש השבת שנגדה הועלה הגרזן של קבוצה שולית של מרשיעי ברית, אנשים שמרוב להיטותם איבדו כל פרופורציה בהתנהגות שלהם והם מוכנים להצית אש בירושלים שקשה יהיה לכבות אותה.

ההתגרות השפלה והבזויה, יש בה כדי להסעיר את הרוחות בירושלים והיא מחייבת תגובה הולמת בשיקול דעת ויישוב הדעת, מבלי להיגרר אחרי פרובקציות, כאלה שנועדו להוציא את הציבור השומר שבת משלוותו.

תביעת השוק האירופי אינה אלא לחץ פוליטי

תביעת השוק האירופי המ־שותף להתיר יצוא ישיר מן הגדה לאירופה, היא בבחינת לחץ פו־ליטי מצד ראשי השוק המשותף על מדינת ישראל — אמר סגן שר החקלאות ח"כ בקדמה בפ־גישה עם מפלי משורה.

בין הסיבות להתנגדות משרד החקלאות לתביעת השוק האירופי, מנה סגן השר: פגיעה בחקלאות הערבית ביהודה ושומרון, ויריבות ריווחיות, בהשוואה למחירים הגבוהים יותר שמשיגה חברת "אגרקסקו". חברה זו משווקת את היצוא החקלאי הטרי מישראל, לרבות משטחי יהודה ושומרון ועזה. לדבריו, חקלאי הגדה ייפגעו לטובת מספר אינטרסנטים בעלי הון בגדה, שייהנו מהפסדי החק־לאים.

יע בהשגת הסדר שלום במזה"ת, מוטב שיעשה זאת בכבוד כדי ולא בלחצים כלכליים עקיפים", אמר בן־עטר הסקי: "לפי מיטב ידיעתי, ירדן מתנגדת להצעה זו לא פחות מישראל". הוא ציין, כי ירדן מעוניינת בהחזרת הגדה לשליטתה ועל כן היא מתנגדת לכל מטבדה כלכלית ובדיציה בגדה הכוונה מגמה זו. (עתי"ם)

משלחת גדולי תורה

המשך מעמוד ראשון

"עליתי ארצה — אמר הגר"פ שיינברג — עם ישיבה גדולה מניו יורק, שם לא היה חסר לי דבר. זאת, אך ורק לאחר שנוכחתי באוירה היהודית הטהורה השוררת בעיר הקודש והגעתי למסקנה שכאן ניתן להחנך תלמידים כראוי ובאטמוספרה הנאותה. בניגוד לאוירת טומאת ארץ העמים, אך באם חלילה יתנו להחדיר לכאן את טומאות הגויים הדבר יפגע בצורה חמורה ביותר בעתיד הע־ירייה.

חבר מועצת העיר הרב מאיר פרוש אמר כי עוד לפני חודשים הזהירה סיעת אגודי ההתריעה במכתב לראש העירייה כי באם לא ידסן ולא יבלום בעוד מועד את הפגיעות החמורות בצביון השבת, עלול המאבק לעבור לרחוב כפי שזה קורה כיום לצערנו, הוא גם האשים את קולק כי הפר הבטחות ברורות לאישים שונים כי יסגור כל אולם שיפתח בשבת בניגוד לחוק.

חבר מועצת העיר הרב אברהם יוסף לייזרזון טען כי האחריות כולה מוטלת על הנהגת עירית ירושלים והעומד בראשה המר פקדים על שמירתה סדר החיים התקינים בעיר, ופנה לנשיא להעמיד על חובתו את מר קולק אשר לקח את השבת כבת ערובה ליתר הבעיות הציבוריות השנויות במחלוקת כמו האיצטדיון. באשר הקשר לשמירת השבת המקיפה את כל חלקי האוכלוסיה ללא הבדל דת ומפלגה.

חבר מועצת העיר הרב שמחה בונם קליין, אמר כי השבת הקרד בה תהווה מבחן רציני לכל הה־שתלויות, וכי קיים חשש כבד למה שעלול להתחולל בעיר וחוד בה לנקוט בכל האמצעים כדי להשיב את השקט בעיר ולפעול לסגירת האולמות בשבת להקרנת סרטים.

נשיא המדינה שהאזין לדברי המשלחת בקשב רב, יחד עם אנשי לשכתו, אמר בדבריו תשובתו כי הוא ער לאופיה המיוחד של ירושלים ולקדושת השבת בעיר, והבטיח להכנס לעובי הקורה של הנושא המסעיר ולעשות כמיטב יכולתו כדי למצוא גשר ולהשקיט את הרוחות ולעצור את ההתרפה במתיחות המסוכנת בעיר, יחד עם זאת ביקש ממשלחת הרבנים וה־ציגי אגו"י לתרום את חלקם להפ־גת המתח חסר התקדים, בציינו כי המאמצים לפתרון הבעיה חייבים להתנהל באוירה שקטה ורגועה.

בתום הפגישה הודה הרב פלקסר לנשיא על ההבנה שגילה לנושא הכאוב באומרו כי מיד כאשר מסיימים את התפילה "ופ־רוש עלינו סוכת שלומך" פותחים מיד באמירת "ושמרו בני ישראל את השבת", דבר המוכיח כי שמירת השבת היא תנאי להבטחת השלום.

הנשיא גם הודיע כי זימן אליו לשיחה את ראש עירית ירושלים מר טדי קולק כדי לשמוע מפיו על המתרחש ולבדוק את הדרכים למציאת פתרון לבעיה הכאובה.

סופרנו מציין כי עם צאתה של המשלחת מבית הנשיא הגיע למ־קום מר קולק, אך הוא התחמק מפגישה פנים אל פנים עם המ־שלחת והעדיף להיעלם באחת הכניסות האחוריות לשיחה עם הנשיא.

האדמו"ר מנאראל שליט"א שב ארצה

אדמו"ר הר הי"ר מנאראל שליט"א שב ארצה לאחר שבילה החודשיים בהם שהה בארה"ב להם נכב לרגל התנת נבדה תהי שהתקיימה לפני החדשים.

האדמו"ר שליט"א התעכב בנו יורק אצל בנו הרה"ג רבי הרב בעריש שפירא אבדק"ק ...

● ירושלים — חמשה נכי צה"ל פתחו אתמול בשביתת שבת מול משרד הה"מ.

במוצ"ש - כנס מלוה מלכה בבני ברק למען מוסדות זוועהיל

במוצאי שבת פ' שופטים תיערך בבני־ברק כנס מלוה מלכה למען מוסדות זוועהיל בירושלים בהשתתפות אדמו"רים, רבני העיר, ראשי ישיבות, ואישי ציבור.

כנס זה המאורגן ע"י ועד הי־דידים המיוחד שהוקם בבני־ברק יעמוד בסימן העידוד והעזרה הדחופה הדרושה לרשת המוסדות הספרדיים בירושלים אשר זכו בשנים האחרונות לתנופה והרח־בה והתפתחות עצומה ביותר.

בקרב ידידי ואוהדי בית זוועהיל ומוסדותיה מורגשת הכנה מיוחדת למען הצלחת הכנס שיתקיים באולם "עטרת", בהש־תתפותו של כ"ק האדמו"ר שלי־ט"א, אחיו הגה"ר גולדמן שליט"א רב ביהכנ"ס בב"ב, הגר"פ שיד רב העיר כפר סבא ורבני העיר אשר ישמיעו את דבר הכנס אשר בודאי תביא להמשך תנופת פיתוח המוסדות לתפארת.

נשלמות ההכנות לקראת המעמד של חנוכת ביהמ"ד המרכזי של חסידי סדיגורה בירושלים

ההכנות לקראת חנכת בית המה"ד המרכזי לחסידי סדיגורה בירושלים שיתקיים ביום שישי הבא, פר' כי תצא, הלכות הן שלמות בימים אלה.

מנכ"ל מוסדות סדיגורה בי־רושלים, הרב חיים יצחק כהן מסר אמש כי המעמד ההיגי המפואר ההשתתפות של חסידי סדיגורה־רוזין מכל רחבי הארץ בראשותו של כ"ק אדמו"ר מסדי־גורה שליט"א ייערך במתכונת פנימית, ויכלול אירוח כלא למאות המוזמנים חסידים ואורחים למשך כל השבת.

שבת זו יוא אלול אשר חל בה יומא דהילולא של האדמו"ר הזקן הראשון רבי אברהם יעקב מסדיגורה זצ"ל בנו של הסבא קדישא מרוזין זיע"א, נקבעה גם לשבת ההכנבה כללית לקהל חסידי סדיגורה באוה"ק וכדי לאכסן את האורחים הרבים המ־גיעים מחוץ לעיר הועמד לרשותם אולמי "יהודה" ע"י הי"ה "יהוד ציון" הסמוכים למקום האירוע לסעודות שבת שישהו יהודי בכד התוא תרא.

אירועי השבת יחלו כבר ביום שישי אוה"צ, סמוך לכניסת השבת, כאשר כ"ק אדמו"ר שלי־ט"א יתכבד בקביעת המזוזה בשע־ר ביהמ"ד המפואר לתפארת במרכז קרית סדיגורה ברח' שמואל הנביא בירושלים וכמו"כ יתכבד בקביעת מזוזה רב דבית הכנסת של חסידי סדיגורה בירושלים הרב הגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א בעמח"ס "משנת יוסף" הרה"ח הרב אברהם יוסף שפירא שליט"א, ח"כ ויו"ר ועדת הכספים של הכנסת, שתורם את אולם ביהמ"ד ע"ש הוריו היקרים הרה"ח ר' פנחס שפירא ז"ל מחשובי חסידי צ'ורטקוב ומרת הינדא ע"ה.

ביהמ"ד המפואר המרשים המתנוסס לארבעה קומות עוצב בסגנון מסובב ומצודד עין, כשלכל קומה הקדושה מחשבה רבה ניתנה תשומת לב מירבית לניצול השטח רחב הידיים. בקומה הראשונה נבנו ארבעה מקראות, שישרתו את ציבור קרית חסידי סדיגורה וכן את הציבור החרדי המתגורר בשכונה. המקראות נבנו במיטב השכלולים המודרניים, באמצעי בניה מעולים, ... בקומה השנייה נמצא היכל ביהמ"ד המפואר, שיעוצב במיטב הציוד המודרני, כמיזוג אויר, ריהוט מתאים, כשמרכזו מציה הבימה, שתהיה מוגבהת ומורמת מעל פני הרצפה. בקומה זו אף מצוי ביה־מ"ד קטן, שנועד למנין שני. בימות השבוע, חודי משרדים וחדרי ספח שונים. בקומה שלישית מצויה עזרת נשים. בקומה הרביעית נמצאים חדרי שיעורים עבור תל־מידי הישיבה קטנה, ספריה תורנית גדולה ע"ש של ד"ר יחיאל קהל ז"ל ואולם לימודים עבור כולל ביהמ"ד לרבנים ודיינים ע"ש הר"ר שלום אשכנזי ז"ל.

בקרב חסידות סדיגורה וביתה רוחן קיימת דריכות רבה לקראת המעמד התורני המפואר, שיקיף את כל השבת הבאה, כשהוא מיועד בעיקר עבור עדת החסידים, מבלי לשאת בהוצאות ראווה מיותרות לרגל המצב הכלכלי הקשה כיום בעולם התורה והח־סידות. בתמונה: בנין ההיכל המ־פואר.

פרס מנסה לגייס תומכים בממשלה

המשך מעמוד ראשון

פרץ, צור, שחל ושריר. פרס קיים אתמול מספר שיחות עם שרים מהליכוד במגמה להשיג את תמיכתם בתוכניתו.

גורמים ממשלתיים העריכו אתמול כי עד לישיבת הממשלה שבה תתקיים ההצבעה בנושא הלביא, עשויים לחול שינויים באשר לדרך הצבעתם של השרים. ראש הממשלה יצחק שמיר מנסה לשכנע את שר התיירות והמשפ־טים אברהם שריר לתמוך בתוכ־ניתו. שריר השוהה עתה בחו"ל הפקיד בידי שר האוצר הצבעה נגד המשך פרוייקט הלביא ... הוא מצדד בעמדתו של ... מאידך, מלא מקום ראש הממשלה שמעון פרס ינסה לשכנע את שרת הבריאות לתמוך בתוכניתו לייצר את "מטוס שנות האלפיים". לא מן הנמנע שההצבעה בעניין תדחה.

גורמים בכירים בליכוד מתחו אתמול ביקורת על כך שאין הצבעה סיעתית בעניין הלביא וצ־יינו כי אם תתקבל הצעת פרס הרי שהליכוד יראה בעיני הציבור כמי שנתן ידו לביטולו של הפרוייקט.

השר משה ארנס אמר אתמול כי תוכניתו של שמעון פרס היא למעשה אלגנטי של הלביא. שר ... יפוטרו ושבעצם לא יהיה ניתן לדון באופן מעשי ב"לביא 2000" לפני שנת 1989.

חוגים בכירים במפלגת העבו־דה העריכו אתמול כי מ"מ ראש הממשלה שמעון פרס יותר למעשה על האפשרות לייצר את "מטוס שנות האלפיים" ובהצעתו בעצם מוצע לתעשיה האווירית לפתח פרוייקטים אחרים. לדברי־הם, הצעתו של שמעון פרס מקובלת גם על ידי ראשי המימשל באוה"ב ואישורה ימנע עימות חריף עם ארה"ב. פרס אמר אתמול כי יש לו ידיעות שלפיהן ארה"ב תסייע לישראל בפיתוח מטוס ה"אף־16" מדגם משופר והגדיל את היקף רכישותיה בארץ.

שר הבטחון יצחק רבין אמר אתמול כי במערכת הבטחון אין כל כוונה שהתעשיה האווירית תייצר מטוס מתקדם וכי 100 מליון הדולרים שיופנו לתעשיה האווירית יאפשרו לתעשיה האו־וירית לשמר את המוחות והנסיון הרב לפיתוח וייצור מטוסים וכן לסייע בפיתוח חלופות צה"ל.

הוא ציין כי מיפעל "ממוני בית שמש" לא ייצר את מנוע הלביא. ורבין גם גילה כי 45 אחוזים ממטוסי ה"כפיר" שיוצרו על ידי התעשיה האווירית מקורקעים וכי חיל הא־וויר החזיר לתעשיה האווירית 25 אחוזים מהמטוסים הם מתוחזקים על ידי התעשיה האווירית על מנת לספק לה עבודה.

ח"כ עוזי לנדאו מהליכוד מתח אתמול ביקורת חריפה על הצעתו של מ"מ ראש הממשלה ואמר כי "תמורת שלום בית במפלגתו מוכן פרס לכל פרוייקט. הצעותיו של פרס הוכנו בצורה שטחית והבי־קורת של מבקר המדינה על דרך קבלת ההחלטות בעניין הלביא בעבר, הן כאין וכאפס מול מה שראוי לפרס. פרס מציע לנו להשקיע מיליוני דולרים בעשר השנים הקרובות כדי לקבל תעשיה אווירית יהודית המתמחה אך ורק בפיתוח מטוסים שלא יטוסו" — אמר לנדאו.

סופרנו הכלכלי מציין כי עדיין לא ברור כעת האם הממשלה תצ־ביע מחרתיים בעניין הלביא ואו־לם, 20 אלף עובדי התעשיה האו־וירית ובני משפחותיהם מתכוונים לקיים מחרתיים הפגנת ענק מול משרד ראש הממשלה, בעת ישיבת הממשלה. יו"ר ארגון העובדים בתעשיה האווירית ראובן שפי אמר אתמול כי נערכו ההכנות להפגנה ואולם טרם התקבל אישור מהמשטרה לביצוע ההפגנה.

משטרת בוואריה במצב הכן לקראת הפגנות ניאו־נאצים

הנויד"ל — 600 שוטרים הוקפו במכבעת במתחון הרוקה עיר בוואר־ית קטנה זו, כדי למנוע עריכת הפגנות של הניאו־נאצים ליד אחוזת הקבר של משפחת הס. כזכור נקבר רודולף הס במקום פרטי.

המשטרה לא מרשה לאיש, פרט לתושבי המקום, להגיע לבית הקברות של ונסידל. אתמול בשעה מאוחרת נעצרו ארבעה ניאו־נאצים והשלטונות הביעו את החשש, שהניאו־נאצים מתכוונים לערוך הפגנה ביום שנקבע והוילה למועד קבורתו של רודולף הס, על אף העובדה שהגופה נלקחה למקום אחר. (ע"ר)

שרשרת המודיע לימין "קרן השביעית"

כ"ק אדמו"ר מבעלזא שליט"א תורם תרומה מכובדת למען "קרן השביעית" וקורא בזה לכל אנ"ש ולכל נאמני התורה ומצוותיה להושיט יד רחבה למען השובתים בחריש ובקציר ברחבי אוה"ק לכל דיקדוקיה והידוריה.

הר"ר אברהם פאלוך מירושלים נענה לקריאתו של הר"ר יעקב קריבוס ותורם תרומה חשובה ל"קרן השביעית" וקורא בזה להר"ר סיני ימניק ב"ב, הר"ר לייבל הורבסט, הר"ר יוסף פאלוך ת"א, עו"ד שלמה פליגלמן, האחים הר"ר אריה והר"ר חיים גולבבציק, הר"ר צבי וידניק, הר"ר מאיר ברלינסקי לקחת חלק של ממש במצות השביעית שבעתן ביטולה גלינו מארצנו.

הר"ר ישעיה ברנס מנתניה עונה לקריאתו של הרב יעקב שמעון שער ותורם סך $1,000 ל"קרן השביעית" וקורא בזה למר שמואל דרך, מר ראובן טסלר, מר משה פרידמן, מר אברהם נתן ברנס רמת גן, מר יקותיאל אלמר, מר משה ברנס בני ברק, מר משה פיבוש בני ברק להשתתף בשותפות של אמת עם "גיבורי כח עושי דברו" השומרים את מצות השביעית במסירות נפש עילאית.

הר"ר ישראל שיובליץ מבני ברק עונה לקריאתו של הרב משה אירנשטיין ותורם סך של 1,500 שקל למען "קרן השביעית" ומזמין בזה את ידידיו הקבלנים, סקל, מושקוביץ, גרנספלד לעשות כמוהו ולהושיט סיוע של ממש למען אחב"י שנטשו את שדותיהם בשנת השביעית.

הר"ר מנחם דוינסקי מבני ברק נענה לקריאתו של הר"ר חנוך ויינדבאום ותורם סך 1,500 שקל ומזמין בזה את הר"ר אברהם אלתר, הר"ר לב לביזון, הר"ר ישראל גולדשטיין, הר"ר פנחס מוסאיוף לעשות כמוהו ולהושיט יד נדיבה ל־2,000 חקלאים הפוזרים ב־180 ישובים מדן ועד הנגב שנטשו את מלאכתם בשנה זו.

עו"ד דוד זעירא מבני ברק עונה לקריאתו של הרב משה אירנשטיין ולעו"ד ד"ר יעקב ויינרוט ותורם תרומה מכובדת למען "קרן השביעית" וקורא בזה לעו"ד משה אורנשטיין ת"א, עו"ד סיני גלבוע פ"ת, עו"ד משה חרמון בני ברק, הר"ר יצחק בוכר ב"ב, הר"ר אברהם ברנס ר"ג, עו"ד משה שוב ת"א להיענות לקריאת גדולי ומאורי הדור ולהיות לאחיעזר ואחיסמך למקדשי שם שמים בשדה הבכרם.

הר"ר נפתלי אלתר מתל אביב עונה לקריאתו של הר"ר אלתר ראובן גרוזובסקי ותורם סך — 1,200 שקל ל"קרן השביעית" ומזמין בזה את הר"ר בנימין אלתר, הר"ר ליפמן אלתר, הר"ר יצחק הלפרין, הר"ר ברוך בצבריס שטיין בני ברק, הר"ר בנימין דורמבוס, הר"ר לייבל אלתר לעשות כמוהו ולהשתתף בעין יפה וברוח נדיבה ל"גיבורי הכח" שומרי השביעית באוה"ק.

הר"ר נחמיה בלייברג מירושלים עונה לקריאתו של הרב שמחה בונם קליין ותורם תרומה חשובה למען "קרן השביעית" ומזמין בזה את כל ידידיו ומכיריו לבוא לעזרת אחב"י שנטשו את מלאכתם וחוללו מהפך ב־180 ישובים ברחבי ארה"ק ע"י שמירת מצות השביעית כדבר ה'.

קרן השביעית ת.ד. 5480 ירושלים
חשבון בבנק פועלי אגודת ישראל (085)
מס' 105-332267
התרומות פטורות ממס, אישור מס' 4511345

תלמוד תורה הרי יהודה

מתכבד להזמינכם

לדינר השנתי הראשון בירושלים

לזכרה של הרבנית

חסיה סורוצקין ע"ה

הדינר יתקיים בעז"ה ביום שלישי ז' אלול תשמ"ז (1.9.87)
בשעה 7.00 בערב במלון רמת תמיד

הזמנות להשתתפות בטלפון: 345306, 02-343716

דמי השתתפות 30 ש"ח ליחיד

מקום מיוחד לנשים

בית הספר בית יעקב הצפון

של החינוך העצמאי — סנהדריה המורחבת
טל. 818208 — ירושלים

הודעה להורי תלמידותנו,

בתפילת הלב לבורא עולם להצלחה בעבודת קודש שבחינוך

אנו מחדשים את הלמודים בעז"ה
ביום ג', ז' באלול בשעה 9.00 בבוקר

התלמידות מתבקשות להופיע בתלבושת אחידה ולהצטייד בסידור, מחברות וכלי כתיבה

קבלת פנים לתלמידות העולות לכתה א' ואמהותיהן תערך בעז"ה ביום ב', ו' באלול ב־4.00 אחה"צ באולם בית הספר

בכבוד רב
ובברכת כתיבה וחתימה טובה
ההנהלה

הפעם
מבצע מיוחד
בדים ושאריות
מרהיבים ומשובחים מלאי 1987
במחיר 8־10־12 שקל
אצל פרידמן
ר' עקיבא 76, טל. 787631 ב"ב

מרכז שיקום וקידום לילדים פגועי מח C.P
מעון יום ★ גן שיקומי ★ מועדון טיפולי

דרושות
★ מורות מוסמכות לחינוך מיוחד
★ מטפלות
★ פיזיותרפיסטית
★ קלינאית תקשורת

עדיפות לבעלות נסיון בפיגור עמוק
מתאימות תפננה לתיאום ראיון
טל: 03-745094, 03-5741961 בין השעות 9.00-14.00

ORS
עבודה זמנית וקבועה
בס"ד

דרושות בחורות

למגורים אצל משפחות חרדיות ברחבי הארץ, לטיפול בילדים ולעזרה בבית, במשרה מלאה!
תנאי דיור וכלכלה - מעולים!
משכורות מצויינות!
נא לפנות למשרדנו ישירות!

העבודות בתנאי מלגה לפי תנאי ... משכר גבוה ותנאים סוציאליים מלאים!

טל. 702148-03
בני ברק
או. אר. אס... וזה עובד!

תערוכת
כלי המשכן והמקדש
תיבת נח ועוד
נמשכת ברחוב סבדה
לקבוצות מאורגנות ומשפחות
לפרטים: 03-777637

למשתלב...
חבילת אירוח
מלון רמת תמיר
שבת בראשית חינם!

להזמנות:
כתובת ת.ד. 23081 ירושלים
8244-11-7

חבילת אירוח מיוחדת לראש השנה ולסוכות
מסעדה • כלי שף

סמינר וויז'ניץ בני ברק

הודעה על פתיחת שנה"ל תשמ"ח

פתיחת שנה"ל הבעל"ט

תהיה אי"ה ביום שלישי ז' באלול תשמ"ז בשעה 11.30 לפנה"צ באולמי וויז'ניץ רח' טל־חיים 3 קרית וויז'ניץ בני ברק

★ פתיחת שנה"ל לעולות ל"ט.
ביום רביעי ח' באלול בשעה 11.30 לפנה"צ באולמי וויז'ניץ באולם הקטן

אסיפת מורות תתקיים אי"ה ביום א' ה' באלול בשעה 8.30 בערב ברח' נחמיה 22

בברכת ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו
ההנהלה

מיקרו־גל
מעבדת תיקונים וחלקים לכל סוגי התנורים
★ בדיקת קרינה — **חינם**
פרלמן, שטראוס 8
טל: 384449

גני ילדים ומעונות יום בית יעקב ירושלים
המשרד הראשי: רח' דתנאס 4 טל: 241131־228505

דרוש בדחיפות
2 דירות בשכירות חדשיות
1) בשכונת בית וגן
2) בשכונת רמות 03
בגודל 80־100 ממ"ר עם חצר
למטרת גן ילדים
לפנות בטלפון למשרדינו בשעות העבודה

הדוצלחה מדברת בעד עצמה!

מיכאל פרנקל B.S יועץ סבעוני בבני ברק ובירושלים
מטפל בבעיות אסטמה, מגרנות, לחץ דם, סכרת, אולקוס, אלרגיות למיניהן וכו'.
- בדיקת שיער אלרגיה למזון 03-767840

דרושים
לישיבה לצעירים
בבני ברק
דרוש
מדריך לפנימיה
להתקשר לטלפון 03-5708812

הגשר לעולם היהודי
THE JEWISH PRESS

Exclusive sales representative in Israel: Pirsum Chen, 43, King George St., P.O Box 7555 Jerusalem 91074, Tel. 02-248384, 249929

המסר הנכון לכתובת הנכונה...
מבצע פרסום מיוחד למוסדות חנוך, תורה וחסד
לקראת השנה החדשה הבעל"ט

לקראת השנה החדשה הבאה עלינו לטובה מפרסם הג'ואיש פרס' בגליונותיו הקרובים מדור מיוחד לפרסום מוסדות חינוך, תורה וחסד וכן מודעות ברכה לתומכיהם.

הג'ואיש פרס' הוא השבועון היהודי בשפה האנגלית הנפוץ ביותר בעולם, והוא נמצא כמעט בכל בית יהודי חשוב באמריקה.

בימים אלה שעל סף השנה החדשה, שהם ימי מגביות למען מוסדות החינוך התורה והחסד, הוסף הפרסום בג'ואיש פרס בפעולות המגביות הללו, הוא מחזק את אמינות המוסדות לנדיבים, מעניק תשומת לב לפניות המוסדות, מדרבן את הנדיבים ומודה להם על פעולותיהם.

המודעות יתפרסמו במחיר מבצע מיוחד כדאי ומוזל, 45 ש"ח לאינטש על טור + מע"מ (במקום המחיר הרגיל שהוא 59 ש"ח).
תשלום זה מזכה גם בפרסום חינם במהדורה הישראלית שהפרסום בה לבדה עולה 17 ש"ח לאינטש.

פרסים והזמנות בסוכנות הראשית בישראל:
פרסום חן, המלך ג'ורג' 43, ירושלים
טלפון: 249929, 02-248384
או במשרדי הפרסום שעמם הנכם קשורים.

משה עקיבא דרוק

העתיד הוא שלנו

התקפת המתוך על שארית הפליטה של חומת השבת בישראל, היא בה להבין את שלומי אמוני ישראל, אלה אשר קדושת השבת ומנוחתה נוגעת ללבם. התקפה זו, יוזמתם של מרשיעי ברית ה' מקצה המחנה, העירה את הנימים, אם פעם היתה לנו אשליה, לסמוך על מה שקרוי בלקסיקון הפוליטי, בשם "סטטוס־קוו", שהוא היה תמיד יסוד להבנה הדדית במדת האפשר, לפחות בכל מה שנוגע לרשות הרבים, התברר שזו היתה תקוה נכזבת בשעת המבחן.

האמת ניתנת להאמר, שבמשך השנים הלך ופחת אותו מצב, לפעמים נדמה לנו, שיש כאן "סטטוס קוו" חד־סטרי. כל אימת שהוצעו חוקים או תיקונים שיחזירו את המצב לקדמותו, נתקלנו בשצף קצף בשם אותו סטטוס קוו שהכירסום אכל בו. אין כל דמיון בין המצב שהיה קיים כאשר נקבעו אותם תחומים, לבין המצב השורר כיום, במיוחד במה שנוגע לתחבורה צבורית, לפתיחת אולמות בידור, ובשורה ארוכה של נושאים אחרים. הרשימה ארוכה מכדי שנחזור ונפרט אותה לפרטים. הכירסום המתמיד נעשה לפעמים טיפין טיפין, והרי קיים הכלל של "עבר ושנה בה, נעשית לו כהיתר". גם מה שהושג בחקיקה דתית מפורשת נעשה ללעג ולקלס. מה שלא הספיקו ליצור הפר־ליסיקאים השלימו השופטים. מה שלא עשו השופטים אשר בימים האלה, הוסיפו עליהם, אלה הנקראים בשם "הזרוע המבצעת". הגישה הסלקטיבית שהפלתה בין חוק לחוק, התחילה אמנם בגישה הפוגעת בכל מה שיש לו קשר עם ענין דתי אבל, השפעתה השלילית פגעה גם במשטר החוקי הכללי. המתירנות היא שהרסה כל גדר וכל סייג ואיש הישר בעיניו יעשה. כל שעיניו בראשו והואה את הנולד, יודע, כי אנו צועדים למשטר של אנרכיה. לא רק ההלכה אינה מחייבת את החברה, גם החוק נעשה פלסתר. העבריינות גואה בכל התחומים, הזרוע המבצעת שמנסה להתמודד עד גל זה, נראית כל כך עלובה, נגד כוחות החזקים ממנה פי כמה.

מה שמתגלה, אם על ידי המשטרה, אם על ידי מבקר המדינה ואם זה על ידי מחלקת החקירות לפשעים חמורים, אינו אלא "קצה הקרחון". גם אישים חילוניים מתלוננים על התפרקות כללית, אפילו מתוך אותם ערכים שהתימרו להחליף ערכי היסוד של היהדות. אין אנו צריכים להיות המקטרגים המקצועיים, די להאזין ולקרוא מעט מן הנאמר והנכתב, כדי להגיע לאותה מסקנא שלילית.

יש בחברה החילונית תופעות פסולות בזבלית, שאפילו אדם המנוער מתורה ומצוות לא היה יכול להעלות על דמיונו הפורה ביותר. ערכי יסוד של כל חברה מתוקנת, לא רק יהודית, נרמסו ברגל גסה. גסות הרוח נעשתה מטבע עובר לסוחר.

"תרבות הפנאי" ומכשירי הבידור התפרקו מכל צלם אלוקים. תעשיית הבידור הפכה לתרבות אנשים חטאים. עד שכל המרבה לחטוא, הרי זה משובח בעיניהם, מי שעוקב ולוא במעט אחרי אורח החיים של אלה המתימרים להיות "פרנסי הצבור" מודעים יום יום. יש מרחק ופער עצום בין אורחות החיים של שלומי אמוני ישראל, לבין אותם אנשים שהם ישראלים, רק מפני ש"ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא". יצר החיקוי מעביר את האנשים על דעתם ולפעמים רבות אנו מתחלחלים מן הידיעה שבידיהם של אלה, מסורים חייהם של אזרחי המדינה לשבט או לחסד. קלות הדעת היא אם כל חטאת.

* * *

התקפת המתוך נגד שרידי חומת השבת שאפיינה את חוצות הכרך, איננה מקרית. היא אמנם מתוכננת על ידי קבוצות שוליות שבקצה המחנה, אולם היא מתקבלת, בשתיקה כהודאה, גם על ידי אותם אנשים המיצגים מפלגות אשר עוד אינן מעיזות להרחיק לכת, ומשאירים משימה מבורעת זו לידיהם של אלה המלבים את האש הגדולה מתוך הגחלים הלוחשות.

הפעם הדברים אינם נעשים כבדרך אגב, הם מבקשים להסתער התסערות כללית על כל הקודש היקר. ומה שמדהים, כי ראשי עיריות בערים הגדולות, כמו תל־אביב, חיפה, פתח תקוה ולאחרונה גם ירושלים הצטרפו ליזומה. לא רק שהם לועגים לחוק, אלא גם מבקשים לבטלו. אותו חוק עזר עירוני שבזמנו היה אחד ההישגים של נציגי היהדות הדתית, ולא ידוע עד מה השלב הבא של אותם כוחות ההרס, מה הם מתכוונים לעשות כדי להרוס את בסיס הקיום שלנו, ואין אנו רוצים להכביד יותר על הלב.

* * *

אף על פי כן, ולמרות כל זה אנו מעיזים לומר, כי אין מקום לדכדוך, בודאי לא למרה שחורה, או חייו לייאוש. מבט מסביב, יש בו כדי לנסוך בנו תקוה לעתיד טוב יותר, אם לא בתקופה הקרובה. הרי לגבי העידן הרחוק קצת יותר.

ההתנהגות ותרבות החיים שלהם, אין כמותה הרסנית, היא נכנסה לתהליך של התאבדות לדעת קולקטיבית. הם גוזרים כלייה על עצמם. תרבות החיים החילונית, כמות שהוא משתקפת, לא רק שונה בתכלית, כי אם גם רחוקה מרחק של אלפי שנות אור, ולא רק בעניינים של אמונה ודעות. אמנם, יש ביניהם שמבקשים להתרפק על השורשים, מזכירים בכבוד את אבותיהם ואבות אבותיהם, שבהם מרדו והתרחקו מהם ומהווי החיים שעיצב את דמותם, הרי ששמר על קיומם יהודים. היו גם כאלה אשר עדיין נשמרה אצלם מדה מסוימת של "גירסא דינקותא", שביקשו להנתק ממנה בזרוע אבל גם על פתחו של גיהנום לא העיזו לחזור בתשובה. אבל מצד שני יש גם תופעה מרחקת של תנועת התשובה, שהחזירה לחיקה של היהדות, תינוקות שנשבו. כאלה שהרגישו שהריקנות אינה מנחילה תוכן לחיים, שהתחילו לחפש את הדרך חזרה אל אותם מקורות. גם אלה שלא העיזו עד כדי כך, נוקפו בהרהורים נוגים למראה התוצאות האומללות. כך נאמר לא פעם: שמרד הבנים בעידן החדש, הוא לא פחות קשה מאשר מרד הבנים בעידן הקודם. פער הדורות לא תמיד מנחיל נחת להורים, אשר לפתע הועמדו בפני שוקת שבורה.

* * *

לפני כמה ימים קראנו את דברי ההערכה של עורך "ג'רוזלם פוסט", על אחד הכתבים הבכירים של עתונו. במאמר זה מצא הכותב לציין בהדגשה את התפעלותו והתרשמותו מאהבתו הגדולה לחתול שגידל בתוך ביתו... לא אהבת בנים, לא יחסי משפחה תקינים, כי אם אהבת החתול המיוחד...

לפני זמן מה נערכה התמודדות משפטית דרמטית על חייו של כלב שנשך שבעה אנשים, אין הוא יודע שהיחס שלו להיות יותר חם ויותר לבבי מאשר היחס לבן או לבת. הם אינם מוכנים לגדל ילדים בביתם, אבל מוכנים לאמץ להם כלב.

אנו מתקשים לרדת לסוף דעתם, האם אינם חושבים שאין אושר גדול יותר ליהודי שומר תורה ומצוות, לשמוע את בנו ובתו כאשר יודעים לדבר, קורא קריאת "שמע ישראל"; וכמה הוא מתמוגג מנחת כאשר הם גדלים על ברכי התורה, הורים כאלה אינם קוצבים חיים לצאצאיהם, אלה אינם מתערבים במעשי הקדוש ברוך הוא, כל ילד נוסף מביא אתו ברכה ואושר.

ואין אנו צריכים להרחיק לכת, אלא להעמיד זה מול זה: איש הג'רוזלם פוסט לעומת איש "המרדיע" שנסתלק השבוע למנוחת לבנו, רבי ישראל [illegible] הולכים בעקבות האבות ומנחילים להם אושר. העומדים מרחוק קשה להם לתפוס שיש הרבה משפחות כאלה, שה' ישמור אותם מכל צרה וצוקה מכל נגע ומכל מחלה.

אפשר להרבות בדוגמאות המצביעות על הפער העמוק המפריד בינינו לבין אותם, הרואים את עצמם "נאורים" הקוראים לעצמם "מתקדמים" ולמעשה הם נסוגים אחורה לתקופה שקדמה לפני שחוה אם כל חי האכילה את אדם הראשון מעץ הדעת. לתקופה של פיגור, של חיים לפי המתכונת של חיית השדה. לתקופה שבה לא היתה עוד הבושה.

אי אפשר לנו שלא להצביע על שתי תופעות. לפני שנה יצאו מאות אלפי יהודים חרדים בניו־יורק ובירושלים לתת כבוד אחרון לאחד מגדולי הדור שמתוך ד' אמות הלכה שלו אי שם בניו־יורק, הקרין מתורתו על העולם. תופעה נאדרת בקודש זו, שהיתה משום הפגנה עצומה לכבודה של תורה. לא היתה מובנת בעיניו של ראש עירית ירושלים, אשר לעתים קרובות משבית את רחובותיה הראשיים של ירושלים להלולכה זו או אחרת, שמספר המשתתפים והצופים בה קטן פי אלף.

לעומת זאת, מי הם האנשים שהחברה החילונית חולקת להם כבוד אחרון. אלילי ספורט ושעשועים, שהם הדמויות הנערצות בעיני ההמון המתחנך על ברכי תרבות אנשים חטאים. אפילו "אנשי רוח ומדע", אינם ידועים להמון עם. רק מי שיודע לבעוט כדור־כדורגל, הוא סמל להערצה ולשאיפה לחקות אותו, או איזה זמר או בדחן שהגיע לפופולריות בעיני הנוער. מי שזכה בהלוויות הטכסיות היבשות של אישי מדינה ידועים ומפורסמים, ידע להבחין מה בין בני לבין חוטי.

שני עולמות, רחוקים זה מזה, אין להם שפה משותפת, פרט כאשר הם באים לידי התנגשות במערכות צבוריות. גם אז אין איש מבין את שפת רעהו, כאילו נגזרה עליהם הגזירה "שני לאומים ממעיך יפרדו". אין כאן רק פער הדורות. יש כאן הרבה יותר עמוק ומרחיק.

* * *

עם מציאות כזאת נגזר עלינו לחיות. שנים אנו מנסים למצוא שפה משותפת, לפחות לשמור על רשות הרבים, השתפקנו במינימום, לא גזרנו גזירות על הציבור. זה אנו שאיננו יכול או שאיננו רוצה לחיות עמן. עתה קמו לערער גם את המינימום.

אנו משקיפים במדה רבה של חמלה, על אותם אנשים שגוזרו כלייה על עצמם. הנסיון לערער את המעט הזה, מעורר התנגדות טבעית. מדת הערבות הכלל ישראלית של "ישראל ערבים זה לזה" מחייבת אותנו להגיב, לצאת חובת מחאה.

אבל, אסור לנו להתפס לאוירה של דכאון וייאוש. העתיד הוא שלנו, מספר הילדים שלומדים היום תורה בחדרים ובבתי הספר על טהרת קודש, הוא המבטיח את עתידנו, בנינו ערבים כי לא תשכח תורה מישראל. לבנו גואה למראה אותם תינוקות של בית רבן, כשהם משננים לעצמם תורה והלכות. יודעים אנו, כי עתידנו לפנינו, המחנה החילוני הנוהג בקלות ראש, נתקף פחד "פן ירבה". הוא מצפה שבדרך זו או אחרת הוא יכביד על לבנו. מחנה חילוני זה עומד אובד עצה. הירידה מקרב הנוער גדלה והעליה פחותה והולכת, הקנאה שלהם מולידה גלי שנאה.

גם תנועת התשובה שפקדה את החברה, מפחידה אותם. אין לך כמעט קיבוץ שמאלני שממנו לא יצאו בחורים שהלכו למצוא את אושרם על ספסלי בית המדרש. בכל סוגי הישיבות תמצא אותם. הישיבות הגדולות מתקשות לקלוט את המספר הגדול וההולך של תלמידים גם מתוך הצבור החרדי. די לציין, כי בשנה האחרונה הוקמו 13 ישיבות חדשות ברחבי הארץ, ועל כל מקום נלחמים כדי לזכות בו.

אין מקום להתיאש, העתיד הוא שלנו. הם מסתערים על רשות הרבים בחומת זעם, עולמם אינו שלהם, הם חיים חיי כלבים, צריך מעט סבלנות. אין זה פוטר אותנו מלהתמודד עם הגלים העכורים המאיימים. ריב־אחים זה אינו רצוי. אולם יש בו נקודה חיובית. הוא מחדד את הרגישות של בנינו ובנותינו. יש בו כדי להזכיר לאלה שהתרחקו, שיש שבת; שיש יהדות; שיש תחליף מלא חיים וחיוניות, יש דרך פתוחה לחיים של תוכן. חיים שיש בהם יראת שמים ויראת חטא; חיים של אושר וכבוד חיים שאין בהם בושה וכלימה. ומי שרוצה בחיים של כבוד, יבוא ויטעם מאותם חיים שהם מלאים ערכים, עקבים, כאלה. שבזכותם, אנו ממשיכים להתקיים, למרות חיי הגלות הארוכה, על אף הרדיפות והגזירות שבאו עלינו בכל גלים.

כל אלה נותנים לנו יסוד לתקוה שבעתיד הקרוב ישתנו פני הדברים. צריך מעט סבלנות. יהודים בכל הדורות ציפו ליום שבו תמלא הארץ דעה כמים לים מכסים. הם לא רחוקים. חבל לנו על אלה שנוהגים בשרירות לבם ומאבדים לבם ומאבדים עולמם בחייהם. ואנו מקוים כי יום זה לא ירחק שבו ישתנו פני הדברים.

י. שפינל

לראות בכאב

אולי נשנה כיוון ונפסיק לראות בזעם את המציאות האיומה, ובמקום זה נתחיל לראות הכל בכאב?

לא מחמת תכסיס או תחבולה, אלא קודם כל מפני שזה באמת צריך לכאוב לנו, ומלבד זאת — מפני שכך זה גם יהודי יותר, ואם זה יהודי יותר, הרי שכך זה צריך להיות.

ועל מה לכאוב? לכאוב על שכך עלתה להם להמוני יהודים, ומי יודע כמה הוא מספרם ומנינם, שהם הולכים ותועים, הולכים ושוקעים לתהום של כליון ואבדן מן הקיום היהודי.

ואין כאן שום מליצה. זוהי מציאות הגולית עתה בכל אימתה. אם פעם היו שחששו שהתנועה החילונית תוליד לנו מעין "יהדות חדשה", יהודים ללא תורה וללא מצוות, הרי חשש זה כבר התבדה, אבל בצורה הגרועה ביותר; כדי לבצע את התהליך הזה, היו מוכרחים לגרום להמוני יהודים שיפסיקו קודם כל להיות היהודי הקודם, היהודי ההיסטורי, ורק אחר כך לעצב דמות של יהודי חדש.

והנה, לגודל הכאב, הם אכן הצליחו להפשיט מהמוני יהודים את דמות היהודי ההיסטורי, הע־תיק, אבל צורה חדשה לא הלבישו לו, הם לא יצרו את היהודי החדש, כי היהודי המופשט מצורתו היהודית העתיקה, מפסיק פשוט להיות יהודי והוא הולך ואובד. הוא נשטף עם הזרם הגויי וההמוני ואובד שם במצולותיו.

וזהי תמציתה של הטרגדיה, אבל היא לא טרגדיה של "מחנה", היא לא טרגדיה של חילוניים ואנטי־דתיים, זוהי טרגדיה יהודית במלוא משמעותו של המושג, ועל טרגדיה לא רק שלא שמחים ולא צוהלים, אלא גם לא זועמים. על טרגדיה מצטערים, על אסון בוכים, בכי של דמעות ושל כאב; יהודים בהמונים מתגלגלים בעוצמה רבה במורדו של הר כשלמרגלותיו פרושה תהום עמוקה. ומי היהודי שעיניו יראו זאת ולא יצטער ולא יכאב בכל עומק לבו?

* * *

"אני הולכת לאיבוד. אנו הולכים לאיבוד", כותבת אשה במכתב שפורסם ב"מעריב", ואולי כדאי שנקרא את הדברים שהיא מקדימה לסיומת המתוועה והמזעזעת הזאת:

"...אני מודרנית, ליבראלית, משכילה חילונית, אך עמוק בתוכי אני נושאת את המנגינות שמעולם לא שמעתי, את ריחות המאכלים שמעולם לא התבשלו במטבחי ואת אור הנרות שמעולם לא הדלקתי. אותי היהודים החרדים, הם אחי כי אחד אבותי. הם שמרו עלי, על יהודותי, כי אני לא שמרתי. יהודתי שפתה על פני מבלי שבהודתי, הרי שלמו בחייהם ואני שלמתי ביהדותי. קיומי קרבת אותם להם, קרבה שאין גדולה ממנה.

"מי ישמור על אלפי שנות קדושה, מי ישמור על השרשרת? האם הכל היה לשוא? גדולתו של העם היהודי תרד לטמיון? מדינת ישראל, אני המדינה הזאת, מי יכבוש את קדמה?

"אנחנו החילונים, עיוורים ומטומטמים ומלאי שנאה — שנאה עצמית שאין הרסנית ממנה. חוגגים בשנאה את אי גיוס בחורי הישיבות, את 'שחיטת החרדים'... ערפל המלחמה סותם את עינינו. גמרנו לבנות את השממה ולהפריח את המדבר. אנו כעת עוסקים בכיבוש הוידאו ובניית הקיוסק. גם אני! ילדי רואים במדינה עוד מדינה — ואם כך למה לא אמריקה? באמת למה לא?

"מה לעשות עם [illegible] היהודי, איפה לשים אותו? במוזיאון? לא. אני לא. מתכוונת לחזור בתשובה, אני לא זקוקה לתשובה. אני יהודיה לא פחות טובה מן הדתיים, אך אני הולכת לאיבוד, אנו הולכים לאיבוד"!...

האם אפשר שלא לכאוב למקרא דברים כאלה? כל ההתרוצצות של היהודי האובד מציה בשורות אלה, ואל נתמה על הסתירות המופיעות בהם, בודאי שאסור לנו ללעוג ולשחוק על כך, מפני שהבלבול הזה הוא הממצה את הטרגדיה של המוני יהודים כיום. אותה אשה שכתבה, רק ביטאה מה מתחולל במוחם ובלבם של רבים. ואולי היא עוד מיוחדת בכך, שהיא עוד יודעת לנסח את המתחולל בה, אבל זהו מעין "תמונת־מצב" של כל מה שקרוי המחנה החילוני, מחנה של המוני יהודים שהותעו מדרך היהדות, ואין הם יודעים לשית עצה, איך הם מצילים את עצמם מאבדון ושקיעה.

* * *

חשבון של זעם היה במקומו פעם, בעבר, אך זמנו חלף עתה לגמרי. חשבון־הזעם היה עם מחוללי התנועה להריסת בדרות היהדות, שהיו משכילים, שלמדו, ששנו ופרשו, שידעו את קונם והתכוונו במודע למרוד בו, שקנו דעת יהודית ועל אף וחורף כל ידיעתם — הם קמו למרוד, הם סחפו עם מרידתם המונים כה גדולים. עם הדור שלפנינו, לרבות המנהיגים העומדים בראש המע־רכות להריסת שאריות אחרונות של יהדות שעוד נותרה בהם — אין ליהדות את כל חשבון הזה. הם כבר לא אשמים בכלל. הם נולדו לתוך התהום הזו, לתוך המבוכה והבלבול, לתוך הניכור והני־תוק. הם פשוט לא יודעים כלום.

ועל כן, החשבון, או היחס, צריך וחייב להיות אך ורק יחס של כאב, של רחמים וחמלה. כי מי זקוק עוד יותר לרחמים, מאשר יהודי הקם וזועק: אני הולך לאיבוד? יהודי שקם ומודה, כי הוא יודע שבהמשך הליכתו בדרך שהתוו לפניו אלה שקדמו לו, הוא יכול אולי להיות משכיל, הוא יכול להיות אולי עשיר, הוא יכול להיות מתקדם, אבל כל זה מעניק לו רק נתונים להיות גוי, בעוד שאת היהודי שבו הוא הולך ומאבד — היש עוד מי שזקוק כמוהו לרחמים ולחמלה? היש עוד מישהו שראוי כמותו שיכאבו עליו?

ארז ביטון הוא יוצא צפון־אפריקה, עלה ארצה בראשית שנות המדינה. הוא כיום סופר חילוני. במאמר שכתב על "יהודים ספרדים בקפוטה ושטריימל", וכוונתו לתנועת ההתעוררות המ־בורכת שקמה בחלקים גדולים של היהדות הס־פרדית בארץ, הוא אמנם מנסה בתחילה לתקוף את הפניה הזו לעבר "היהדות האשכנזית הקיצר־נית", אך בסופו של המאמר הוא בא לידי האמתי. "הייתי דתי עד שנתי ה־23 התפקרתי תוך חיבוטי־נפש קשים". אינני יודעים מה בדיוק החיבוטים שהוא מדבר עליהם, אבל ברור שהוא קרבן, אחד מני מאות אלפים, שנסחפו אחר החילוניות שהפשיטה יהודים מצורתם הקודמת, והנה עתה, גם הוא, עומד בתחושה של ערטול וחוסר מחולט, הוא אכן התפקר, אבל לא תפס כל אחיזה במציאות חדשה. ביטון כותב, בין היתר:

"כולי הערכה לאורח החיים הדתי, גם אם איני נמנה עליו. אורח חיים סדור מקנה ביטחון לכל פרט בקהילה וידיעה מוחלטת יום־יומית של מה נכון ומה אינו נכון לעשות. החינוך הדתי מהווה כלי ספק, מיפגש עם משהו מעבר לעמודי ולתלוף. החיים הדתיים נותנים תשובה לכל ספק לעומת חיים חילוניים של התנכרות מוחלטת. חיים חילו־ניים, שערכיהם המרכזיים הם המעמד החומרי וההישג המקצועי והחיפוש כפייתי אחרי בילוי של שעת הפנאי, הם חיים ללא הדרשת של התעלות...

"החיים החילוניים השיגרתיים שבהם אני מבוסס, יוצרים תחושה של שממה ותוצית... לעתים אני מצטער על שאיני יכול להקנות לבני חינוך מסורתי... [illegible] או שירי ההתפעמות היהודים שבני שומע, הם צלילי הפרוטות הבוקעים מהרדיו השכם והע־רב"!...

* * *

האין גם בדברים הללו של ארז ביטון זעקה גדולה של כאב? האין כל עצם התופעה הזו מעידה ארז ביטון כדי לבטא טרגדיה שחייבת להכאיב ולפצוע לבו של כל יהודי? הוא נטש או נכון יותר נשל מן הדת ומן המסורת היהודית, אין בו הכוח לחזור אליה, והוא מבטא את הודתו לעתיד בראותו את בנו שהפקיע ממנו את ההמשכיות היהודית, וכל עולמו מתרכז ב"צלילי פרוטות", שאינם אלא ריקנות וחלל. האב, במקרה הזה, מפני שבנעוריו עוד ספג יהדות, יוכל עוד לשמור על תודעה של קיום יהודי, אבל בנו כבר לא יוכל לעשות כן, והוא נמנה אוטומטית על פוטנציאל האבדון ההולך היהודי.

האם עליה עלינו לזעום או לכאוב? אמת ונכון, אותה מיתקפה יזומה של הנסיון לחסל את השרידים האחרונים שעוד נותרו לדת מבחינת הקשר והמשותף בין היהדות ההיסטורית לבין ההמון החילוני — יש בו כדי לעורר כעס וזעם. אולם, נתונו בא באומללות הנוראה של [illegible] שבשמם הם מדברים ותוב־עים את [illegible] העלובים הללו של קלנוע ובידור [illegible] שבתות. עם ישראל נתברך בארצו [illegible] שבת, "מתנה גנוזה יש לי בבית גנזי [illegible] שמה", אומר הקב"ה, והשבת [illegible] כל הללו של היהודי ההיסטורי, היא מקור הברכה, היא מקור ההש־ראה, היא מחיה את היהודי לא רק בו ביום, אלא בכל רגע מכל ימי־החול שלו. היא היסוד, הראשית והתכלית של היהודי, מקור אושרו וכל שמחתו.

והנה אותם צעירים ובני־נוער שבשבילם תובעים את הבילוי הקלוקל, הם מרפסדי השבת. אומללים מרגע היוולדם, נכים מרגע עומדם על דעתם, חסרים את העיקר והיסוד שהיה בעבר לכל יהודי שומר־שבת. הם חסרים יותר ממחוסר־לחם, עניים ודלים יותר מכל מן רש שיש בעולם, מרוקנים יותר מכל ריקנות. מי עוד ראוי יותר לחמלה ורחמים מהם? מי עוד זכאי יותר מהם שיכאבו עליו? הרי אין בעולם נכות כנכות הזאת. אדם יכול להתגבר בלי יד ובלי רגל, בלי ראיה ובלי שמיעה, וכיום, עם התפתחות המדע הרפואי, מתגברים אנשים גם עם לב חולה, עם כליות שתולות ועם כל סכל אחר. אבל אין שום תחליף לנתח־חיים רוחני. שום טכניקה של השתלות לא תועיל כאן. החסר — חסר במציאות ובממשות. אין לו תרופה ומזור.

על מה, איפוא, לזעום במצב כזה? בגלל שהצעירים הללו כמוהו מראש לבית־ספר שאין בו שום חינוך יהודי? על שום שבית־ההורים מרוקן מכל ערך יהודי, או שיש בו רק "צלילי פרוטות", כפי שמודה ארז ביטון האומלל ונכה־הרוח?

* * *

לראות בכאב — הוא בודאי ענין של רגש, וקשה לצוות עליו, אבל אפשר וצריך לשנות את המבט. לראות יהודי כזה שמחלל שבת, מפני שהוא בכלל לא יודע מה זו שבת, מפני שזו שפה זרה לו — אל נא נקלל אותו ואל נא נידק עליו, אלא נכאב עליו, נראה בו את מראה דמות הטרגדיה הנוראה שירדה על העם היהודי, כשנסיעתו בשבת אינה מובילה אותו רק למקום־הבילוי שלו, אלא אל תהום האבדון, ועל כך אי־אפשר שלא לכאוב.

לראות בכאב הוא אכן ענין של רגש, אבל לא רק זה. יש לדבר גם משמעות מעשית. לראות בכאב, משמעות הדבר שאין יוצאים למלחמה אתו או נגדו, אלא הולכים להציל אותו, או, לפחות, רוצים להצילו; לראות בכאב — משמעו לעשות הכל כדי שיגיע אליו ה"מסר" שרואים בו ראוי לרחמים ולחמלה. ואין כל תכלית במלחמה אתו, כמו שאין שום סיבה לצאת למלחמה נגד מי שלבו התרופף, שכליותיו לקו במחלה. וכשם שעל הלוקים בחולי גופני צריך לכאוב, הוא ראוי לרגשי־חמלה, כך גם על החולה־בהתנכרות צריך לכאוב ולרחם ולחמול.

במראה הסנה אמר ה' למשה: "ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאוביו, וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו" (שמות ג, ז־ח). וישראל היו אז שקועים במ"ט שערי טומאה.

נתן גילרנטר

מי הם הפרימיטיביים?...

פיליטון

פני ראש העיר קרנו מאשר. מזה זמן רב לא היה במצב רוח כל כך מרומם כמו בליל שבת זה. הוא התרוצץ במרץ נעורים ברחובות הבירה, כשמסביבו מפזזים ומכרכרים פעילי ר"צ ומפ"ם עם מכנסי ג'ינס וחולצות פתוחות, הרגיש את עצמו כדג במים. גם עשרות תיכוניסטים בני טיפש־עשרה התגודדו בשטח עם מוטות ברזל ושאר כלי משחית, הריעו לכבוד ראש העיר ה"נאור". עם "חברה" כאלה נעים לבלות את לילות השבת. אלה בחורים כלבבו. הם מוסיפים כבוד לבירת ישראל.

הצרה היא רק בכך שהם מרגישים מחנק בירושלים ה"מתחרדת". אין להם "נעבך" איפה להתהולל ולהשתכר ולהסתמם, והם נאלצים לחפש פורקן בתל־אביב. ששה לילות בשבוע של בילויים ובידורים וחלילות וסביאות וסרטים והצגות וריקודים ופסטיבלים ו"הפנינגים" וסטייקיות וסינמטקים ודיסקוטקים ושאר מרצין בישין, אינם משביעים את יצר התרבות של צמאי הבידור החילוני־ים, בליל שבת נשאר למסכנים "רק" כמה סרטים והצגות בטלויזיה הישראלית והירדנית וקסטות וידאו ומשחקי קלפים עד השעות הקטנות של הלילה — וזה גורם להם מחנק. חסר להם בידור! וראש העיר מבין ללבם.

* * *

הוא אינו מבין ללבם של נציגי היהדות הדתית, שבאו אליו מלובשים כבני אדם מן הישוב, התחננו לפניו ברם לבם שלא יתן יד למרשיעי ברית שהחליטו לחסל את השבת, ולא יגרום צער ועגמת נפש לאלפי רבבות שלומי אמוני ישראל, המזועזעים עד עמקי נשמתם נוכח המזימה לעקור את השבת, ששמרו עליה במסירות נפש בכל הדורות ובכל הזמנים ובכל המצבים.

הוא לא האזין. הוא לא שמע לקולם של כל הרבנים וראשי העדות בארץ וברחבי העולם, תחנוניהם נפלו על אזניים אטומות. הוא לא נענה לזעקותיהם ואנחותיהם של כל בית ישראל. חכמי ישראל שוים בעיניו כקליפת השום. נערי ר"צ חשובים יותר!

* * *

אותו ערב שבת אחה"צ, עזב טדי את כל עיסוקיו וירד עם חבר מרעיו; למבואות הבירה כדי לראות במו עיניו כיצד בורחים נתיניו הנאמנים מהעיר ה"מחניקה".

כמה פירחחים צעירים ישבו בפולקסווגן בלי גופיות ונשמו בכבדות בגלל אוירת המחנק הירושלמית.

"לאן חברייא?" שואלים בחורי טדי.

"לתל־אביב... כאן נחנקים... אנו מוכרחים לשאוף קצת אויר צח"...

"ולמה אתם נחנקים כאן?"

"בגלל ה'שחורים' שלא נותנים לחיות... שם בתל־אביב נוכל לראות סרט וללכת למועדון קלפים"...

"ובשביל סרטים אתם צריכים לנסוע לתוך החום התל־אביבי הרחוס? הרי נלחמנו בחרוף נפש כדי להפעיל את הטלויזיה בשבת כדי לספק לכם סרטים ובידור ככל אוות נפשכם בתוך הבית! ובשביל קלפים אתם צריכים להיטלטל עד השפלה? היום לא משחקים אצלכם בבית קלפים בליל שבת עד אור הבוקר?"

"אתה צריך להבין" הסביר אחד הצעירים "לשבת בבית ולראות סרט או לשחק בקלפים זה די משעמם... אנחנו זקוקים ל"אקשן"... הנה תראו... יש לי פה בכיס סכין קפיצי... כאן בירושלים הוא שוכב אצלי באפס מעשה... אני יכול להתקוטט עם מקלט הטלויזיה? אני יכול לדקור את תפיסות הקלפים? שם בתל־אביב, ליד אולמי הקלנוע ובמועדוני הקלפים אנו נפגשים עם כל הג'מעיה... לוגמים כמה כוסות בירה בצוותא, מחסלים בקבוק ויסקי או שניים... ולקינוח שואפים את הריח הצח של ה"הירואין"... ואז מתחיל להיות טוב על הנשמה... תרצובות הלשון נפתחות... מלה פה מלה שם, הידיים נכנסות לפעולה... אגרוף בפרצוף... בעיטה בבטן... צלחות מעופפות... בקבוקים מתנפצים... כסאות מתפרקים... שולחנות מהפכים... ואחרון אחרון חביב: הסכינים הקפיציים נשלפים מהכיס... ואז אנו מרגישים את עצמנו חפשיים לגמרי, והרגש המחנק הירושלמי נעלם כלא היה... [illegible] חברה אחרים מובלים אחר כבוד לבית המעצר במשטרה... אבל ביום ראשון מופיעות התמונות שלנו בעתונים... מראיינים אותנו ברדיו ובטלויזיה... זה נקרא לעשות חיים"...

* * *

בגלל הדוחק מן הכיעור אנו מנועים מלפרט לאיזה מקומות בילוי נוספים נוהרים יושבי הקרנות הבודדים מירושלים כדי לספוג את ריח הקידמה והתרבות הנודף מביבי השופכין של מסעדות הבהמה של רחוב דיזנגוף בתל־אביב...

על כל פנים שוחרי החופש הבטיחו לרעבי התרבות ולעובדי אלילי הבידור הירושלמיים לספק להם סחורה זו ככל אוות נפשם. בקול תרועה גדולה הודיע ראש העיר שאור התרבות עומד להפציע בירושלים עיר הקודש. לא עוד מחנק של שירי "לכה דודי", לא עוד ביזוי של זמירות שבת מהסידור, לא עוד דרשות על פרשת השבוע מימי הביניים... ארבעה בתי קולנוע יופעלו בליל שבת בירושלים בפעם הראשונה בהיסטוריה, ושם ישמעו זמירות אחרות לגמרי... אלילי הקולנוע ילהיבו את בני הנוער! עידן חדש בא לעיר. ירושלים תחזור לתקופה שלפני תרח...

מי יגלה עפר מעיניך אנטיוכוס מלך יוון! אתה היית מושל בכפה, ולא הצלחת להקרין אפילו סרט אחד בירושלים. לא יכלת להתגבר על קומץ החשמונאים, ה"חרדים השחורים" של הימים ההם. ואילו ראש עירית ירושלים הצליח להקרין ארבעה סרטים בבת אחת! שלומי אמוני ישראל אחוזי פלצות. יהודים שאבותיהם עלו על המוקד למען שמירת השבת משמיעים בלב קרוע ומורתח את זעקת השבת הנרמסת לעיניהם. אך פורצי החוק ופורקי העול ממלאים פיהם צחוק.

לאנטיוכוס לא היו פצצות גז מדמיע. ליהודים לא היו מכוניות עם תותחים רבי עוצמה להתזת מים צבעוניים. למשטרת ישראל יש! מלכלכים ליהודים הכואבים את בגדי השבת השטריימלים, מרטיבים אותם עד לשד העצמות... מחניקים אותם ואת ילדיהם ותינוקותיהם בגז מדמיע... ויורשי אנטיוכוס צוהלים ושמחים!

* * *

ראש העיר חזר לביתו בשעה מאוחרת בלילה. ההצלחה היתה למעלה מן המשוער. אלפים באו לסגוד לכוכבי המסך. "כך צריכה להיראות עיר מתקדמת" חשב טדי בלבו בעלותו על משכבו "וזו רק ההתחלה... ירושלים תהיה אתונה שנייה ועוד תצלה עליה"... מלמלו שפתיו כשעפעפי עיניו נסגרו...

פעמון הדלת השמיע צלצול חד.

"מי שם?" שאל ראש העיר בתמהון מי זה יכול לבוא אליו בשעה זו.

"זה אני... נמרוד"...

"איזה נמרוד?"

"נמרוד מהתנ"ך... מדור הפלגה"...

ועוד לפני שטדי הספיק להוציא מלה מפיו, כבר עמד נמרוד מעל למראשותיו...

"באתי לברך אותך"... אמר "יכל הכבוד! בעירי שלי, באור־כשדים, היה רק חרדי אחד בשם אברהם העברי ולא הצלחתי להתגבר עליו, ואתה מצליח להיאבק נגד אלפים ורבבות חרדים הכופרים באלילים... אני הייתי השליט הראשון שהרים את נס המרד במלכות שמים ופתחתי במאבק נגד כפייה דתית ונגד פולחן האלילות ללא הגבלה... ואותו חרדי אברהם העברי עשה לנו צרות צרורות... הוא עשה ללעג ולקלס את גילולי העץ והאבן שלנו, וטען שאנחנו מפגרים ופרימיטיבים, והתחיל להפיץ את דעותיו "המתקדמות" שלפיהן אנו משתחווים להבל ולריק ולאין מושיע, וכי יש מנהיג לבירה חוץ ממני! רעיונותיו מצאו מסילות בלב האנשים, שהתחילו לעזוב את האלילים והלכו ללמוד בישי־בה... שם עשה להם שטיפת מוח, ונשקפה סכנה לכל התרבות הפרימיטיבית שלנו, שטיפחנו מאז דור אנוש... לבסוף נקט אברהם העברי באלימות ונדירת והתחיל לנפץ את האלילים של המפגרים ולשבור את הגילולים של הפרימיטיבים, כמו שהחרדים המתקדמים שלכם משחירים את תמונות התועבה של המפגרים והפרימיטיבים שלכם"...

* * *

"רגע רגע"... הפסיק טדי את שטף דיבורו של נמרוד "על איזה פרימיטיבים אתה מדבר? הרי אנו המתקדמים, והחרדים הם הפרימיטיבים!"...

"דברי הבל"... אמר נמרוד "במחילה מכבודך, ראש העיר... פטפוטי סרק אלה טובים בשביל שדרני הרדיו והטלויזיה שלכם... האם שכחת את למודי ההיסטוריה? אני יודע שמאז תקופת אברהם העברי התקדמו בניו החרדים כל הזמן. התרחקו והתבדלו מהעמים הפרימיטיבים עובדי האלילים, קיבלו את התורה ויצרו את התנ"ך והנהיגו דרכי מוסר ודרך ארץ וחיי משפחה מסודרים... ומנוחת השבת, שלא ניתנה לגויי הארצות ולא הונחלה לעובדי פסילים... וכל השנים הללו אני יושב בגהינום וחורק שיניים כשאני רואה שעובדי האלילים כמעט שעברו ובטלו מן העולם וכל מיפעל חיי עומד לרדת לטמיון"...

"הלילה היתה שמחה גדולה בגיהנום!" המשיך נמרוד "הנה קם ראש עיר עברי בבירת ארץ הקודש, שהובטחה לאברהם העברי, ויוצא במלחמת תנופה נגד בני בניו החרדים במטרה לפגוע בקדושת השבת כדי לספק אלילי בידור ושעשועים לשוחרי התרבות המפגרת, ולשקם מחדש את תקופת האלילות הפרימיטי־בית שלי מהימים הטובים ההם שלפני תרח... כל הכבוד! אדוני ראש העיר! עלה והצלח!"

* * *

נמרוד פנה ללכת אך סבב על עקבותיו וסבר פניו השתנה ללא הכר. טדי חשד שהחרדים פתאום השפיעו עליו. הוא דיבר בנעימה אחרת לגמרי:

"דע לך" אמר בקול רציני "עם כל ההצלחה הבלתי משוערת של הערב, הנצחון עדיין אינו מונח בכיסך... יש לי קצת נסיון בענין. גם לי היו הצלחות... שמעתי הערב את צריחות הצהלה של עובדי אלילי הבידור שלך בעת הקרנת הסרטים... היית צריך לשמוע את התפרצויות השמחה של עובדי האלילים שלי באור־כשדים, כאשר השלכתי את אברהם העברי לתוך כבשן האש... נערי ההפקר כרכרו אז סביבי כל יושבי הקרנות הריעו לכבודי"... אתה רק אמרת שצריכים לשרוף את מאה שערים... אני קיימתי זאת הלכה למעשה... אך מה יצא מכל זה? ממני ומכל ממלכתי לא נשאר שריד ופליט... ואילו אברהם העברי יצא מכבשן האש בריא ושלם והקים את האומה הישראלית שחיסלה את האלילות והיא חיה וקיימת עד היום הזה...

"גם נבוכדנצר בשעתו השליך לתוך כבשן האש את חנניה מישאל ועזריה, בני בניו החרדים של אברהם, מפני שהתנגדו לעבודת האלילים. גם אז יצאו מכלי העולם במחולות ברחובות בבל והריעו לכבוד "השליט הכל יכול" שאמר "אעלה אל במתי על אדמה לעליון"... והנה כיום אין זכר לכל המעצמה האדירה של נבוכדנצר. ואילו חנניה מישאל ועזריה יצאו מהכבשן ללא כל פגע, וממשיכי דרכם, החרדים, חיים וקיימים עד היום הזה ומוסיפים להילחם נגד המפגרים והפרימיטיבים הנוהרים אחרי אלילי הבידור והספורט, והם משתוללים להחזירם בתשובה:"...

"זהו שקר!" צעק טדי מתוך החלום "החרדים הם המפגרים ואנחנו המתקדמים! תשאל את שולמית אלוני!"

"תראה, אני לא רציתי להעליב אותך" אמר נמרוד "אני רק אמרתי שאני שמח שאתם רוצים להנהיג בירושלים ארחות חיים פרימיטיביים כפי שהיו נהוגים אצלנו לפני למעלה משלשת אלפים שנה... אם גבי אלוני חושבת שזאת התקדמות — כל הכבוד!

"גם אני בשעתי, בשבתי על כסא ממלכתי באור־כשדים, חשבתי שאני מאד מתקדם... גם גבי איזבל אשת אחאב, כאשר היא יצאה לחסל את נביאי ה', היתה בטוחה שהיא נורא מתקדמת... מעניין מה שהיא חושבת כיום... נו, לא אטריד אותך יותר אדוני ראש העיר... שבת שלום... זה סליחה... שכחתי שאתם מנהלים עתה מאבק נגד השבת... אז לילה טוב... להתראות באור כשדים"...

ט. להב

עלי כותרות

קרב מאסף הוא מינוח מקובל לצעדים נואשים של צבא מובס, כאשר נהיר לו שהמערכה אבודה. כדי לא להותיר בידי האויב המתקדם תחושת ניצחון, משמיד הצבא הנסוג את קניינו שלו, את נכסי עמו — אשר עליהם נלחם במהלכים קודמים. מה שמותיר אחריו הצבא, זכה לביטוי "אדמה חרוכה", ביטוי שליוה כמה מהקרבות האכזריים ביותר שידע העולם במרוצת הדורות.

דומה כי הקרב על חילול השבת בירושלים והמתקפה של המוליסטנים החילוניים. למען העלמותה מחיי־העם, מעודדים את הרושם, כי זו אכן האיסטרטגיה שלהם. לאחר שנכשלו כל המ־הלכים הקודמים — העברה על הדת באתוס או בפיתויים; הצרת צעדי החינוך הדתי ואפליית הד־תיים לרעה בכל תחום ציבורי; סתימת פיות בתק־שורת והסיתת הצבא ובתי הספר בפני קול היהדות; מינון גדל והולך של שיסוי והסתה בכל אפיק תקשורת אפשרי והפיכת חזות דתית לסמל מעורר תיעוב — לאחר כל זאת החלו להסתער חזיתית על השריד היהודי האחרון בתדמיתה של המדינה — השבת. כאן מקוים הם להכריע את האויב — קרי: היהדות — גם אם המחיר יהיה קץ קיומה של המדינה כמדינה יהודית.

כי תסכולם של הללו מוצדק — אין חולק. תמונת מצב הוכיחה להם כי לאחר קריסת אשיות הציונות החילונית אחת לאחת — הרי הרס המדינה על ידי עצמה, מדעת ובזדון היא עובדה מוגמרת. על תהליך אבדון זה מקוננים דווקא בעיתונות החילונית, במישרין או בעקיפין. עד שלאחרונה אף דימו את המדינה למדינה ה־52 של ארצות הברית. מנגד בולטת המציאות, שתהליכי החילו־ניות המתפוררת אינם פוגעים בציבור הדתי, ולהפך — הוא הולך מחיל אל חיל גם מבחינה מספרית וגם מבחינה ערכית. תהליך זה, שאינו נעלם מעי־ניהם של שונאי הדת, מטריד אותם בצדק גמור, משום שהוא מפריך את התיאוריה הבסיסית של הציונות החילונית הרשמית במאה השנים האחרו־נות: זו נבאה את שקיעתו של "הגיטו המגוון והקלריקלים החשוך" של עם ישראל, כשעל חור־בותיהם תחדש האומה את פניה. במקום זאת — היהודי ה"גיטואי" פורח, והיהודי החדש מת־בולל. בכשלון כזה של אידיאה שלמה אין הם מוכנים לראות — ולכן נחלצו לגדוע גם את התוית היחידה, המעידה עדיין על "יהודה היהודי" של המדינה — השבת.

* * *

ר"ץ ומפ"ם מודות בגלוי כי לא הקרנת סרטים היא יעד המאבק, ולא "חיה תרבותית" זו או אחרת — אלא ביטולה של השבת ברשות הרבים. הן יודעות יפה כי בתי הקולנוע מצטיירים בתענו־גים ולילה, מאז הוקו הטלויזיה והוידיאו את רגליהם, ואפילו המועדון התרבותי "צוותא" בירושלים שומם על פי רוב לטובת המרחוב על מאלחותיו. גם לא הכפיה הדתית היא המעוררת את זעמם, שהרי אם זו קיימת בכלל — אין תוקפה עולה על הכפיה שחש אדם באיסור לתלות כביסה ברשות הרבים. מעולם לא היתה בהסטוריה הפוליטית של מדינת ישראל קואליציה דלה ישנים וחקיקה דתיים כמו זו הנוכחית, הנשענת על קרטל אנטי־דתי המכונה "ליכוד לאומי"; מעולם לא היתה עקיפה כה גלויה של חוקים דתיים, שהושגו בקואליציות קודמות;

מסגרות הצביעות לממדים כשל היום. ולכן שקרית היא טענת מצביאי המתקפה האנטי דתית, כי מגמתם לשחרר את העם מכבלי כפיה כל שהיא. מלחמתן של מפ"ם ושל ר"ץ איננה על תרבות או על חופש — אלא על המרסים האחרונים בקרב האבוד של אידיאולוגיה שהכזיבה, של חלום שנ־תבדה. אותו חלום ציוני שטיפח את חזון העלמותה של היהדות האורתודוכסית ההסטורית — כפי שניסח בזמנו בן גוריון בפירוש. אותו חלום שחזה את התנדפותו של "אבק האדם הגיטואי" בבות סיסמאות הסוציאליזם והתקומה הלאומית. סמל לכשלונו של זה יש בתמונת ילדי נושא בשנת 1932 (שפורסמה השבוע בעתון), המסמלת בעיניו של ברוך חילוני "עולם ששקע". באנגליה מכנים התיחסות כזו: "משאלת לב ולא עובדה" — זה מה שרצה בעצם אותו תרבותניק לראות — תוך התעלמות מהעובדה שבכל ציבור חרדי בימינו, בארץ או בגולה, כך בדיוק נראים רבים מילדי ה"יהודי" כיום, אפילו בכובע המצחיה שלראשם!

האמת על כשלונה של השיטה מנקרת עיניים: מן האפר והרמץ של השואה הפיזית — בביצוע הנאצים — ושל השואה הרוחנית של השומר הצעיר בראשית ימיה של המדינה — מתרוממת יהדות שלשית איתנה, המתחדשת עטרה לישנה. לכן תוקפת חלחלה את השמאל, ולכן נערך הוא ל"אדמה חרוכה". הרס השבת בחיי הציבור ברשות הרבים הוא הרס זכות קיומה של המדינה. אם תיעלם, חלילה השבת מנוף הארץ, הרי אפילו לשיטתם של חילונים מובהקים ייעלם הסימן האחרון המבדיל את המ־דינה משאר מדינות העולם, ויתבטל הצידוק להע־דפתה — כמקום מגורים או כמשאת לב — אפילו אצל חילוניים. כמקלט פיזי — היא בודאי אינה מתפקדת: דרכיה ושביליה מסוכנים ליהודי יותר מאשר בכל מקום אחר עלי אדמות; כמרכז רוחני לאומי־חילוני — מעולם לא הספיקה להיות: את מורשת הלעז הבין־לאומי המיובא מבחוץ או מופק בארץ — מעדיפים בניה יקיריה לרכוש במקור, מעבר לים, ולא בחיקוי הפרובינציאלי. המכונה "ריבונות לאומית". היהודים ממנה אינם עוזבים בגלל הכפיה הדתית — כפי שמנסה להציג זאת התקשורת האנטי דתית — אלא דוקא בגלל הבילאומיות של דפוסי התרבות בארץ. זו מאפשרת לצרכניה להשתלב בקלות בסביבה נוכרית, בגלל העדר מחסום הגנה של תרבות לאומית. תרבות כזו מתגבשת כחומה בין היהודי לזר רק כאשר החינוך מבליט את היחודיות היהודית. משום נערות — נטמעים הצעירים בקלות לא רק בעולם הגדול, אלא גם במרחב הים־תיכוני, בבוא השלום המיוחל. צביונה של השבת הנשמרת בחיים הממלכתיים והקהילתיים משמש לעיתים קשר אחרון ליהדות גם אצל המחללים אותה בחייהם הפרטיים.

* * *

ואמנם, מאות אלפים מאלה, שעדיין לא זכו להתחנך לשמירת שבת, מודים מכך שהיא משמרת בצורה המינימלית הידועה בציבור כסטאטוס קוו. עובדה היא שהמפלגות הקיצוניות האנטי דתיות נשארות גרום שולי בסולם המספרים הדמוקרטי המוחלט, המכונה "בית בחירים", ורק משום שהד־רוב הדומם איננו מצוי אצל התקשורת — אין רעותה באות לידי ביטוי הולם.

هكذا من الأصل

בית הארחה בדרך ל"הדסה"

מה עושה יהודי שומר שבת, שנאלץ לבקר חולה קרוב משפחה שאושפז בבית החולים "הדסה" בעין כרם? מרחק הליכה של כמה שעות, היכן ינוח והיכן יסעד את לבו.

מה קושה יהודי שמבקש להיות קרוב ליקיר נפשו גם בשבת. היכן ילון, היכן יקדש על היין והיכן יסעד סעודת שבת ויחליף כח. שאלה זו נתעוררה אצל רבה של שכונת קרית מנחם הרב יעקב ריספיס שליט"א, ותקל לא פעם בתופעה זו.

ברבה הפעיל של שכונה זו, ששינתה את צורתה ודמותה מאז נכנס לתוכה הרב הפעיל שבזכותו נשמע קול תורה בבתי כנסיות ומדרשות. שכונה שבארחה גם כולל של תלמידי הכמים, פתח ביוזמה לבנין בית הארחה שומר שבת, בשם "מצפה מנחם", אשר ישמש את צרכיהם של הרבים. בית ההארחה ישרת גם את אלה אשר באים מחוץ לירושלים ורוצים להיות בקרבת מקום לעקוב אחרי מצבם של בני משפחתם.

בית הארחה ידאג לא רק ללינה אלא גם לאכילה ושתיה. לרבות אפשרות לינה בשאר ימות השבוע.

בית הארחה זה יפתח את שעריו בימים הקרובים ותתקבל בשמחה בצבור החרדי.

מציעים "תקנת דיון" ברוח בתי המשפט - בבתי הדין הרבניים

האם יתכן לפתוח את דיוני בתי הדין הרבניים לקהל, האם זו טובת המתדיינים להוציא ענינים אישיים ופרטיים ביר תר. שאלו כמה דיינים שנדהמו לשמוע את הדרישה של מצינת ארגון "נעמת" של ההסתדרות ו"אמונה" של המפד"ל.

ההצעה האמורה העלתה במסגרת דיוני ועדה מיוחדת שמינתה מועצת הרבנות הרא־שית לבדוק ולתקן את הסטטוס תיקון. עצה זו אינה מחייבת, ומועצת הרה"ר שומרת לעצמה את הזכות לדחות. הסמכות הראשית לקבל או לדחות, הוא בית הדין הרבני הגדול. ועד הד־יינים שנתבקש לשלוח נציג לועדה זו, סרב לעשות זאת, והדיח שהמגמה העדה דיינים. כפי שהדבר נעשה עד בהיי הרב הראשי הגר"א הרצוג זצ"ל. ועד הדיינים הביע חשש, שבסופו של דבר לא יצא דבר מתוקן.

הרבנות הראשית פנתה למספר דיינים אישית, כמה מביניהם הסכימו להשתתף בועדה, ביניהם הדיינים הרב שלמה בן־שמעון הדיין הרב דר ונשל מת"א, הרב יוסף נדב, הרב ש. דייכובסקי, והכולנו נקבע הרב הלל קולין היועץ המשפטי של השיפוט הרבני. הועד כמה יוצ־צים, וביניהם נציגות ארגוני הנשים נעמת ואמונה.

ביעדה זו נולדה ההצעה לפתוח את הדיונים בבתי הדין הרבניים גם כאשר הם דנים בע־ניני אישות דבר שעורר תמיהה והזגן בין הדיינים, פומביות זו רק תתן חומר לכלי התיקשורת לעסוק כל יום ברכילות ולשון הרע, ותפגע בזכויות צנעת הפרט.

מסתבר, שהשר זבולון המר, מבקש לקבל את תמיכת כל הצדדים, ביחוד של ארגון הנשים "אמונה" בהתמודדות הצפויה בינו לבין יוסף שפירא, על "הבכורה" במפד"ל.

אשר קרך בדרך

"אשר קרך בדרך" — בנסיון למשוך עוברי אורח תמימים "הנחשלים אחריך" הציבו לאחרונה אנשי כנסיית "המשיח", הנמצאת בעיר העתיקה בסמוך לשער יפו, שלטים בעברית המזמינים את היהודים לבוא ולבקר בכנסיה כדי ל"יראות ולשמוע"... "מדוע יש בכנסיה כתובות בעברית וסמלים יהודיים".

תושבים ברובע היהודי הת־ריעו על נסיון זה, אותו הם רואים כפעולה מסיונרית חמורה הכב־וונת אל מטיילים ותיירים יש־ראלים, תמימים ואוויבים, העו־לולים לקלוט בביקור כזה מושגים ודעות נוצריות. והחמור ביותר, לדברי המתריעים, הוא הפניה אל התיירים העושים דרכם כלל את דרכם במקום זה, אל הכותל המערבי, המקום המקודש ביותר לעם היהודי.

כפי שנמסר עומדים אנשי הרובע לפנות אל שר הדתות בבקשה שיפעל בקרב אנשי הדת הנוצרית למנוע פעולה מסיונרית זו.

הגם לכבוש את המלכה עמי בבית?

יד"ד

סוף שבוע

חיים אשר ברגמן

עצרת התפילה שנערכה השבוע ליד הכותל המערבי, לנוכח הפירצות בחומות השבת, הותירה את הצד החילוני ללא מענה.

מול דורון ומלחמה יכולים הם להתמודד, אולם אל מול תפילה זכה וטהורה אין להם מענה.

★

טדי קולק בודאי יטען עכשיו כי מספר הבאים לירושלים לקראת שבת התרבה, בין היתר כי... יש כבר איפה לבלות בירושלים בלילות שבת.

★

קביעתו של ראש הממשלה כי: "היתה הפרזה במ־עורבות הצבא בפרשת הלביא" — בטעות יסודה.

מקורה של ההפרזה, לא בצבא עצמו, אלא בשמאלניים שבכלי התקשורת שדיברו בשם הצבא.

★

הפשרה החדשה של פרס: ה"לביא" הגוסס, יתרום את לבו להשתלה ב"לביא 2000".

★

עוד לפני שמערכת הבריאות עוסקת בהשתלת לב, שומה על מערכת החינוך התחילה לעסוק בהשתלה לבבות ברבבות בני ישראל הלוקים ב"ערלות לבבות".

★

קשה להבין את הלך מחשבתה של עדת ההגנה במשפט דמיאניוק, שביקשה לפגע בעצמה, בעקבות אכזבתה מע־דותה. מי שצריך באמת לחזות מודאג מכשלון העדים, הם לא העדים עצמם אלא שולחיהם.

★

הבריון המרושע שגזז את פאותיו של הנער בירושלים, בודאי מתגאה בפאות הגזוזות שנותרו בידו.

אנו מתגאים ביותרת הפאות שנותרו על פניו של הנער.

★

"דברו דבר ולא יקום"...

— שלום למזכירות מערכת עתון "דבר". רציתי לברר, מדוע פרסמתם ידיעה נרחבת על טענותיו של השר יעקב צור בענין יבוא החיסה, כאילו זה יעלה לאוצר מיליוני דולרים, ואת טענת מנכ"ל משרד המסחר והתעשיה, המכחישה זאת מכל וכל, לא רק שלא הצגתם, אלא לא פרסמתם בכלל?

— מזכירות מערכת "דבר": אתה צודק. אולי לא התקבלה ההודעה במערכת.

— אבל ההודעה הופצה בין כל מערכות העתונים, באמצעות שרות עיתים. איך יתכן שאת הודעת השר צור קבלתם ואת הודעת משרד המסחר והתעשיה לא קבלתם?

— המזכירות: אולי זו טעות סבית. נברר זאת עם עורך החדשות התורן. בכל אופן, תודה על שהערת את תשומת הלב.

★

כבודה של ה"יהדה" במקומה מונח, אבל את ההכחשה של משרד המסחר והתעשיה לא מצאו ב"דבר" עד עצם היום הזה...

א. שולמן

זהירות: חביות רעל!

3 חביות רעל הושארו בר־חובות תל־אביב בשבועיים האחרונים. המשטרה פתחה בחקירה מקיפה, כדי לברר מיהו האלמוני, או האלמונים, המניחים חביות מסוכנות אלו ברשות הרבים.

במקרה הראשון נמצאה חבית עם "סודיום ציאניד", חומר רעלי מסוכן ביותר, ברחוב סימקין. המשטרה הצליחה לאתר את החברה שמייבאת את החומר מאנגליה לישראל, אולם לא ברור מי הזמין אותו. החומר משמש לצרכי תעשיה.

במקרה שני נמצאה חבית עם "מתילן כלוריד" ברחוב הגדוד העברי. גם זה חומר רעיל, הנמ־צא בשימוש בתעשיה. המשטרה טוענת, שקלושים הסיכויים למצוא את בעל החבית הרעה, כי מישהו השאיר אותה ברחוב מחומת רשלנות.

החבית השלישית, שנמצאה ביום ראשון השבוע ברחוב הגלבוע, הכילה חומצת מלח. החומצה עלולה לגרום כוויות קשות לכל מי שנוגע בה. במקרה זה חקירת המשטרה נשאה פרי. התברר, כי החבית היתה בשי־מוש קבלן שיפוצים, שעבד בבית ספר סמוך. החומר סייע לו להי־דבקת רצפות פסיפס ולטענתו, שכח את החבית ברחוב. המש־טרה פתחה נגדו בחקירה פלילית.

חוקרי המשטרה מעריכים, כי מדובר ברשלנות ולא במעשים חבלניים או פליליים. נראה, כי גם אין קשר בין המקרים.

ש. אמיתי

"גמ"ח למשפטים" - טעות דפוס

התברכנו בכל מיני גמחי"ם, לא רק להלוות כספים, מלווים תרופות לעת הצורך כאשר בתי מרקחת סגורים, מלווים ספס־לים, כלים לשמחות ויש מי שעוסק בגמ"ח לכלי מלאכה.

לאחרונה הוקם בירושלים גם גמ"ח למשקפיים היוזמה היא של ר' איילן טיילור, אופטומטריסט חרדי הגר בשכונת סנהדריה המורחבת. במגירה בביתו הוא שומר משקפיים מכל המספרים, כדי שיוכל לעזור לכל מי שבערב שבת נשברו או אבדו לו משקפיים שבלעדיהן לא יוכל לראות ולהתפלל.

מודעה על כך נתפרסמה בלוח באחד המקומות שמחלקים חינם אין כסף. אולם הוא נדהם לקבל צלצולים מאנשים שונים שבקשו לדעת מה הם יכולו להעזר על ידי הגמ"ח למשפטים, כפי שפורסם. הם נדהמו לשמוע שאין גמ"ח זה למשפטים אלא גמ"ח למשקפיים. נראה, שהמגיה עצמו זקוק להחליף את המשקפיים שלו, כדי לדעת שעדיין אין גמ"ח למשפטים: שגיאות מי יבין.

מ. דרורי

מה קורה במסעדות של "חטוף ואכול"

"גל של מחלות מעיים זי־הומיות פקד הקיץ אזרחים רבים, מבוגרים וילדים, בגלל מזון מזוהם שקנו במסעדות של "חטוף ואכול" ברחובות הערים", מדווח משרד הברי־אות.

במקרים רבים התברר, כי הלכלוך במסעדות גדול המזון נחשף להדבקה על ידי זבובים.

מס.די התחלואה מזיהומי מעיים עולה מדי שנה, אך השנה נרשם מספר גבוה ביותר של אישפוזים בבתי החולים מסיבות התחלואה אלו. נפגעים רבים כלל לא הגיעו לאישפוז וקיבלו טיפול על ידי רופאי קופ"ח ורופאים פרטיים.

ד"ר עלמה אבני, ראש שי־רותי בריאות הציבור, אומרת, כי "הפיקוח הישיר על המסעדות והמזנונים מופקד בידי הרשויות המקומיות ורק כאשר מתגלה מפגע תברואי חמור במיוחד, מדווחים על כך למשרד הברי־אות. הרשויות אינן עושות די, אינן מפקחות על הנעשה הו התוצאה".

ד"ר אבני מוסיפה: "זוועה לראות קערות סלטים לא מכו־סות ועליהן זבובים, כולם ממ־שיכים לחטוף ולאכול, ואחר כך מתפלאים מדוע לקו בהרעלת־קיבה. אסור בהחלט לאכול סלטים, דגים ובשר ממקור שאינו מכוסה, מחשש שזבובים נגעו בהם היהמו אותם".

ומעניין לענין — אנשי מס הכנסה ביקרו השבוע במסעדות ובמזנונים, כדי לבדוק את הדי־ווחים של בעלי עסקים אלו. התברר, כי רבים מהם כלל לא מדווחים על הכנסות, חלקם לא רשומים במע"מ והאחרים מעלי־מים הכנסות בסכומים גדולים. תוך ערב אחד פתחו אנשי המס עשרות תיקים נגד מסעדות אלו.

ב. שפי

מנכ"ל משרד החינוך לשעבר: חינוך הממ"ד נדחק לכיוון היהדות החרדית

המנהל הכללי לשעבר של משרד החינוך, אליעזר שמואלי, מזעיק עולם ומלואו — במאמר שפירסם בעתון "דבר" — על החינוך הממלכתי־דתי, שלדעתו "נדחק לכיוון היהדות החר־דית".

שמואלי מיצר על שיבר־אשית ימי המדינה הפקרנו את החינוך הדתי בידיהם של ה"די־תיים"... אין לי ספק בכך, שיש בחמ"ד כחות קונסטרוקטיביים, באמנים לדרכה המקורית של הציונות הדתית, שהיתה פתוחה וליברלית בהשקפותיה החינו־כיות. יש לעזור למתונים להרים את קולם... שאם לא כן עלול החינוך הממ"ד להיקלע לל־אומנות קיצונית ולקנאות דתית, בברכתה של הרבנות הרא־שית"...

במאמרו עומד המנכ"ל לשעבר על הירידה במספר תל־מידי החינוך הממלכתי־דתי ומציין, כי לעומת זאת, יש עליה במספר תלמידי החינוך העצמ־אי: 6,2% מכלל אוכלוסיית התלמידים בתשמ"ז, לעומת 5,9% אחוזים בתשל"ה. (כל עשירית אחוז במדידת יחסית זו משמעותה אלפי תלמידים).

אשר להשפעת היהדות החרדית על הממ"ד, מציין מר שמואלי, כי הדבר הביא לכך, שהמורות לובשות בגדים צנועים יותר מבעבר, "תלמידים מגדלים ארבע כנפות, עד שקשה להבדיל ביניהם לבין תלמידי ה"אגודה" והחמ"ד מתיישר עם הקיצוניים שבחבורה... ובכל מחלוקת הכל ישק על פי החלטתה של הרבנות הראשית, כאשר שני הרבנים הראשיים מגלים ענין בכל המ־תרחש בבתי הספר ועומדים בקשר ישיר עם ראשי החמ"ד".

ועוד "כביצה" של החינוך הממלכתי דתי: "ההחלטה של משרד החינוך על חינוך לדו־קיום עם שכנינו הערבים נדחקו לקרן זוית. הדבר לא נשא חן בעיני הרבנים מחשש לנישואי תערובת. החמ"ד נכנע, קיבל עליו את הדין והכל עבר לסדר היום".

המסקנה הסופית של המנכ"ל לשעבר: "אנו עדים להחלשות של החינוך הציוני דתי, לעומת התגברות זרמים בחינוך, שאינם מתנגנים לציונות ואינם שואבים את ערכי החינוך ממנה".

אנו נוסיף מצידנו, כי אם "ערכי החינוך" של מר שמואלי כוללים ציונות חילונית וחינוך לדו־קיום עם הערבים — אין פלא שלא רק הממ"ד, אלא גם תלמידי החינוך הממלכתי עצמו בורחים מהחינוך הריקני הזה, יורדים מהארץ ומתגלגלים ב"תרבותי" של אליל־זמר־סלבריטיה־וידיאוסטים. ויותר מעניין בישין. על מר שמואלי לדעת, כי חינוך "ציוני" ללא ערכים ותוכן יהודי הוא זה שמ־דרדר את הנוער למצבו, מהתייוונות והאידנא שכחו ועד להתבוללות, המרחק קצר ביותר.

א. בר

המושבים חייבים מאות מיליונים אבל יש כסף לאוטובוסים בשבת

צעירי מפ"ם ארגנו בשבת שעברה הסעות באוטובוסים ליס, חינם אין כסף, משכונות שונות בתל־אביב ובת ים. לפי ההערכות מדובר בפעולה העולה כסף רב, כולל השכרת האוטובוסים והנהגים מחברות "אגד" וחברות אחרות והעסקת עובדים נוספים.

כדאי לזכור, כי עבור פעולה "תרבותית" זו יש למפ"ם כסף די והותר. אולי יתנו חלק מזה לכיסוי החובות הענקיים של המושבים שלהם המגיעים למ־אות מיליוני דולרים? האם המ־דינה תהיה חייבת לממן גם את הגרעון שיגרמו חילולי השבת שלהם?

אגב, שר התחבורה, חיים קורפו, הודיע, כי העסקת הנהגים של "אגד" לצורך פעולה זו היא בניגוד לחוק, ובאם תוגש תלונה "ינקטו כל הצעדים המשפטיים הדרושים.

ש. אמיתי

מפעלי השתלמות ורווחה
של נשי אגודת ישראל
מספר הטלפון שלנו הוחלף והוא מעתה
02-383987
ירושלים רח' אורנשטיין (שומר הכותל) 5

בניו־יורק זה אפשרי...

דתו של אדם - נתון חוקי מחייב בקביעת רגע המוות

חוק חדש שהתקבל ביוזמת אגודת ישראל

מאת סופר "המודיע" בניו־יורק

בית־המחוקקים של מדינת ניו יורק. קיבל באחרונה חוק האוסר על גורמים רפואיים (רופאים ובתי־חולים) לקבל הכרעות בלשונן המגעות לק־ביעת מותו של אדם, כאשר הדבר עומד בניגוד להשקפותיו הדתיות של החולה.

המשפטן הבכיר של מרכז אגודת ישראל בארה"ב, עו"ד דוד צוויבעל הבהיר, כי החוק החדש תואם לעמדתו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, כפי שניסח אותה לפני למעלה מעשר שנים.

לפני עשר שנים הוגשה לבית־המחוקקים של מדינת ניו יורק הצעת־חוק שביקשה לקבוע הגדרה כללית על "זמן המוות", שתהיה תקפה לגבי כל אדם, בכל בתי־החולים. הרב משה שרר ביקש אז את חוו"ד של הגר"מ פיינשטיין, שבעקבות זאת כתב אז תשובה מפורטת בה הביע את הדרישה, כי כל חוק לקביעת זמן המוות של אדם יהיה חייב לכלול סעיף של יוצא מהכלל לגבי כל אלה שעקרונותיהם הדתיים עלולים להתחלל עקב הפעלת החוק האמור.

החוק הנוכחי, שהוגש לבית־המחוקקים ע"י חבר הקונגרס שלדון סילבר ולסנאט הניו יורקי ע"י הסנטור לוי, נעשה דחוף לאחר שמחלקת הבריאות של מדינת ניו יורק הוציאה באחרונה הוראה, כי רגע המוות ייקבע לעת הפסקת פעולת המוח. בהתאם להוראה יכולים רופאים להפסיק פעולתם של אמצעי־החיאה למי שנקבע להם מות מוחי.

עו"ד צוויבעל הפנה את תשומת־לבה של מחלקת הב־ריאות, כי החלת ההוראה הא־מורה ככללית לגבי כל החולים, עלולה להביא לחילול אמונתם הדתית של חולים מסויימים. כך, למשל, היא דעתם של רבים מן הפוסקים, כי מי שמחוו מת, עדיין אינו יכול להיחשב לפי ההלכה היהודית כמת. בתוכבו כי בית המחוקקים יאשר את הצעת־החוק של מר סילבר, הטעים נציג אגודת ישראל, כי בהצעת־החוק מבקש הצד הדתי להבהיר, כי אין הוא מעונין בכלל לכפות את גישתו על כל האוכ־לוסיה, אלא הוא מבקש להבטיח כי הגישה החילונית לא תיכפה על החברה הדתית.

בהתאם לחוק החדש, יהיו הרופאים חייבים במקרים כאלה של קביעת מוות, נסיונות להי החיאה או השת־לת אברים, להתחשב באמונתם הדתית, מצפונם ועקרונותיהם של המטופלים, ורופאי בתי־ח יהיו חייבים לבדוק את שייכותו הדתית של החולה, במקרה והוא לא הודיע על כך מבעוד מועד.

נציג אגודת ישראל הגדיר את החוק שקיבל את אישור בתי המחוקקים של מדינת ניו יורק כהישג חשוב. הוא הצביע על כך, כי אגודת ישראל פעלה בשנים האחרונות במספר ניכר של מד־ינות בארה"ב למען השגת הגנה דומה על זכויותיהם הדתיות של יהודים. לדוגמה, ציין, כי כאשר התקבל לפני מספר שנים בבית־המחוקקים של מדינת ניו ג'רסי חוק לקביעת זמן המוות, בלי להביא בחשבון את הזכות הד־תית של יהודים, שיכנעה אגודת ישראל את מושל ניו ג'רסי לעכב את החוק. בקליפורניה פועלים נציגי אגודת ישראל בשיתוף־פעולה עם נציגי משרד הבריאות למען חקיקת חוק דומה, שיהיה בו כדי לספק את הדרישות הד־תיות.

העיסקה שהציע ראש עיריה בשווייץ:

אנחנו נשאיר לכם את ירושלים השאירו לנו אתם את סנט מוריץ

מתרבות תופעות של אנטישמיות בשווייץ הסולידית

לא נעים. אך להתעלם קשה עוד יותר. אולי בסופו של דבר אין השד נורא כל כך. אך מפה לאוזן עוברות השמועות. הא־זרחים השווייצרים היקיים והסבלנים מאד, מגלים לאח־רונה יותר ויותר הסתייגות וחוסר אהדה לאורחים יהודים הבאים להינפש בערי הקייט המטופחות.

תייר אירופי ששהה לאחרונה בדאוס עיירת הקיט המושכת אליה יהודים הרבים מכל העולם, התקשה לשכור דירה לפי רצונו. אחד מבעלי הבתים אמר במפו־רש: "לא רוצה להשכיר ביתי יותר ליהודים".

אך מדיווחים אחרים מסתבר כי אין זו תופעה מקרית ויחידה. סיפורים כאלו מתהלכים בין האלפים היוצאים לנופש וקייט ביותר ערי שווייץ. כך סופר בסנט מוריץ על יהודי חרדי שבעלי הבית אותו שכר נטפלו אליו על לא עוול בכפו והאשימוהו בג־ניבת כלי הבית, חפותו הוכחה רק לאחר מעצר וחקירה נמרצים, במקרה אחר שבו התלונן אורח במשטרה על תקיפה בידי בריר־נים נשאל המתלונן — יהודי חרדי מבלגיה — על ידי השו־טר: "למה אתם באים לפה, הרי לא אוהבים אתכם כאן". השוטר החוקר לא ניסה כלל להסתיר את עויינותו ואת העובדות הפ־שוטות.

שווייץ משכשת כארץ קייט לתיירים מכל העולם, בין התיי־רים גם רבים היהודים, חילונים כדתיים, בעיקר יהודים מאמרי־קה וארצות אירופה. אך גם מארץ ישראל, האקלים הנוח בערים כמו דאווס, סנט מוריץ ודומיהם מהרים מוקד משיכה לאנשים מן המדינות החמות, את ההסתייגות הביטויים האנ־טישמיים מושכים אליהם דווקא היהודים החרדים, זאת על שום שהם בולטים בנוף, בגלל לבושם לעומת התיירים האחרים, על אף שהם מיעוט קטן יחסית. סיבה נוספת היא שהשוויצים "ההגונים" ו"המתורבתים" אין להם הרבה מה להפסיד אם יגרמו לצמצום תיירות מסוג זה, כי הרי היהודים החרדים מהרים סוג תיירות בעל הוצאות מוגב־לות לעומת האחרים שעליהם בנויה כל תיירות שהיא, הם לא מבלים בבתי הקפה ומקומות הבידור הרגילים, גם את האוכל שלהם הם לרוב, בגלל הכשרות, מעדיפים להביא עמם מן הבית, כך שרק נהגי המוניות והממשלה נהנים מהם, משלמים את "מס האורחי" המוטל על כל תייר. כל תייר השוכר בית או מיטה צריך לשלם לממשלה 1.95 פרנקים ליום, זו הכנסת האירות הישירה מן התיירות, והאזרחים השווי־צים אינם מנסים כלל להתחמק מכך.

שאלתי את בן שיחי מדוע לא יכולה ארץ ישראל להשוב מקומה של שווייץ בתיירות הי־הודית? מסתבר, שאין הענין פשוט כל כך. מדובר הרי בתיי־רות קיץ ובאנשים שיש בידם האמצעים, ומחפשים מפלט מן החום והשרב של ניו־יורק או אנטורפן, מה ששווייץ מציעה עדיין אין בארץ ישראל, המקום היחיד שיכול היה לתפוס חלק מן הנתח הוא צפת, אך מבחינת הפיתוח היא מאוד רחוקה. אפשר בדאווס לטייל שעות ארוכות בגינות מוצלות ויפהפי־ות בלי לראות אור השמש. ושי־רותים ותחבורה מסודרים בכל פינה, יתכן שצפת יכולה לבנות בעיקר על התיירות היהודית הדתית, אך היא צריכה להערך לכך, אומר לנו איש שיתנו. האמנם מסוגלים פרנסי עיר זו להבין זאת?

ראש עיירת סנט מוריץ הציע לא מכבר, בעת שיחת נימוסין שקיים עם אחד מגדולי החסידות שנפש בעיר זו: "בואו ונעשה עיסקה, אנחנו נשאיר לכם את ירושלים ואתם תשאירו לנו את סנט מוריץ". אמנם את דבריו השמיע כהלצה — מילתא דב־דיחותא, אך השומעים קלטו בכך הד של הביטויים המסתי־גים של תושבי עירו.

אולי באמת ראוי לקבל הצעתו.

יד"ד

"הלביא" כבר נגמר - עכשיו הויכוח הוא פוליטי ולא צבאי־ענייני

"לביא 2000" גם היא תוכנית חסרת בסיס

מאת א. פאר סופרנו הצבאי

ה"לביא" היה.

בחוגים צבאיים ובטחוניים מתייחסים כבר היום אל מטוס זה כאל מוצג מוזיאוני. אוהבים את כלי הטיס הקטן והשובב אך יוד־עים שהוא לא מה שהיו רוצים, במחיר שהיו יכולים לקנות ובמועד הנדרש. חבל. אך זהו המצב. כבר עתה ברור שגם אם יוחלט על המשך ייצורו הרי שבמוקדם או במאוחר ימות "מיתת נשיקה". הוא לא יהיה המטוס הבא של החיל. מישור העימות היום, הוא פוליטי ולא צבאי ענייני ועד שה־כורת יעלה על התוכנית ידברו על מטוס "הלביא 2000" או על תוכ־נית פרס.

תוכניתו של שמעון פרס מדב־רת על שיתופה של ישראל בפיתוח ובבניית מטוס האף־16 המתקדם. הרבה מילים יפות, אך במציאות יש מעט מאד מאחורי כוונה זאת. חברת "ג'נראל דיינאמקס" האמריקנית, יצרנית המטוס הש־לימה את כל מה שרצתה לצורך פיתוחו ובנייתו של המטוס והיא עוסקת בפועל בייצור הסדרות הראשוניות של המטוס. על שר־לחנות מהנדסי החברה יש עוד כשרות פיתוחים ושכלולים שיר־כנסו בסדרות הבאות. ספק אם במה שמציע שמעון פרס — שי־תוף פעולה בין ג'נראל דיינמיקס לתעשיה האווירית — יש משהו מהותי שכן מהנדסי וראשי החברה האמריקנית אינם חשים (וזו מילה עדינה) שהם נזקקים לתעשיה האווירית הישראלית כדי להשלים תחום זה או אחר במטוס. נכון שבמהלך פיתוחו של ה"לביא" הושגו כמה הישגים רעיוניים ותכנוניים שהיו בהחלט יכולים להשתבץ באף־16 המשופר אך בזכות אותם דברים אין חברה כדוגמת ג'נראל דיינאמיקס לוקחת לה את התעשיה האווירית או אפילו את מדינת ישראל כשותף לפעי־לותה או אפילו לבניית האף 16.

מה כן ניתן להשיג? — בניית האף 16 בישראל, בכל הקשור לכמות המטוסים שישראל תזמין אצל החברה ואולי בשביל עוד מדינה שלה הזמנות בהיקף כמו של ישראל.

בכל מקרה הרכבת מטוסים אינה השתתפות בתכנון המטוס ובבנייתו. זו עבודה לאנשים מיומנים אך אין בה כדי לפתור את בסיס הבעיה והם קיום צוות גדול של מהנדסים ואנשי פיתוח אלו לא יעברו לעבודות הרכבה של מטוסים שחלקיהם השונים יגיעו ארצה ארוזים מארה"ב ובכאן יחברו את הברגים.

עבורם מציע שמעון פרס בתוכניתו, את שיתופם בתוכנית הייצור של מטוס העתיד האמריקני "אי.טי.אף.". מטוס שנת ה־2000 שיפתח עידן חדש בתעופה הצב־אית. אך פרס יודע את מה שיודעים המהנדסים בתעשיה האווירית וכל נער שבשלב זה הצעת פרס היא לא יותר ממשאלת לב ישראלית להצטרף לתוכנית אמריקנית גדו־לה שספק אם הממשל יקבל אותה ראשית לקבל את ישראל כמדינה שותפת לייצור אחד מכלי הנשק העתידיים של העולם. בארה"ב ישאלו ובצדק: האם העובדה שישראל הוכיחה שהיא מסוגלת לבנות את ה"לביא", שהוא מטוס המבוסס על נתוני שנות השמונים וההחליטה שלא לייצרו יש בו כדי לתרום במשהו לפיתוח מטוס שנות ה־2000 של אמריקה? ואם יש לישראל כמה רעיונות טובים לשילוב במטוס האמריקני העתידי האם זהו הבסיס לשילובה של ישראל בתוכנית כולה?

פרס היודע ששתי הצעותיו אלו אינן ברות ביצוע ואין בהם כדי לפתור את בעית השתחררותם של אלפי המהנדסים, אם יופסק פי־תוחו וייצורו של הלביא מעלה גם אפשרות נוספת והיא: השארת האנשים ומעבר מיידי לתכנונו של מטוס שנת ה־2000 מתוצרת ישראל. במילים אחרות, מ"מ ראש הממשלה מסיק שהאמריקנים לא יקבלו את הצעתו לשלב את ישר־אל בתוכנית ייצורו של ה"אי.טי.־אף". ולכן אולי כדי שישראל תלך על תכנון מטוס משלה שיענה על צרכי שנת ה־2000. וזו הצעה עוד יותר מגוחכת מ־2 ההצעות הקודמות. שכן מדינה שאינה מסוגלת ואינה צריכה לייצר מטוסי קרב בכמויות מסחריות וכל זאת במטוסי קרב של שנות ה־90 תלך עתה להשקיע בתכנונו וכפי־תוחו של מטוס שנת ה־2000 בי־דיעה ברורה שהיא עצמה לא תהיה מסוגלת ליצרו ותשקיע מאות מיליוני דולרים בתכנון על הניר של מטוס שברור שלא תוכל לייצרו ואף אחד לא ייצרו. אז בשביל מה כל ההשקעה בתכנון "הפיל הלבן" הזה?

האמריקנים העוסקים עתה בתכנונו של מטוס שנת ה־2000 השקיעו רק בתהליכי המחשבה של איפיון המטוס קרוב ל־10 שנים. עכשיו יקח להם עוד 10 שנים כדי לעבור משלב של איפיון לשלב של פיתוח עד לייצור, בשעה שפרס מדבר על מטוס שאפילו על איפיונו לא התחילו לחשוב...

ויותר מכך מתכנני ומפתחי ה"לביא" עשו זאת על בסיס הידע הרב שהצטבר בישראל ממלח־מותיה עם הערבים. זהו מטוס פרי לקחים של מלחמות שהיו מאז מלחמת ששת הימים, עבור למ־לחמת יום כיפור ושלי"ג. לעומת זאת האמריקנים, ובכוונה, בחרו לפרוייקט המטוס העתידי שלהם צוותים שהתייחסו רק לשדה הקרב העתידי. עליהם הוטלה משימה לראות לנגד עיניהם את שדות המלחמה הקונבנציונאלית בעוד 30 שנה, איזה מטוס מסוגלים הסובייטים לפתח, מה יהיו הה־תפתחויות בתחום המחשבים הל־יזרים, הרובוטיקה, ההשרדות והחומרים בעתיד ועל בסיס כל אלו להניח את התשתית הרעיונית למטוס של אז.

זה פרוייקט למדינה כמו ארה"ב, היכולה להרשות לעצמה לרכז 2000 מהנדסים בכל תחומי המדע האווירונאוטי, לשלם להם כסף במשך שנים ושכל עיסוקם יהיה רק לשבת ולחשוב. את זה הם עשו במשך קרוב ל־10 שנים והמוצר המוגמר שלהם היה ניירות עבודה שהועברו למתכנני המטוס. עכשיו בא פרס ומציע לאמריקנים שישראל תצטרף לארה"ב בפיתוח מטוס זה הצעה שהעלתה בת צחוק אצל רבים בוושינגטון. כמו שה־עלתה גיחוך אצל ראשי התעשיה האווירית להם הציע פרס שישראל תתכנן כאן, בתעשיה האווירית מטוס של שנת ה־2000.

מה אם כן מונח ביסוד הצעתו של שמעון פרס? — הכוונה פשוטה שמעון פרס רוצה לשמור על צוות המהנדסים שפיתחו את מטוס ה"לביא", לתת לו תעסוקה לימים טובים יותר. בהם, אולי, יהיה בכוחה של ישראל לפתח ולייצר מטוס קרב. החזקתם של אלו תעלה למדינה מאות מיליוני דולרים. הם גם לא ישארו אם לא תהיה להם עבודה ממשית ובכך נולד רעיון מטוס שנת 2000 של ישראל שהיא אינו רציני ובו אם יתקבל יהיה רק מסגרת להחזקת המהנדסים בלי בסיס מעשי.

צדק שר האוצר שהגדיר את תוכניתו של שמעון פרס: "הפיכת התעשיה האווירית למכון מחקרי ארה"ב אולי יכולה להרשות לעצמה אלפי חוקרים על פרוייקט שאין כוונה לייצרו אך לא ישראל, פשוט אין לה את התקציבים לכך.

100 מיליוני דולרים, בכל שנה מהשנים הבאות עד לשנת 2000 מציע שמעון פרס להעביר לתע־שיה האווירית למימון מחקרים בנושאים של טכנולוגיות מתקד־מות. זהו פחות או יותר התקציב של התעשיה האווירית למשכורות ולאחזקת המשרדים.

הסיכוי שלה להתקבל בממש־לה אינו מפני שהשרים לא מודעים לחוסר הרלוונטיות של תוכנית פרס. הם יודעים היטב את המצב. אך פרס כמו גם חלק מהשרים בממשלה רואים בהצעה שלב בי־רידה מסולם ה"לביא". סתם להפסיק את ה"לביא" הוא מעשה שהם חוששים מפניו. זה זמן רב שחפשו מהלך שיאפשר הפסקה בכבוד של פיתוח ה"לביא" ו"ח־לופות פרס" הן דרך טובה לכך. אך הכל מעריכים שבתוך זמן קצר ירדו גם מתוכנית זאת והתעשיה האווירית תצטרך לעבור לתחומים חדשים.

לצה"ל בקשות חלופיות רבות.

(המשך בעמוד י"ד)

עלי כותרות

(המשך מעמוד ג')

מעבר לו — גם מלחמתו של הצד שכנגד — הציבור החרדי — איננה על הסרט דווקא, אלא על השריד הכמעט אחרון של שמירת שבת. תחבורה חפשית של מוניות בשבת מנקרת עיניים הרבה יותר מאשר סרט בקצה העיר, אבל מכיון שנשארה חלק מהסטאטוס קוו האומלל — אין מתייחסים אליה. הקהל החרדי, על כל פלגיו וסיעותיו אינו נפגע מהקרנת סרטים בליל שבת. הוא מדיר את רגליו מאזור בית אגרון גם במוצאי שבת, ובמדת האפשר מתרחק ממרכז העיר גם באמצע השבוע. קהל זה איננו נלחם למען עצמו. הוא נלחם למען גושפנקא יהודית מינימלית למדינת ישראל, ובאופן פרדוכסלי נוצר מצב, שדוקא ציבור המתנגד לציו־נות החילונית הרשמית נלחם על השרידותו של הזכר האחרון לציונות הגוועת — חותמת יהודית למדינת ישראל. לאחר שכל מרכיביה של הציונות הולכים ומתפוררים לעינינו ולעיניהם — מלחמת הקודש של שומרי השבת — לפחות מבחינתה של הממלכתיות — היא על הסמל האחרון שנותר לפליטה עבורם, עבור החילוניים.

* * *

טעות ראשונה, אפוא, של השמאל היא ההנחה, כי המדינה כמקלט לעם היהודי תצליח לשרוד כזאת לאחר שתיעקר ממנה, חלילה, השבת לח־לוטין.

טעות שניה שלו היא הסברה, כי קעקוע השבת בארץ יחיש תהליך של חילון בעם היהודי. גם אם ינצבו — בחקיקה או באלימות, בבג"צים או בגז מדמיע — בשומרי התורה בארץ, לא יצליחו להכחידה. אם חלילה תצליח חקיקה חילונית להחליש את פריחת התורה בארץ — הרי היא נטועה כבר היטב בארצות הגולה, ובפרט בארה"ב, שם היא הולכת ומתפשטת, משתרשת לעומק ול־רוחב, תוססת בהיכלות התורה ובבתי המדרש, בקהילות המאורגנות ובשכונות הפורחות. וכשם שמדינת ישראל — הכושלת מבחינה כלכלית ומתנודדת מבחינה בטחונית — נשענת על ארצות הברית, למרות כל דברי ההבל על עצמאותה — כך יוכל גם הצמאון לתורה — להסתייע בגולה. כעבר עשתה זאת בבל בגלל גזרות הרומיים והבי־זנטיים, ותוכל לעשות זאת ארצות הברית בגלל גזרות "ירושלים אחת" (איזו אירוניה של ביטוי!). התורה ומצוותיה אינם תחומים בגבולות של ריבו־נות מדינית, ואינם בידי "המחוקק".

ולכן — למרות התקשורת והעוינות הסביבתית, ה"שכונות" הפרופסורים, גזיזת הפאות וההסעות הדקואיות לים בשבת, העוצר על מאה שערים וגז מדמיע על שלחן אדמו"ר, קיצוצים בחינוך הדתי ולעג וקלס בקריקטורות — המלחמה הזאת, נגד השבת והתורה — אבודה.

למי שמפקפק בכך — בא כינוס הרבבות על יד הכותל וסיפק את ההוכחה. המלים "מעמד קדוש ומרומם" כבר נשחקו מעט במילוננו — ולכן מה שהיה ברחבת הכותל אינו ניתן לניסוח מילולי. כשאו זאת הרבבות שהגיעו, המאות שנותרו מתו־סכלים וכועסים בתחנות ההסעה ("אגד" פשוט לא האמין שכה רבה תהא ההיענות לקריאה), הבכיות החרישיות ברחבה הגדושה בצפיפות מכותל אל קיר, הגניחות שפלחו מדי פעם את הדממה, החויה להמצא בסמוך לענקי הדור, ה"אמן" שהרעיד את ההר והידיעה הברורה המוחשית כי השבת תנצח.

גם המחלוקות והפלגנות הפכו למלים ריקות אל מול המעמד הנשגב — והיתה בכך תזכורת לחילונים, החוככים ידיהם בהנאה תוך תקוה שמחלוקת זו תחליש את כוח ההתנגדות של הציבור הדתי. הסתבר לכל, כי בנושא שהוא נשמת אפה של האומה — נוכחת האחדות מעל לכול.

קשה היה גם להמלט מן ההשוואה בין שני ה"כותות" בשדה המערכה: אספסוף מוסת נושא אלות ואקדחים ("לעלות על מאה שערים", "300 יוצאי צבא יתנפצו את כל החרדים", "כדור בין העיניים") — כנגד יעקב ונשקו: זעקה ותפלה.

לא שמענו עדיין אם גם כאן, כבעבר, הצליחה התקשורת לגמד או לסלף את היקף המעמד על ידי זוית צילום מעוותת או דליית דמות מגוחכת משולי הקהל, ל"ייצוג" הציבור החרדי. אבל כותרת "וער ש"ס עם אגודת ישראל" — על אף הלגלוג שבה — הספיקה להוכיח כי המסר הרוחני אכן נקלט, כפי שהיה צריך להקלט, וכותרת שניה על "מפגן כח" לא החטיאה: היה זה מפגן כוח לפוטנציאל הרוחני הטמון ביהדות החרדית כולה.

ביטוי חד להזית האמיתית שעוד נכונה לעם כולו, על פלגיו הדתיים והחילוניים, חזית אשר בה יכול העם לנצח — היה בשתי כותרות בעיתון "המודיע" ביום שלמחרת העצרת: האחת התייחסה לעצרת הרבבות בכותל, והשניה הביאה את אזהרתו של קצין תותחנים ראשי כדבר חימושו המתחכם של צבא ירדן, העשוי להיות הצבא החזק ביותר במזרח התיכון.

אם פטמו את העם בישראל לסגוד לכוח הנשק, להאמין בצה"ל ולשקוד על פיתוח כלי משחית כערובה לקיום המדינה, יש לקחת בחשבון כי אותם כלים עשויים לעמוד גם לרשות אויבינו, ואין כל סיבה נראית לעין שבמרוץ החימוש לא ישיגו אותנו ויסכנו חלילה את קיומנו. חרבו של עשו יכולה להיות מושחזת גם כאשר הוא אוחז בה. אבל הנשק היחיד אשר לעולם לא יוכל ליפול לידי אויבינו ואשר לעולם לא יופנה נגדנו — הוא נשקו של יעקב, הנשק הרוחני, שאחד ממרכיביו הוא השבת — אות לברית שבין הקב"ה לעמו. בו תלוי היה קיום עמנו בכל הדורות — והוא יבטיח את קיומנו גם להבא. שתי הכותרות המקריות הללו הן ביטוי ל"אלה ברכב ואלה בסוסים — ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר" גם כשה"אלה" הם שונאינו מבית. עצרת הרבבות הוכיחה זאת.

דבריהם הם זכרונם

על משמר השבת

קריאה לחיזוק השבת מאת הגאון הגדול רבי יחזקאל סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון

על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו, המזכירים את ה' אל דמי לכם. (ישעיה ס"ב)

אם נחמיה בן חכליה מגדולי הגדולים שעמדו להם לישראל, מיחידי הדורות שעל ידם באה תשועת ישראל ונבנה הבית השני, בקש מקונו והתחנן לפניו שיזכור לו לטובה את הזכות שתקן בדקי הפרצים בשמירת השבת, יש לנו ללמוד מזה עד כמה גדולה היא הזכות של מזכי הרבים העומדים בפרץ והמשתדלים לבקש דרכים ותקנות לשמירת שבת קודש וביחוד בארצנו הקדושה. זכרה להם אלקים לטובה ולברכה.

יש אספסוף הרגש שמרגישים מפין עלבון כבוד לבוא ולהתריע על חלול שבת קודש בארץ הקודש ומאהבתם את עמנו ואדיק מרמים בנפשם כי מוטב שלא לפרסם הדבר והם מלהזכיר. אבל באה הפרשה הזו ומטפחת על פניהם, שהרי אם בדור הבית השני, בדור שהיו בהם נביאים והראשונים כמלאכים, מצאו מקום להתריע על פרצות בשמירת השבת ולא עוד אלא שכתבו זאת לדורות, — שכתבי הקדש לדורות נכתבו — מה נענה אנן בדרתנו, אנו דור יתום ועני?!

אבל מה הן דרכי ההתרעה. מוצאים אנו בפרשה זו ארבע דרכים יסודיות:

א. נחמיה רב ריב השבת את חורי יהודה — הם השרים ומי שיש בידם למחות.

ב. קרא קריאתו והכריז את דבר השבת אל כל בית ישראל.

ג. תיקן את בדקי הפרצים בחומת השבת ע"י דרכים מעשיות.

ד. תבע את תביעת השבת ועורר להתעלות בעלית קדושת השבת גם מן הלויים. ותורה היא וללומדה אנו צריכים כיצד גם עלינו ללכת בדרכים האלה:

א. ריב השבת

לריב את ריב השבת עם ראשי העם, ראשי העיריות, ראשי הקהלות, ראשי הקרנות, המוסדות וההתאחדויות המפלגתיות והכלכליות, וכל אלה שיש בידם למחות ואינם מוחים כלל, או שאינם מוחים כראוי. למחות עד־כדי שהמחאה תשא פרי ותביא התועלת הרצויה; עד אחרי שיוסר הכתם המחפיר מעל כמה קבוצים ואדונים שהם מחזיקים בחלול שבת נורא; עד שנשליט את השבת שלטון גמור לכל הפחות בכל העניינים שיש בהם משום חלול שבת בפרהסיא; עד שנשיב לארצנו הקדושה את קדושת השבת, בכל שטחה והקיפה מדן עד באר שבע, ונחזיר עטרת השבת ליושנה כימי קדם שתעטר ותפאר את כל ישובינו, את כל מפעלינו הישוביים והכלכליים ותשוב השבת להיות שבת מלכתא בארצנו הקדושה.

ב. קריאת השבת

לקרוא קריאת השבת ולהכריז דבר השבת אל כל המון בית ישראל על ידי שתי דרכים.

הדרך הראשונה: למוד התורה בשני חלקיה:

א) חלק ההלכה: לקבוע שעורים לגדולים ולנערים, לזקנים ולצעירים בהלכות שבת שהן כהררים התלוים בשערה; לגרש ולשרש את העם־ארצות שנשתרשה בקרבנו ע"י שכחת התורה מחמת עול הגליות, עבודה קשה וקוצר רוח, עד שנעשו חמורות כקלות וקלות כחמורות — ומי שנעשו לו קלות כחמורות הלא סופו שיעשו לו חמורות כקלות — ; להבהיר לרבים בכל הבהירות שאין צורך מנוחת השבת — המנוחה השטחית, כמנוחת אומות העולם, כי הלא רק קדושה עצמה לא ניתנה לאומות העולם כי אם [illegible] ניתן לגויי הארצות ולא הנחיל לעובדי פסילים עד שבמנוחתו לא ישכבו בשום ענין ואופן. כי מנוחת השבת האמיתית וקדושתה תאומי צביה הם. שבת של מנוחה וקדושה כאחת רק לעם ישראל ניתנה ולפיכך, אבות מלאכות של שבת אף שאין בהן כל טורח ועמל אבות מלאכה הן. ועל זה נאמר: מחלליה מות יומת. ומאידך גיסא יש טורח ועמל רב שאין עליהם שם מלאכה כלל.

ב) חלק האגדה: לגלות לעיני העם את מצפוני גנזי השבת; את העונג והנועם, הזיו וההוד הקדושה והתפארת הגנוזים במתנה הטובה שניתנה מבית גנזיו של הקדוש ברוך הוא ששבת שמה; את השכר הגדול הצפון לשומריה; את הכבוד למענגיה; את סוד זכות החיים לטועמיה ואת בחירת הגדולה לאוהבי דרכיה עד שיקראו כל בית ישראל לשבת ענג ולקדוש ה' מכובד.

הדרך השניה: חנוך הצבור. להעמיק ולהרחיב את ההכרה ע"י כל אופני ההסברה וההתעמולה: להלהיב את הלבבות ולהסעיר את הרוחות ע"י נאומים והרצאות ובכל צורות ההשפעה ביחיד וברבים; להמשיך לבבות הצעירים בכל הדרכים המושכים את לבבם, למען ישאו ברמה את דגל השבת בעוז ותודה ובהתלהבות נפשית והנוער שלנו יהיה נוער הראוי לשמו המחונך על קדושת השבת חי לאורה.

ג. תקונים

לתקן את בדקי הפרצים בחומת השבת ע"י דרכים מעשיות. וגם באופני הדרכים מוצאים עבודות כנחמיה, והן:

אסיפת השבת בער"ח אלול ברחבת הכותל המערבי

א. תקונים כלליים ועירוניים. "ואמרה ויסגרו הדלתות, ואמרה אשר לא יפתחו עד אחר השבת".

ב. העמדת משמרות. "ומנערי העמדתי על השערים".

ג. הסרת המכשולים. "ואעידה בהם ואמרה להם: מדוע אתם לנים נגד החומה? אם תשנו יד אשלח בכם".

ד. כריתת אמנה לקבלת שמירת השבת. "ובכל זאת אנחנו כורתים אמנה וכותבים ועל החתום שרינו לוינו וכהנינו ועל החתומים וגו', ועמי הארץ המביאים את המקחות ואת השבר ביום השבת למכור לא נקח מהם בשבת וביום קדש [illegible]

א. תקונים עירוניים: לתקן תקנות ולחוקק חוקי השבת בחוקי עזר לעיריות ומועצות, מושבים וקבוצים לזמני הפסקת העבודה המסחר התעשיה, לסגירת הדרכים עד כמה שאפשר מפני התנועה, לקביעת זמני העבודה במוסדות ובמשרדים ובכל מקומות העבודה הצבוריים.

ב. משמרות: לארגן משמרות השבת; ללמד את חבריהם, להכשירם ולפתח בהם, את דרכי ההשפעה ולקיחת לבבות, כדי שידעו ויתמחו איך להשפיע על הצבור פעם ברכות ופעם בקשות, הכל לפי צורך השעה וההטעמה הראויה, שידכשר כבוד ואימון ויהיו דבריהם מתקבלים, דברי חכמים הנשמעים בנחת, וביחוד לחנך לזה את הנוער שביחוד עם המטרה המכוונת יקבלו מזה גם השפעה חוזרת על לבותיהם הרכות ונפשותיהם העדינות.

ג. הסרת המכשולים המונחים כאבן נגף על דרך שמירת השבת שעל ידם נגרמים חלולי שבת מתוך אונס וכפיה גם לאלה שלבם עליהם דוי, על שהם מוכרחים לבוא לידי חלול שבת, והיינו: המכשולים ע"י עבודות הממשלה והפקידות שלה באגודות הפרטיות הגדולות שיש בהן עבודות גדולות ומקיפות, בבתי החרושת הגדולים וכיוצא באלה שודאי מתוך עבודה מאומצת ולחוץ בלתי פוסק, היה אפשר הרבה לתקן בזה ולמצוא דרכים ועצות להסיר מכשולים רבים שלא יהיו כאבן נגף ולמכשול עוון לבית ישראל.

ד. כריתת אמנה לארגן הסתדרויות גדולות, עולמיות, ארציות ומקומיות שתפקידם יהי: החזרת השלטת השבת בעמנו וביחוד בארצנו הקדושה ולרכוש להם חברים מסורים בלבם ובנפשם לרעיון הפעולה למען השבת. על ההסתדרויות האלה יהי למצוא דרכים ותחבולות להוציא לפועל רבים מהדברים האמורים למעלה, אולי יגיעו גם לכריתת אמנה למען שבת כעין כריתת האמנה שבנחמיה וביחוד ארגוני הנוער שיהיו להם מורים ומחנכים מדריכים ומשפיעים בפעולה למען השבת.

ד. תביעת השבת

לתבוע את תביעת השבת ולעורר לעלית קדושת השבת גם משומרי השבת כי לא די לנו בזה, שנבקש עצות ודרכים למנוע מחלול שבת, כי־אם גם עלינו לקדש את השבת במחשבותינו ולבותינו, שתחזור להיות מקור הברכה ולהשרות את נשמת השבת, הנשמה היתירה, על כל רמ"ח איברינו ושס"ה גידינו, שברכת שבת וקדושתה תשפענה על כל דרכי עבודתינו להשי"ת, ויום השביעי שנתקדש לשמו ית' ושהוא תכלית מעשי שמים וארץ ושקול כנגד כל מצוות התורה (רמב"ם פ"ן) יקדש את כלל פעולותינו, מחשבותינו ומעשינו ביום השבת קודש וגם בימות החול לשמו ית', ויהיה למרכז ותכלית כל הפעולות והמעשים. שכולן ינקו ויתחדשו מטובו — ואז קדושת השבת עצמה שתחול במלואה על שומרי השבת הרבים, או אפילו רק על יחידי סגולה, היא שתשפיע השפעה גדולה למנוע את חלול השבת [illegible] השפעה ניכרת גם על הרחוקים ביותר. אבל לא כן אם שומרים את השבת כמצות אנשים מלומדה, אז די לו אם רק יוכל להפקיע את עצמו מחלול ממש חלילה, אבל מה היא ההשפעה שיוכל להשפיע על האחרים?! ובאופן זה, ולו גם באופן בלתי ישר, גם שומרי השבת לוקחים חלילה חלק באחריות בחלול שבת כמי שיש לו האפשרות להשפיע ואינו עושה כן. ולכן גם שומרי השבת אינם רשאים להפטר מחובתם להשתדל עד כמה שידם מגעת להתעלות ולהתקדש בקדושת השבת ולקיים את המצוה כמאמרה ומדרגתה העליונה.

ולחתימת הדברים רק דברים אחדים לעמנו ולאחינו:

אחים יקרים! הגיעה השעה שנשלמה את חרבתנו לכת זוגה של כנסת ישראל והיא שבת מלכתא, השבת, שליותה את ישראל בכל שנות גלותו ועל ידה לא נפסקו מישראל ימי הענג מעין עולם הבא, בכל שנות התפזרים, ולא חדלו ימי הקודשה בכל שנות הגלות החולין והטומאה, ואף היא היא שנתנה לנו כח ועצמה לסבול את עול הגליות. ועל ידי שעור קומתה של השבת עמדה להם לישראל להתנער מעפר ולא להשתחוות מפני העריצים המכניעים, אלא ללכת קוממיות גם במצבי השפלות ולשאת את דגל התורה ברמה ולמסור נפשם על ערקתא דמסאני.

וביחוד אחרי השואה האיומה שירדה על עמנו באבדו שליש מבניו־בתיו — שהיו רוב בנינה של האומה והון את מרכז חייה הרוחניים — אין לנו שיור אלא התורה הזאת ושבת קדשנו, שהיא עוגן ההצלה ותקות הנחמה בים היגון שלנו. "בצר לך ושבת עד ה' אלקיך", נתקיים בנו בימינו דבר התוכחה: "וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם והיה לאכול ומצאהו רעות רבות וצרות" וכשם שסבת הצרות היא בהסתר פנים כך היסוד והגורם לגאולה היא הארת הפנים של הקב"ה, "יאר ה' פניו אליך ויחנך". וכשמרנו את השבת שמירה מעולה אנו מואירים באורו של הקב"ה — "כי עמך מקור חיים" — ובאורו נראה את אור הגאולה השלמה הקרוב לבוא.

ועכשיו שעומדים אנו בפני נצני הגאולה אחרי פזורי גלויות בארבע כנפות הארץ קרוב לאלפיים שנה. וזכינו ב"ה לקבוצי גלויות של מאות אלפים מישראל. כן ירבו. בארצנו הקדושה המתאבלת כאלמנה ומחכה לבניה, הנה זה עומד אחר כתלנו וקורא תדפק לעדמי הגולה שנקום ונגאל ונבנה את ארץ קדשנו, האם בשעה זו נהיה כפויי טובה לבת זוגנו? האם כך נענה לבת לויתנו כי בשובנו בזכותה לארצנו נסגור בפניה כמה משערי הקבוצים של קבוצי גלויותינו, וגם בעירינו ומושבותינו, ליסורה. ביסורים נוראים של חלול ברבים וביחיד. היתכן כזאת? היאומן?!

אחים יקרים נקום נא כאיש אחד תמליך את שבת מלכתא עלינו, על בינינו ועל דורותינו, גופנו ונפשנו. וכל הויתנו הרוחנית. נקדש את שמה [illegible] שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין" כי כראית היא הכתרת השבת להשיב את ישראל לארצו ומלכות בית דוד על כסאו, ולא יכבה נרו לעולם ועד. כאמור: אם תשיב משבת רגלך עשות חפציך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכובד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר: אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר (ישעי' נח).

(דברים שפורסמו בכסלו תש"ח שהם אקטואליים)

א. מרגלית

לא תהיה שכחה לפיאה

בעיר, שבה נגזו פיאותיו של נחום חנן, עדין מהדהדות עדויות הזוועה של משפט דמניוק. ב"ביני האומה" עוד מפלחים זכרונות העבר הנורא של האומה את האויר ואת האוירה. ההתנכלות למראה היהודי היא סצינה החוזרת על עצמה במהדורות אין ספור במשטר הרשע והטירוף, והעדים המספרים על חוויות האיומים הללו מצמרדים ומדיפי יגון.

האנשים המקשיבים כמו שוקעים כאיזו חשיכה סמיכה ועמוקה, בבראת הימים ההם. קולות בכי וזעם חנוקים נשמעים ברקע.

כמו חיה ניצבת לפני העינים תמונת היהודי אפוף הטלית העומד במרכז העיגול, ומסביב מניפים הנאצים בתאוות נקם את התערים, וגוזזים את פיאותיו וזקנו. התמונה מרעידה את הגוזים השחרחים שנתאספו כאן — כדי לחיות שוב בצל המאורעות מקפיאי הדם.

ולפתע — קולו של הקריין, כהד של לא־מעכשיו לא־מכאן, מגיש את סאת החדשות הטריה: "פיאותיו של ילד יהודי בשכונת מאה שערים הירושלמית נגזזו על ידי בריון, שהשמיע באזניו את ההבטחה, שכך יעשה "לכל הדתיים".

בעיתון של יום המחרת מופיעות גם התמונות של "לפני" ו"אחרי" — איזה עצב נשקף מפניו של הילד הפגוע והנעלב, וכמה הוא דומה לעצב ההוא... ואיזו החלטה נחושה פרושה על פני הפנים הכואבות, מעין אותה עקשנות, למול הגלבים ההם...

אבל זה קורה כאן, במדינה שהיתה אמורה להיות מקלטם של שרידי הרדיפות הנאציות, וזה קורה כאן, לעין השמש — ושום דבר לא מזדעזע, והכנסת, אלמלא הכריזו אותה, היתה ממשיכה לחוג את חופשתה, וב"עיתונות הנאורה", כמעט כמו בימים ההם, נשמע הסגנון המוכר מימי החוצפות שחלפו: "זה לא הפתיע זה היה צפוי, לנוכח ההתנהגות שלהם, של היהודים (החרדים)"...

* * *

בדרום אפריקה מניחים זרי פרחים על תמונותיהם של מנהיגי הנאצים, ומשדרים רמזים ברורים על "חוסר הסבלנות של הקהילה היהודית", ברומניה התכוננו המונים לנהור אל קבור של הס, כדי להביע אהדה לסגנו של היטלר ימ"ש. שוב נשמעות הסיסמאות הישנות. שוב צווחים במועל יד "זיג הייל", כמו אז.

ואצלנו — בליבה של "מאה שערים" נגזזות פיאותיו היהודיות, המנוחמות, חנונות, של הילד נחום חנן, על ידי חולה שנאה טרופה, שגם הוא, כמו אחרים אי־אז עבר את שטיפת המוח של כלי התקשורת; שגם הוא, כמו המתים אחרים בבכי הימים, שבע קריקטורות אנטישמיות, בהבדל היחיד שהכיתוב בהן הוא עכשו עברי, באותיות מרובעות; גם הוא שוטה על ידי הרדיו, הטלביזיה, ראשי ערים, חברי פרלמנט (למרבית האירוניה, מהם בעצמם פליטי השואה).

הוא שמע וקרא כי "עוד בתי קולנוע יחללו שבת", כי "עוד אוטובוסים יסיעו בשבת יהודים לחופי הרחצה" והחליט לפי הדגם הנ"ל, כי "עוד יהודים יגזו פיאותיהם".

הוא בסך הכל "תלמיד טוב", מוצר טבעי של התקשורת, הוא, בסך הכל, קורא נאמן וציתן של "דברי הכנסת": הוא, בסך הכל, אחד שמקבל ברצינות מה שמטיפים לו.

* * *

כי אם לא משום כך — למה הוא גזז לנחום חנן את פיאותיו?

אילו היה עושה זאת משום שהוא אלרגי לשיער מגודל — למה הוא אינו גוזז את שערם הפרוע של המהלכים ברחובותינו ללא הפרעה? למה אינו מקצץ ברעמותיהם של מבלי עולם בני הגיהנל [illegible] אין הוא נתקף אותה היסטריה למראה המחלחל של תספורת "קרישנה"? למה הוא כל כך סובלני לנוכח כל הדגמים הלא קונבנציונליים וכל האופנות הזרות, העכו"מיות, ורק המראה היהודי, שאבותיו ואבות אבותיו שמרו עליו מכל משמר: רק הוא מקומם אותו?

מסתבר, ששם השנאה והשיסוי, לאחר שמעריכים אותו בכמויות אדירות למחוז של צרכן תקשורת מצוי, יוצר עובדות בשטח, אין הוא מתנדף בחלל הריק. שהרי הטירוף הזה של גזיזת הפיאות, לא נעשה כלל וכלל באורח ספונטני, כתוצאה של התקף שנאה פתאומי ובלתי נשלט. והראיה, שבכיסו של אותו חוליגן נמצאו מספריים, שהיו מוכנים מראש להזדמנות הזו. כלומר, ההשפעה של השנאה הכתובה והמשודרת היא כל כך עצומה, שהיא יוצרת פעילות מתוכננת, פרי המשטמה. לא פרץ של רגשות מזוכיסטיים היה כאן. אלא תכנון מפוכח, עם מטרה מוגדרת מראש: הכאה מדוקדקת של הזמן (בין הערבים), והמקום (מאה שערים, הסמל המוסכם של שמורת הטבע היהודית). הצעדים המחושבים מראש לקחו בחשבון גם את הצורך במספריים מוכנים, ולשם כך הוכנסו, כאמור, לכיס, בקור רוח מחושב. גם אלה, כדי שאפשר יהיה לבצע את הפשע בצורה "מושלמת", הלכה למעשה.

כלומר: מדובר בטירוף מפוכח, מתוכנן, עם ביצוע מעולה. ושוב עולות האסוציאציות הנוראות של הטירוף המתוכנן, המסודר והמדוייק ההוא, ושוב חוזרת להכרה, עם כל הרצון להימנע מכך, המסקנה הקשה, שההגיון האלמנטרי, ההגינות הטבעית, הרגש האנושי יכולים כולם יחד ליפול חלל, בידיה המגואלות של ההסתה התקשורתית. כי מה שתעשה קריקטורה "שטידמרית" אחת בעיתונות לא יוכלו לרפא אלף מיעתים הגיוניים, ומה שתחולל פיסקה אחת של שיטנה לא יוכלו למתוק כל ההתנצלויות שיבואו (אם יבואו) בעקבותיה.

* * *

בראשה של משטרת ישראל עומד היום אדם, שרגישותו לכל מעשה אנטישמי גבוהה ביותר. רב־ניצב קראוס חווה על בשרו את תוצאותיה של ההסתה, ואת השנאה הפתלונית לכל דבר יהודי, כהיותו פליט השואה, אוד מוצל מאש המשטמה הגדולה ההיא. נקל לשער, מה חש המפכ"ל, כאשר במדינה היהודית גוזזים פיאות לילד יהודי, ונקל לתאר מה קשות האסוציאציות העולות בליבו של מי שהיה ילד יהודי בימים הנוראים ההם, בצילו של התער הנאצי.

אנחנו מצפים, לפיכך, שמשטרת ישראל תתיחס אל הפשע הנורא באמת המידה ההולמת. לא כאל "מקרה" של תספורת כפויה, אלא כאלמנט חייתי, שמצא לו פורקן־הפעם על ידי השחתתו של סימן יהודי מובהק, ובפעם אחרת הוא עלול למצוא [illegible] ההיא.

רק כאשר המשטרה הישראלית תתיחס אל השיסוי של עיתונאים, קציני חינוך, שדרים וכן חברי כנסת מסריים כאל עבירה לפי החוק, ותנהג כלפיהם, כפי שהיא נוהגת, למשל, בעיתונאים ובאנשי הסתה מן הגדה ורצועת עזה, המלבים יצרי־פרא באמצעות המלה הכתובה והמדוברת — רק אז יתחיל להיבנות הסכר למול השטפון של השנאה, שעלול להטביע כאן לא רק את הדו־קיום העדין, כי אם גם את כל האושיות, שמדינה זו מתיימרת להתקיים עליהן.

חוגים מדיניים

דוד אבן

שמיר רוצה "לביא" ולא עבודה יזומה כהצעת פרס

— אם יבטלו את פרוייקט ה"לביא" לא נשתוק. למדנו משהו מפועלי "סולתם". נבוא עם בני משפחותינו, כ־40 אלף איש, ונפגין ליד משרד ראש הממשלה" — אמר יו"ר ועד עובדי התעשיה האוירית, נסים כהן, כאשר נמסר בכלי התקשורת, שהממשלה עשויה לבטל ביום ראשון את הפרוייקט.

הוא כמעט ולא התייחס להצעה החדשה של מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ, שמעון פרס, בענין "לביא — 2000". כמו יתר ראשי ועד העובדים ומנהלי התעשיה האוירית, הוא בכלל לא יודע מה פירושה של ההצעה. "אם את ה"לביא" הרגיל אין הממשלה יכולה לממן, איך תוכל לממן משהו משוכלל יותר?", הוא שואל ומסיים: "זוהי בסך הכל דרך אלגנטית יותר לבטל את פרוייקט ה"לביא" ולדאוג לנו לעבודה יזומה".

לא רק עובדי ומנהלי התעשיה האוירית אינם יודעים בדיוק מה מתכוון פרס בהצעתו החדשה. גם בחיל האויר אומרים, שההצעה לא ברורה ובכל אופן, צה"ל לא הזמין אצל אף אחד מטוס בשם "לביא 2000".

מי שניסה להוכים אצל השגרירות האמריקנית, לאחר שפרסם כאילו חלק מההצעה החדשה כוללת שיתוף ישראל בפיתוח מטוס "הדור הבא" של ארה"ב, נתקל בהרמת גבות ובחוסר מידע מוחלט. "אף אחד לא חושב לשתף את ישראל בפיתוח מטוסי העתיד של אמריקה. מדובר בהשקעות של עשרות מיליארדי דולרים, כאשר כל מטוס יעלה עד 100 מיליון דולר. מה ישראל יכולה לעזור לארה"ב בענין?" — שאלו פקידים אמריקניים.

● מניעת אבטלה

רוב שרי הממשלה לא יודעים מה פרטי הצעתו של פרס. אולי, כאשר יעלה הנושא לדיון בממשלה ביום ראשון ידעו יותר. בינתיים, גם הם נוטים לפרש זאת, כדרך עקיפה לחיסול פרוייקט ה"לביא" והמציאת עבודת מחקר ומניעת עבודה אלפי עובדי התעשיה האוירית, שעשויים למצוא עצמם מובטלים.

המוזר מכל בפרשה הוא, שאף אחד לא יודע בדיוק על מה מדובר ובכל זאת מסרו כלי התקשורת בסוף השבוע, כי צפוי בממשלה רוב להצעתו של פרס. פקיד בכיר במשרד ראש הממשלה העריך, כי למרות שכל שרי הליכוד — מלבד נסים ושריד — יצביעו בעד המשך פיתוח ה"לביא", יכריע הרוב בעד הצעתו החדשה של שר החוץ.

במשרד ראש הממשלה סבורים, כי עצם העובדה ששר החוץ העלה את הצעתו, מלמדת על שני דברים: ראשית — שהוא קיבל את עמדת שר הבטחון, יצחק רבין, שאין להמשיך בפיתוח ה"לביא". שנית — שהוא דואג, מלכתחילה, למקום העבודה של עובדי התעשיה האוירית ולאו דוקא ל"לביא".

אנשיו של שמיר אומרים, כי הוא שוב הוכיח עקביות ונחישות בדעתו. הוא לא מחפש תעסוקה יזומה לעובדים ולא מנסה לבצע "תרגילים אקרובטיים", כדי לשלב ולמזג תכניות עבודה עם חזון לעתיד. ראש הממשלה רוצה בכל לבו בהמשך פרוייקט ה"לביא" ולדעתו אפשר למצוא את 150 מיליון הדולר החסרים.

חיזוק מסויים לדעתו זו, קיבל מר שמיר מהבדיקה שערך השר יצחק מודעי. מודעי נפגש — לפי בקשת ראש הממשלה — עם כל הגורמים הקשורים בנושא, מחייבי ושוללי ה"לביא" גם יחד, ובתום שבועיים של עבודה הגיש את ממצאיו, לפיהם ניתן להמשיך את הפרוייקט ולממן את הכסף החסר. מודעי גם מציע מספר דרכים להשגת מימון זה.

ראש הממשלה אמר בבמה הדמוקרטית, כי הוא "שומע היטב" את דעות המומחים, האומרים, שה"לביא" הוא ממטוסי הקרב הטובים ביותר שיוצרו אי פעם בעולם, אך המחסור בתקציב מחייב להפסיק את ייצורו ופיתוחו. הוא מוכן להסכים לחלק הראשון של קביעתם ולא לחלק השני.

● סוכני הנשק לוחצים על וינברגר

שמיר יודע היטב, כי אלה המתנגדים ל"לביא" מונעים לא מעט על ידי גורמים, החוששים שארה"ב תאבד לקוח כה נכבד כמו ישראל בכל הקשור לרכישת מטוסים. הראיה לכך: בעוד שבקונגרס יש תמיכה מירבית להמשך פיתוח ה"לביא", עיקר ההתנגדות באה דוקא מצד הפנטגון, משרד ההגנה האמריקני, העומד בראשו: השר כספר וינברגר. שמיר לא מתייחס בצורה של אימון לשר ההגנה האמריקני ולא נעלמו מפניו הפרסומים, כי סוכני וסוחרי הנשק הגדולים לוחצים על וינברגר שוב ושוב להתנגד ל"לביא" מסיבות מובנות.

פקידים בכירים בירושלים מצביעים על נקודה נוספת, שעד כה לא הוסברה בצורה ברורה. האם התעשיה האוירית היא שיזמה את פיתוח וייצור ה"לביא"? הרי צה"ל חיל האויר, הם הם שהזמינו את המטוס. העובדה שבינתיים התחלפו אנשים המפקדים על הצבא, אינה סיבה טובה להחלפת הקונספציה. לא יתכן שכל מפקד חדש יבטל את כל מה שעשו קודמיו ומדינה תיכנס להתחייבויות ולהיקף עבודה גדול, שיבוטל עם בואו של אדם חדש.

לעומת אנשיו של שמיר — במשרד החוץ מחייבים ומשבחים את הצעתו של פרס, כפתרון הטוב ביותר שהיה אפשרי בפרשת ה"לביא". ההצעה מאפשרת סיכוי טוב לעתיד לעובדי התעשיה האוירית לחיל האויר, שלא יסבול כלל מהפסקת פרוייקט ה"לביא".

לא זו בלבד, אלא שקיימת אפשרות, למרות ההתנגדות הראשונית, שישראל תשולב בפיתוח מטוסי העתיד האמריקניים. אם אכן תושג מטרה זו — גם המתנגדים להצעתו של פרס יסמכו עליה את ידיהם.

בכל אופן, כאמור, אם תדון הממשלה בנושא ביום ראשון ושתי ההצעות — להמשך ה"לביא" או תכנית פרס — יועלו זו מול זו, כמעט ברור שההצבעה תזכה ברוב הצעתו של שר החוץ. אם אכן כך יקרה, משמעות הדבר: ביטול המשך פיתוח וייצור ה"לביא". התחלת עבודת מחקר יזומה לחלק מעובדי התעשיה האוירית ואולי בטלה מסויימת לעובדים שאינם חיוניים.

נגד מצב זה מתכוונים עובדי התעשיה האוירית להילחם בכל כוחם. אין ספק, כי אם יעמדו 40 אלף איש — כדבריו של יו"ר הועד שלהם — מול משרד ראש הממשלה, בעת ישיבת הממשלה, עשויים השרים להחליט החלטה שונות לחלוטין מאלו שעליהן הם חושבים כיום. שהרי גם הם למדו את הלקח של "סולתם"...

هكذا من الأصل

י"ח שנה לפטירתו של הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל

"בית יחזקאל" על סוגיות הש"ס סדר נשים

כיובל שנים נמנה הגאון רבי יחזקאל סרנא בין מנהיגי היהדות הנאמנה בארצנו הקדושה, ובצדק הוכתר בפתח הספר שלפנינו "בית יחזקאל" "רב פעלים מקבציאל, ממקימי עולה של תורה ויראה בארצנו הקדושה". כראש ישיבת חברון הטביע חותמו על מפת העולם התורני, ומן המפורסמות הוא שישיבת חברון הוקמה על ידו מן המסד ועד הטפחות. אם אמנם בשנותיה הראשונות שימש חותנו רבי משה מרדכי אפשטיין כראש הישיבה, הרי רבי יחזקאל היה המוציא והמביא בהעברת הישיבה מסלבודקה לחברון, והתפתחותה, כבר בשנים ההן, היתה מוטלת על שכמו.

היה זה לפני כ־65 שנה. השנים שלאחר מלחמת העולם הראשונה, החלו הדיונים על העתקת ישיבת סלאבודקה, שמסיבות הזמן ותמורות השלטון הליטאי אילצו לחפש לה מקום קבע. ראשי הישיבה בימים ההם, רבי משה מרדכי עפשטיין וראשה הרוחני רבי נתן צבי פינקל, ה"סבא", עמדו בפני הכרעה רצינית היכן להעתיק אותה בתנאי דבי נשיאה, רבי יחזקאל סרנא, היה אז צעיר לימים, אך עצתו השקולה, להעתיק את ישיבת סלבודקה לארץ הקודש, נתקבלה על דעת הכל.

ה"סבא" התרגש ביותר לקבלת מכתבו של רבי יחזקאל, שבו פירט את כל צדדי השלילה והחיוב. ובתשובתו מציין הסבא "רחב ופחד לבבי, ואחר שהוא עצת ד', בעז"ה, היא תקום", ומוסיף להדגיש את "גודל הטוב הצפון במוסד החדש של חיזוק תורה, באופן גבוה בעז"ה, אשר יהיה למעוז ומגדול, באה"ק לשם ולתפארת".

לימים האיץ בו ה"סבא" מסלבודקא לקבל עליו את העטרה לשמש כריש מתיבתא בישיבה. ומביע את הערכתו: "העטרה הזאת הולמתו עוד מכבר, ומשמיא קא זכו ליה" ומביע את בטחונו "שיהא כמעיין המתגבר להגיד חידושי תורה, כבאון כשרונו הרם, וישקו תלמידים בצמא את דבריו, באופן שממנו תצא תורה ויראה בארצנו הקדושה".

שבועות מספר לאחר מכן הוא חוזר ומאחל לו כי "תזכה להיות למופת בגאון שכלך וכדעתך הכביה הרחבה, לעשות יסוד מוסד בארה"ק, לתכלית מרכז התורה והיראה הטהורה כראוי, שמשם תצא תורה ויראה בישראל, עד ביאת מ"צ בב"א ועד בכלל, באופן שמלך ביפיו תחזינה עיניך ועינינו, בתוך כלל אחינו בני ישראל".

אמנם לא נפל דבר מכל הטוב אשר דיבר. רבי יחזקאל נמנה בין גדולי ראשי הישיבות בדור האחרון ונאמנה עלינו עדותו של הגאון מטשעבין, המתאר אותו כ"פאר דורינו, דבר לעם, העומד לנס, בנס התורה, אשר זכה לזכות את הרבים בהרבצת תורה והעמיד תלמידים לאלפים".

ראשיתה של ישיבת חברון, כאמור, בעיר האבות. שנות הפריחה של הישיבה נפסקו בעטיין של מאורעות הדמים, באב תרפ"ט, היא נאלצה לעקור, וכמו בימי ראשית, כך גם הפעם, היו לבטים בדבר מקומה של הישיבה.

גם הפעם היתה דעתו של רבי יחזקאל נחרצת, כדבריו באגרתו: "לפי דעתנו כמעט הוחלט, שאחרי כל צדדי השלילה המקום הוא ירושלים ת"ו. מפני הטעמים הרוחניים שאין הפנאי עכשיו לפורטם".

בחשוון תר"צ, חדשיים לאחר מאורעות הדמים, יכול היה רבי יחזקאל לבשר כי הישיבה חידשה ימיה כקדם: "מה רבו רחמיו, כי אחרי חורבן נורא כזה, שכבר אמרתי נואש, חלילה, זכינו ב"ה כי הישיבה קמה לתחיה. כמובן שבשבועות הראשונות היו הכל במצב של חולים נדכאים, שבורים ורצוצים, עד דכדוכה של נפש, גם עזומים ויחפים, אבל מט"ו באלול התעוררה לאט לאט, וכשבוע שלפני ראש השנה, כבר קבלה צורה של ישיבה במלוא המובן, וכמנהגה בימי אלול".

כיובל שנים ומעלה עמד רבי יחזקאל על משמרתה של ישיבת חברון, המוציאה עדרים של תלמידים, יודעי תורה ולומדיה, והוא מעודד את בוגריה, לא להסתגר באהליהם, ולא לשאת במשא הצבור כדי לכוין את המוני העם בארחות חיים.

כותב הטורים רוצה לציין גם את יחודה של ישיבת חברון, הישיבה הראשונה שתלמידיה יצאו למושבות הישוב החדש והקימו בהן איים של תורה ויראה. לעומת בני הישיבות הירושלמיות, שהתעטפו בעצמותם וסירבו לקבל עליהם את האיצטלא — ובמידה מסוימת גרמו לניכור ביניהם ובין מתישבי המושבות מחוץ לירושלים — החל רבי יחזקאל בהנחת הגשר להצלת הישוב החדש. עוד לפני שעברה לירושלים, לאחר מאורעות הדמים באב תרפ"ט, היו בוגרי ישיבת חברון החלוצים, לפני המחנה, ורק בזכותם מצאו העולים החדשים, שהגיעו לארץ ישראל בשנות המנדט הבריטי, איים של תורה, גם אם התישבו מחוץ לתחומי ירושלים.

כתלמיד נאמן לאבות תנועת המוסר, מרובה חלקו של רבי יחזקאל בהקמת הישיבות הקטנות והגדולות ברחבי הארץ, מהן ששימשו לשעתן ומהן שהתפתחו לישיבות גדולות ומפוארות. בוגרי ישיבת חברון לא הסתפקו במשרות הרבנות וההוראה, כאמור, אלא שקדו להקים במקומות מגוריהם חדרים ותלמודי תורה, וכן הוקמו במושבות אשר מחוץ לירושלים, מוסדות תורה וחינוך, שבהם יכלו ההורים החרדיים לחנך את ילדיהם לתורה וליר"ש, להמשך מסורת אבות.

במוסדות אלה, שהעמידו אלפי שומרי אמונים, וכאמור הוקמו מכח כחו של רבי יחזקאל, הונח המסד לחינוך התורני העצמאי מחוץ לירושלים, תלמודי תורה לבנים ובית יעקב לבנות, שיכלו לקלוט את ילדי העולים שעלו לארץ הקודש, לאחר מלחמת העולם השניה.

פעילותו הנמרצת של רבי יחזקאל סרנא במשך כל שנות חייו להקים עולה של תורה, ורק מטרה זו הציב לפניו במערכות הצבור, גרמה במידה מסוימת שלא היתה בידו שהות לסדר את חידושיו, שהשמיע במשך עשרות בשנים לפני אלפי תלמידיו.

זה קרוב לעשרים שנה, מאז פטירתו של רבי יחזקאל, ביום ר' אלול תשכ"ט, נשאו תלמידיו הנאמנים את נפשם לספר אשר לפנינו. רבים מהם זוכרים עדיין את שיעוריו הנפלאים, שהשמיע בפניהם, והם הצטיינו בהיקף ובעומק וביחוד בבהירות ההסברה.

בעוד שחותנו רבי משה מרדכי סידר בעצמו את רוב ספריו "לבוש מרדכי", לא במעט בזכות רבי יחזקאל, שנשא על שכמו כאמור, עוד בימי חייו של חותנו ראש הישיבה, את ניהולה של הישיבה, לא התפנה לכך רבי יחזקאל עצמו, ורק זה עתה זכינו לשני הכרכים הראשונים של שיעוריו "בית יחזקאל" על סדר נשים, הודות למסירות בנו ממלא מקומו כראש הישיבה הגרח"י סרנא שליט"א, אשר מלבד איכותם היהודית הם גם רבי הכמות.

מנעוריו הצטיין בבהירות שכלו וביכלתו לחשוף את שורשי הסוגיות בגמרא להאירם במקומם ובמקורם, לגלות את הנקודה העיקרית. הוא לא היה מקק להביא ממרחק לחמו; אך התעמק בו במקום להבהרת הדברים הודות לסגנונו הבהיר והסברו הנפלא היו תלמידי הישיבה להוטים לשמוע את דבריו, כן בשיחותיו המוסריות — חלק משיחותיו נאספו בשלושת כרכי הספר "דליות יחזקאל" שנדפסו מכבר — ועתה מופיע לפנינו ספרו על סוגיות הש"ס, ואנו מקבלים ממנו מושג על יכולתו להזרית אורה של תורה בלב תלמידיו.

אם כי השיעורים הם על מסכתות יבמות, גיטין, קידושין, כתובות, נדרים, כלולים בהם גם בירורי ענינים החורגים מענינים המובהקים של סדר נשים, כגון עניני קידוש השם (כתובות סימנים ב־ו) שוויה אנפשיה חתיכא דאיסורא (שם סי' ט), מפי כתבם (שם בסי' י"ז) המקדש בכסף מעשר (קידושין סי' כ"א) ומרובים הם גם עניני דיני ממונות, אם כי חסר עדיין המפתח המפורט לפי סדר מסכתות, שכל אחד ימצא את חידושיו במקום לימודו.

ראש הישיבה שליט"א, שטרח ועמל הרבה, להביא את הדברים לדפוס, הקדים מבוא נרחב בפתח השער, שבו הוא מאריך ביסוד מצוות תלמוד תורה, ומוכיח את החובה לכל אדם להגיע בה למעלה עליונה. ולא רק בני עליה המועטים. את דבריו הוא תומך בדברי חז"ל ראשונים ואחרונים עד אבות תנועת המוסר, וביחוד בדבריו של רבי יצחק בלאזר ב"אור ישראל", השולל את הדעה ש"מחזיקים בה כמה מיראי ה'", שיכולת הלימוד, הוא רק "למי שרוצה להגיע להוראה לרבים, להורות לרבים, אולם כל אחד יוכל לבוא בית ה' ולקיים את דברי התורה, גם אם לא יהיה גדול בתורה", ואכן כיון שהחיוב הוא באמת ללמוד תורה לשמה, הרי שבזכות זו אמנם מגיע האדם מישראל "להשגות עליונות" כדברי חז"ל בפרקי אבות על הלומד תורה לשמה, "ומגלים לו רזי תורה", והוא מסביר שזו בחינת נבואה, שהוא שומע "קול גדול ולא יסף", שנאמר בשעת מתן תורה. חכמי התורה ששתלן הקב"ה בכל דור ודור, זוכים להאזין ל"קול גדול ולא יסף", ובכך ביכולתם לכוון שמועתם כהלכה למשה מסיני.

מתוך הקדמתו זו מלאת התוכן של הגרח"י סרנא, ממלא מקומו בהנהגת הישיבה, המביא לבית הדפוס, אנו למדים כי נוסף על הספרים שכבר זכינו לאורם, השאיר אחריו חידושים כהנה וכהנה על ענינים מסדר זרעים, מועד, קדשים וטהרות, בחלקם כשיעורים במסכתות הנלמדים בישיבה, ובחלקם ענינים שלא נאמרו בשיעורים וכן הערות בגליונות הרמבים, שכן הגרי"ס הרבה לכתוב על שוליו בקצרה, וכעתה אנו מצפים להופעתם, ויהא בהם כדי להאיר את סוגיות הש"ס, כדוגמת השיעורים שכבר זכינו להם.

אחת היא בקשתו של הגרי"ח סרנא: "יהי רצון שתעמוד לנו זכותו להוציא את כל חידושיו לאור עולם, להקים מקדשו על תילו, לחזק את בדק הבית לכל אשר ימצא, ולכונן על מכונו, ולפאר בית תפארתו לחדש ימיו כקדם ולהחזיר עטרה ליושנה. שתהא האורה יוצאת לעולם מהחלונות השקופים האטומים, ויראו עינינו בשוב השכינה לציון. בהקדמתו "בפתחת הבית" הוא מבסס כראוי את סמיכות הפרשיות ההכרחי בתפילה "שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו... ותן חלקנו בתורתך".

חידושי הגר"מ חריף זצ"ל

לראשונה מתוך כת"י (שהיה שמור לפני השואה בגנזי ביהמ"ד לרבנים בברלין) הוציא לאור כעת מכון "ירושלים" את ספר חידושיו של הגאון רבי משה ברנים זצ"ל, המכונה ר"ם חריף, למסכתות: שבת, פסחים, ביצה. כתה"י היה ספון זה כ־250 שנה ורק עכשיו הגיעה שעתו להתפרסם.

הגר"ם חריף, מצאצאי מהר"ל מפראג, היה תופש ישיבה ורב מובהק מגדולי הגאונים בדורו. ישב על מדין בקהילות מיוחסות באשכנז ובוהמיה, כמו בומסלא, פיורדא, שניטאק, ולבסוף שימש בקודש ל"ד שנה בקהילת מגנצא עתיקת היומין, עד לפטירתו בשנת תקכ"ו. בימי שהותו יצק מים על ידו של הג"מ אברהם ברודא זצ"ל בפ"פ. והחידושים בנויים דרך הפלפול והחידוד, אם כי הכל צומח מהבנה עמוקה וישרה. לפעמים קושר הוא אהודי חמשה־ששה דיבורים המתחילים של בעלי התוספות, ומשלבם להפליא, עד שנגד מתרשם בודאות כי אין אפשרות להבין את הדיבור הששי אם לא היו לפניך חמשת הדיבורים הקודמים. עוד תופעה מאפיינת את חידושיו, שאינו מצטט את דברי הגמרא או התוס' כלשונם, אלא מוסר את תוכן הדברים בסגנון משלו. גישה קמאית של ריש־מתיבתא מדורות עברו. את החידושים ערך והכשיר לדפוס הרב פסח יעקב יברוב, מירושלים, המתאר בהקדמה שלו את דרך עבודתו.

הספר, כפי שאנו מתבשרים בפתיחתו, הנהו ראשון מסדרה שלמה של יצירות הגרמ"ח בהלכה ובאגדה, שעודם ספונים בכתבי־יד המקוריים (נגאלו לאחרונה ע"י הנגיד ר' ראובן שפיצר פרנס קהל "עדת יראים" בבאזל) ויופיעו בס"ד בקרוב בהוצאת המכון.

א. ספרן

שיעורים על פרק בן סורר

להגרש"ז ברוידא שליט"א, ראש ישיבת חברון

מקובל בעולם הישיבות, כי כאשר לומדים את מסכת סנהדרין בסדר עיון, פותחים בפרק ראשון, "דיני ממונות". ומאחר ומסכת סנהדרין אינה נלמדת בדרך כלל בזמן חורף, אלא אך ורק בזמן קיץ, ולכל היותר גם בזמן אלול נוסף על זמן קיץ, אין הבחורים לומדים בסדר עיון יותר מפרק אחד, אם מדובר בישיבות שסדר לימודן מתנהל על פי שיטה איטית יותר, ורק הישיבות שסדר הלימוד בהן הוא יותר מהיר, לומדים גם פרקים אחרים, אולם לא יותר מאשר עד סוף פרק "זה בורר".

אולם על הפרקים המאוחרים יותר, כגון פרק "היו בודקין" או פרק "נגמר הדין" ופרק "ארבע מיתות", לא מגיעים כלל בלימוד העיון, ובוודאי שלא לפרק שמיני, הלא הוא פרק "בן סורר ומורה". ומובן מאליו כי, בדרך כלל, השיעורים לא נאמרו על הפרקים הללו, ברוב הישיבות, הלומדות בדרך זו ושבהן מתקיים השיעור רק על הגמרא הנלמדת בסדר עיון, בבוקר.

כתוצאה מכך נוצר מצב, שבאותן ישיבות לא נאמרו שיעורים על פרקים חשובים כמו פרק "בן סורר ומורה". ובספרי השיעורים והחוברות שבהן נכתבו שיעוריהם של ראשי הישיבות, לא מצויים כמעט שיעורים על פרקים חשובים כמו אלה. כן קורה שהלומד פרקים אלו בעצמו, מתקשה למצוא מכוון ומורה דרך בסוגיות הנלמדות בהם, אשר יסייע לו בהגדרת המושגים המקומיים וכן ביישוב סתירות והעמקת הסברות הקשות המצויות בפרקים אחרים. בלית ברירה מוכרחים לנדוד למקומות אחרים בש"ס, בהם מצויות, לפעמים, אותן הסוגיות או חלק מהן, כדי לקבל הבנה מעמיקה ביסודותיהן.

בזמן הקיץ האחרון, למדו בישיבת חברון את מסכת סנהדרין, על פי סדר המסכתות הנלמדות בישיבה. ההנהלה הרוחנית של הישיבה החליטה, הפעם, ללמוד דווקא את פרק "בן סורר ומורה" בסדר עיון, בבוקר, ולא את הפרקים האחרים, כפי שמקובל בישיבות אחרות.

ואמנם, כפי שצריך להיות, נאמרו בישיבה שיעורים יומיים כסדרן, על הדף הנלמד, וכן שיעורים כלליים ע"י ראשי הישיבה. ומפאת חשיבותם של השיעורים על פרק "בן סורר ומורה" וההזדמנות הנדירה להעלות על הכתב ביאורים שכל כך חסרים בפרק זה, קמו כמה מתלמידיו של ראש הישיבה, הגאון רבי שמחה זיסל ברוידא שליט"א, אשר רשמו באופן מסודר ומדוייק את השיעורים הכלליים ששמעו מפיו, ומלצו חושים להדפיס בחוברות ולהוצאתם לאור לתועלתם של כל בני הישיבות ועולם התורה. בראש המפעל החשוב הזה עמדו הרב אברהם זאב מלר הי"ו והבחור החשוב יהודה דב בקשט נ"י, מתלמידי ראש הישיבה, אשר ערכו את החוברת בסדר מופתי.

חשיבותם של השיעורים היא לא רק מחמת העובדה שכמעט ולא נאמרו שיעורים על פרק זה בדור האחרון, שבו סדרי הלימוד מתנהלים באיטיות, דבר אשר הקשה על הלומד למצוא את נקודות הרזופף ולאתר את מרכז הכובד של הסוגיות, אלא גם מפני שבפרק זה מרוכזים ענינים רבים שלהם חשיבות מכרעת בכל הש"ס ומקורן כאן, והם נלמדים במקומות אחרים בש"ס בהקשר לסוגיות אחרות. המדובר הוא בסוגיות, כגון: עניני בן סורר ומורה, שעיקרם מצויים בפרק זה, וכל הקשור בנושא זה כגון אזהרה והתראה, מלקות ומיתה, בסוגית אישתני דינא, ובסוגיית בא במחתרת על כל סניפיה, כגון היתר דמו הגדרי המחתרת והדינים הכלליים הקשורים בזה, הסוגיא החשובה של הצלת רודף בנפשו, סוגית מוסר ועוד אחרות.

על כל הסוגיות הללו ואחרות נאמרו השיעורים מפי ראש הישיבה, הגרש"ז ברוידא שליט"א, והם פותחים צוהר חדש לעולם התורה אל עולם שהיה רחוק במקצת זה של פרק "בן סורר ומורה". קטנה, כמובן, מלהחת "הסכמות" לתוכן השיעורים של ראש הישיבה הדגול, אשר גדול בגאונותו בש"ס ובהירותו בהבנה בסוגיות הש"ס ובישורות סברותיו. פרי של התמורה בת עשרות שנים רבות. כל רצוננו הוא רק לעמוד על חשיבותו של מפעל ההוצאה לאור של שיעורי ראש הישיבה, אותו יזמו כמה מבחירי תלמידיו, שומעי לקחו, ועל הדרך הטובה והצורה המושלמת שבה הוציאו את החוברת לאור. השיעורים שנכתבו ע"י התלמידים, עברו את ביקורתו של ראש הישיבה בעצמו, מתחילתם ועד סופם, ורק לאחר שקיבלו את אישורו המלא להוצאתן לאור בצורה זו, ולאחר שתוקנו כל ההערות שנראו לראש הישיבה כנחוצות, יצאה החוברת אל דרך ההדפסה, ועתה היא רואה אור בהיכלי הישיבות הקדושות. יבורכו העושים וישר כחם.

מ.ג.

הגיגים בפרשת השבוע - שופטים

ה. אבן־שהם

אין צדק אלא הצדק הא־לקי

שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' א־לקיך נותן לך לשבטיך, ושפטו את העם משפט צדק.

במצות מינוי שופטים זו, ובציווי על השופטים לשפוט את העם משפט צדק, התנה הכתוב, גם בתנאי מינוי הדיינים וגם בתנאי הצדק שלאורו ידונו הדיינים — "אשר ה' א־לקיך נותן לך", שופטים אשר א־לקות ה' נתונה לפניהם, ומשפט צדק אשר הוא מודרך לאור א־לקות ה' צדק אלקי ושופטים א־לקיים, רק הוא הצדק ורק הם השופטים והוא המשפט.

שום אמות מדה והגדרות של "צדק" ושל "משפט" לא ישיגו לא צדק ולא משפט, שאין צדק ומשפט אלא הצדק והמשפט אשר יאיר מתורת א־לקים חיים.

* * *

פני "הצדק" ו"המשפט" אשר תחת השמש

ועוד על התנאי שבמשפט צדק שאינו אלא כשהוא בצדק א־לקי, שלמה אמר (קהלת ג, טז):

ועוד ראיתי תחת השמש, מקום המשפט שמה הרשע, ומקום הצדק שמה הרשע".

ויש לשום לב למה האריך הכתוב להקדים ולומר "ועוד"?

כדי להיזכר ולראות "תחת השמש", במקום שאין אמונה ויראה במי שמהגיג את מערכת השמש "הטבעיות" הזו, שהרשע ממלא את חלל המשפט הנעדר ואת חלל הצדק הנעדר, אין צריך להיות חכם כשלמה, ולא ידיעה זו בא שלמה החכם מכל אדם להודיענו, זאת יראה וירגיש על בשרו כל יצור. אלא, כך מקדים החכם ואומר: "ועוד", יותר ממה שיראה כל רואה בעיניו, ראיתי אני שלמה "תחת השמש", לא בלבד שהרשע ממלא את מקום המשפט והצדק, אלא שה"משפט" וה"צדק" הנערכים והעשויים "תחת השמש", אינם נובעים אלא ממקום הרשע, הרשע הוא המעיין הנובע אשר ממקומו יופקו ה"צדק" וה"משפט" בעולם אשר "תחת השמש".

לא בלבד שאין להשיג את משפט הצדק בלי לבקשו בתורת א־ל חי, אשר "למעלה מן השמש", אלא שרק "משפט" ו"צדק" נובעים ממקור הרשע וממקומו יצאו ויופיעו, הוא "המשפט" והוא "הצדק" הנעשה "תחת השמש".

* * *

גם כשיש שבטים שבטים, יהיה משפט צדק

לשבטיך, ושפטו את העם משפט צדק.

מטבעם של בריות, להתגדר ולהסתגר במסגרת חברתית מסויימת, ולהצדיק את כל מה שנעשה בין שורות השבט אשר אני יושב בקרבו, ולהרשיע את כל מה שנעשה בשבט שאינו שלי.

גם בהתגלע ריב בין שבטים, ישפטו כל בני שבט זה את כל תביעה וכל טענה כל מעשה וכל מחדל אשר יעשה בקרב שבטם שלהם, כצדק, "ויבינהו" "ויסבירוהו" כצדק הוגן, ואת כל הנעשה מצד השבט היריב, ישפטו לחובה וירשיעו.

ועוד זאת, גם אם יתגלע בין איש לרעהו ובין איש לאשתו, ריב בין אנשים אשר אין לו שום זיקה וסיבה להיות בגלל היות שני יריבים אלה בני שני שבטים שונים, ריב וסכסוך אנושיים ומשפחתיים אשר עלול להתגלע ולהתפרץ בקרב כל שבט ומשפחה, אבל באם יפרוץ בין שני בני שבטים שונים, "יראה" כל אחד את "הצדיק" רק בצדו של בן שבטו שלו, ואת כל "הרשע" בצד בן השבט של זולתו, "וישפוט" ויצדיק וירשיע רק לפי זיקתו העדתית והשבטית בלבד, אלו אשר מדריכים "משפט צדק" בקרב ההמון נבער מדעת תורה.

וכנגד זה אמרה תורה: "לשבטיך", גם אם קיימת, ובצדק, מערכת מחיצות בין שבטים, עדות, ומשפחות, "ושפטו את העם" — יש לך לשפוט את העם כעם אחד ומאוחד, ואז תוציא לאור "משפט צדק".

* * *

הדין והשלום, עמודי עולם

שופטים ושוטרים... משפט צדק.

שני מקראות אלו שבפרשתנו, נדרשות במדרשנו, הראשון (דב"ר ה, א): אמר רבי שמעון בן גמליאל, אל תהי מלגלג בדין, שהוא אחד משלשה רגלי העולם. למה, ששנו חכמים (אבות א, יח): "על שלשה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום. הוי זהיר בדין, שאם הטית את הדין, שאתה מזעזע את העולם, שהוא אחד מרגליו".

דורשו זה, הבאה לדרוש את מקרא הדין, דורשה גם את מקרא השלום.

ומקרא השלום, השני, עצמו, מדרש (שם שם, טו) בכמה פנים לשבח מדת השלום, עד שהיא הכלי המחזיק ברכה בעולם.

ויש לתת לב להבין את המשנה האמורה, על הדין והשלום, שהרי באותו פרק, שנינו בתחילה (אבות שם, ב):

שמעון הצדיק, היה משירי כנסת הגדולה, הוא היה אומר: על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, הרי שאלו הם שלשת העמודים שעליהם עומד העולם, ושוב בא רבן שמעון בן גמליאל ונתן לעולם שלשה עמודים אחרים!

אלא, שיש להבחין בשמם של שני התנאים האמורים ובשתי העתים השונים בהם חיו ופעלו כל אחד מהם, וגם בכך שיש במשנה השניה, של רשב"ג, גירסא אחת "העולם עומד" וגירסא אחרת "העולם קיים", אשר יש לומר שהגירסא "קיים" לא באה לחלוק אלא להסביר כי "עומד" האמור כאן הוא קיים, וכי גם הגירסא "עומד" אין משמעותה אלא קיים.

שמעון הצדיק, משירי כנסת הגדולה, חי ופעל בימי הכנסת הגדולה, בתקופה אשר בה יסדו והעמידו אנשי כנסת הגדולה את העולם, עם יסוד הבית השני ובא שמעון הצדיק, שהוא אחד מהם, ואומר שעל שלשת העמודים האלה העמד העולם בארץ, אשר עתה העמידוהו.

אולם, רבן שמעון בן גמליאל, היה בדור חורבן הבית השני, הוא הגבר ראה בעני עמו תחת שבט עברת מדת הדין הקשה, בחורבן אשר ראו עיניו וסבל על בשרו, שעל חורבן בית שני זה אמרו חז"ל (יומא ט:): "אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים, מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם". בראותו שעולם שהעמידוהו על שלשת העמודים "תורה עבודה וגמילות חסדים", לא היה לו קיום בהעדר ממנו שלשת העמודים הנוספים של "אמת דין ושלום", שהרי שנאת חנם באה בהעדר מדת השלום, ומדת השלום לא תכון באין אמת ודין, הרי העדר האמת הדין והשלום הוא שהצמיח שנאת חנם, אז עמד רבן שמעון בן גמליאל ואמר: אמנם אין עמודים להעמיד עליהם את העולם אלא "תורה עבודה וגמילות חסדים", אבל עם כל אלה, כדי שיהא קיום לעולם זה העומד עליהם, אין אלא להתמכו בשלשת העמודים של "אמת דין ושלום".

חיים של אושר

- מורה דרך להצלחה מושלמת בחיי הנשואין -

שני בני זוג מתחתנים, כל אחד מהם הסכים להתקשר עם השני בקשר של קיימא לאורך הימים עלי אדמות.

התקוה המפעמת בלבם, היא להגיע לשיא האושר ומיטב ההצלחה לבנות את ביתם, אין עוד שאיפה גדולה מזו, הבקשה שהזוג יעלה יפה סדורה בפיהם ופי כל הקרובים הידידים. כל אחד מבני הזוג חייב להיות מודע ומוכן להקריב הרבה כדי להגיע אל האושר, שהוא תנאי ראשון להצלחת המשפחה שהם עתידים להקים.

השאלה: מדוע זה ברבות האחרונים מועטים האנשים המשיגים את ההצלחה המושלמת בחיי הנשואים שלהם. מדוע יש מספר גדול למדי של אנשים הרחוקים כל כך עדיין מלהשיג יעדים זה.

יש הרבה סיבות לקיפאון זה בהצלחה של מסגרת חיי הנישואין. גם אם אינן מביאות לפירוד חסרה לבני הזוג הבנה אישית למשימה של חיי הנשואין ואינם יודעים למצוא ולפתח את מעלותיהם הטבעיות הדרושות כדי להיות עם הזולת.

לא תמיד יודעים בני הזוג כיצד להתייחס זה לזה ולבעיות המתעוררות ביניהם. הם אינם מודעים מספיק למידת האושר המחייבת גם התאמצות נפשית הנדרשת מהם למען הצלחת יחסיהם. לפעמים גורם הדבר בגלל השקפות חיצוניות, להשקפות מסולפות, ואינם ערים בעוד מועד לצעד הסופי ולאסון שהם עלולים להמיט על עצמם, ואולי גם על הצאצאים שהעמידו.

אלה הן מסוג השאלות, שאנשים משתדלים לשמור אותם בתוך ארבע אמותיהם. ובכל הרצון הטוב אינם יודעים כיצד להחולץ מאותה מצוקה גם אם היו רוצים בכך, אבל חסרה להם ההדרכה הנכונה לסלול את דרכם בסבך החיים, שלפעמים רבות הם מלאים תהומות.

אלה הן סוג הבעיות שאותו מבקש להתמודד אחד מטובי הת"ח, הצנועים היושבים באוהלה של תורה, שהגיש לנו 2 כרכים מלאים פרטים ופרטי פרטים, שדנים בדרך שבה יכול האדם להתעלות ולהגיע לחיים של אושר במערכת חיי הנשואין. וחזקה היא על תלמיד חכם כמו הרה"ג שמואל דב הכהן אייזנבלאט שליט"א שהצליח להוציא מתחת ידו דבר מתוקן. מורה דרך מקיף לכל אחד, כיצד להגיע להצלחה מושלמת בחיי הנשואין. 2 הכרכים האחד מיועד לאיש והשני מיועד לאשה.

הם מן החידושים המקוריים שנתחדשו בבית המדרש של הספרות התורנית, שעליו אפשר גם להמליץ את המאמר הפוך בה דכולא בה. הוא משתדל להגיש בשפה ברורה ונעימה, לפעמים בהשקפה, פעמים בעצה טובה, פעמים בדרך קלה, כשיש צורך ולפעמים בגישה הנכונה, כיצד להשפיע על האשה לשנות, הכל נכתב באופן שיהיה ברור, מבואר באופן שכלי והגיוני.

לכל אחד משני הכרכים שני חלקים ובהם שבעה פרקים, ורספחים אליהם, מאמרים על הערכים של הכרת הטוב. על הצורך להדמות למידותיו של הקב"ה על פי ספר תומר דבורה. האשה הכשרה קטעים מאגרת התשובה לרבינו יונה, כתר שם טוב. ואחרון אחרון חביב המאמר: אל ראש הפיסגה הכולל שיטה המסייעת לשימוש מעשי בעצות המתבארות בתוך הספר ושעליו שורה של תרגולים להשגת חיי נשואין מאושרים.

הכרך הראשון כולל שכ"ז עמודים מלאים וגדושים פרקים מאלפים שנקראים בעונג, וכל אחד יוכל למצוא בו את התשובה הנוגעת אליו.

הכרך השני המיועד בעיקר אל האשה כולל שע"ג עמודים. אמנם, לכאורה במבט ראשון נראים שני הכרכים כפולים, אבל מי שמעיין היטב בתוכן, מבחין מיד בהבדלים.

"הספר הוא מדריך נפלא להקמת בית נאמן בישראל. ולפתירת רוב הבעיות הנוצרות בחיי הנשואין בדרכים נעימות, אשרי המחבר שזכה לחבר ספר חשוב מאד זה, ספר שהיה חסר עד היום. ומקום הניחו להתגדר בו, לעזור לאברכים להקים בתים בישראל בדרך של האושר האמיתי", הדברים אלה הכתובים על ידי המשגיח הרוחני של ישיבת קמניץ הרה"ג ר' משה שטרן הן ההערכה החיובית ביותר.

מתוך הספר מתברר שהמחבר הנכבד יש לו יד בהשכנת שלום בית ומתוך נסיונו זה ידע להגיש לנו ספר חשוב זה, אשר מי שיעיין בו ימצא לעצמו את הפתרונות, כיצד לצאת מן הסבך ולעשות את חייו למאושרים, הנחה זו באה גם לידי ביטוי במכתבו של הגאון רבי חיים פנחס שיינברג שליט"א ראש ישיבת "תורה אור" הכותב כי שמעו של המחבר הגיע לאזנו, כי רב חילו בהדרכת אברכים והצלחתו בעזר השם יתברך גדולה בעצותיו והדרכתו להשכין שלום ושלוה באהליהם על פי דרך התורה.

וגדולה זכותו של המחבר כמאמרו של אבות דרבי נתן: כל המשים שלום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו משים שלום בישראל על כל אחד ואחד. וזוהי מטרת הספר שכל אדם שיקרא בו יוכל לשים שלום בתוך ביתו וה־ כחו גדולה עד מאד.

מ.ד.

מי יודע: שו"ע מחולק ל־30 ימי החודש: מהדורות כיס של השו"ע מלפני 400 שנה

מאת משה מיכאל צורן

מהדורות כיס של השו"ע שהודפסה עוד בחייו של "המחבר", תנ"ך באותיות חלולות, גמרות שניצלו מהשריפה באיטליה, תרגום עם טעמים, ספר "נשאל דוד" שהחיד"א העיד עליו שנאבד מן העולם, כל אלה ועוד פריטים רבים נוספים מוצגים בתערוכה מיוחדת במינה בספריית הרמב"ם בתל אביב.

6 מהדורות של ה"שלחן ערוך" נדפסו עוד בחייו של המחבר, רבי יוסף קארו זצ"ל. כידוע, הסיבה העיקרית שחיבר רבי יוסף קארו את השו"ע (אחרי שפירסם את ה"בית יוסף") היא למען יוכלו כל העם לשנן את ההלכות מדי חודש בחודשו, דהיינו לחלק את כל השלחן ערוך על 4 חלקיו ל־30 יום, וכל חלק ללמוד ביום מן החודש. דבר זה מצויין אף בהקדמתו.

המהדורה הד־3 של השו"ע שיצאה לאור בשנת שכ"ז, 8 שנים לפני פטירת המחבר (של"ה), הופיעה כשהיא מחולקת ל־30 חלקים, ובסוף כל חלק מצויין "עד כאן יום א'", "עד כאן יום ב'", וכו'. המו"לים מציינים זאת בהקדמתם וכותבים "כדי שהתלמידים השותים בצמא את דברי הרב רבי יוסף יוכלו לקיים מצוותו להשלים כל יום חלק אחד ממנו".

מי שיפתח את השלחן ערוך המצוי כיום בידינו ימצא בחושן משפט בסוף סימן מ"ג את המילים "עד כאן יום כ"א". ההלכה שם מדברת בימים שבין פסח לעצרת ומחלוקת גדולה נפלה בין האחרונים הסמ"ע והש"ך האם לשייך את הפסקה הזאת לחלוקת השלחן ערוך לימים או שהיא המשך ההלכה הנידונה בסעיף זה.

עכ"פ, במהדורה הד־3 של השו"ע צויינו בפירוש 30 הימים של החודש, ממהדורה זו נותרו עותקים בודדים בכל הספריות בעולם. שוחרי הספר התורני יוכלו לצפות בספר בתערוכה מיוחדת ב"ספריית הרמב"ם" בתל אביב הנערכת לציון מלאות 10 שנים לכניסתה של הספריה אל ההיכל המהודר בו היא ממוקמת כיום.

בסמוך למוצג הזה של המהדורה הד־3 של השו"ע, מובאים בתערוכה המיוחדת מהדורות נוספות ומרתקות של השו"ע: מסתבר שאת מהדורות הכיס לא המציאו היום ולא אתמול. גם לפני 400 שנה היו מו"לים שדאגו שהעם הנע ונד בדרכים יוכל להגות בתורה.

★ ספר המצוות מהתקופה שלפני עריכת הדפוס

בתערוכה מוצג השלחן ערוך מהדפוס הראשון משנת שכ"ה.

ליד מדור השלחן ערוך מצאנו פריט מעניין נוסף. ספרו של הגאון רבי דוד אופנהיים זצ"ל, "נשאל דוד". היה ידוע שנים רבות כאבד מן העולם. על כך העיד גם החיד"א בספרו "שם הגדולים". החיד"א מקונן בספרו על אבדן החידושים של הגאון ההוא ומציין שמפני כן היו הרבה גדולי עולם שלא רצו לכתוב ספרים, שלא יאבדו אח"כ

(המשך בעמוד י')

ספר "נשאל דוד" שהחיד"א כתב שנאבד

הגדת שיק כולה על קלף

הרב אלחנן סורוצקין

המלכות בישראל

כי תבא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך וירשתה וישבת בה ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי — שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו וכו' (פ' שופטים י"ז י"ד).

הנה ענין המלכות בישראל, שלכאורה הוא דבר מובן מאליו ומשותף בכל אומה ולשון, השואפים למלכות ושלטון עצמי ושהתורה צוותה עלינו "שום תשים עליך מלך" — מצוה שנצטוינו עליה בכניסתנו לארץ ישראל והיא א' מג' המצוות שנצטוו בכניסתן לארץ והן: להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה (סנהדרין כ' ע"ב). ועם זה אנו מוצאים בתולדות ישראל מראשיתה התנגדות גדולה לענין זה, לא רק ההתנגדות הגדולה והמפורשת של שמואל הנביא לבקשת העם להעמיד להם מלך וכל האמור בפרשה ההיא, אלא כבר בראשית ובתחילת ימי האומה, כבר יצא הקצף על יוסף וחלומותיו, להיות מלך בישראל, מצד אחיו שהגיבו בחרון רב על זה "המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו?" ויצא מה שיצא. ומה חרי־האף הגדול הזה?, הלא בכל אומה ולשון יש מלך ומשל ומה נשתנה העם הזה?

תראה כי לא הרי עם ישראל הנבחר עם ה', עבדי ה' ולא עבדים לעבדים (אחז ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים וכו') וכל מטרתנו ושאיפתנו היא להגיע למצב של "והמלוך אתה ה' לבדך על כל מעשיך בהר ציון משכן כבודך ובירושלים עיר קדשך וכו'" — כהרי כל הגויים הממליכים עליהם מלך היוצא לפניהם ולוחם את מלחמותיהם ושופט אותם — ועם ישראל בוטח בה', שהוא איש מלחמה וכמו שאמר משה רבנו ע"ה לבני ישראל על הים, "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" וה' מלכנו שופטנו ומחוקקנו, והמלך או השופט אשר יהיה בישראל הוא רק עבד ה', הכפוף למרותו ותוקיד ומבצע את דבר ה' ("והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלויים" התורה מזהירה ומוסיפה: "לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל וכו'")

אבל סכנה גדולה נשקפת למי אשר יושם כתר המלכות על ראשו, שלא יסור לבבו ולא יטול לעצמו את הגדולה והשלטון "לקחת את בנותיכם לרקחות ולטבחות" ככל אשר תיאר שמואל הנביא לבני ישראל את "משפט המלך" עד אשר יהפוך את העם לעבדיו ולא לעבדי ה' והוא יהיה "ככל מלכי הגויים" שתאוות השלטון, הביאו אותם עד כדי האלהת עצמם, כפרעה שאמר "לי יאורי ואני עשיתני" ובימינו כסטלין וכדו'. ולכן לא ששו גדולי ישראל בכל הדורות, שבטי יה וגדולי האומה, לקראת המלכת מלך בישראל, כל זמן שהעם הלך בדרכי ה' והיה רד עם א־ל ושמר חוקות התורה ומורא שמים היה עליו, בחינת "כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות" (פ"ג מ"ה) ואכן במצוות מני המלך נאמר "ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגויים — שום תשים עליך מלך" היינו דוקא אם תאמר "אשימה עלי מלך ככל הגויים" מצוה עליך לשום עליך מלך ("רבי נהוראי אומר לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן שנאמר ואמרת אשימה עלי מלך" — לא נאמרה פרשה זו דשום תשים משום מצוה אלא כנגד תרעומתן, שגלוי לפניו שעתידים על כך ולומר היינו גם אנחנו ככל הגויים" רש"י שם — סנהדרין כ'), כי אז נראה כי נתחפפו אצלך יסודות התורה והמשמעת לחוקיה ותהיה זקוק לשלטון ומוראה של מלכות שבלעדיה "איש את רעהו חיים בלעו" (פרקי אבות ג') וכמו שאמר ה' לשמואל: "שמע בקול העם לכל אשר יאמרו אליך — כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלוך עליהם". ואחרי אשר מונה הקב"ה את כל חטאי ישראל מיום צאתם מארץ מצרים "ויעזבוני ויעבדו אלהים אחרים כן הם עושים גם לך — הוא מצוה לו "ועתה שמע בקולם אך כי העד תעיד בהם וכו'".

ואולם כי כאשר נתהוה מצב כזה, אז אין מנוס מזה ורק צריכים לעשות הכל כדי "והייתם גם אתם וגם המלך אשר ימלוך עליכם, אחרי ה' אלקיכם" ושמואל ניחם את העם, כאשר התחרטו על דרישתם והכירו את מצבם הירוד, שהביא אותם לדרוש ולשאול להם מלך ככל הגויים "ויאמר אל תיראו - אתם עשיתם את כל הרעה הזאת, אך אל תסורו מאחרי ה' ועבדתם את ה' בכל לבבכם".

התורה מספרת לנו שכאשר נתקימו חלומותיו של יוסף הצדיק והוא נעשה (מקודם על מצרים, על הגויים...) למלך על ישראל ואחיו קבלו עליהם את הדין והכירו בו כמלך (כי הלא היו יכולים להישאר בארץ כנען ולא לרדת למצרים עם אביהם), שיעקב בבואו למצרים ויוסף יצא לקראתו (ויאסר יוסף מרכבתו וכו' ויבך על צוארו עוד וכו'... לא נפל יעקב על צוארי יוסף ולא נשקו ואמרו רבותינו שהיה יעקב קורא קריאת שמע) ורבים תמהו על זה, למה לא קרא יעקב קריאת שמע, לפני או אחרי הרגע הגדול הזה של פגישתו עם בנו האבוד, שהתאבל עליו כ"ב שנה, עד שזכה לראותו שוב ושאמר אחר כך לו: אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך, כי עודך חי, היינו כי בזה נתמלאה תשוקתו ושאיפתו הגדולה בחיים, לראות עוד פעם את פני יוסף ה"בן זקונים שלו" שאהב אותו מכל בניו?

ונראה שיעקב כאשר ראה שנתגשמו בשלמותם חלומותיו של יוסף, כפי שפתרו אותן אחיו, שהוא ימלוך עליהם וישלוט בהם, ראה צורך להורות וללמד, כי המלך בישראל הוא רק מבצע תורת ה' ותוקיד והוא והעם מקבלים עול מלכות שמים, כי ה' הוא מלכנו, שופטינו ומחוקקנו, ובמקום שנפגשים מלכותא דרקיעא עם מלכותא דארעא — כל מקום שמתנגשים חוקי התורה עם חוקי המדינה — המלכות, יהיה של מלכות שמים על העליונה "גם אתם וגם המלך אשר ימלוך עליכם צריכים להיות אחרי ה' אלקיכם" ולכן כדי להדגיש את זה ולהמחיש את יתרון מלכותא דרקיעא, קרא קריאת שמע ולקבל עליו, באותו רגע שנפגש עם בנו המלך (יוסף), שכל כך נשתוקק לראותו וליפול על צואריו — מגמתו גדולה בחיים. שאחריה הוא יכול למות בשקט נפשי.

מכון ירושלים
מכון אור המזרח
מפעל השולחן ערוך השלם
מפעל שו"ע השלם
בר"ח חשון תשמ"ח (שנת החמש מאות להולדת מרן)
תפתחנה בע"ה שתי שלוחות אשר יעסקו במפעל השלחן ערוך השלם
א. צפת - עם אפשרויות מגורים, חינוך, תעסוקה לאשה וכו'.
ב. מרכז הארץ.
תנאים טובים
נא לפנות בכתב ל"מכון ירושלים" ת.ד. 100 ירושלים

בצלאל לנדוי

שלשלת של תורה שהטביעה חותמה בתורת ארץ ישראל ובהליכות ירושלים

הגאון הירושלמי רבי בנימין זאב פראג זצ"ל / שנה לפטירתו

ביום ג' באלול תמלא שנה לפטירתו של הגאון הירושלמי רבי בנימין זאב פראג זצ"ל, מבחירי בניה בוניה של ירושלים, עלה ונתעלה בישיבותיה, הבקיא בין העוסקים בבירור הלכות התלויות בארץ, ובאחרית ימיו שימש כחבר הבד"ץ שליד אגו"י בירושלים.

גזר לגזע תפארה היה. בנו של הרה"ג רבי שמעון פראג, נכדו של הגאון רבי אברהם אהרן פראג, שהיה חתנו של הגאון רבי משה נחום וואלנשטיין, והוא חתנו של הגאון רבי שמעון דייטש, מתלמידי ה"חתם סופר". כולם מאישי התורה הבולטים בירושלים, שהטביעו את חותמם על ירושלים במשך מאה וחמישים השנים האחרונות.

רבי בנימין זאב לא היה זקוק לשלשלת היחסין המפוארת. בעמלו בתורה, בשקידתו, בצנעת רוחו ובמדותיו הטובות, בנה את עצמו, עד שלא היה זקוק לשלשלת היוחסין המפוארת. גדולי ירושלים שהיה מסתופף בצלם משנות נעוריו, רבי ירוחם פישל פערלא, רבני ירושלים רבי צבי פסח פראנק ורבי שמשון אהרן פולנסקי הרב מטעפליק, ידעו להעריך אותו כערכו. רצ"פ פראנק, שהתרועע בשעתו עם זקניו רבי משה נחום ורבי אברהם אהרן, התענג בתבונתו של הנכד, שהמשיך מורשת אבות לתפארת.

ראשית לימודיו בתלמוד תורה "שומרי החומות", בהנהלת זקנו רבי אברהם אהרן, משם עבר לישיבת הבחורים "עטור רבנים" ועשרות בשנים שקד על התורה בישיבה הגדולה "עץ חיים". כל שנותיו שמר אמונים לרבותיו ב"עיטור רבנים": רבי ישעיה ויינגראד, רבי מרדכי דוד לוין ורבי גדליה נימן — "החותם המשולש", שהיה מעצב את דמותם התורנית של תלמידי "עץ חיים", לפני קליטתם בהיכל הישיבה הגדולה.

בתקופה זו זכתה ישיבת "עץ חיים" להתעטר בעטרתו של רבי איסר זלמן מלצר, אב"ד הר"ם סלוצק שעלה לירושלים, והצעיר הירושלמי נמנה על תלמידיו הנאמנים, שהיו מתחממים לאורו ושותים מבאר תורתו.

בשנת ת"ש לערך נתעלה להימנות בין חברי "מדרש בני ציון", שהוקם לפני כיובל שנים, ע"י רבי צבי פסח פראנק לבירור ההלכות התלויות בארץ, ונמנו עליה בחירי בני הישיבות בירושלים, כעוד שה"חזון איש" עסק בבירורים אלה במקום מושבו בבני ברק.

בידי ר' בנימין זאב, שהתחמם לאורם של גדולי התורה בירושלים, היו מסורות מופלאות שלא הועלו מעולם על הכתב. בספרו "אמרי בינה" דן רבי מאיר אויערבך, אב"ד קאליש והרב של ירושלים לפני כמאה ועשרים שנה, במעמדם של יששכר וזבולון, שעשו ביניהם הסכם לחלוקת עולם הבא. רבי בנימין זאב היה מוסר בשמו את תשובתו לשאלה כיצד יוכן שזבולון ויששכר יקבלו חלק כחלק, בשעה שקבלת חכם [illegible] מוסר נפשו על לימוד התורה, ובאותה שעה יושב זבולון מודשן ענג בלי להתאמץ כלל. וכך הסביר בעל "אמרי בינה": אמנם זבולון יקבל שכרו כיששכר, אבל הוא לא יקבל שכר של לימוד תורה מתוך הדחק, ורק בעולם הבא שמורה זכותם של לומדי תורה מתוך הדחק. את הביטוי בגמרא "חסורי מחסרא והכי קא תני" היה מייחס לבני ישיבות ירושלים שלמדו מתוך הדחק, תורה שלמדו באף ובחוסר כל, היא שעמדה להם, שגדלו והצליחו ועשו פרי בתורה ובבירורי הלכות.

במאמרנו הבא נעמוד על מורשתו התורנית של רבינו פראג אולם מבחינה כרונולוגית ברצוננו להקדים את מאמרנו הנוכחי, על שרשרת התורה המפוארת, הנמשכת זה מאה וחמישים שנה.

ראשיתה באמור ברבי שמעון דויטש, והמשכה בחתנו רבי משה נחום וואלנשטיין ובחתנו רבי אברהם אהרן פראג. הצד השוה שבהם, שעד כה לא הובאו לדפוס מספרי חידושיהם לדפוס, וממש בשנה האחרונה חלה תזוזה בעניין. הופיע ספרו של רבי אברהם אהרן "נרות אהרן" על הרמב"ם ונכדו יבלח"ט הגרמ"מ פראג, שהביא אותו לדפוס, עומד לזכות אותנו גם בחידושיו ובתשובותיו של זקנו רבי משה נחום וואלנשטיין. תשובה אחת משלו עשויה להתפרסם בבלין הקרוב של "מוריה", ועדיינו מצפים לגאולת כתביו.

ראשון בשלשלת רבי שמעון דויטש - מתלמידי החתם סופר

ראש וראשון לשלשלת זו הוא ר' שמעון דויטש, מתלמידיו הקרובים של ה"חתם סופר", שהחדיר בתלמידיו את האהבה לירושלים. בשם רבו היה מסביר דברי חז"ל "כל המתאבל על ירושלים — זוכה ורואה בשמחתה" אין מקבלים תנחומים על החי, ורק על המת גזרה גזירה שישתכח מן הלב. אנו רואים שבכל שנה ובכל רגע, אדם מתעורר על חורבן ירושלים ועל בהמ"ק שנשרף, מעשה שהיה כבר לפני אלף ושמונה מאות שנים, ועדיין איננו מקבלים תנחומים — מזה ראיה שהיתה ירושלים כאלמנה, ולא אלמנה ממש, אלא כמי שהלך בעלה למדינת הים ועתיד לחזור, וכבר הוא שמח בשמחתה.

עוד בימי עלומיו נשא רבי שמעון עיניו לעלות לארץ הקודש ולקבוע את מושבו בירושלים. לאחר הפגנת קנאות הורה לו רבו לעזוב את ארץ מגוריו, וכמו כל תלמידי החת"ס קבע בירושלים את ביתו ומאז לא יצא את הארץ.

באחת מאגרותיו לחו"ל הוא מציין זאת "כתלמידו של רבינו הקדוש, מאור הגולה ר' משה סופר, שתורתו הקדושה נטעה בלבבי החובה לעלות לירושלים, הנני בתוכה משנת עטרת היו רגלינו בשעריך / נקוד על האותיות לסמן את השנה תר"ב / ירושלים. והשי"ת נתן לי כח לסבול ולא לנטות [illegible]

אם כי נחשב לאחד מחכמי ירושלים המופלגים, לא זכינו למורשתו שבכתב. בשנת תרל"ב, לאחר פטירת ה"כתב סופר", הביא לדפוס את הקונטרס "שורים סופרים", הספדים על הכתב סופר ואביו החתם סופר. לפני זמן מה חלה התעוררות אצל נכדיו, שרצו להביא לדפוס מכתביו, אולם התברר שכתביו הם בבחינת רזין דרזין, ולאו כל מוחא סביל דא.

כותב הטורים מעוניין במיוחד באותו קונטרס "דרוש לציון" בעניני ירושלים לגבולותיה ולבניניה, ואם בנינה על מקומה הראשון, ענין כותל מערבי וכו'. בטוח אני שאילו זכינו לאותו של קונטרס זה היו מתבהרים בעיות שונות על יסוד הלכותי, אולם לא זכינו לאורה, וכותב הטורים יודה לכל מי שיש בידו להצביע על מקומו של קונטרס זה.

באחת מאגרותיו שנשארה לפליטה הוא מספר בהתרגשות על שעלתה בידו לזכות בפניה מזהירה כאשר אירס את בתו לצעיר רבי משה נחום וואלנשטיין, לימים ראב"ד הפרושים בעיה"ק.

רבי משה נחום ממשיך את השרשרת

רבי משה נחום שנולד בשנת תר"א, כשנה לפני עלייתו של ר' שמעון לארץ ישראל, עלה אף הוא בשנת תרכ"ד, ומגיל צעיר התבלט בגדולתו בתורה. ואין איפוא כל פלא שר' שמעון לקח אותו כחתן לבתו.

כאמור, לא זכינו עד כה להדפסת חידושיו, ניתן לעמוד על גדולתו מתוך העובדה שאחד מלומדי ירושלים, עלה ונתעלה לשמש כחבר בית דינו של מהרי"ל דיסקין, לאחר מכן דיין בבית הדין המרכזי של הפרושים, בעריכת רבי יהודה חסיד, ובשנת תרס"ח כראב"ד — ואת בירושלים של הימים ההם, עיר מלאה חכמים וסופרים, וביחוד כשלא נמנה על כוללות ליטא, שבידם היו עמדות הבכורה בהנהגת העדה, אלא על בני כולל אונגרין. כולל זה "שומרי החומות" בראשותו של רבי חיים זוננפלד, כשמו כן הוא, שמר כל השנים על חומות ירושלים, והרחיק מגמת ההסתגרות, ואף לא היה מיוצג בועד הכללי שבו היו מיוצגים יתר הכוללים, פרושים וחסידים גם יחד, ובכל זאת נתעלה רבי משה נחום כראב"ד. ניתן איפוא לראות בכך הכרה מלאה שהיה [illegible]

לא זכינו לתורתו שבכתב, אך זכינו ללמוד על הליכותיו ועל שיטתו ברוח המלחמה של ה"חתם סופר" והיה זה בתקופת המערכה על צביונה של ירושלים לאחר מלחמת העולם הראשונה. ראשי הציונים ניסו בימים ההם להשתלט על מוסדות התורה והחסד, ובכללם גם בתי הדין, היו רבנים ודיינים חשובים, שניסו להגיע לידי הבנה עם הציונים ולשתף עמם פעולה בארגון מוסדות הרבנות. נניח שטעמיהם שמורים עמם, אולם עמידתם המתונה גרמה לארגדרלמוסיה בקרב בני ירושלים, שנמשכה במשך עשרות בשנים.

באותם הימים לא היה מנהיג מוכר לעדה היהודית האשכנזית. רבה של ירושלים רבי חיים ברלין נפטר בשנת תרע"ג, לפני פרוץ מלחמת העולם הראשונה. במסיבות הימים ההם לא נבחר ממלא מקומו, והיה זה טבעי שראש הבד"ץ בירושלים, שימש כמהיגה הרוחני של העדה.

אף השלטונות הנכריים הכירו בכך, ובקבלת הפנים הרשמית שנערכה לגנרל אלנבי כאשר עלה לירושלים, הכריז מעל מדרגות מגדל דוד על קבלת הארץ לשלטונה של בריטניה, החזון רבי משה נחום כנציגה של העדה האשכנזית. בתמונה שנשתמרה מטכס זה נראה ר' משה נחום לצידו של הראשון לציון הספרדי "החכם באשי", ולידם, להבדיל, ראשי יתר העדות.

עמידתו על במת המכובדים, שהונצחה בתמונות בשעת הצהרתו של הגנרל אלנבי, מוכיחה את מעמדו אולם לגבינו חשובה פי כמה עמידתו על משמר היהדות החרדית בירושלים, ואנו למדים על כך מתוך הכרוז הראשון שהופיע נגד בחירות נשים "החזת דעת" הבנן קדישי די בארעא דישראל" (כלול בכרך החמישי של "אל המקורי" שהופיע זה עתה בהוצאת ר' בנימין קלוגר, ירושלים תשמ"ז עמ' 143) בצורת תשובה לשאלה.

בשאלה שהופנתה ע"י ועד הסתדרות "ירושלים", שבראשה עמדו ר' מנחם מרדכי פרנקיל, ר' משה בלוי וראשוני הפעילים במערכה זאת, נדרשים רבותינו שבארץ ישראל להביע את דעתם דעת תורה, אם מותר להשתתף כבוחרים ונבחרים ל"אסיפה המיסדת", שבה ניתנה זכות בחירות ונבחרות לנשים.

כל גדולי ירושלים הביעו את דעתם לאיסור, ובראש הכריז הגי"ל הכרעתם של שלושת הראשה[illegible]

נים באותיות בולטות ביותר, רבי יצחק ירוחם דיסקין, רבי חיים זוננפלד תמרץ ביותר היה רבי משה נחום, המדגיש "על שאלות כאלה תסמר שערות ראשי, אוי לנו מה היה לנו, זאת חוקת התורה, דברים הללו הם עבירות חמורות מאד, וכל המורה בזה היתר — עתיד ליתן את הדין".

רבי משה נחום נפטר ביום כ"ב אדר תרפ"ב, בתקופה בה לא היה כלי מבטא ליהדות החרדית ובקושי עלתה בידי לאסוף פרטים מספר לתולדותיו. עם זאת הצלחתי לגלות בכתביו של מרדכי בן הלל הכהן, פרט מענין בתולדותיו. בספרו "מלחמת העולם" הוא מספר על מאמציו של ד"ר ויצמן להשתלט על מוסדות התורה בירושלים ורבי משה נחום נמנה בין האישים שאתם ניהל את הדיונים, וטוען נגד ד"ר ויצמן "שנסחב יותר מדי אל המו"ם עם הרבנים, פיקח זה למה הוא מוסר נפשו ומבלה שעות עם אלה הרבנים הזקנים, שהם תמימים ועובדי בטל (עפ"ל) כמו ר' דוכצ'ה [הוא ר' ליפמן דוד שובקס ראש בד"ץ החסידים] ור' משה נחום [ראש בד"ץ הפרושים], ובתוקף מעמדם היו מנהיגי העדה האשכנזית בירושלים.

בין היתר הוא טוען "צר לי לראות אדם כויצמן מבלה שעות וימים עם אלה, מתרגם ומתכתב, מדבר רכות וקשות, אבל ויצמן אינו ידע זאת והוא מקוה, אולי".

ר' משה נחום שמר אמונים לתורת רבותיו שומרי החומות בהנהגיה. הוא היה היחיד מחברי הבד"ץ של הפרושים ב"חורבה" שפרש מחבריו, ולא היתה זאת הכרעה קלה כל עיקר. רבי משה נחום, הראב"ד, הצטרף איפוא לאותה קבוצה קטנה של לוחמים, שהקימו בד"ץ משלהם, שקיבל את הנהגת רבי יצחק ירוחם דיסקין ור' חיים זוננפלד.

בד"ץ של הפרושים המשיך לקיים את ישיבותיו במושבו הקבוע ב"חורבה". רבי צבי פסח נתעלה כראש בית הדין ועמד בראשו במשך ארבעים השנים הבאות, ובשנים האחרונות כרבה המוכר של ירושלים.

לעומתם קבע ר' משה נחום את מושב בית דינו בחצר "סוכת שלום", הידוע כחצר ר' ישעיה ברדקי. כחברי ביה"ד צורפו הגאונים ר' מרדכי ליב רובין ור' דוד צבי קרלנשטיין ורבי יצחק פרענקל מבד"ץ החסידים. התייצבותו של ר' משה נחום כראב"ד בית הדין הותיק בחורבה העניקה מעמד וסמכות לבד"ץ החדש, בהתמודדות רציניות שנמשכה בשלשים השנים הבאות.

רבי משה בלויא מציין את פעילותו לדורות

מו"ר ר' משה בלויא היטיב להגדיר את מעמדו של רבי משה נחום בדברי ההערכה שפורסמו ב"קול ישראל" לאחר פטירתו: "התבלטו בו הצד והענוה באופן נפלא. קבל כל אדם בסבר פנים יפות, והשפיל עצמו לכל קטני תלמידיו, למרות מעמדו כראב"ד "אהב להשתעשע בזכה יחידה עם כל נער וילד, אשר הכיר בו כשרון בתורה".

במקום ענוותנותו שם אתה מוצא גדולתו, בכל דבר שנגע לחיזוק הדת התורה, ומכ"ש כשהריח ריח של סכנה ליהדות החינוך הישן, לבש עוז ואומץ ויגבה לבו בדרכי ה'.

היה זה תקופה קצרה ביותר, לאחר שד"ר ויצמן הצליח להגיע לידי הסכם עם כמה דיינים בולטים בירושלים, וכך מספר הר"מ בלויא: "בזמן האחרון התאמצה ההנהלה הציונית להביא אל תחת רשות הרבנות הירושלמית, ולהכניס בה סדרים חדשים אשר לא היו רצויים להיהדות החרדית, באותה שעה שחבריו הרבנים מבעד תחת לחץ הרעב והמחסור, ולא יכלו עמוד בנסיון, נשאר המנוח יחידי, נאמן לעמדתו, ולא שנה את טעמו ודיבורו לא נמר".

נאמן עלינו ר' משה בלוי בדבריו על רבי משה נחום ראב"ד דירושלים: "היו ימים שהוא וכן ביתו סבלו רעב בפועל ממש. לא היה להם לחם לשובע, ובאותם הימים היה אפשר לו להחלץ ממנו ולבלות את שארית שנותיו בטוב ומתוך הרחבה, וכל זה לא הועיל להעבירו על דעתו, דעת קונו".

הוא היה צריך להתגבר על תביעות בביתו הוא "לא הועילה גם תביעתו של אשתו הרבנית, אשר שאלה לחם כהוגן, הוא חזר אז על דברי רבי עקיבא כל ימי הייתי מצטער וכו'".

על אחת כמה וכמה שלא נעתר להשתדלות חבריו הרבנים אשר הרגישו בהתבדלותו מהם עם המחאה הנמרצת ביותר נגד מעשיהם, ומצד שני חשבו שהשתתפותו אתם תחפה במדה ידועה גם עליהם".

"כשם שלא הלך אחרי הכבוד כך לא הלך אחר הממון הוא ידע לעמוד בנסיונות היותר קשים. בשעה שהדבר היה נוגע להשקפותיו בדת ואמונה, ואף ויתר על פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, על אמונתו והכרותו".

במשך שנים רבות עמד רבי משה נחום בראש הנהלת כולל אונגרין "שומרי החומות" וסכומים עצומים עברו תחת ידו, אולם העניות היתה שלטת בביתו כל ימיו. היה מדוכא בעוני ובמצב היותר קשה, בשעה שמשפחתו סבלה בודאות לא חשב על יציאה לחו"ל אף יציאת ערא. הוא בחר לשבת באהי"ק ולקיים את התורה מעוני, וכאמור עמד על משמר התורה עד יומו האחרון. כ"ב באדר תרפ"ב.

וכך מסכם הר"ם בלויא את מעמדו של רבי משה נחום ואלנשטין: "בפעולתו ואת הגדיל לעשות. הוא הציל במדה רבה את היהדות התורית, והיה אחד הגורמים החשובים לשמירת הצביון של הרבנות והבד"ץ של עדת החרדים בעיר הקודש", וניתן להוסיף מאז ועד עתה ועד בכלל.

רבי משה נחום זכה לבנין החתנין רבנן. במאמרנו זה אנו עומדים במיוחד על חתנו רבי אברהם אהרן פראג ונכדו רבי בנימין זאב פראג. מבין יתר יד"ת מכיר את רבי דוד שפירא בעל שו"ת בני ציון, חתן בנו רבי עמרם, אלה ואלה הקימו משפחות מפוארות בהיכלה של תורה.

רבי אברהם אהרן פראג ממשיך במערכה

כאמור, עמד רבי משה נחום בשעתו במערכה להבטחת עצמאותם של מוסדות הרבנות דחוה את הצעותיו של ד"ר ויצמן. במערכה מקבילה להגנת מוסדות החינוך התורתיים עמד חתנו ר' אברהם אהרן פראג, ששימש כמנהל תלמוד תורה דשומרי החומות, אך היה לו מעמד מיוחד כאחד מגדולי התורה בירושלים. ר' אברהם אהרן הטביע את חותמו על החלטותיה של אותה אסיפה גורלית שהתקיימה באולם תלמוד תורה "עץ חיים" במחנה יהודה, ובה היתוודה ד"ר ויצמן את תוכניתו. באסיפה זאת הביעו התנגדותם כל המשתתפים, מהם בנימה מתונה כגון ר' מיכל טוקצינסקי, שהצליח כדרכו להלך במשך עשרות בשנים "בין הטיפות" במערכות ירושלים. בנימה מתונה דיבר גם רבי יעקב משה חרלפ, אולם ההכרעה העיקרית נפלה לאחר שד"ר ויצמן עזב את האולם והחלו הדיונים המכריעים וכאן קם ר' אברהם אהרן פראג ואמר "רבותי למה כל הדיון, אני מציע לקבל החלטה פה אחד, שנמשיך עד נשמתנו האחרונה לשמור על הפקדון. כפי שנמסר לנו עלינו להותר על התועלת החומרית, ואם נגזר עלינו למות ברעב נמות מות גבורי רוח ולא נתמכר לכסף".

כחמש עשרה שנה לאחר האסיפה הזאת הדהד עדיין דבריו של ר' אברהם אהרן באזניו של ר' משה בלוי שהיה מזכיר האסיפה, והעלה את הדברים בספרו "עמר דא דנהורא".

הקמת אגודת בני תורה

רבים מבני הישיבות הירושלמיות בישוב הישן ענותנים הם ראויים הם לאצטלא דרבנן אך אינם מתעטפים בה. אין ברצונם להתהדר בכתרה. ברובם הגדול קיימו וקיבלו עליהם את דרכה של תורה כפשוטה וכמשמעה, ללא תמיהה וללא סימני שאלה "פת במלח ומים במשורה", אין הם להוטים להתעטר באיצטלא, וכל שכן שאין הם רודפים אחריה, וכך עוברים עליהם עשרות שנות חיים באהלה של תורה, ואין ידיעתם העצומה בתורה וכוחם בהכרעת ההלכה ידועה לאיש, מלבד חבריהם ובני סביבתם הקרובה ביותר.

מנעוריו קבע רבי אברהם אהרן את מושבו באהלה של תורה והצטיין בחריפותו ובבקיאותו בכל חדרי תורה עד שרבי משה נחום ואלנשטין, ששימש אב בית דין בירושלים, נתן בו את עינו ולקח אותו כחתן לבתו. מאז ראה ר' אברהם אהרן "יעוד בהרבצת תורה לתלמידים, ותקיימו בו דברי חז"ל באבות "מרבה תורה מרבה ישיבה" וכמה מגדולי ירושלים נמנים בין תלמידיו המובהקים.

בשעה שבני התורה המצויים [illegible] בדי לסייע לחבריהם המרכשים לעלות במעלותיה, ולמטרה זו הקימו "בית ועד לחכמים" להתועדות בעתים מזומנות ולעסוק בדברי תורה נמנה רבי אברהם אהרן בין הבולטים שבחבורה.

אחד ממסורותיה של אותה חבורה היה "לעודד את ההתחברות בין בחורי חמד, שגם המה יתאגדו ביניהם ועי"ז יתעלו במעלות המדות והתורה". אנשי החבורה ישגיחו עליהם שיתנהגו במישור ובנכון". כן הועלתה תכנית להקים משמרת על חומת היהדות בעיה"ק "ליסוד חברת "מחזיקי הדת", שיגינו על העיר בעניני הצניעות בפומבי וילחמו נגד פגעי הזמן", ושוב נמנה רבי אברהם אהרן בין העומדים במערכה.

בין העטרות המרובות שר' אברהם אהרן התברך בהן היתה גם כשרונו בדרוש ולשונו הנמלצת, שבה הלהיב את כל שומעיו ולא לחנם נתבקש לשאת מדברותיו בשבת תשובה ובשבת הגדול, בבית הכנסת הגדול אשר בחורבת רבי יהודה החסיד, והוא עודנו צעיר שטרם הגיע לשנות הערבים.

באומריו ודרשותיו הצטיינו לא רק בצורתם אלא בעיקר בתוכנם ובאחד מעתוני ירושלים "חבצלת" מיום כ"ה בסיון תרס"ז, נשתמרה כתבה עתונאית על אחת מדרשותיו של ר' אברהם אהרן: "כדי להבין את הרושם שהטביעו מדברותיו על לבותינו אנו, הצעירים, צריך אתה קורא יקר, לגול לוח לבנו ולקרוא את הכתוב בו" — כך מסכם אותו עתונאי את רשמיו. בימים ההם היה ר' אברהם אהרן בן שלשים ושבע בסך הכל, וכבר רכש את לבותיהם של קרובים ורחוקים.

למעלה מכוחו בפה — כוחו בכתב, ועדות לכך הם הקונטרסים לחידושי תורה אשר רשם לעצמו או ששיגרם לגדולי ירושלים, מהם מערכות מסתעפות בכל מקצועות התורה, ומהם בירורים בשאלות אקטואליות שתבעו את פתרונן כגון בעיות שנת השביעית וכו'.

גדולי ירושלים הכירו בכוחו הגדול לא רק כמחדש וכמפלפל אלא גם לאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא והיו ביניהם כגון הגריד"ב"ז שהעביר אליו שאלות שהגיעו אליו בעניינים שהם ברומו של עולם ור' אברהם אהרן מביע את דעתו הברורה, וכבר בימים ההם דחה נמרצות הצעה לכינון סנהדרין וכו'.

בספרי יראים עתיקים אתה מוצא רישומי בעליהם שציינו בספר את ימי הזכרון לאבותיו, ויש שהיה מוסיף בציון תדויותא את ימי ההולדת של בניו ובנותיו, ר' אברהם אהרן פראג רשם בשולי ספריו את חסדי הבורא, וזאת כדי לחנך את בני ביתו במדת הבטחון. הימים ימי מלחמת העולם הראשונה. ירושלים מנותקת מהעולם הגדול. מחוץ שיכלה חרב, ובחדרים קצר הרעב את קציר האיום. הרחובות מלאו נפוחי כפן. סוחרים ובעלי יכולת העוסקים בישוב של עולם סובלים רעב ומחסור. בני תורה, שעיניהם צופה לשלחנם של אחרים, על אחת כמה וכמה, ואילו בביתו של ר' אברהם אהרן מכונסים בני הבית מסביב לאבי המשפחה, והוא מספר באזניהם את שבחו של מי שאמר והיה העולם.

מתוך חשש שמא ישכחו הדברים העלה את הדברים בשולי מסכת סוכה, שהיה עוסק בה בימים ההם, והרי הדברים כפי שיצאו מתחת ידו: "היום עש"ק, ב' תשרי תרע"ז, בעצם המלחמה, "נסתמו מעייני הכנסותי היום בבקר כלתה הפרוטה מן הכיס. ביתי ריקם אפילו מאסוך שמן זית ושמן שומשום".

מה היתה דאגתו ביום ההוא? ימי החג קרבים והוא טרם שילם בעד האתרוג המובחר שהזמין לעצמו. "וכן עליך לקנות את יתר שלושת המינים, אך הוא התעלם מכל הסובב אותו, המשיך במשנתו מתוך בטחון מלא בבורא כל עולמים, משהביא לו השמש הכנסה מועטת רווח לו. לימים ספורים כינס את בני ביתו והוכיח להם עד היכן מדת הבטחון מגעת.

שנים מרובות סבל הוא ובני ביתו ויש האומרים שהוא מת מרעב ממש, ופטירתו בימי עלומיו היתה תוצאה מחיי הדחק והעוני שהוא היה מצוי בהם, כל שנות חייו עלי אדמות.

"אדם כי ימות באהל" אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. דברי חז"ל אלה כתבם וכמשמעותם נתקיימו בו "כך היא דרכה של תורה" הוא קיבל את החיים הללו על עצמו, וגם את בניו אחריו חינך בדרך זו, וזכה לכך שנכדיו ממשיכים את השרשרת למופת.

(בשבוע הבא: המורשה התורנית של הגאונים לבית פראג).

מגדולי גידולי ירושלים

הרב ל. אברהם

בין שכינת החמדה של עיר הקודש, הזוהרה להפליא דמותו של האי שופרא, שהיה גאון בתורה ובמדות, אבל התהלך עלי אדמות כמי שאינו, בצניעות ובתום, שבילים במים רבים ועקבותיו לא נודעו.

ע"א שנה חי בעולמנו חיים כליל תורה ויראה. עין בעין ראו לפניהם יקירי ירושלים מיטיבי ראי כיצד אדם בתקופתנו אין לו בעולמו אלא תורה וקדושה. עניני עוה"ז אינם תופסים אצלו כלל, ובזה ראו התגלמות מליאה להדרכת מורו ורבו רבי מרדכי דוד לוין זצ"ל בעל ה"ידוכי דוד", שהיה מרבה לשוחח עם תלמידיו בדבר אפסיות עולם הזה.

ראש צורים

בר אבהן היה רבי בנימין זאב זצ"ל, זקנו הגאון רבי אברהם אהרן הלוי פראג זצ"ל שהיה מגדולי ירושלים. המשיך שלשלת ארוכה של רבנים סופרים ופרנסי קהל מצויינים בישראל שנמשכה מדורי דורות. ר' א"א היה חתנו של רבי משה נחום וולנשטיין זצ"ל.

רבי בנימין זאב סיפר שבצעירותו של ר' משה נחום מיד לאחר חתונתו לקה בליבו, שלחו אותו לוינה אצל גדולי הרופאים דאז, וכולם לא נתנו לו תקוה לאריכות ימים. וגם את המעט שנתנו רק בתנאי שיטה הרבה ויאכל טוב, הוסיף ר' בנימין זאב, אותו ר' משה נחום בגיל שמונים היה עומד לילה שלם על רגליו כשהוא מחזיק בידיו שו"ע גדול וכבד כדי לא להרדם, וכל מאכלו היה לחם טבול במים...

בשנת תרפ"א בכ"ד בשבט נתבקש רבי אברהם אהרן לישיבה של מעלה כשהוא מותיר אחריו הרבה כתבים בהרבה ממקצועות התורה: הרבה עמל השקיע רבי בנימין זאב בכתביו של זקנו, ולאחרונה יצא לאור ספרו "נרות אהרן" חידושים על הרמב"ם ע"י נכדו הגרמ"מ פראג שליט"א.

כבר בצעירותו בשנת עתי"ר פרסם את ביאורו להגדה של פסח בשם "חבצלין למצוה", וכשהדפיסו זאת נכדיו בשנית ובאו אל הגאון רבי דוד יונגרייז גאב"ד עיה"ק, נכנס לחדרו לבש את מעילו ואמר עתה אקבל את הספר. כן יצא לאור דרשותיו שהיה דורש בשבת שובה ובשבת הגדול בבית הכנסת הגדול דאז אשר בחורבת רבי יהודה החסיד.

שני בנים היו לו, רבי מאיר ורבי שמעון זצ"ל, רבי מאיר היה עילוי גדול ועמל בתורה, רבים העריצו אותו לגדולות, אולם לדאבון לב נפטר בעודו באיבו בי"ב אלול תרע"ס כשהוא בן שבע עשרה שנה.

בנו השני רבי שמעון היה ירא שלם ומסר נפשו על חינוך ילדיו לתורה ויראה, רבי בנימין זאב סיפר שעודנו זוכר איך שבהיותו ינוקא נהג אביו לקחתו לבתי מחסה להראותו את רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל ואמר לו "ראה גם אתה יכול לגדול כמוהו". כל ימיו עמל קשה לפרנסת ביתו כדי שבניו יוכלו ללמוד באין מפריע. כשגדלה משפחתו עמדה לפניו פעם בחירה או לנסוע עם משפחתו לחו"ל שם סידרו לו עבודה. או לעבוד בארץ ב"קרן קיימת". הרה"ג ליט רבי שמעון שבודאי לעבוד בקרן קיימת, מחשש לחינוך בניו ובנותיו בחוץ לארץ. נגש לרבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל וסיפר לו את החלטתו ושאלו אם מותר לו לעבוד ב"קרן קיימת". ענה לו רבי יוסף חיים אם בשביל חינוך ילדיך החלטת כך ה"קרן קיימת" לך לעוה"ב...!

אף עזרתו מרת רחל לאה אמו של רבי בנימין זאב הצטיינה במסירות נפש למען יגדלו צאצאיה לתורה. היא התייחסה על גזע מפואר של רבנים וגאונים נצר להגאון הגדול המקובל רבי יצחק איזיק חבר זצ"ל בעמח"ס שו"ת "בנין עולם", ב"ג כסלו תשי"ז נסתלקה לפתע לעולמה, בהשאירה בביתה ילדים קטנים. ורבי בנימין זאב הבכור עמל לגדלם לתורה ויראה.

גירסא דינקותא

מיום שנולד רבי בנימין זאב זצ"ל בירושלים בתשרי תרע"ג, קדשוהו שמים לגדלות בתורה וביראה, הוא גדל בבוקע העיתים בתקופת הרעב והמחסור של ימי מלחמת העולם הראשונה. בנסינים היו לו החיים לשלל מבגיפת ושאר פגעים שהפילו חללים לרוב מילדי ירושלים, אך באותו זמן ינק חיות מלימוד התורה ורוחו נתחשלה להיות מופקע מזיקה הכבלה לצרכי העוה"ז שלא היה משופע בהם. בשכונת "בתי הונגרין" היה ידוע שמתי שבאים "ללוין שהלי" — בית מדרשו של הדיין מפאפא הגאון רבי משה יוסף הופמן זצ"ל — היו רואים את הילד בנימין זאב פראג יושב ולומד.

ראשית חינוכו קיבל בת"ת "שומרי החומות", והיה שם מצוין המצוינים. בין רבותיו שם היה הרה"ג רבי עמרם בלוי זצ"ל שלא הסתיר את התפעלותו ממנו. הוא נתן לו במתנה סידור "קרבן מנחה". התוארים שכתב לו בהקדשה לא היו מביישים גאון זקן ונגיל גם במסגו עיון השימוש הנפוצו בתוארים...

בהיותו נער ניכר בכשרונותיו הגדולים, בגיל שמונה ידע את כל התנ"ך בע"פ, ובגיל עשר ידע על בוריין מסכתות שלימות בע"פ. גדולי דורו אשר שמעו הגיע אליהם קרבו אותו ביותר. הרבה לשוחח בלימוד עם הגאון הגדול רבי ירוחם פישל פערלא זצ"ל מחבר הפירוש על סהמ"צ לרס"ג שהיה משרידי גאוני התקופה שקרבו וחבבו ביותר.

רבי ירוחם פישל אף סמך עליו, ונתן לו להעתיק ולכתוב את חידושיו הידועים על "אתנרג המנרכב", והוא אז בגיל הבר מצוה בלבד!

גם מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל קרבו ביותר. היה נוהג לקרותו בחיבה "ידער ידישלימער עילוי", הוא הרבה לבחון אותו בלימודיו, אף קבע לו זמן ללימוד בחברותא, הרבה מהליכותיו בקודש, ופקחותו בענייני שמים קיבל מרבו הגדול.

בגיל צעיר נכנס ללמוד בישיבת "עץ חיים" כשהיא בדום מעלתה, ועל אף גילו הצעיר התפרסם שמו במהרה בגלל מעשה שהיה. ראש הישיבה מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל היה נוהג לומר שיעור לפני קבוצה מהאריות שבחבורה בשו"ע עם ביאור הגר"א, רבי בנימין זאב על אף גילו הצעיר השתוקק מאוד להיכנס לשיעור וכן עשה, והנה ר' איסר זלמן מקשה שאלה חמורה בביאור הגר"א ומוסיף שכבר עשרים ושלוש שנה שהוא מתקשה בזה, והנה נשמע מלמול בפינת החדר מקום שם ישב רבי בנימין זאב. ועוד לפני שהספיקו המבוגרים להשתיקו... פנה ר' איסר זלמן ואמר "מה הוא אומר שם"?! והצעיר ענה מה שנראה לו בביאור דברי הגר"א, ר' איסר זלמן קילסו ביותר, ובו במקום מחק את הקושיא מכתב היד העומד להדפס.

מעשה זה פירסם ביותר את שמו בישיבה, ואמנם תוך ימים ספורים הכירו לומדי עץ חיים ברבי בנימין זאב שהוא בעל כשרון עצום, ואפילו הלומדים הקשישים מצאו ענין לשוחח עמו בדברי תורה כשהם מתפעלים מתפיסתו המהירה, מזכרונו, ומיושר שכלו.

קיבל הרבה מרבותיו בישיבה עץ חיים, מהגאון רבי ישעיה ויינגרד בעמח"ס "שערי זיו", וכן מרבי שמואל גדליה נימן זצ"ל בעל הגידולי שמואל, ובעיקר מרבי מרדכי דוד לוין זצ"ל בעל הידוכי דוד" שהרבה להלל ולשבח את דרכו הישרה בלימוד.

אולם את ר' איסר זלמן החשיב כרבו המובהק. הוא הרבה לשוחח עמו בלימוד, ור' איסר זלמן קרבו ביותר. אף לקחו לעזרה בכתיבת את הערותיו לחידושי הרמב"ן.

באהלי שם

אחרי נשואיו עם הרבנית תבחלט"א — נכדת הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל — הוא מסתופף בינותי קודשו; החלה תקופת השיא בחייו. רבי בנימין זאב השליך אחרי גוו כל החשבונות הרבים אשר ביקשו בני אדם המתמכר לעבודת הקודש. מתוך סיפורי ידידיו ובני ביתו משתקפת כמו שחר דמותו המופלאה כאחד מבני עליה מועטים אשר נפשם איוותה למלא חובת אדם בעולמו לא בכדי להשיג שררה וכבוד, אלא למלא בזה רצון קונם.

עם יסוד "בית הוראה" כולל לאברכים מצויינים להוראה בנשיאותו של הגאון מטעפליק זצ"ל, נבחר להשתתף כאחד ממצוייני החבורה.

בשנת ת"ש כאשר שמעו יצא בעולם התורני, נבחר להכנס לכולל "מדרש בני ציון" ללימוד תורת ארץ ישראל, בנשיאותו של הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל רבה של ירושלים. בית מדרש זה היה ידוע מתלמידי החכמים המופלגים שהסתופפו בצילו, ורבי בנימין זאב נחשב שם מהאריות שבחבורה.

משרות רבות הוצעו לו, אולם את כולם דחה על הסף. ואם לעצמו התנגד בתוקף לקבלת משרה. הרי לאחרים עמל ויגע ואפילו סבל לפעמים עלבונו, על מנת להשיג להם משרה. ידועות עובדות למאות איך שעמל בכל האמצעים ע"מ לספק בידי תלמידי חכמים שיקבלו משרה הראויה לשמה. ויוכלו ללמוד בשלוה.

שנים מספר לאחר נשואיו ניאות לקבל משרת ר"מ בישיבת "עץ חיים", השמחה בישיבה היתה גדולה כאשר ידועה הסברתו הנפלאה, אשר כשר דיבורו והבהירותו היו להפליא. לא ידועה הסיבה שבשלה הסכים להתמנות כר"מ, אולם לדאבון לב תלמידיו לאחר זמן קצר הודיע להנהלת הישיבה שהוא עוזב. לתמיהת מקורביו מדוע? ענה בפשטותו האופיינית "נוכחתי לראות שכדי להיות מושלם במשרת ר"מ צריך ניסיון של שנה אחת. ואיך אוכל לצבור ניסיון על גבם של תלמידים... ועל אף שפרנסתו באותם ימים היתה דחוקה במאוד אינו רוצה לעשות מלאכת ה' רמיה!

"ואת צנועים חכמה"

ביכר את יגיעת התורה בצניעות כמתוליך לשורה וכבוד. כל ימיו ישב בביתו הצנוע, מעלות השחר ועד השעות הקטנות של הלילה כשנר דלוק על שלחנו כדי לא להעיר את בני הבית ממנוחתם. סיפר הגאון רבי אליעזר יהודה ולדינברג שליט"א בעל "ציץ אליעזר" שגר בשכנותו. אין שבכל בקר היה בא לביהכ"נ, כשכולו חוויות של תורה, ופיו מפיק חידושי תורה אותם חידש והגה במשך הלילה.

ואמנם — "ואת צנועים חכמה", בקיאותו היתה עצומה, ידע לצטט מאמרי חז"ל במקומות נדחים ביותר כלשונם, רבים הם המוציאים לאור ספרים של גדולי עולם שבאו אליו ע"מ שיציין מראי מקומות לדברי חז"ל המובאים, ואז היה יושב ובמקום מציין לכל מאמר את המקור, המס' הדף והעמ', כמו כן בהערותיו לכרכי המאירי ניכר ביותר ידיעותיו המרחבות, שממש לא נסתר ממנו מדרש או מאמר חז"ל. גדולי הבקיאים הפליאו מאוד את בקיאותו. הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א בהקדשה לספרו "יביע אומר" שנתן לרבי בנימין זאב כתב בין היתר. "בקי בכל חדרי התורה"...

כשהובא לפניו לראשונה הספר "אוצר פתגמים ומאמרים שבחז"ל" בעודו מעלעל בין דפי הספר שם לב שחסרים כמה מאמרים... כמו כן יש פה ושם שגיאות בלשון חז"ל או בציון המקור המדוייק. ביקש רשות מבעלי הספר. וישב ותיקן והוסיף מה שצריך... כן השליטה בעיון בש"ס ובמפרשיו היתה נפלאה, בהיותו אצל חתנו שליט"א בבני ברק הובא לפניו חידושי הריטב"א על מסכת שבת שיצאו אז לאור. ישב רבי בנימין זאב במשך ימים שהותו שם כשהריטב"א בלבד פתוח על שלחנו וכתב בצד הגהות והערות...

בקי היה בכל מקצועות התורה, אם זה עניני "חושן משפט" שבהם הראה את כחו בפסקי הדין שכתב בישובו על מדין בבי"ד של אגו"י, אם זה עניני זרעים שרב חילו בזה עוד מימי שבתו "במדרש בני ציון" ללימוד תורת ארץ ישראל, כאמור — קונטרסיו שפירסם בכרכי "כרם ציון" יש להם ערך מיוחד במינו. בהם חשף והעלה הגדולה לברר וללבן הלכות חמורות בתורה הדעים. נוסף למאמריו חיבר שו"ע על הלכות ערלה ונטע רבעי בשם "יחי שלמה" ביחד עם ידידו מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך שליט"א, הגאון רבי ישראל יעקב פישר שליט"א ועוד, וכן פירוש על ירושלמי מסכת פיאה.

בעניני אבן העזר כבר בגיל צעיר נודע כבקי גדול, בהיותו אברך צעיר הובאה לפניו שאלה של עגונה שראו את בעלה מוצא להורג במחנה השמדה. הוא ניגש עם השאלה לרבי צבי פסח פראנק זצ"ל שהורה לו לכתוב ע"ז תשובה. ואף הסתמך ע"ז.

גדול היה כחו בביאור המקרא ובאגדות חז"ל. כתביו מלאים הבדקות באמיתות ופירושים נפלאים בביאורי הפסוקים ובמאמרי חז"ל, חלק קטן ממאמרים אלו פורסם בקבצי "מוריה" המופיעים מעת לעת.

אמנם את עיקר כחו בביאורי המקרא הראה בתלי תילים של חידושים והבדקות שכתב על הספר "משך חכמה" לרבינו מאיר שמחה הכהן מדוינסק בעל ה"אור שמח" על הרמב"ם. ובכלל היה דבוק מאוד ברבינו האור שמח זצ"ל, ובמדה ידועה החשיב לרבו

(המשך בעמוד י"ד)

هكذا من الأعلى

אהרן סורסקי

מן הסדרה: מרביצי תורה מעולם החסידות

הגה"צ רבי שרגא פייבל מנדלוביץ' זצ"ל

- בפרוס שנת ה־40 להסתלקותו: ג' באלול תש"ח -

האיש ופעלו

איש יהודי מופלא חי בדורותינו, יחיד מסוגו. אשר אמנם באופן רשמי לא נקרא רב ולא ראש ישיבה או אדמו"ר, אך למעשה היה "אבי כל בני התורה שבאמריקה בדור זה ובדורות הבאים" — כהגדרת גדול הפוסקים בתקופתנו הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל: ניתן לקרוא אודותיו כפי שקראו חכמי הגמרא על רבי יהושע בן גמלא מהכהנים הגדולים מימי בית שני: "ברם, זכור אותו האיש לטוב, שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל".

ושם האיש: רבי שרגא פייבוש מנדלוביץ', יליד "העיירה היהודית" הטיפוסית ("די יידישע שטעטל") במזרח אירופה, בן להורים פשוטים תמימי־דרך ממשפחה חסידית. לא עשירים ולא מיוחסים, אשר קיבל את חינוכו כתלמיד מן השורה בישיבות הונגריה.

כהתקרבו לגיל השלושים, היגר רש"פ מארץ מולדתו ובא לאמריקה כאדם פרטי בהחלט. כמי שמחפש מקור פרנסה וסידור בחיים לעצמו ולבני ביתו. אולם בשלושים וחמש השנים הבאות — הוא חי כס"ה ששים ושתיים שנה — הקדיש את כל חייו למען כלל ישראל, הקים עולה של תורה ביבשת אמריקה. והפיח רוח חיים בעצמות היבשות.

הוא אשר יסד ושיכלל במדינה זו את בתי היוצר הראשונים, שמגדלים בהם תורה ויראת שמים, ברוח ישראל סבא. הוא אשר זקף את קומתם של שומרי גחלת ישראל, והחיה בקרב המונים את המושג ללמוד וללמד תורה לשמה, במובן של "כי הם חיינו" ממש. הוא אשר העמיד אלפי תלמידים חדורי תודעה יהודית שרשית — ובהם מגדולי התורה והיראה בדור שלאחריו — וסלל את הדרך להתפשטות החינוך התורתי־ישיבתי, כמעט בכל הקהילות היהודיות, לארכה ולרחבה של אמריקה, מחוף אל חוף.

והיה האיש המופלא הזה בעל שאר־רוח מאין כמותו, סיני ועוקר הרים, איש תבונות והוגה דעות, אבל הוא לא כתב שום ספר וחיבור, אלא התעסק ביצירה ובבריאה של אנשים יהודים: יהודים גדולים, יהודים קטנים, יהודים טובים.

כי היה רבי שרגא פייבוש אמן מוצנע, פדגוג ומחנך פלא, שיצב כליל את דמותם הרוחנית של תלמידיו, תוך כדי הטבעת נושפנקא אישית, עד שכל הרואה אותם הכיר בהם... עם אותם הלכי נפש ודעות, עם אותה ארשת פנים עילאית שכולה יראת שמים, ועם ניב שפתיים מלבב שכולו אומר ואני תפלה. עם אותה רחבות אופקים ורגש ערבות כלל־ישראלית. שאיפיינו אותו עצמו, את רבי שרגא פייבוש הנלהב ומלהיב כל ימיו, השואף בכל ישותו לתקן עולם במלכות שד"י, ונותן את נפשו להגשים בפועל את האידיאל הנבואי: "וכל בניך למודי השם".

כיהושע בן גמלא בשעתו

פתח רבי שרגא פייבוש בלימוד עם קבוצה קטנה של תשב"ר, דרדקים ממש, בעיר סקרנטון אשר במדינת פנסילבניה, והמשיך את מעשהו החינוכי בין כתלי ישיבת "תורה ודעת" בברוקלין. לאחר מכן יסד את ה"מתיבתא" של תו"ד, זו פריצת הדרך הראשונה לחינוך ישיבתי בדרג גבוה, הקים את "בית מדרש עליון" לבחורים ואברכים בספרינג־וואלי. באותו זמן נחלץ ויזם ואירגן את מחנות הקיץ הראשונים לנוער החרדי, "קמפ"ים" בלע"ז, המשמשים — בהווי היהודי האמריקאי — עוגן הצלה רוחני מאין כמותו. בו־זמנית היתה שכמו עם הבונים של כל ישיבה ומרכז רוחני על טהרת הקודש, ובשנותיו האחרונות הגיע לגולת הכותרת של יצירותיו, כשיסד את הארגון החינוכי המפורסם "תורה ומסורה", אשר הספיק עד היום לפרוש רשת של יותר מ־500 ישיבות קטנות ובתי חינוך תורתיים בישובי ישראל הפזורים ברחבי ארה"ב.

ואלה הדברים אשר כתב פעם הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בעטו הזהב: "צריכים אנחנו כולנו לומר עליו, כהא דא"ר יהודה אמר רב על יהושע בן גמלא, זכור הרב ר' שרגא פייוול מענדלאוויץ לטוב, שאלמלא הוא לא היה ענין לימוד התורה וענין יראת שמים במדינתנו אמעריקא כלל!"

הוסיף ופירש: "כי בענין לימוד התורה, על צד גדלות בתורה, יסד המתיבתא "תורה ודעת" — הראשונה במדינתנו — ואחריו נעשו ע"י זה עוד ישיבות; ובענין לימוד תינוקות של בית רבן — יסד ענין "תורה ומסורה", אשר על־ידו נתפשטו בתי ספר וישיבות קטנות בכל מרחבי אמעריקא — — ונמצא שזכה וזיכה את הרבים, וזכות הרבים תלוי בו, כמאמר המשנה על משה רבינו".

גדולה בכפלים

מה היה טיבו של רבי שרגא פייבוש? כיצד נשרטט לעצמנו את דמות דיוקנו הרוחני? תשובה: רבי שרגא פייבוש היה אדם גדול מאד, מאותם שהתנבא האלקי רשב"י קורא עליהם "ראיתי בני עליה והן מועטין", וגדלותו השקפה בכפלים: הן באישיותו הנדירה, במחשבותיו ובהליכותיו עם אלקים ועם אנשים, והן במעשיו הכבירים — בזכויות שנתגלגלו על ידו.

באישיותו הרב־גונית, מזיגה של כשרונות מבורכים וכחות נפשיים, גילם רש"פ את כל הטוב והיפה המרומם והנאצל שביהדות. מעריציו הנלהבים, אשר דבר מספור, משוכנעים היו בביטחה כי עליו ועל שכיוצא בו — אם יש במצא — נתכוון קוב"ה כשאמר למלאכים בתחילת הבריאה "נעשה אדם..." ושתל בכל דור מעין דוגמא דיליה בצלם ובדמות.

כי אמנם במעגל האישי המצומצם הצטייר האיש בעיני ידעיו, במיוחד תלמידיו וחניכיו, כאדם גדול בתורה וביראה, עובד השם מסיפוס "שויתי..." בדרגה עילאה, אשר הנשמה היתירה מקננת בחובו תמיד, ותמצית כמיהתו ועדגותיו: לבנות משכן לאלקים בתוך לבו. איש נעלה מאד, אשר חי כל ימיו בפרישות מהנאות עולם הזה, והתחסד עם קונו במסתרים באין רואה, והתייסר במכאובי־נפש לאין קץ בצער השכינה הקדושה דאיהי בגלותא. נגיד הרוח והמחשבה, בעל נפש פיוטית ולב סוער גואה ושוטף רגשות קודש בכל הימים והזמנים. עד שמהווה פירוש חי לדברי הזוהר הקדוש ש"תלמיד חכם נקרא שבת ויום טוב" אף בימות החול ב"יומא שרא נהורא" — הוא מקרין סביבותיו כעין השראה ממעל.

במגעו ובמשאו עם הבריות, ועם התלמידים, התגלה רש"פ כאחד דיותן המקושט בכל מדה נבונה, נקי כפיים ובר לבב, והוא עניו מאד, טוב ומיטיב, אוהב ישראל עד כלות הנפש. במעשה החינוכי התגלה כרופא נפשות מעולה שבמעולים. היורד לנבכי הנשמה של כל יחיד מהתלמידים, ומנתב אותו בהתאם להוראת החכם מכל האדם: "חנוך לנער על פי דרכו", אולם באותו זמן אינו מחסיר מלמלא גם את תוכנו כבבא להמון ילדים: "ושננתם לבניך — אלו התלמידים". הוא הכיל את הכחות להשתמש בשלל צבעים, לפשוט צורה וללבוש צורה, הכל בהתאם לנסיבות ולצורך התלמיד והשעה, כפירושו הקלאסי של ה"חתם סופר" למאמר חז"ל: "כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום" — אדם שהבריות צריכין לו מוכרח שישתנו פניו לספרינוקין, שיוכל להראות לכל אחד פנים הדרושות לו, לא הרי זה כהרי זה.

הוא הצטיין במעוף רוחני שגיא, ברחבות האופקים, עד שהיה מסוגל לינוק בעושר תבונתו מלשד כל השיטות והדרכים שהורישו לעצמנו אבות הרוח מכל התקופות, והיה כולו חוזר רגש ערבות ואחריות בעד כנסת ישראל בשלמותה. באמת: ניתן להיאמר, שרש"פ במכלול מעלותיו האישיות, ייצג את הדמות האידיאלית של אדם השלם, יהודי השלם, כפי שרוצה הקב"ה.

ואילו במעשי חייו המופלאים שלו, בכל הנפש אשר עשה, בפלא שהיה מחולל ובא להפוך את אמריקה, ארץ הישימון הרוחני, למקום תורה פורח ומשגשג — מפעל שהנגו בגדר נס, שלא כדרך הטבע, הרבה יותר ממי שיאמר לחומן וידלק — בכל אלה נתגלה רבי שרגא פייבוש כ"רב הדומה למלאך" בפועל ממש, אין מלאך אלא לשון שליח, כי אכן היה ציר שלוח ממרום אשר בו בחר השם להגשמת היעוד הנשגב הזה.

שלוחא דרחמנא

בדיוק לפני 101 שנה, בשנת תרמ"ז לאלף הששי, חצב הקב"ה מכסא כבודו והוריד לעולם את נשמתו הגדולה של רבי שרגא פייבוש מנדלוביץ' זצ"ל עם תפקיד ושליחות היסטורית נשגבה: לחולל מיפנה בחיים הרוחניים של יהדות אמריקה, להציל את המשכיותה, את הדורות הבאים, בבוא העת טלטלתו ההשגחה העליונה דרך האוקינוס הגדול מארץ מולדתו, הונגריה, לחופי אמריקה, כפי שעשתה ליחזקאל בן־בוזי בשעתו, באשר הובא להחיות העצמות בבקעת־דורא: "היתה עלי יד ה' ויוציאני ברוח ה', ויניחני בתוך הבקעה, והיא מלאה עצמות... והנה יבשות מאד...".

חז"ל פירשו שהמדובר היה ב"בני אדם שאין בהם לחלוחית של מצוה" ויחזקאל התנבא ויקרא אליהם: "העצמות היבשות שמעו דבר השם... הנה אני מביא בכם רוח וחייתם...". ועל דרך השאלה, ניתן לומר, ששליחות דומה הוטלה בדורותינו על רבי שרגא פייבוש מנדלוביץ' שיפיח רוח חיים בעצמות היבשות במדבר הרוחני של אמריקה.

מכח השליחות היעוד האלקי הזה פעל האיש גדולות ויעש נצורות — הרבה מעבר ליכולת אנושית רגילה — בתחום החינוך היהודי והרבצת תורה בקרב יהודי ארה"ב, עד שכעבור חצי־יובל שנות פעולה ויצירה, יכולים היו בני תקופתו לקרוא לפניו כאותה ששלחו בני לשכת הגזית לחוני המעגל: "דור שהיה אפל — הארותו. דור שהיה שפל — הגבהתו. דור שהיה שוקע — העמדתו... דור שלא היה נקי — מילטתו במעשי ידיך הברורין".

כי זאת לדעת: עד שלא בא רבי שרגא פייבל לאמריקה, היו החיים היהודיים ביבשת זו הולכים ומתנוונים. הולכים ומאבדים את צביונם, ועל הבית והמשפחה היהודית כאילו נגזר כרת ועריריות. לפי שלא היה כמעט בנמצא באף עיר ועיירה חינוך תורתי ראוי לשמו, והדורות החדשים גדלו שכוחי אלקים. וחמנא ליצלן, הולך־הרוחות שסחף את כולם, היה, שאין מקום באמריקה לחיים יהודיים בנוסח הבית הישן. ידוע, שעל־שם הבורות והעם־הארצות אשר פשו בקרבם כמחלה ממארת, נעשו יהודי אמריקה למשל ולשנינה, עד שנקראו בפי דוברי־רשותות בכינויי הצורב: "עמא־ריקא". מאז החלה תנועת ההגירה הגדולה ממזרח אירופה ליבשת זו, עקב פרעות הדמים שפרעו הגויים ביהודי רוסיה בשנת תרמ"א (1881), נבלעו רבבות ורבבות יהודים בכור ההיתוך של הרחוב האמריקאני החומרני, שהשיל מעליהם את העדי שקיבלו בהר חורב, ולא היה מי שיעצור בעד המגיפה הרוחנית הנוראה, מגיפה של פריקת עול והתנכרות לתורה ומסורה. שלבשה ממדים מבהילים — וכל זאת: משום שהמושג ללמוד וללמד תורה לשמה לא היה קיים יותר פה.

יעוד חייו

עם הופעת רבי שרגא פייבוש מנדלוביץ', נשא בשורת התחיה הרוחנית, התחולל ביהדות אמריקה שינוי גמור במצב, נוצרה מהפכה רבתי, והכל — במדה יחסית די מכרעת — בהשפעתו הכובשת והודות למסירות נפשו. אמנם מרוב צניעות וצדיקתו לא הופיע רש"פ אף פעם בבימה פומבית כלשהי, ולא היה ידוע בציבור הרחב, אבל בפעילותו מאחורי הקלעים חבק זרועות עולם מלא ושינה את תדמיתו. כה נפתח פרק חדש מזהיר בדברי הימים של יהדות אמריקה.

אין ספק, כי מי שיכתוב בעתיד את ההיסטוריה הרוחנית של יהודי ארה"ב, יצטרך למתוח קו מפריד בין התקופה שקדמה להופעת רש"פ ובין התקופה שלאחריו. באשר הוא האיש שהזדקר כסלע איתן במערבולת החיים של יהודי אמריקה לפזוריהם, ויעצור בכח־אדירים את שטף המים הזידונים של כפירה ופריקת עול.

הוא היה החלוץ הראשון אשר הטביע על חינוך תינוקות של בית רבן חותם יהודי אמיתי. הוא אשר יסד את תנועת הישיבות הקדושות שלומדים בהן תורה לשמה. הוא אשר במשך עשרות שנים העמיד תלמידים הרבה, בנים ובונים לתורה, שאישיותם עוצבה כליל בידיו הנפלאות, ידי מחנך ואמן שכל כולו לב ונשמה, אשר עשאם לחניכיו טופחים ע"מ להטפיח, כדי שיעשו אף הם כמותו, ויכניסו עוד אלפי רבבה מילדי ישראל תחת כנפי השכינה. הוא אשר גילה בפעם הראשונה לצעירים יהודיים ילידי אמריקה את טעם החיים האמיתיים, את החן והמתיקות אשר ב"נועם דרכיך", את היופי והעונג שיכולים להרגיש ביהדות ובתורה, בקירבת אלקים, את השגב והרוממות שהעניקה תורת החסידות להולכים בדרכה — הכל בבחינת "טעמו וראו...".

וכבר העיד בו אחד מאבירי הרועים בימיו, הוא הגה"צ רבי לוי יצחק גרינוולד זצ"ל, הרב מצהלים: למה נקראת ישיבתו בשם "תורה ודעת"? כדי לרמוז על דברי חז"ל: "דעת — זה סדר טהרות".

ודי בזה לחכימא.

חידה לדור היתה: מהיכן שאב רבי שרגא פייבוש את שפע הכחות הנפשיים והסגולות שהכיל בקרבו? אמנם בימי נעוריו הסתופף בצל ישיבות הונגריה, ושימש אחדים מגדולי הדור שלה, כדוגמת: הגאון מחוסט רבי משה בן עמרם זצ"ל, בעל "ערוגת הבושם", הגאון מאונסדורף רבי שמואל רוזנברג זצ"ל בעל "באר שמואל", הגאון מפרשבורג בעל "שבט סופר" זצ"ל, והגאון ממאד רבי מרדכי וינקלר זצ"ל בעל "לבושי מרדכי". אך כל מי שהכיר היטב את רש"פ, ידע בבירור, שכל כולו מקורי, ומשום בחינה אין לראותו רק כתלמיד־ממשיך דולה ומשקה, או כיורש רוחני ותו לא, ביחס לאף אחד מהגאונים האלה. היה מי שביקש לחפש את מקור השראתו אצל רבותיו הרוחניים, דהיינו בתורתם של האישים אשר התעמק במשנתם והיו שגורים בפיו תמיד, כדוגמת: הרמח"ל, הרב מליאדי, רבי שמשון רפאל הירש, ורבי צדוק הכהן, או בעל "שפת אמת", זכר צדיקים לברכה. אין ספק שהוא ינק מכל שיטה, התבשם מכל אחד מהיכלות המחשבה, כמדת החכם הלומד מכל אדם. אך בסופו של דבר נתקיים בו מה שאמרו חכמי הדורות: "נשמת אדם תלמודו". נשמתו הגדולה היא אשר לימדתו בכל עת, איזוהי דרך ישרה שיבור לו, מה ה' אלקיך שואל ממנו, מה השעה והתקופה הזאת תובעים מאתו.

מה מאד נאה לו דבריו הבאים, באשר יצאו מפי עושיהם: ב' פירושים לפסוק האחרון בתהלים "כל הנשמה תהלל י־ה" ושניהם אחד. פירוש (א): שכל הנשמות בעולם תהללנה אותך יה. פירוש (ב): שהנשמה כולה תהלל אותו יה, שהיחיד המהלל אותו יהללנו בכל מיצרי הנשמה שלו. ושני הפירושים הם למעשה פירוש אחד: כי מי שמהלל את הקב"ה בכל נשמתו, הוא הזוכה ומביא לידי כך, שכל הנשמות תהללנה י־ה.

ומה מאד התאימו לו דברי תשובתו הקולעת, כשנשאל פעם בנוגע לתכניות מרחיקות־לכת אשר הגה, בקשר להרבצת תורה, איך מתאים לאיש המאה ה־20 להיות שוגה ב"חלומות" ולרחף על כנפי "הדמיון"? והשיב: "באמת אינני איש המאה ה־20, אני משתייך כבר למאה העשרים ואחת!".

ישם מדבר למוצאי מים

אומרים משמו של הגאון רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל, תלמידו המובהק של הגר"א, שהתנבא בשעתו: "עתידה תורה לבוא בסוף ימי הגלות לאמריקה, ומשם תחזור לארץ ישראל". והנה חלפו כבר 100 שנים ויותר, מיום שרבי חיים הגדול השמיע את חזונו, ועדיין לא היה נראה באופק האמריקאי אף ניצן של התחדשות לימוד התורה לשמה, ונלאו כל חכמי־לב להבין: כיצד יתרחש הפלא הגדול הזה? והיו משתאים לדעת: מה יהא בסופה של נבואתו?

עד שבא רבי שרגא פייבוש מנדלוביץ' והסיר את הלוט, ופיענח את החידה, כאשר הפך את החלום הזה למציאות מוחשית ונושמת חיים.

את הבשורה על התגשמות

(המשך בעמוד י"ד)

במקומך מלכנו תופיע — הרב מנדלוביץ בניגון דבקות בשמחה משפחתית

רש"פ עם הגה"ר אהרן קוטלר זצ"ל, באספת תורה ומסורה.

הגאון החסיד רבי יצחק ידידיה פרנקל זצ"ל - שנה לפטירתו

הרב איסר פרנקל

וחסיד בכל מעשיו

כאשר עלה אליהו בסערה השמימה קרא אחריו אלישע: "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו". מהי משמעות המילים: "רכב ישראל ופרשיו". אם הוא בבחינת רכב: מונהג, איך הוא הפרש; המנהיג. אכן, זה היה פשר קריאתו של אלישע: אבי! אבי! שילבת באישיותך את השנים. גם כאשר הגעת לדרגה של פרש המנהיג את הרכב האיש המוביל את הכפופים למרותו ונשמעים לכל מוצא פיו, מנהיג העדה והכוונה, עם זאת בהכרתך לא פסקת מלהיות הרכב המונהג על ידי רבותיך שאתה נשמע להם ופועל מכח השראתם. היית "רכב ישראל ופרשיו". גם הרכב וגם הפרש. בכך הרגיש אלישע את התגשמות בקשתו: "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי".

אבא מארי זצ"ל שילב לכל אורך כ"ג שנות חייו את שני אלה: הרכב והפרש באישיותו שלו. גם כאשר עלה ונתעלה להיות מנהיג דגול מרבבה לא פסק אף לא לרגע אחד מלהרגיש ומלהמחיש בכל הליכותיו את היותו תלמיד מובהק של קדושי כולם, אדירי דור דעה שבפרם חורבן והחסיד הדבק ברבותיו.

זה היה אחד מאבני היסוד שבבנין חייו, היותו כחסיד אמיתי המקושר לרבותיו בכל רמ"ח ושס"ה שלו, זו שהמילה: גור, מציינה את דמיונו ומפיה את רוחו והיא כבר נכון בשבת אחים לפרוש יריעה רחבה על מה שראו עיניו וקלטו אזניו ב"נסיעות" לגור שבבבר הימים, אותה "געגר" שנוספים אליה ב"שליקה" — הקריה הנוספת על המסילה החד־פסית הנודעת מודרשה. אותו "בית מדרש" שהזין את מעיינות הנשמה, שמתחת לספסליו מצא את עצמו עם הטובים והמובחרים שבבני התשחורת בעת עריכת ה"טיש" (= השולחן) ושתה בצמא כל מילה שנאמרה מפי רבנו ה"אמרי אמת" זי"ע וכל הנהגה טובה שהיתה אצל "השולחן" שהפכה לגביו "תורה שלמה", אותה יש לשקע בבנין ביתו שלו.

"נסיעה" אמרנו. כמה מן הרסודים ותחושת העלבון נחלו לנסיעה הזו לגבי נער צעיר; כמעט ילד, שגדל בבית עני והשתדל התאמץ בצד שקדנותו המופלגת בתורה לעזור בפרנסת הבית בעת שחזר הביתה לעיירתו לינטשיץ ב"בין הזמנים", על אחת כמה וכמה שלא להזדקק לעזרת הבית אפילו במימון נסיעה שכזו והיא היתה לו למשאת־נפש. כמה חלם עליה שתתגשם וכמה שמח בה כשזו נתממשה.

כמים הפנים לפנים, כן היתה החיבה היתירה שנודעה לו מצד כ"ק ה"אמרי אמת" זצוקל"ל וכל החבריא הקדושה; אחי מרן וצאצאיו הקדושים זצוקל"ל ויבלח"ט"א האדמו"ר שליט"א עוד בימי חרפו, בחינת "דלת פתחתה" לצעיר המבטיח שלא זז מדלת רבו ברגעים של הכרעות, כדי לציית לכל הן ולאו שלו. זהו פרק שעוד יסופר עליו. אחד מרגעי השיא, הרי זו הבעת משאלה ב"קויטל" על שאיפתו לעלות לארץ ישראל והוא אברך שבהשראה האדמו"ר זי"ע עלה וזה מקרוב לישב על כסא הרבנות בעיר ריפין ובעוד הוא מתבסס על הכסא — וכמה כבד היה הדבר בתנאי הימים ההם — משאלה מוחה!

ותגובת־תשובת האדמו"ר: "ס'איז וערר א גליבע זאך. מע־דארף אין ארץ ישראל א זעלכע יונגעלייט" (דבר ישר הוא. א"י זקוקה לאברכים שכאלה). וכדי ליתן תימוכין לתשובה, מבקש האדמו"ר ממנדל משמש ש"בעת שאיציה מאיר יהי' אצלי בגוד תזכיר לי את הענין" (איציה מאיר, הלא הוא חתנו הרב יצחק מאיר הכהן לוין זצ"ל), שהרי הדבר קשור היה גם בסרטיפיקט שלא ניתן לכל אחד. לא עברו ימים רבים והשאיפה נתממשה וכך החל אבא מרי את דרכו בארץ ישראל בפלורנטין שבדרום תל־אביב, מקום היריכה של עשרות ורבות של "שטיבלך" ובתוכם ה"שטיבלך" של גור והבולטים שבהם השטיבל ב"דרי אין דרייסיג" (הקישון 33) של ה"שארפע יונגעלייט" (= האברכים החריפים) וה"שטיבל" ברחוב פרץ, שם קם בבנין החד־קומתי הרעוע ה"סניף" של ישיבת "שפת אמת", שלימים היה לישיבת חדושי הרי"ם.

ראשיתה של תל־אביב היתה בחילוניות, מן החידוש הגדול, שלפתע נראו בה "יונגעלייט" ובחורים בלבוש המסורתי המקודש מהודר־דורות. כהם בגדים השחורים שהמבטים מופשלים לתוכם וסימן ההיכר המובהק של רובם ככולם: הלבוש החסידי הארוך והמגבעת השחורה לבוש שאי אפשר היה לטעות לגבי לובשו: זהו חסיד גור. החזיון הנפרץ הפך לתופעת קבע שלא הוסיפו להתרגש ממנה.

אבא החל דרכו בבית הכנסת "אהבת חסד" שבקצה רח' עמק יזרעאל. בו התפלל יהודים מכל ימות השנה: "עמך" וכנות היה בשל חובותיו ותפקידיו מלהתפלל ב"שטיבל", אך הוא נשא את המהות של "השטיבל" העשיר בו את כל ביתו. כאשר סיימתי את לימודי בת"ת "סיני" ואת הכתה לתלמוד ולהוראה, בראשות הרב הגאון רבי ישעיהו מונדרי זצ"ל ואמור הייתי להחליט על המשך דרכי — במציאות שבה גם לחברים ולהשפעתם יש חלק בהחלטה שכזו — היה ברור לי לאבא כאור שהמשך הוא ב"סניף". אתה — כך דיבר אלי — בני בכורי. הדרך שבה תלך תקבע גם את דרכם של אחיך הבאים אחריך שילכו בדרכך. אתה תלך — כפי שכינה אותם הרב מפוניבז' זצ"ל — בדרכם של "הקליינע סאטאלעך". (אמו נ"ע של הרב מפוניבז' היתה גרה ברח' פרץ, בקום מוסכה של הישיבה, וכאשר בא לבקר אותה לעתים קרובות לא היה חוסך את ביקורו בישיבה, בזמני, ומוצא החוצה לשיחה קצרה את ראש הישיבה הדגול הגאון רבי בריליה הרץ זצ"ל. על שום המגבעות ("הקפלודשיב") שחבשנו בנעורינו; רק זה כהה חגנו את בר־המצוה. היינו ל"קליינע סאטאלעך" על כל העומק של ההגדרה הזו). וזו הדרך! ואכן, זו היתה הדרך בה הלכנו. כי זו היתה המהות שלו של אבא זצ"ל: הכי־אכיה.

כאשר נעתר לבקשת ה"בית ישראל" זי"ע, שנפשו היתה קשורה כנפשו ולבקשת יבלחט"א האדמו"ר שליט"א לכהן בנשיאות ישיבת חדושי הרי"ם, לא אהב את התואר לשם תואר בלבד. הוא

(המשך בעמוד י"ד)

הרב שלום חיים פרוש

הרב - למופת

מכבשונה של פולין המבעירה להרוה ולהצודה. מעירו של גאון ישראל וקדושו בעל "עוללות אפרים" רבלי יקיר איש להגסיין זי"ע צמח ועלה הגרי"י פרנקל זצ"ל כשרידי הדביות של הנ כפי שהכירה ההורות הראשונים.

גדל בתורה בדרך הלימוד של הרהים הגאונים בעל היכלי תמהר־רבי מנחם זמבא זכר צדיקים לברכה. זכה להתבשם... כאור תהרת אמת של הגאון הקדוש רבינו מאיר יחיאל הלוי מאוסטרובצה זי"ע ודבק בחסידות גור בהסתופפו בצל "איש גלה אראל" רבינו ה"אמרי אמת" זי"ע ולאחר מכן אצל מרן ה"בית ישראל" זי"ע.

כל כולו ספוג בהוהמת הנטיסי של יהדות פולין, זו שעלבה מזה תוסס בלב להט ועירוי לכל דבר שבקדושה, ולבביה הכלל הפרט כאחד. הוא היה אומר, והדברים נדפסו בספרו הנעלה "דרך ישרה" המאפיין את אישיותו: "בהי הגהנים המיוחדת בבינה. כאיש האשכולות — שהכל בו (ראה פתיחת ח"א במאמר "איש על העדה" בסיומו) רב ומנהיג בדי שואל צריך לומר את דעתו, בדרך ההלכה. אולם צריך להתאזר אומץ. כדי להביע את רצונו שלו, ולא אנשים המייצגים ניגודים ודרך השקפה שונה זו מזו. אל לו לרב עצה פסולה, העלולה להחריב כל חלקה טובה בישראל, דווקא עמידה מקודשת ואמיצה. אשר איננה כורעת ברך בפני כל רוח מצויה ושאינה מצרה, היא הדרך היחידה בה נוכל להשפיע על חילונים ודתיים כאחד".

רצונך, הרי במשפטים קצרים אלו גולל את מגילת חייו העליפה. עשירת המעשים הטובים והעמידה המתעקת על משמר ההלכה הצרופה, ברוחה הנצחי של תורת חיים שתחילתה וסופה חסד, בהיות אהבת חסד יסודה ובסיסה. בהתלהבות המזוככת של אור החסידות, זו שלא ידעה פשרות מחד, והבינה והאזינה לכאב העולה מעומק לבו של הפחות ביותר מאידך. היא תמצית משנתו הבהירה של רב וגדול שגדלותו נבעה מתוך העם, בבחינת פירושו המופלא של ה"תפארת שלמה" על הכתוב: ויגדל משה ויצא אל אחיו — גדלותו של הרועה הנאמן היתה בכך שנפשו יצאה לראות בטובת אחיו ברווחתם ורחבו רבעם ברוחניות וגשמיות כאחד.

הגרי"י פרנקל כתלמידו הנאמן של גדול־דעה מרן המהר"ם שפירא מלובלין זצוק"ל. פגוז באישיותו תכונות רבות של רבו ענק הרוח. נואם בחסד עליון, היודע לקלוע אל המטרה בכל ענין וענין. היורד אל העם ומעלה אותם אליו. לבו פתוח כפתחו של אולם לבעיית היחיד והציבור. הקורא פסוק בכתב ובזמנו, ובכך מביא טובה לעולם, ועל כולם המאהיב שם שמים בכל דרכיו והליכותיו.

עוד בשחר של ילדותי בהיותי בן־בית בביתו הפתוח לרווחה של רב השכונות כפי שנקרא והוכתר אז בפי כל הגרי"י פרנקל זצ"ל ניצבה לפני הדמות המאירה של הרב הלן בעומקה של הלכה, אשר ידיו מלוכלכות בשפיר ושליא כדי לטהר אשה לבעלה. בד בבד עם המנהיג הניחון בפקחות בלתי שכיחה, המכלכל צעדי הרבנות בתבונה עילאית, שיודע להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד, לחום מלחמתה של תורה ויהדות, בדרכי נועם ובים של אהבה, איש השומע שיר כסילים של תועים וטועים, בעל חרב פיפיות בקסם שעל לשונו, למוד מלחמת ה' ומשיב מלחמה שערה.

זכתה תל־אביב שהוא ז"ל בנה את חומות טהרתה בעשר־אצבעותיו, בגילה רבה ובהוסר כל, להתעטר בכתר רבנותו, ומשכנות הדרום שהניח בהן אש קודש של יראה טהורה וחיבוב מצוות, כהאצילו עליהן את נועמה של שבת ותורות חגיגת הרגלים והמועדים, הכתירה אותו כאלוף לראשה בתור רב ראשי וראש אבות בתי הדין, ואילו הוא עצמו לא גבה לבו ולא רמו עיניו, בהיותו גם בעלותו לרום המעלה אותו רב עניו אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

ושוב, בהקדמה לספרו — על שני חלקיו — דרך ישרה, מצביע הוא על דרכו ברבנות, אותה סלל לעצמו בתקופה של כיובל שנים, בהתאם לדבריהם ז"ל: אם הרב דומה למלאך וכו' יבקשו תורה מפיו, ואם לא אל יבקשו תורה מפיו (מועד קטן יז, א) כי הרב חייב ללכת ברגל ישרה, כדמות המלאכים שרגליהם רגל ישרה. בהעידו על עצמו "שכל ימי צעדתי ברגל ישרה ולא הסתובבתי בלכתי, השתדלתי במיטב כחותי ללכת ישר בכל דרכי, ולהיות סבלן כפי שנאמר: נהלת בעוזך אל נוה קדשך ואומר רש"י: שהוא לשון נושא וסובל, כלומר, מי שרוצה לנהל, חייב להיות נושא וסובל.

ואכן, הרב למופת זו היא הדמות הנשקפת לפנינו מספרו, הדיונים המעמיקים בסוגיות עיפות בש"ס, מצוה הבאה בעבירה, בדיקת וביעור חמץ, מכירת חמץ, ביעור קדשים ביום טוב, רוב וקרוב, חושן משפט האבן העזר, אורח חיים ויורה דעה, וכמובן חילופי שאלות ותשובות בהתרת עגונות דיני טהרה ועוד.

הבקיאות המפליאה בכל מערכת הפוסקים, יחד עם החריפות "הפולנית" אותה ספג ב"מתיבתא" הנודעת לתפארת, וההעמקה בבירורה של סוגיא, כל זאת מציינים את שני חלקי ספרו "דרך ישרה" שהם רק חלק זעיר מתנובתו התורנית.

אין ספק כי תורתו היתה בגדר של "תורתן מתברכת", שהרי כל ימיו נשא בעול הציבור והנהגתו, כשהוא פותר בעיות מסובכות בחכמתו הנדירה בה ניחן, ועם כל זאת עמל כעמלה של תורה. חידש בה התקין לה ציצים ופרחים הנותנים רוחם הנעים למרחוק.

כדרכו בקודש לשלב הלכה ואגדה, עיטר את ספריו במאמרי הגות מקוריים על "דרכה של תורה" רבי עקיבא, שמעון העמסוני, לוי בר סיסי ורבי יהושע בן חנניה, בנוסף למשאו המזהיר על השואה אותה חי ונשם עד יומו האחרון בהיותו אוד מוצל מיהדות פולין שעלתה על המוקד בימי עברה וזעם. ולרגע לא שכח כי הצלתו בעלייתו לפני השואה לארץ חמדה, היתה בגדר של "למחיה שלחני אלקים", ולפיכך הלם בכל עת על ראש קטני־אמנה, בדברי הלהטים על עם ה' ועל בית ישראל שנפלו בחרב.

"נוצר תאנה יאכל פריה" פסוק זה נתקיים בו בשלימות ברב וגאון למופת רבי יצחק ידידיה — שכשמו כן היה ידיד ה' וידיד לעמו — פרנקל זצ"ל, וזכרו — דרך ישרה העניקה לו דור ישרים מבורך, צאצאים שהם כולם זרע ברך ה', תלמידי חכמים וגדולי תורה, חסידים ואנשי מעשה, העטורים בלבוש וצורה חסידית, אהובים לשמים ולבריות, הנושאים בגאון את דגל אביהם־זקנם שעליו היו חקוקים אהבת תורה וחסד, ושכרה של מסירות נפשו לחינוך הבנים בשממה הרוחנית של היישוב המתחדש בתל־אביב הועתק לו מלא חפניים, כהבטחתם ז"ל לעוסקים עם הציבור שזכות אבותם מסייעתם וצדקתם עומדת לעד.

בימי רחמים ורצון, יעורר רחמי שמים על צאן מרעיתו, ובעמדו לפני כסא הכבוד במלאת שנה לפטירתו בג' אלול, תתעורר אותה זכות מיוחדת של דרשת הסליחות שלו מדי שנה בשנה, שהגיע לירכתי ארץ, לרבות אחינו המוענים במדינת הכפירה הקומוניסטית שרחום שבה תתעורר בעקבות של התחיה שהרעיף עליהם, ובזכות פעלו הכביר לקירוב רחוקים באמצעות המנהגות הישיבה המחוזרת, יערה השי"ת רוח טהרה ממרום להשיב לב בנים שנישבו בעמקי גלות הדעת אל אביהם שבשמים ויקיימו בנו הכתוב שבהפטרת השבוע: מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה אומר לציון מלך אלקיך אכי"ר.

הרב פרנקל בכנס על משמר היהדות בתל־אביב

עין חדה, לב רחב ונפש גבוהה

צרור סיפורים מחייו ומעשיו של הרב פרנקל זצ"ל

מתפקידיו של הרב

בחדר קטן בדירה קטנטנה, במרכז וולבלסקי שבדרום תל אביב, ישב הרב פרנקל וקיבל את קהלו. היו שם, ב"לשכה", מדפי ספרים סביב הקירות, ולמרגלותיהם שטוחים מזרנים, עליהם ישנו ילדיו הקטנים. במרכז, בשטח הפנוי ניצב ארגז ריק ועליו לוח עץ. זה היה שלחן הקבלה.

מעבר האחד של לוח העץ, ישב הרב. מעבר השני ניצבה אשה מודאגת. על לוח העץ, מונחת היתה תרנגולת שחוטה ומרוטה. תרנגולת עם "שאלה". לא היתה זו שאלה סבוכה, הדין היה נחרץ לאיסור, טריפה.

הרב ידע את הדין, אבל במקום לאמרו. החל לשוחח עם האשה. בעלה, ידע, איננו מפוקדי בית הכנסת. אמנם כן, אמרה האשה. הוא התנגד שאגש אל הרב. הוא חס על כספו. הימים ימי הצנע, ושויה של פרוטה היה יותר משוה פרוטה.

"השאירי כאן את העוף, אמר הרב, וחזרי כעבור שעה. שאלה סבוכה היא, ועלי לעיין בדינה".

כשהלכה, ביקש הרב מבנו למהר אל האטליז, ולקנות על חשבונו עוף אחד. כסף לא היה לו, הוא קנה בהקפה.

"אבא, שאל הבן, הרי אין לך כסף, אין זו חובתך".

"לא, בני ענה הרב. דאגה לשלום בית היא מתפקידיו של רב"...

עקביא בן מהללאל אומר...

בגיל בר המצוה, גלה יצחק ידידיה למקום תורה, לוורשה היהודית. הוא התייצב בציקלונו במשרדי המתיבתא בוורשה. מנהל הישיבה, רבי מנדל הופנר הי"ד, שאלו לשמו, ומה ההמלצות שהביא עמו.

יש עמי המלצה מעקביא בן מהללאל, אמר הילד, "מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך"...

אותו רגע, אמר קול מאחריו: מהי הכרותך עם עקביא בן מהללאל?

הילד הסתובב, והחל לפרוש באזני השואל את כל המקומות בש"ס, בהם הוזכר שמו של התנא.

ניכר היה, שהשומע נהנה. שמע, בחור, אמר לו. שמי הוא מנחם זמבא. הכנס נא אלי הערב.

כך החלה תקופה חדשה ומאושרת בחייו. הוא הפך לבן בית בביתו של רבי מנחם זמבא, גאון גאוני פולין, ולמד עמו בחברותא תקופה ממושכת, ואף התעטר על ידו בסמיכת חכמים.

מלחמת הערכים

זקוקים היו לאישיותו של הרב. בעת שחבורת מוניות קיבלה זכיון לפעול בשכונה הדרומית בשבת. הרב פנה ושוחח עם הקצינים הבריטיים ושכנעם לשמור על צביונה של השבת. צבי־ן, שהוכרז ברמה בצופר השבת, שתרועתו נשמעה מעל גבי העגלה שסובבה בין רחובות השכונה.

לצערנו, היה הרב אומר, השלטונות הבריטיים ועיריית יפו הערבית, הטו אוזן קשבת וגילו הבנה לערכי היהדות, הרבה יותר מאשר אחינו היהודיים, בעיריה היהודית ובשלטון היהודי"...

הגר"י זילברשטיין שליט"א, גדל בשכנותו של הרב. הוא זוכר כיצד, בעודו ילד, בעת מלחמת העולם השניה, החל מפעל פלסטיק לעבוד בשבת. יוצרו בו ג'וריקנים, מיכלים לנשיאת דלק, שהיו חיוניים לציוד המלחמה המתנהלת במדבריות ערב. הרב לא השלים עם הפרצה, ובעיצומה של תפלת השבת יצא למקום בראש המוני מתפללים עוטי טליתות, בעלי בית החרושת הזעיקו את המשטרה, ולמקום הגיעו מיד קצינים בכירים שהתפלאו על עצם המחאה. הלא המלחמה, מלחמתכם היא. מלחמה בצורר הנאצי. והרי מיוצר כאן ציוד מלחמתי. ההכרחי למען המאמץ הצבאי!

- אמת, ענה הרב. אבל מדוע נלחמים אתם בצורר הנאצי, מה אכפת לכם אם הגרמנים ישתלטו על העולם? אלא מאי, גיבשתם לכם מבנה ערכים, שהנאצים קראו עליהם תגר ומבקשים למוטטם. עבור עולם הערכים שלכם. מוכנים אתם להקריב את נפשכם.

דעו לכם, אמר הרב, שהשבת היא הערך שלנו. עבורה, מוכנים אנו למסור את נפשנו. וכשם שיצאתם למלחמה כדי לשמור על ערכיכם, עליכם לנהוג כבוד גם בערכינו שלנו.

המסר הובן. בית החרושת פסק לייצר בשבת. ועובדיו נרתמו למאמץ יתר בשאר ימי השבוע.

באין דורש

בשבועות האחרונים לחייו, הצורך לשהות רבות בבית החולים. אבל גם כאן, היו אחרים בראש מעייניו. הוא הסתובב וביקר חולים, התעניין במצבם ושאל לשלומם. ביניהם, היה חולה גלמוד ועריר. הרב עודדו, ונפרד ממנו לשלום. כעבור ימים מעטים, שב לבית החולים לבקרו. שם סיפרו לו, כי מזה ימים אחדים משוכן הלה במגירת קירור. הוא נפטר, ואיש אינו דורש לו...

בו במקום, הסדיר הרב חלקה בבית העלמין, אירגן מנין אנשים ללויה, אמר קדיש יתום על קברו, ובעבור ימי השבעה הקים לו מצבה...

החלקה החדשה

תעוד על לוויה, חלקה, והרבה פיקחות וחכמה.

אחד משגריריה של המדינה נפטר, והרינונים אמרו שיהדותו מוטלת בספק, בלשון המעטה. לא היו אלו רינונים סתם, והחברא קדישא נערכה בהתאם, ועמד להוצר מצב מאד לא נעים.

שר החוץ דאז, יגאל אלון, פנה אל הרב פרנקל, שיחלצו מן המיצר.

הרב ירד מיד אל המשפחה האבלה, הסתודד עמם ואמר: זה מכבר עלה בדעתי, לייחד חלקה מיוחדת עבור שגרירים ודיפלומטים ששרתו את עמם באמונה. אין ראוי יותר מאביכם המנוח, לחנוך חלקה חשובה זו. בפאתי בית העלמין!

המשפחה היתה גאה, על הזכות שנפלה בחלקה...

מוח ולב

פיקח היה הרב פרנקל. וכאשר מוח ולב נפגשים, אין שילוב ומיזוג נעלה יותר.

מעשה ביהודי שהגיע כפליט מהשואה האיומה, בנה כאן את ביתו ונולדה לו בת. הוא עלה לתורה בבית הכנסת של הרב. קרא שם לבתו, והגבאי ערך "מי שברך" והכתק במלים "בעבור שיתן" —

ולרש אין כל, אין פרוטה לפורטה.

ואז נשמע קולו של הרב מכותל המזרח:

"בעבור שיתן קידוש בבית הכנסת"!

ומיד שלח הרב את בניו לביתו, להביא משם מצרכי "קידוש" לקהל הרב, לחוג את הולדתה של בת בישראל...

דמי דירה

ופעם, נכנס זוג לבית הרב. אח ואחות הם, הוא מנסה למצוא פרנסה, והיא הגיעה לפרקה. יתומים הם, פליטי השואה, בלא קרוב ומודע.

אתה — אומר לו הרב — מצא לאחותך שידוך הגון. את הצד הכספי, תשאיר לי.

הוא לא הכיר אותם, לא היה קרוב להם. אבל כשהאח בא לבשר שאחותו עומדת להתארס, העניק לו הרב כסף כדי קניית דירה. שש מאות לירות של אז.

מהיכן נטל אותם, כשהדחקות שורה בביתו שלו?

שאלה, שאיש אינו יודע לה תשובה.

ביתו של הרב

וכשזוג החליט להתחתן בליל בדיקת חמץ, ולא היה אולם שהסכים לערוך חתונה בערב הפסח — ערך הרב את החתונה בביתו, כששבועות של עבודה מאומצת בנקיון הבית לפסח. יורדים לטמיון.

הוא היה רב, רב מהדור הקודם.

וכשפעם פרצה שריפה באיזור הנגריות ובתי המלאכה של מרכז וולבלסקי, יצאו אנשים מבוהלים מן הצריפים והבדונים ובידיהם חפצי ערך שהצילו מן השריפה המשתוללת. כולם שמו את פניהם לבית שבמרכז השכונה, להפקיד את חפציהם בביתו של הרב. במין בטחון איתן, שבית זה מוגן מאסון:

ביתו של הרב...

לדורון, לתפילה ולמלחמה:

עצרת התפילה של רבבות בני ירושלים בכותל המערבי המחישה את הנכונות להתגייס למערכה על קדושת השבת

"שמע ישראל" אדיר כזה של רבבות־רבבות אדם — טרם נשמע ליד הכותל, אולי מאז חורבן בית שני ★ התלכדות מרהיבה ואדירה של הציבור החרדי בירושלים נגד הנסיונות לקעקע בחומת השבת בעיר ★ ההתייעצויות עם גדולי התורה וקריאותיהם ★ כל האזהרות המוקדמות לעיריה לא הועילו. קולק נזכר לפעול רק כשהרוחות סוערות

— מאת אמיתי שולמן —

הוי מבעד עצום שטרם היה כמוהו. "שמע ישראל" אדיר כזה, של רבבות־רבבות אדם — טרם נשמע ליד הכותל המערבי, אולי מאז חורבן הבית השני — אמר אחד מחשובי תלמידי החכמים בירושלים, הפוקד את שריד בית מקדשנו תמידין כסידרן, כשקולו נחנק ועיניו לחות מהתרגשות.

הדברים נאמרו לאחר עצרת התפילה, שנקראה ביום שני, ער"ח אלול, על ידי גדולי ומאורי ישראל שליט"א, ליד הכותל המערבי, כדי למחות על הפרצות בחומת השבת בירושלים. קהל הרבבות ששטף בבת־אחת את רחבת הכותל, בדרכו החוצה, נראה כמו נהר ענקי העולה על גדותיו. ריבואות מתפללים נפרדו מהכותל המערבי ופנו לשוב לבתיהם.

על פני כולם נראו עדיין אותות ההתרגשות מהמעמד הנהדר. התפעמות מהתחושה העמוקה של "יחד שבטי ישראל", כאשר הציבור החרדי על כל חוגיו, גווניו ושכבותיו, ישישים וצעירים, אבות ובנים, אברכים וילדים — כולם־כולם הגיעו לכאן, כדי לעצור את הפרצות בחומת השבת בירושלים.

הקהל האדיר הפך את רחבת הכותל המערבי לגוש ענקי של מתפללים, ים סואן של יראי שמו, המתלהבים בתפילה ומתחננים למען צביונה של ירושלים. כל טיפה בים הגדול, כל אחד מהמשתתפים, ידעו את משמעות המאבק דוקא בתפילה. מאבק נגד פריצת חומת השבת בעיר הקודש, שהתחיל בהקרנת סרטים, עשוי להימשך בפתיחת חנויות ואולי גם עד לתחבורה ציבורית בשבת.

הרעם האדיר של "שמע ישראל", השאגה המהדהדת "ה' הוא האלקים", לא היו זקוקים לשום ליווי של הפגנות ומצעדים. כאשר עוסקים בתפילה אין צורך בסממנים אחרים. "יהיה לא תהיה" — זו הקביעה שיצאה מתפילה זו קבל עולם, כשמאחוריה פסוקי ההפטרה בפרשת השבוע: "התעוררי התעוררי קומי ירושלים... עורי עורי לבשי עוזך, לבשי בגדי תפארתך ירושלים עיר הקודש, כי לא יוסיף יבוא בך עוד ערל וטמא... התנערי מעפר קומי שבי ירושלים, התפתחי מוסרי צווארך שביה בת ציון".

גם אם הלחץ הגדול של הבאים לא איפשר לכל אחד ואחד להגיע בעזרת התחבורה הציבורית, חשו אלפים חובה עליונה להגיע, ויהי־מה, אפילו ברגל. התפילה בערב צומה — והמתות האדם עדיין נוהרים ללא הרף, כדי לחוש ולבצר את חומות שבת קודש בעיר הקודש.

• התפילה — והשלב הבא

— "מדוע אתם מתפללים ולא מפגינים?" — שאל חילוני שנקלע לרחבת הכותל, כשהוא אחוז התפעלות ממראה עיניו ולא מבין את הסובב אותו.

— "כי כך למדנו בתורתנו: לדורון, לתפילה ולמלחמה" — ענה לו מאן דהו. "שבועות מבקשים מהעיריה לסגור את האולמות להקרנת סרטים בשבת — ואין פוצה פה ומצפצף. כל השכנועים לא עזרו. הדורון הסתיים. עכשיו שעת התפילה. והשלב הבא — לפנינו".

תשובה חדה ומוחצת. לא היה צורך בהסברים נוספים. קהל הרבבות, שחונך משחר ילדותו על מסירות נפש למען השבת, לא השאיר שום ספק מה יקרה, אם אכן ימשיכו העולים בחומה לפגוע ולקעקע ביסודותיה. "ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד" — נשמעה הזעקה התחינה, כדי להזהיר לכל יהיב איש לפגוע במלכות השבת.

הקהל הגדול היה מודע לשורה הארוכה של מגעים ודיונים מייגעים, אותם ניהלו ראשי ונציגי אגודת ישראל בירושלים, עם כל הגורמים האפשריים בעיריה, כדי להביא לסגירת ולהפסקת הקרנת הסרטים בשבת, בדרכי נועם ובלי סערות ציבוריות.

כבר בחודש סיון התריעו יו"ר אגודת ישראל בירושלים, ח"כ הרב מנחם פרוש, וחברי מועצת העיריה הרב מאיר פרוש, הרב אברהם יוסף לייזרזון והרב שמחה בונם קליין, על הפירצה החמורה. הם נפגשו עם היועץ המשפטי של העיריה, שבתאי זיו, ועם מנכ"ל העיריה, אהרון שריג, מלבד שיחות עם ראש העיריה, טדי קולק. שוב ושוב ביקשו למנוע את הפגיעה בשבת קודש, דבר שלא היה בירושלים בעבר.

התשובה שקיבלו היתה פורמלית: "אל תתסיסו את הציבור ואל תסעירו את הרוחות. אנו מבטיחים לסדר את העניין. בית אגרון יפסיק להקרין סרטים בשבת".

אולם אל התשובה הזו התלוותה נימה צורמנית של חוסר בהירות. בעוד היועץ המשפטי מבהיר, כי הקרנת סרטים בשבת אסורה לפי חוק העזר העירוני, יכלו נציגי אגו"י לשמוע ממנכ"ל העיריה, כי אפשר להקרין, כאשר מדובר בפעולה "תרבותית", המחייבת הרצאה כלשהי לפני ההסרטה.

חוסר המדיניות העקבית של העיריה הבליט את הניגודים שבין עמדות הגורמים השונים בה. אולם, למרות הכל, ניסו נציגי אגודת ישראל לעשות הכל, כדי להביא להסדרת העניין בשקט. מתוך תחושת אחריות וידיעה ברורה, כי אם אכן יתגלע מאבק סביב השבת בירושלים — הוא עלול להתפתח לממדים שטרם ניתן לחזותם מראש.

• הציבור נסער

כל שבת נוספת שעברה עם הקרנת סרטים, מצאה את הנציגים האגודאיים בחששות גוברים והולכים. הם התריעו מחדש וללא הרף בפני קולק ואנשיו, כי החלה כבר תסיסה בציבור והדבר לא יעבור בשקט אם הבעיה לא תיפתר לאלתר. "לא יתכן שראש העיריה יתעלם מבעיות, כאשר המצב שקט והרגע, ואילו כאשר הציבור נסער ויוצא מגידרו, יופיע מר קולק ויאמר, שכל עוד יש הפגנות אינו מוכן לפתור את הבעיה" — אומרים הנציגים. "מדוע קודם גרם לסחבת ממושכת ולא תיקן את הטעון תיקון? הרי כאן חוזרת על עצמה פרשת רחוב ים סוף בשכונת סנהדריה המורחבת. האם יעלה על הדעת שציבור שלם יבליג ללא גבול?"

ואכן בשבת לפני 3 שבועות יצאו קהל אלפים להפגין במרכז ירושלים, לפי קריאת בד"ץ של העדה החרדית. ההפגנה היתה מוכרזת בדרה, כי בלא פתרון ילך המצב ויחמיר.

הרב פרוש, הרב לייזרזון והרב קליין לא הניחו לענין לרדת מעל סדר היום. הם נועדו עם בעלי האולמות בבית אגרון ובסינמטק וניסו לשכנע אותם שלא להמשיך בחילולי השבת החמורים. אך הללו, כאשר חשו שהעיריה אינה מפעילה נגדם בתוקף את חוק העזר העירוני — הקשיחו עורפם ולא היו מוכנים להפסיק.

עידוד נוסף קיבלו מהכרזתו של ראש העיריה, לאחר שהגיע בליל שבת לפני שבועיים ליציאה מהעיר, שם ראה, לדבריו, מאות מכוניות של צעירים העוזבים את העיר בחפשם אחרי בידור בערי השפלה. "הצעירים רוצים לבלות וצריך לחפש דרכים לספק את מבוקשם". בעקיפין הזכיר קולק אפילו את האפשרות לשנות את חוק העזר העירוני.

ח"כ הרב מנחם פרוש, יו"ר אגודת ישראל בירושלים, אשר עמד בראש מערכות ציבוריות רחבות היקף בעיר, חש, כי גם הפעם לא יהיה מנוס ממאבק וממערכה כבדה וממושכת. הוא הזעיק בשבוע שעבר את מזכירות התנועה בירושלים, שהתכנסה יחד עם רבני השכונות, לישיבה דחופה בצהרי יום, לדון במצב שנוצר.

חברי מזכירות אגודת ישראל בירושלים דנו בכל האספקטים של הנושא והחליטו לנסות אפשרות נוספת. אולי בכל זאת יצליחו. הוחלט להציע בפני גדולי ופוסקי הדור שליט"א לקיים עצרת תפילה המונית בערב ראש חודש אלול ליד הכותל המערבי, בה יביעו המוני תושבי ירושלים החרדית את כאבם ומחאתם על הרס השבת.

חברי אגודת ישראל במועצת העיריה, הרב מאיר פרוש והרב אברהם יוסף לייזרזון, יצאו מיד בתום הישיבה אל מרנן גאוני הדור רבי שלמה זלמן אויערבאך ורבי יוסף שלום אלישיב שליט"א, כדי לשטוח בפניהם את המצב והתגובות השונות שהועלו בישיבה.

• קידוש השם

פוסקי הדור שקלו את העניין חזור ושקול והכריעו בעד עריכת עצרת תפילה ליד הכותל המערבי. הם אף היתוו את צביונה המיוחד — רק תפילה ללא כל נאומים; הודיעו על השתתפותם; חתמו על הכרוז המיוחד הקורא להמוני בית ישראל לקחת בה חלק; והאיצו בנציגים האגודאיים לפעול בכל הדרכים, כדי שמהעצרת יהיה קידוש השם על ידי השתתפותם של המוני בני ירושלים מכל רחבי העיר.

הרב פרוש והרב לייזרזון יצאו מיד אל גדולי ומאורי ישראל שליט"א, כדי לקבל בירכתם לעצרת התפילה. הם יצאו מצוידים מאוד מהביקור אצל כ"ק מרן האדמו"ר מגור שליט"א, אשר שמע מהם על העניין העומד על הפרק ואמר שצריך לעשות ולפעול. כן ציווה למשב"ק, הרה"ח רבי חנינא שיף, להודיע על החובה להשתתף בעצרת התפילה. ואמנם בליל שבת־קודש הכריז המשב"ק ר' חנינא שיף בנוכחות כ"ק מרן האדמו"ר שליט"א על כך.

מיד אחר כך המשיכו ההתייעצויות עם מרנן ורבנן חברי מועצת גדולי התורה המתגוררים בירושלים, גדולי האדמו"רים וראשי הישיבות, שעודדו וחיזקו את נציגי אגודת ישראל בפעולותיהם לקראת המעמד הגדול ליד הכותל המערבי ולמען קדושת השבת בירושלים.

בתום ההתייעצויות, מלווים בעידוד ובחיזוק של גדולי ישראל, התכנסו ראשי ונציגי אגודת ישראל בירושלים והחליטו להקים את המטה המיוחד לצורך עריכת עצרת התפילה, אשר יפעל ללא תו מפלגתי ויכלול את כל החוגים של הציבור החרדי בירושלים, כראוי למאבק כלל־יהודי שכזה. בהתייעצויות נטל חלק גם הרב שמחה בונים קליין, שלמרות היותו מרותק למיטתו עקב מחלה, עודכן טלפונית בכל הנעשה והשתתף בהכרעות השונות.

ברחבת הכותל המערבי — צילום: סקופ 80

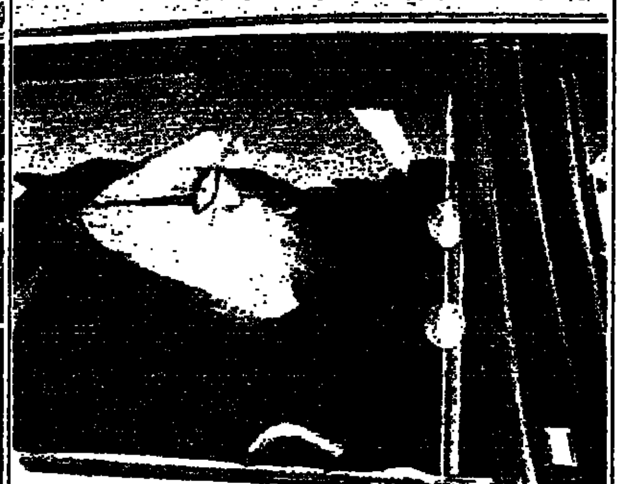

כ"ק מרן אדמו"ר מגור שליט"א בבואו לעצרת — צילום: לנדאו

גאב"ד ערלוי שליט"א מגיע לעצרת התפילה — צילום: דן לנדאו

כקש"ת האדמו"ר מבויאן בבואו לרחבת הכותל — צילום: לנדאו

בועקף יצילון — חברי בד"ץ אגודת ישראל — צילום: סקופ 80

הפעלת המטה המיוחד ברחוב פרס 2 נועדה לעצות על הבעיה החמורה ביותר שנותרה: קוצר הזמן. תוך ימים ספורים היה צורך להביא לתודעת רבבות תושבי ירושלים את חשיבות העצרת, את קריאת גדולי התורה ואת החובה להשתתפות מלאה במעמד הגדול.

אולם המטה המיוחד, שסייע בעבר בניהול מערכות ומאבקים רבים למען הציבור החרדי בירושלים, לא איכזב גם הפעם והחל לפעול כמכונה משומנת היטב. פעילים ועסקנים, לצד רבנים ואברכים מכל החוגים, התכנסו לדיונים ופעולות מעשיות, כדי לא לאבד אף רגע.

ראשי המטה יצאו לפגישות תיאום עם גורמים ועסקנים הקשורים לעצרת התפילה, בהם משטרת ירושלים, אגף התנועה של חברת "אגד" והמחלקה למקומות קדושים של משרד הדתות.

• להסיר רוע הגזירה

ביום חמישי בערב התכנסו באופן ספונטני עשרות רבנים, גבאי בתי כנסת ואישי ציבור, כדי לסייע בהצלחת עצרת התפילה. בכנס זה, שהתקיים במלון המרכז בירושלים, שהתנהל על ידי הרב יהושע פולק, מ"מ יו"ר המועצה הדתית בעיר, השמיעו דברים ח"כ הרב מנחם פרוש, יו"ר אגו"י בירושלים, שיצא במשא מרגש על חשיבות המערכה שלפנינו למען צביונה ודמותה של עיר הקודש, וחברי מועצת העיריה הרב אברהם יוסף לייזרזון, הרב שלמה דיין (ש"ס) והרב מאיר פרוש.

כל הדוברים עמדו על חומרת המצב שנוצר וקראו לרבנים, לגבאי בתי הכנסת ולאישי הציבור מכל החוגים בעיר, לעורר את הציבור על נחיצות השתתפותו במעמד האדיר ליד שריד בית מקדשנו, לתפילה ולתחנונים, להסיר רוע הגזירה ולהשבת שלימות קדושתה של השבת בעירנו.

רושם רב עשתה בכנס הופעתו של הגאון רבי יצחק קוליץ שליט"א, רבה של ירושלים, אשר הגיע לכנס הישר מנמל התעופה בלוד, לאחר שחזר מביקור בארצות הברית. הגר"י קוליץ עמד עם ראשי הועדה המארגנת בקשר מארה"ב ונתן את עידודו וברכתו לעצרת עוד לפני בואו, וכאן חזר והלהיב את הנוכחים על חובתם להתגייס למערכה נגד המבקשים לקעקע בחומתה של ציון.

עם סיום הכנס נראו קבוצות־קבוצות של רבנים ועסקנים היוצאים לשכונות בכל רחבי העיר, כאשר במקביל נערכות ההכנות להכריז על העצרת בבתי הכנסת בשבת.

מתח רב שרר במטה הועדה המארגנת לקראת הפגישה של ראשי ונציגי אגו"י בירושלים עם ראש העיריה, טדי קולק, וראשי סיעתו "ירושלים אחת" שנערכה לפי יוזמת ח"כ הרב מנחם פרוש, ביום שישי לפני הצהריים. המגמה למעלה משעתיים היה זה נסיון של הרגע האחרון לשנות את המצב ולהסיר את חילולי השבת — אך גם זה היה ללא הועיל (ראה מסגרת נפרדת).

בינתיים המשיך מטה הועדה המארגנת לפעול במלוא ההיקף. נשלחו פניות ומברקים לתשע מאות בתי הכנסת בכל שכונות ופרברי ירושלים, לרבנים ולגבאים. כדי להעמידם שוב על בקשת גדולי התורה, לצאת לעצרת התפילה ליד הכותל המערבי לנוכח הפרצות בהקרנת הסרטים בבתי הקולנוע, העלולה להתרחב לחילולי שבת נוספים.

חדרי המטה נראו בימים אלה ככוורת דבורים בשיא פעילותה. עשרות עסקנים ופעילים מכל חוגי הציבור הדתי בעיר התגייסו לפעולה ועשו כל שבכוחם להצלחת המעמד ולקידוש שמו יתברך ברבים. כלי רכב יצאו לכל חלקי העיר לחלק הודעות וחומר הסברה ואחרים יצאו לביקורים אצל רבנים ואישי ציבור, שטרם נוצר עמהם קשר בימים אלה.

• משקל־נגד

בשעות אחרי הצהרים, לפני כניסת השבת, יצאו חברי אגודת ישראל במועצת העיריה, הרב מאיר פרוש והרב אברהם יוסף לייזרזון, לכניסה לירושלים. בצידו השני של הכביש, שם עמד שבוע קודם לכן ראש העיריה טדי קולק. הוא ספר, לדבריו, את היוצאים לבלות מחוץ לירושלים בגלל "המחנק הדתי", כלומר — בגלל שמירת השבת ברחובי העיר. ואילו נציגי אגודת ישראל, כמשקל נגד, יצאו להיווכח כמה עולים ובאים לעיר הקודש.

המראה הפעם היה מלבב במיוחד. שיירות ארוכות של אוטובוסים ומכוניות פרטיות נראו עולות העירה, כאשר נוסעים פני הבאים להצטרף ולהסתופף בשבת קודש בצל רבותיהם, אדמו"ריהם וראשי ישיבותיהם. רבים מהבאים עודדו במילים חמות ביותר את הנציגים האגודאיים, שנוכחותם בשערי ירושלים לא נעלמה גם מעיני אנשי התקשורת הרבים, שהגיעו אף הם למקום.

עוד הם עומדים ומברכים את הבאים לשבות בירושלים, והנה עוצרת מכונית ומתוכה יוצאים 3 צעירים חילוניים, אשר שמעו ברדיו בדרכם לירושלים, כי הרב פרוש והרב לייזרזון עומדים בכניסה לעיר. השלושה סיפרו — גם באוזני העיתונאים הרבים — כי הם באים להתארח אצל בני משפחתם בשכונת רמת אשכול. "אנו נלך ברגל לכותל המערבי בשבת ונבקר את השכונות הדתיות שבדרך. דוקא בגלל אוירת השבת באנו לירושלים"...

השבת נכנסה תחת רישומן של ההכנות לעצרת התפילה. שיחת היום בציבור הדתי בכל רחבי העיר היו הפרצות החוזרות ונשנות של הקרנת סרטים בשבת, פרצות העלולות לגרור פתיחת מסעדות ובתי קפה, ואפילו חילולי שבת נרחבים יותר כמו תחבורה ציבורית וכד'. כולם חשו, כי הפעם מדובר במאבק על נפשה ונשמתה של עיר הקודש, מאבק שתוצאותיו יקבעו, האם תישאר ירושלים מיוחדת ויחידה מכל עיר אחרת, או שמא תיהפך לעיר חילונית ללא שמץ והיכר שזו עיר הקודש, אליה נשואות תפילות בני העם היהודי מדורי דורות.

במשך השבת הושמעו הכרוזות על חובת ההשתתפות בעצרת התפילה בשם כקש"ת האדמו"ר מסלונים שליט"א, הגאון רבי יונתן סופר שליט"א גאב"ד ערלוי, כ"ק האדמו"ר מרחמסטריבקה שליט"א, כ"ק האדמו"ר מבאיאן שליט"א, וכן על ידי רבנים ונכבדי הציבור במאות בתי כנסת בכל רחבי ירושלים.

קריאות מיוחדות פורסמו עוד לפני כניסת השבת על ידי חברי בד"ץ אגודת ישראל הגאונים רבי יצחק פלקסר, רבי אהרון ברנשטיין ורבי יצחק אייזיק פרג שליט"א, הרבנים הראשיים לירושלים הגרי"י קוליץ והגרי"ש משאש, חברי מועצת החכמים של ש"ס ובראשם הגאון רבי עובדיה יוסף, הרבנים הראשיים לישראל וכן שורה של גדולי תורה, רבנים וראשי ישיבות, אשר אף הודיעו על השתתפותם בעצרת התפילה.

במוצאי שבת התכנס שוב מטה הועדה המארגנת לפעילות רצופה שנמשכה 48 שעות, עד מועד עריכת עצרת התפילה. עסקנים ופעילים, כשבראשם רבנים וגבאי בתי הכנסת, עם אישי ציבור מכל גווני הקשת של הציבור הדתי בעיר, התגייסו במשך כל שעות היום לפעולה נרחבת ומקיפה, אשר מטרתה לזעוק את זעקתה של השבת הנרמסת בחוצות עיר.

משעות הצהרים של יום שני החלו מכוניות מיוחדות, נושאות רמקולים, לנסוע בכל שכונות ירושלים ולהכריז על העצרת ההולכת וקרבה.

• מעמד הסטורי

כפי שנקבע, החלה לפעול תחבורה של "אגד" מכל שכונות העיר, שעה לפני העצרת, לפי המסלולים שנקבעו במטה המיוחד של הועדה המארגנת. ככל שהתקרבה שעת עצרת התפילה — כך הלכו תחנות האוטובוסים והתמלאו. בשעת השיא הפכו התחנות כמאות אנשים. לא כולם יכלו לעלות על האוטובוסים, שכן אפילו חברת "אגד" לא שיערה שהמון כצום כזה יצא לרחוב. גם 200 ו־300 אוטובוסים לא יכלו להכיל רבבות אדם שכאלו. כך אירע, שרבים החלו ללכת ברגלי אל הכותל המערבי, לבל יחמיצו מעמד היסטורי חסר תקדים העומד להתחיל עוד מעט קט.

העיר העתיקה בירושלים נחסמה בעוד מועד על ידי המשטרה, שכיוונה את כל התנועה לכבישים עוקפים. רק כניסת אוטובוסים הותרה — ואלה היו מלאים וגדושים עד אפס מקום. בתחנות נדחקו עוד ועוד אנשים, כשההמתנה הממושכה הביאה לחשש, שמא יאחרו את העצרת.

בינתיים מלאו כל דרכי הגישה לכותל המערבי בהמוני אדם. מחזה מרהיב היה לראות את הבאים, כשפניהם מביעות נחישות לצאת למערכה למען שבתה של ירושלים ולמען קדושתה של עיר הקודש. הועדה המארגנת הציבה בכניסה לרחבת הכותל אנשים, אשר חילקו לבאים עשרות אלפי קונטרסים, שעליהם מודפסת תפילת מנחה ויום־כיפור קטן, הנאמרת בערב ראש חודש.

זרם האדם שאינו חדל להגיע לכותל הופך אט־אט לנהר שוצף. אלפים־אלפים באים וממלאים את הרחבה עד הקצה. גם המורד אל הרחבה מתמלא במהירות. אחריו — הרחבה שליד המדרגות ל"בתי מחסה". לא עוברות הדקות וגם המדרגות מלאות באדם. בעזרת הנשים — המצב דומה, מלא לחלוטין. ים של רבבות מתפללים משתתק, כאשר מתחילה התפילה.

צמרמורות אוחזות בך באותם רגעים. התפלות כצומה והתרגשות המתדבקת בכולם. תפילת מנחה המונית כזו לא נשמעה כאן שנים רבות. לפני התיבה עובר הגה"צ רבי שלום שבדרון, ואחריו הרה"ג ר' יוסף לייב זוסמן, ממקובלי ירושלים — בתפילת יום כיפור קטן.

קשה לתאר את המעמד הגדול הזה, שהגיע לשיאים מיוחדים במינם של קדושה וטהרה. תיירים חילונים רבים, אשר נקלעו בשעת עצרת התפילה לרחבת הכותל המערבי, לא ידעו את נפשם לנוכח מראה עיניהם. נעוני התפילה נראו ממרומי הגגות של בתי מחסה כגלים אדירים, הזועקים את זעקת השבת ולא מוכנים להשות לפוגעים בה. ה"שמע ישראל" של קבלת עול מלכות שמים המוני ועצום כזה — אי העט ואי הנייר שיוכלו להכיל את המטענים האינסופיים של רטט וכיסופים שהיו בהם. רק מי שנכח במקום, יכול היה לחוש, כי הוא חלק ממעמד חסר־תקדים, שעוד רבות בשנים ידובר בו.

• קריאה שבקעה רקיעים

התרגשות מיוחדת היתה לקהל הרבבות, כאשר לקראת קבלת עול מלכות שמים הגיע לרחבת הכותל המערבי כ"ק מרן האדמו"ר מגור שליט"א. נתיב מיוחד פונה עבורו בתוך הקהל הגדול, כדי לאפשר למכונית, שבה נסע, להתקרב אל הכותל המערבי.

אותה שעה התלכדו 50 אלף בני אדם — כשבראשם עומדים

(המשך בעמוד י"ד)

נציגי אגודת ישראל לקולק:

"כל האחריות תיפול עליכם"

השיחה בין ראשי ונציגי אגודת ישראל בירושלים לבין ראשי סיעת הרוב במועצת העיריה, "ירושלים אחת", שנערכה ביום שישי שעבר, היתה יכולה לשנות את המצב מקצה אל קצה. לו היה ראש העיריה מאזין היטב לדברים שנאמרו ולא נאחז בעמדותיו־הוא — היה הכל נראה אחרת. לסריבת הכאב, עדיין לא נסוג בו מר קולק מכוונותיו לפגוע בקדושת השבת בירושלים.

להלן מספר ציטוטים והתבטאויות מהשיחה:

הרב מנחם פרוש: המתח בין הציבור הדתי והחילוני בירושלים הולך וגובר. שמה הטוב של ירושלים מבחינה זו מוטל על כפות המאזניים. עליכם לדעת, כי אין דבר חמור יותר, אשר יתסיס ציבור דתי גדול, כמו שבת קודש. אתם לא חשים מה שכל כך כואב לנו. היכן נמצא "עונג שבת" בתודעה שלכם? אני מוטרד מאוד מכך שהעניין יצא משליטתנו ומהנהגה שלנו. אתם מעמיקים את התהום עם הציבור החרדי וסיעתכם, שהיא בעצם מפלגת העבודה, שוב מקבלת דימוי של לוחמת נגד הדת. ההצהרות שלכם, שאתם בעד חילולי שבת הן חמורות ביותר ועליכם לחזור בכם.

טדי קולק: אני מודה לחה"כ הרב פרוש, אשר הציע לקיים את הפגישה. כבר אמרתי בהזדמנויות שונות, שיבוא יום והכל יתפוצץ. כאשר היתה אלימות דתית גיניתם אותה רק בקול דממה דקה. אתם זוכרים אלימה, כי יש בתוככם קבוצות אלימות ואינכם יודעים לעצור אותן (המתח בפגישה מגיע לשיא והדוברים מלווים בקריאות ביניים, שבדרק גדול הפיאות של הילד במאה שערים ההולכות לקראת עצרת התפילה בצימצום): הציבור החילוני יוצא נגדכם ואני לא יכול לרסן אותם. לכם יש רבנים שאומרים לכם מה לעשות ואתם שומעים להם. לנו אין דבר כזה. גם בתקופת בן גוריון כבר לא היה לנו דבר כזה. אפילו סיעת "ירושלים אחת" אינה מאותו "עור". אני נגד זה שציבור של מאות צעירים ירדו בימי שישי לבלות בתל־אביב, אבל אתם גורמים למחנק בעיר. דעו לכם, שמתפתחת שנאה לדת בירושלים וזה מדאיג אותי. התנגדותכם לאיצטדיון רק מגבירה את השנאה. עולה על הדעת, שעיריה בעולם הגדול לא תוכל לבנות איצטדיון, למרות שיש לה רוב במועצה? דעו, כי בלי שתבינו את הציבור שלנו לא תהיה הידברות. צריך למצוא פתרון עבור מאות הצעירים. אמנם הדברים אצלנו על שינוי חוק העזר, אבל גם אתם יודעים שלא נקבל אישור שר הפנים לכך.

עמנואל דיסמן (יו"ר הקואליציה בעיריה): אנחנו בצומת הכי חריפה של המתח בין הציבור הדתי והחילוני. יש התארגנות מתוכננת של גוש שמאלני להסרטות ובידור בשבת. אי אפשר להגיע אתכם לשום פשרה מעשית ולכן אנו יכולים לסגור את 4 האולמות שבהם מוקרנים סרטים.

הרב שלמה זלמן זונפלד (חבר הועדה המחוזית לתכנון ובניה): אתם חייבים להבין שירושלים שונה מכל עיר אחרת. בדיוק כפי שבירושלים אין ים. בדיוק כמו שמחייבים בעיר הזאת לצפות את הבתים באבן, למרות שהדבר דוחה יזמים ומייקר את הבניה. אבל מבינים שלירושלים יש אופי מיוחד. כך צריך להבין שירושלים היא עיר מיוחדת גם בנושא השבת ואי אפשר לחלק אותה לשבטים, שבמקום אחד יהיו חילולי שבת ובמקום אחר לא יהיו. העיר כולה צריכה להיות תחת צביון אחד של קדושת שבת.

הרב אברהם יוסף לייזרזון (חבר מועצת העיריה): ראש העיריה הכריז כל השנים, כי יש לו שני עקרונות יסוד, שבאמת איפשרו את הדו קיום בעיר: שירושלים אינה כמו כל עיר אחרת וחייבים להתחשב בציבור הדתי, וכן שכל עוד אתה ראש עיריה לא תרשה לפתוח אולמות בשבת ולהרוס את צביונה המיוחד של העיר. תמיד אמרת שירושלים לא תהיה כמו פתח תקוה. והנה, בהכרזות שלך, שאתה נסוג משני העקרונות הללו, אתה גורם לכל המתח ואתה לוקח על עצמך את האחריות למה שיתחולל. מדוע אתה נוקט באפליה כה בולטת, ואיכפת לך רק שלצעירים מסויימים אין בידור ובילוי, ולא איכפת לך מרבבות האזרחים שומרי שבת, שכואבת להם השבת המתחללת. האם באמת רצונך להרוס את הדו־קיום בעיר?

עמוס מר חיים (מראשי סיעת "ירושלים אחת"): טדי קולק אמר נכון, שהסטטוס־קוו נשבר. היום יש תושבים אחרים ולא אלו שהסכימו בזמנו לסטטוס־קוו. האוכלוסיה החילונית גם היא קיצונית היום. פעם היתה שבת מורגשת בכל העיר. היום, עם האיחוד עם מזרח ירושלים, לא בכל העיר מורגשת השבת. כך שזו לא עיר שכולה קודש.

הרב מאיר פרוש (חבר מועצת העיריה): במהלך השבועות האחרונים מסרתי לכל הגורמים בעיריה מידע על האפשרויות החוקיות לפתור את הבעיה ולסגור את האולמות, שם מקרינים סרטים בשבת. אבל אף אחד לא טיפל בזה. לא ענין איש. רק עכשיו, כשהנושא בכותרות, כולם באים ומביעים דעות. הייתם צריכים להקדיש מזמנכם כאשר הבעיה היתה קטנה יותר ולא עכשיו כאשר פותחים 4 אולמות. אני מזהיר מפני מה שעלול להתרחש בירושלים, אם חילולי השבת יימשכו וכל האחריות תיפול עליכם.

טדי קולק: אין לי אפשרות לסגור את 4 האולמות שבהם מקרינים סרטים. אתם יכולים לבדוק זאת גם מבחינה משפטית ולתבוע אותי שאיני עושה משפט לבעלי האולמות.

הרב מנחם פרוש (המתח מגיע לשיאו, עם הרגשה שהשיחה עומדת להסתיים בלא תוצאות. כשהוא נרגש עד לדמעות הוא פונה לראש העיריה): דע לך, אם 4 המופעים ייפתחו הערב, התסיסה תהיה ללא נשוא. אם נתפזר בלי סיכום המצב ילך ויחמיר. הסערה בעולם היהודי כולו הולכת וגוברת ואנו נגרר את כל הגורמים הרשמיים במדינה. אם יימשך חילול השבת, אחרי שבת כזו לא אוכל עוד לראות אותך. תיפסקנה כל השיחות ונעבור לשלבים אחרים. אך דעו לכם, כי האחריות כולה מוטלת על העיריה והעומד בראשה.

בנקודה זו הסתיימה השיחה — ללא תוצאות. ראש העיריה ואנשי סיעתו לא נראו כמי שמוכנים להפסיק את חילולי השבת בירושלים. המשך המאבק נעשה, איפוא, בלתי נמנע.

אפיקי מים

פארק המים – קיבוץ חפץ חיים

08-593879, 08-593880, 08-593939

הודעות לציבור

הפארק ומתקניו, יהיו פתוחים לנופש ולרחצה

אי"ה עד יום שישי כ"ג תשרי תשמ"ח – עש"ק בראשית (16.10.87)

להלן זמני הרחצה הנפרדים מיום ראשון ה' אלול (30.8.87)

ימים א, ג, ה. נשים – 9.00–12.00, 16.30–18.30 גברים – 12.30–16.00

ימים ב, ד. נשים – 12.30–16.00 גברים – 9.00–12.00, 16.30–18.30

בימי ב' 16.30–21.00 (רחצה לילית)

בימי שישי וערבי חג 50% הנחה! נשים 9.00–12.00 גברים 12.30–16.00

רחצה לילית לנשים רק לפי תאום מראש

מחיר אחיד 6 ש"ח החל מהשעה 16.39 כולל רחצת לילה

לקבוצות מאורגנות (30 ומעלה) הנחה משמעותית

הסעות לפי תאום מראש

ירושלים – מרחבים בע"מ טל. 02-525179, 02-526394 — קרית מלאכי – משה יזדי טל. 08-586533

בני ברק – דרכי נועם טל. 03-786520, 03-703296 — רחובות – דמי פרנקל טל. 08-455023

בית שמש – דוד מלכה טל. 02-915644 — אשדוד – 08-531505

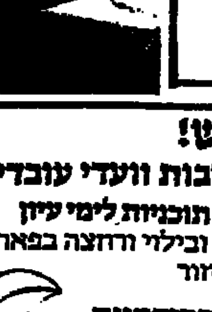

שמחות בחיק הטבע – חויה בלתי נשכחת!!!

הציבור מוזמן לערוך בשטח הפארק אירועים, כנסים ושמחות משפחתיות (התנמות בר מצוה וכו')

מחירים נוחים ביותר • תפריטים מגוונים – גלאט כשר למהדרין וללא חשש שמיטה. • שרות ותכנון מיוחדים במינם

למעוניינים באירועים בחג הסוכות • סוכת ענק לרשותכם!!!

נא הקדימו הזמנותיכם!

ימי עיון משולבים בנופש!

מנהלי מוסדות חינוך חדרים וביה"ס, רכזי תרבות וועדי עובדים

באפיקי מים הוכנו (לתקופה זו) עבור תלמידיכם ועבורכם **תוכניות לימי עיון** בנושאים שונים משולבים בסיורים במשק, בגן החיות ובילוי ורחצה בפארק ניתן לשלב גם טיולים מרתקים באיזור

המחירים אטרקטיביים מאד – נצלו את ההזדמנות

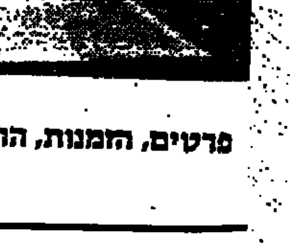

פרטים, הזמנות, הרשמה, טל' 08-593879, 08-593880, 08-593939

בברכת כוח"ט ולהתראות

אפיקי מים

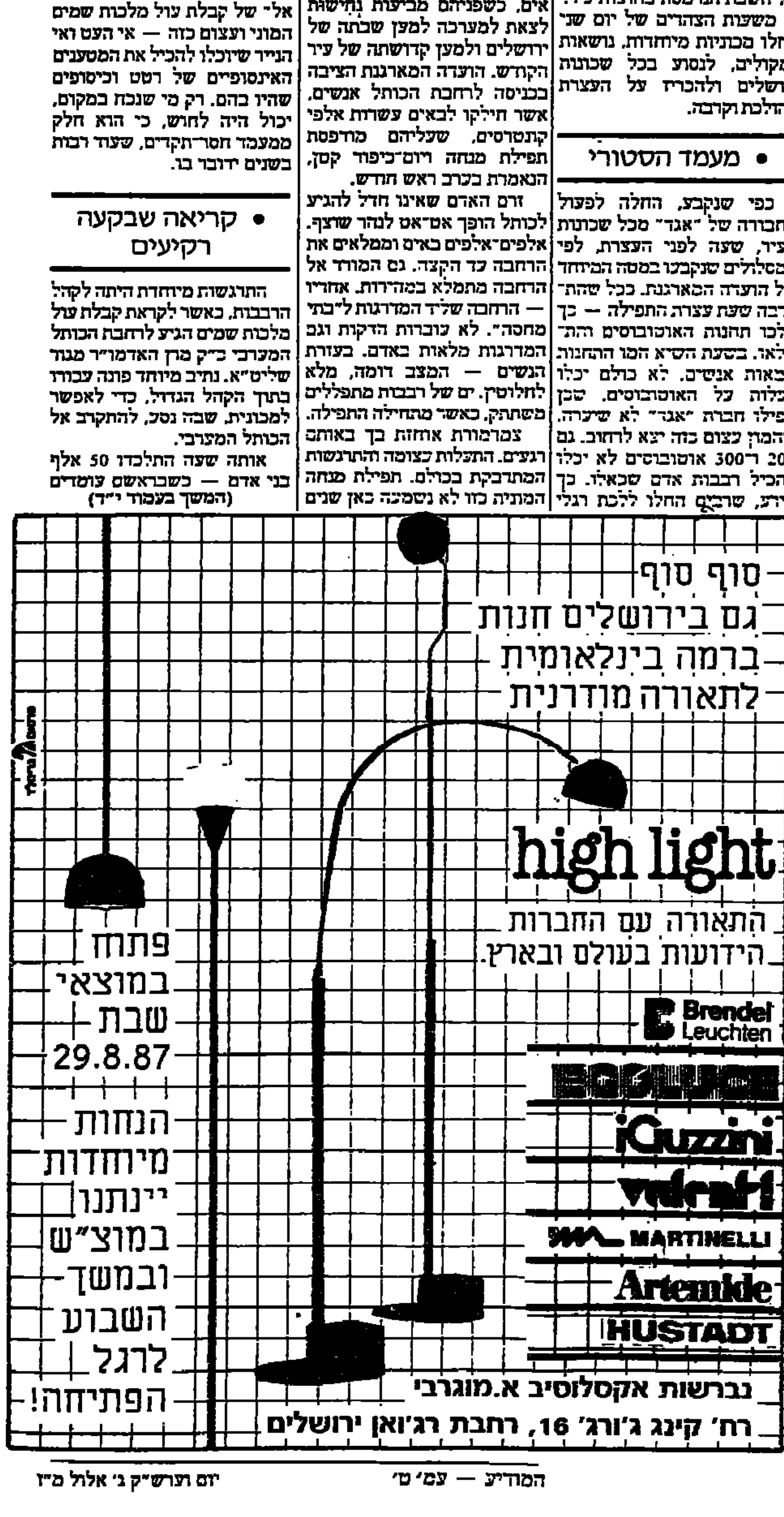

هكذا من الأصل

המודיע

בשדה החינוך

שמשון לרנר

החינוך לתמימות

...איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו. יש לומר רמז למה שאמרו חז"ל בפ' מקום־שנהגו (פסחים דף נ' ע"ב): — בני בישן (שם מקום) נהגי דלא (שלא הלכו) מצור לצידון בערב שבת (יום־השוק של צידון היה בערב שבת), והחמירו על עצמם שלא ילכו, שלא להיבטל מהכנת צרכי השבת. אתו בניהו (באו בניהם) קמיה דר' יוחנן, אמרו לו: אבותינו היה אפשר להם לעמוד בזה שהיו עשירים, אנו — קשה לנו לעמוד בזה? השיב להם ר' יוחנן: כבר קבלו אבותיכם עליהם, וכתיב שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך (ואין לכם רשות לשנות, למרות שאין זה אלא חומרא בעלמא).

ונראה לי דקא משמע לן, שאפילו בענין שביתה בערב שבת, שלא היה קבלת אבותיהם קבלה ממש שקבלו עליהם, שהרי אפשר לומר עליהם שלכך שבתו, מפני שלא היה להם מלאכה, שהרי כמה בטלנים יש בשוק, ואפשר היה לומר שבענין זה לא שייך לומר — אל תטוש תורת אמך, לכן קאמר, שגם בזה שייך דבר זה.

וזה מה שאמר הכתוב: איש אמו ואביו תיראו, והוא כהמשך למה שאמר לעיל: קדושים תהיו, — קדש עצמך במותר לך, והזהיר, לא רק על מה שאתה קבלת על עצמך. אלא — איש אמו ואביו תיראו, כלומר: גם מה שאבותיך קבלו על עצמם, גם זה אתה חייב לשמור, ואפי' — את שבתותי תשמורו, חומרא של שביתה ובי־טול מלאכה (דוגמת מאי דאי' שם בפסחים) גם בזה ישמרו על קבלת אבותם. ולא יזלזלו בה (מדברי החתם סופר פ' קדושים, בד"ה איש אמו).

* *

אחד מסודות־הקיום של עם ישראל, זה כאלפיים שנה בגלות החשוכה, הוא — התמימות. עם זה נשטף בשנות הגלות, לא פעם, בגלי צרות איומות, גלי אש וגלי מים. תלאה היד, לא רק לתאר את הצרות, אלא לו גם חפצו לעשות תרשים כללי של הצרות, גם יקשה לעשות זאת. חכמי הגויים עמדו משתאים לגודל כח העמידה העצום של פשוטי העם, אשר היו מוכנים לפשוט את צוארם גם על "ערקתא דמסאני"... התפלאו: מנין לדק־חים הם כח־עמידה וכח־סבל כה גדול? אלא שהם לא ידעו ולא הבינו כי כח זה ניתן להם בירושה מאבות האומה היהודית, האבות הקדושים.

אחד היה אברהם בעולם, בתחילת דרכו, ללא כל סעד ועזר, לא של קרובים ולא של חברים, ואצכו"כ שבני מקומו לא סייעו לו, אף על פי כן עמד בנסיון בעוז על־אנושי, כאשר כל העולם לא היה שווה בעיניו אפילו כקליפת השום — למנעו מלעשות רצון אבינו שבשמים. לבו היה מלא באהבת־אש לבורא, אש אוכלת אש, אש אשר גברה על האש שבכבשן — לתוכו השלך ע"י נמרוד. וקיים — פשוטו כמשמעו — את הכתוב: התהלך לפני והיה תמים!

אהבת־אש זו מסר אברהם אבינו ליצחק, וכאשר בא אליו וסיפר לו את ציווי העקידה, לא רק שלא התנגד, אלא ביקש את אביו: אבא, עקוד אותי היטב, למען לא אפריע לך!... וכעדות שהעידה עליו — למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'. דרך זו נמסרה מיצחק ליעקב אבינו. ויעקב אבינו, לפני פטירתו, כשהיה מוקף בבניו, שעמדו סביב למטתו, שאלם: האם לבכם שלם עם הבורא? ותשובתם היתה: שמע (אבינו) ישראל: ה' אלקינו ה' אחד! (עיין בתרגום יונתן פ' ואתחנן, דברים ו' ד', המבואר זאת באריכות)

תמימות זו הורישו האבות הקדושים לבניהם, ובניהם העבירו זאת לצאצאיהם, דור אחר דור. ירושה זו נעשתה בשתי דרכים, האחת: ע"י שיחות והסברים. הילדים שמעו מהוריהם שאין מושג כזה של התחכמות!... וכמ"ש תמים תהיה עם ה' אלקיך, וכדאי' ברש"י הקדוש שם, תמים תהיה — התהלך עמו בתמימות! והצפה לו! ולא תחקור אחר העתידות! אלא כל מה שיבא עליך — קבל בתמימות! ואז תהיה עמו ולחלקו.

ובמס' פסחים (דף קי"ג — על פסוק זה) כותב רש"י וזה לשונו: תמים תהיה — להיות בוטח בו בכל הקורות והתולדות הבאות לך!

הדרך השני: ע"י דוגמא אישית! וכמו שמצינו בגיטין (דף נ"ז) מאותה אשה, שהיו לה שבעה בנים, הילדים לא רצו להשתחוות לצלם, והשני ראה את הראשון, שבגלל סירובו הוא נהרג, והוא הולך בעקבותיו, וכן השלישי וכן הרביעי, והאמא עומדת בצד ומ־קבלת זאת ללא טרוניות, וכשמגיע תורו של הילד השביעי — הק־טנטן, מציע לו המלך עסקה: אני אזרוק את טבעתי על הארץ, אתה תתכופף ותגביה אותה, והאנשים יחשבו שהשתחווית לצלם והילד מסרב גם לזה.

שוו בנפשכם! לו רצה הילד לעשות חישובים, יכול היה להנצל, שהרי לא בקשו ממנו שישתחוה לצלם, רק שיתכופף להרים את הטבעת — שיחשבו... ואעפ"כ הילד מסרב. ולפני שמוציאים את הבן השביעי — הקטנטן — להו־רגה, מבקשת אמו שירשו לה לומר לילד משהו, ובאותה הזדמ־נות, כאשר האם האוהבת רואה שהילד האחרון שלה מוצא להורגה, אין היא אומרת לו שיסכים להתחכמות, אלא מה היא אומרת לו: לך בני היקר לאברהם אבינו ואמור לו: אתה עקדת מזבח אחד, ואני עקדתי שבעה מזבחות! (עד כאן דברי חז"ל) וכאשר מתבוננים במאורע זה, השערות מסתמרות. שהרי אהבת האם לילדיה היא ללא גבול, האם מוכנה לעשות הכל עבור ילדיה, להיות ערה לי־לות שלמים למענם, היא מוכנה להפקיר עצמה עבורם, הילדים הם "העינים" שלה, אף על פי כן כשמדובר בעניינים הנוגעים לשמו יתברך, שם — אין התחכמויות!!

מרן החתם סופר הקדוש זי"ע, בפ' קדושים (הקטע השישי, בד"ה קדושים תהיה) כותב בין היתר:

... וכתבו התוספות סוף כתובות בשם המדרש: — עד שאתה מתפלל שיכנסו דברי תורה בלבך, התפלל שלא תכנס אכילה גסה במעיך! ופרישה כזו היא מקובלת מאבות לבנים, ע"ד הכתוב — שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך!

ושוב יעסוק בתורה, ויקבל על עצמו עול מלכות שמים ותורתו ומצוותיו, ושוב — אח"כ — יבא אל הפרישה השני' שלא יגע באסורים, וכמו שכתב ה"חובת הלבבות" (שער התשובה פ"ה): החסידים הראשונים, פרשו עצמם משבעים שערי היתר, שלא יבא ליגע בשער־איסור אחד! וזהו מגדרי הזקנים והחכמים, וכל הדברים הללו מוסרים האבות לב־נים, והם גדרי הזקנים לעם, והוא ביום שבת קודש, שהוא יום פנוי, וביום זה יפנו האבות לבניהם, החכמים יקהילו בו קהלות ברבים — לדרוש... ואמר על זה: איש אמו ואביו תיראו — לשמוע מוסר האב ותורת האם (באיזו דרך?) — הנהוג לנו מהאבות הראשונים, — אב לבן והאם לבתה — יהדיעו ויגידו וילמדו זאת ביום השבת... (עיי"ש באריכות)

* *

אין כל ספק שהשואה האיומה שכאו"א מאתנו חייב להסתגר בחדר — באין רואים — ולעשות לעצמו מעט חשבון הנפש: האם אנו — כתור הורים — ממלאים את חובתינו בשטח זה?

אין כל ספק שהשואה איומה הרסה לא־כמעט את המשכיות הדורות, הדור הצעיר כבר אינו רואה את כל אותם היהודים הת־מימים, שיתכן ולא ידעו רק פרק־משניות... אך אעפ"כ, היו מוכנים למסור את נפשם על כל קוצו של יוד ללא כל התחכמויות. יהודים פשוטים, עגלונים סנדלרים ונפ־חים, שבקושי הספיקו להרויח ללחם־צר ומים־לחץ, וקיימו בנפשם את הפסוק: תמים תהיה עם ה' אלקיך, פשוטו כמשמעו! גם האבות וגם האמהות נהגו כן.

והיום בתחילת חודש אלול, כאשר קול השופר כבר מהדהד באזנינו ומכריז שוב ושוב: יהו־דים! יום הדין הולך וקרב! — הגיע הזמן שהאבות והאמהות — כולנו (ללא יוצא מן הכלל) מחובתינו לעשות חשבון הנפש, האם אנו נוהגים להעביר את המסר המתאים לילדינו?

— האבות : בשטח שלהם, ב־סור מרע, במחשבה בדבור ומעשה. והאמהות — בשטח שלהן, בצניעות, — בבריחה מכל דבר שיש לו נגיעה כל דהוא עם המושג של "בחוקותיהם לא תלכו"...

חז"ל למדונו שהאדם צריך לחשוב: מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי? ועכאו"א מאתנו, הן האבות והן האמהות לעשות חישוב: לו היו קמים עתה מקברם זקני, הא־בות והאמהות, והיו רואים את התנהגותי, את לבושי, האם היו מרוצים ממני? או שמא היו מסובבים את הראש ממני? ואיזה מסר אנו מעבירים לבנינו ולבנו־תינו? האם אנו מעבירים לילדינו מסר לברוח מכל דבר שהוא "רחוב" בדיבור, ואצכו"כ בל־בוש...) או שמא ח"ו מוסרים להם מסר הפוך... האם אנו אכן בורחים מצ"ט שערי היתר בכדי שלא להכשל בשער אחד של איסור? או שמא...

המודיע
העתון של
היהדות החרדית

הרב מאיר פנמל ז"ל
ניו יורק

עיונים אקטואליים בספר "משלי"

(נקודת מוצא: פרק חמישי)

כידוע מורכב ספר "משלי" כולו משלים. כל משל והנמשל שלו. שלמה המלך ע"ה לא חיבר את המשל רק למטרת הנמשל, אלא כל משל מנוסח ומעובד באופן מיוחד במינו, כדי ללמדנו לקח נוסף, הקשור במשל גופו — ועם זאת טמונה בתוכו המ־שמעות הפנימית: הנמשל.

האוביקטיב המרכזי בפרק ה' היא האשה — אשתו שלו בהש־וואה לאשה נכריה. הרי זה, כאמור, המשל, והבלי־ספק נתקפל בו אוצר בלום של חכמת־חיים, אף במידה שהיו הדברים כפשוטם — יחסו של האיש אל אשתו שלו, בצל התגוללותה והתחצפות של האשה הנכריה, האורבת, שהיא הביטוי הגס והסמל האופייני ליצה"ר המפתה אותנו. ברם, נוסף לכך, מקופלת בפרק ה' משמעות עמוקה שבעתיים.

מצינו תכופות בתנ"ך, כמו באגדות חז"ל, את תורתנו הקד־שה נמשלת לאשת־נעורים מקודשת, אשר בן־זוגה הנאמן מתחייב להקדיש לה כל מסירותו, מבלי ללכת שולל אחרי הפתיין המלים האורבות של האשה החוטאת הזרה. "אשת נעורים" בפרק דנן מסמלת, איפוא, את התורה המאורסה והנשואה ל"כנסת ישראל" עוד מימי־נעורים — מאז עמדו רגלי אבות אצל הר־סיני. לעומת זאת ה"אשה זרה" מסמלת, נוסף לתאוה כמושג כללי, גם את כל החכמות האנושיות והתרבויות, המבקשות להתחרות בתורה, כביכול, עם שהן מבטיחות לאדם "אושר" אינסופי.

מעתה, בואו ונלמד פרק ב"משלי"!

* * *

(פסוקים א־ב): בני, לחכמתי הקשיבה, לתבונתי הט אזנך. לש־מור מזמות, ודעת שפתיך ינצורו.

הגדרת מלים: "חכמה" — תורה שלומדים מפי הרב; "תבו־נה" — התעמקות בתורת הרב והרחבת משמעותה בחינת "מבין דבר מתוך דבר"; "מזמות" — עצה עמוקה ומחשבות; "ודעת" — פרי תרכובת של "חכמה", "תבונה" וכן "מוסר", היוצרים בתודעתנו השקפה ברורה, מוגד־רת, משכנעת; "הקשיבה", "הט אזנך", "לשמור" — ביטויים של תשומת־לב מאומצת; "שפתיך" — החזרה והשינון בלא־הרף.

הסבר רעיוני: שלמה המלך ע"ה מזהירנו, כי רק באמצעות מתח־הקשבה רצוף לדברי תורה שאנו לומדים מפי המורה, יחד עם עיון מתמיד בלקחים הנובעים מהם; באמצעות ריתוק החשיבה תמיד לעצה־עמוקה של התורה, מבלי שתחדלנה שפתותינו לר־חוש, לשנן וללמוד שוב ושוב את השקפת־התורה הברורה — רק כך יתכן להשתלט ולמשול ברע, בשלילי, המכיל כח השפעה עצום על נפש האדם — בכל מיני אופ־נים — לכבוש לבו. לפיכך האדם מוכרח לעמול ולהתאמץ בהישג ה"טוב" על־מנת להתגבר על ה"רע".

(פסוק ג): כי נופת תטופנה שפתי זרה, וחלק משמן חכה.

הגדרת מלים: "נופת תטופנה" — נוטפות דבש, מתיקות; "שפתי זרה" — כינוי לתאוות ולתרבות החילונית; "וחלק משמן חכה" — החיך שלה מחליק יותר משמן.

הסבר רעיוני: מה טעם חייבי להתאמץ כל־כך בקנין התורה? לפי שה"זרה", התרבות החילונית — האומרת לתפוס את מקום התורה — כמו התאוה בכללותה (כעין קשר מיסתורי קיים בין שתיהן, כמבואר להלן) מכילות אמצעי־משיכה אפקטיביים חז־קים. הן מבטיחות אושר ותענוגים מידיים — קריירה, פרסטיגיה, הנאה ועונג. לשרותם יעמדו כל מכשירי־הפרסומת העצומים — רדיו טלביזיה, וכיוצא באלו. דב־ריהן מתוקים מדבש. לשונם החלקלקה משפיעה בנקל על אלפי אנשים עולי־ימים.

(פסוק ד): ואחריתה מרה כלענה, חדה כחרב פיות.

הגדרת מלים: "אחריתה" — הסוף שלה, התוצאות; "מרה כלענה" — יותר מצמחים ארסיים מרים; "כחרב פיות" — משחזת משני עבריה־פיותיה.

הסבר רעיוני: בני־אדם, בדרך הטבע, מותעים על־ידי אושר רגעי מידי ואינם חושבים על התוצאות שלאחר־מכן, אף כי תהיינה בלתי־נמנעות. אולם השבויים בזרועות התאוה והכפירה, אנוסים אחר־כך לשתות עד תום את כוס־התרעלה המעותדת להם. סופם שפלות, ריקנות פנימית, יאוש ואכזבה מרה, המתנקמת בהם ללא־רחם כחרב משחזת בכפלים, ולעתים מוליכה עד לאבדון עצמי.

(פסוק ה): רגליה יורדות מות, שאול צעדיה יתמוכו.

הגדרת מלים: "יורדות מות" — מוליכה אל המות; "שאול צעדיה יתמוכו" — צעדיה מבס־סות הדרך אלי קבר.

הסבר רעיוני: התרבות החילו־נית הציביליזציה הגדילו מספר הקרבנות החללים וסכנות המות. ככל שהקידמה האנושית מוסיפה להתפתח, גובר ועולה המות והכ־ליון באנושות. בהתאם לנתונים סטאטיסטיים, נשמדו במלחמת העולם האחרונה בלבד יותר אנ־שים (21 מליון) משהומתו בכל המלחמות שקדמו באלף השנים האחרונות. כל זה הודות להתפת־חות המרעישה של הציביליזציה, ההתקדמות הטכנולוגית, אשר העמידה לשרותו של מלאך־המות את מיטב אביזרי־ההרג האפקטי־ביים והיעילים. אך לא זאת בלבד: גם סכנות המיתה התגברו והת־עצמו פי הרבה מונים. בעקבות התפתחותה של התרבות החילו־נית, נתעוררו וכן נוצרו הרבה סי־בות ומניעים חדשים כרקע לקו־נפליקטים בין עמים וכתות, העש־ויים בנקל להביא לידי מלחמות. בעיות ותופעות, אשר לפנים בעידן הפרימיטיבי לא היו קיימות בכלל, נעשו בתקופה התרבותית גורמים אימתניים שכבר הספיקו לחולל מלחמות קשות בעולם ומאיימות בעתיד להוליך את העולם לקראת מלחמת־השמד. די להצביע על ההמצאה הנציונאלית, על התי־אוריה הגזעית, או על רעיון המ־הפכה הסוציאליסטית־קומוניסטית, אשר כולם פרי תרבות הקידמה העולמית — ואכן המה אשר המיטו לא־פעם שואה על האנו־שות והם אשר מסכנים בעיקר את קיום העולם בעתיד הקרוב.

(פסוק ו): אורח חיים פן תפלס, נעו מעגלותיה, לא תדע.

הגדרת מלים: "אורח חיים" — דרך התורה; "תפלס" — תת־אים, תיישר; "נעו" — במצב מעורער ובלתי בוטח; "מעגלו־תיה" — דרכים מסובבות.

הסבר רעיוני: אם תבקש להתאים וליישר את דרך התורה, ליצור סינטיזה עם התרבות המו־דרנית החילונית, הרי כתוצאה מכך, כל אימת שתבוא לדרכים ולבעיות מסובכות, יתבלטו פת־רונותיך לבעיות כחסרי יציבות ובטחון. אף פעם לא תבטח שהן מוליכות אל המטרה. "לא תדע" — הבלבול יאפף אותך, והערבו־ביא, עד כי בכלל לא תדע מהי דרך־התורה. תשמיע בפומבי דב־רים שהם היפך התורה, היפך לח־לוטין, בעוד הנך סבור ומאמין, כי זוהי תורת אמת.

(פסוק ח): הרחק מעליה דרכך, ואל תקרב אל פתח ביתה.

הסבר רעיוני: יש אנשים היודעים בבירור, מה גדול הנזק הרוחני, כשמסתבכים בלאבירינט של פילוסופיה כופרנית. אלא הם מצדיקים השתלמותם בחכמות חילוניות, בכדי להתוודע — לפי דבריהם — אל השיטות המדעיות בניתוח ופענוח בעיות מסובכות. הם מבטיחים שכל כוונתם לשם־שמים, היינו כדי להשתמש באותן מיתודות ושיטות הניתוח של המדע, בחקר הלכה ולימוד התו־רה. מזהיר אותנו, איפוא, שלמה המלך ע"ה: לא רק תתרחק מלע־שות את החכמה הכופרנית דרך חייך, כי גם תישמר מלהתקרב אל פתח ביתה, אפילו אין בדעתך להתקשר ולהזדהות עמה. אפילו אינך אלא מתעניין בשיטותיה — מכל־מקום התרחק. אמור: "לא מדובשך ולא מעוקצך".

(פסוק ט): פן תתן לאחרים הודך, ושנותיך לאכזרי.

הגדרת מלים: "הודך" — יופי רוחני, השכל וכל כוחות־הנפש.

הסבר רעיוני: א) השכל וכוחות־הנפש, יופיו הרוחני של בן־אדם, נבראו בכדי לסייעו שיכליל בדמו את חכמת התורה, המזככתו ומרוממתו. אם תשקע חלילה בתאוות ובמדעים כופרני־ים, תבזבז אוצרותיך הרוחניים אלו לזרים, בלא שום תועלת למענך, כדרך כל חכמי אומה"ע שלעתים רחוקות מאד העמיסו את החידו־שים הפילוסופיים המדעיים שהמציאו עליהם עצמם. לתאוריה של חכמיהם אין זיקה עם חייהם האישיים. כדוגמא קלאסית ישמש לנו בלעם הרשע, גדול חכמי אומה"ע בתקופתו, אשר בחייו הפרטיים הגיע לשיא השפל וההשחתה המוסרית, כמסופר באגדות חז"ל. שנותיך, העשויות להתארך אם תחיה "חיי־תורה" נאמנים, אידיאליים, תקצרנה ותיכרתנה ביד המחבל האכזרי, מלאך הכפירה והתאוה.

הסבר ב) אלמלא נמצא ירא־שמים בקרב הנוהים אחרי השכלה חילונית, אילו לא נמצא אף אחד כזה ביניהם, לא היתה משמשת אבן־שואבת לנוער תורתי. אלא כאשר מוצאים איש ירא ושלם, שהקדיש מספר שנים מחייו להשתלמות בלימודי־חול ועל־פי־נס — או הודות לזכות־אבות — נכנס ויצא בשלום, שלם ברוחו פחות או יותר, מיד אחרים מצבי־עים לעברו ואומרים: "ראו פלוני: שהציץ ולא נפגע". וכך הולכים גם המה בעקבותיו, אלא בהבדל אחד: שכמו "לאו בכל יומא מתרחיש ניסא" ולא כל איש עומ־דת לו זכות־אבות להיכנס בלוע הארי ולהישאר חי, כך מתרחש עמהם הדבר הטבעי ביותר, שנ־הפכים ונשארים להיות "אחרים" במובן התורתי. וזה שהכתוב מז־היר: פן תתן לאחרים הודך, תתן לאחרים שיחקו אותך, אבל הם ישארו באמת "אחרים" ואתה גרמת שיבואו לידי כך, אותה בהו־דך הבאת קרבנות למשחית הא־כזרי — להשכלה הכופרנית.

(פסוק י): פן ישבעו זרים כחך, ועצביך בבית נכרי.

הגדרת מלים: "עצביך" — עבודה קשה, מפרכת.

הסבר רעיוני: כל האנשים שמסרו למדע כוחם ומוחם, וכל אשר להם, אין להם במאוחר בע־לות ודעה על היצירות וההמצאות שלהם. ילדיהם הרוחניים אשר הביאו לעולם ברוב יזע ומאמץ, עוברים לרשות זרים, המפעילים אותם לפי רצונם ובהתאם לתו־עלתם. די להצביע על גדולי המדע, אשר הקדישו מיטב ימיהם וכש־רונותיהם להמציא שיטה לבקיעת האטום, הפרודה, כשהם סבורים להנחיל בכך לאנושות ברכה. אולם המצאה נאדרה זו גלשה לידי המ־דינאים והמצביאים שהפכוה לקללת המין האנושי, אחרי שהשתמשו בה ליצירת הפצצה האטומית — המחבל הנורא והא־יום מכל ימות־עולם. אותם יוצרים מקוריים, ניצבים כעת ומרימים קול־זעקה במחאתם, הלמאי ניצלו לרעה את כוונתם הטובה — ואין מקשיב להם. שוב אין להם בעלות על יצירתם פרי רוחם ועמלם.

(פסוקים יא, יב, יג, יד): ונהמת באחריתך, בכלות בשרך ושארך. ואמרת איך שנאתי מוסר, ותוכחת נאץ לבי. ולא שמעתי בקול מורי, ולמלמדי לא הטיתי אזני. כמעט הייתי בכל רע, בתוך קהל ועדה.

הגדרת מלים: "ונהמת" — ביטוי של האשמה עצמית; "באחריתך" — בסוף חייך, כאשר תערוך את מאזן החיים; "בכלות בשרך ושארך" — כאשר ייחלשו כוחות הגוף, היוצרים את הדחף לתאוות; "כמעט" — בשל הנאה חומרית זעומה; "הייתי בכל רע" — הסתבכתי בפקעת של צרות רוחניות ומוסר־דעה; "בתוך קהל ועדה" — עקב רצוני לא לפגר אחרי החברה נסחפתי בזרם ובפסיכוזה ההמוניים.

הסבר רעיוני: רק בסוף שנותיך, כאשר תסכם את הישגי והפסדי החיים, בעת שייחלשו כחות הגוף, ויחדל ההלוך שבקרבך למלא תאוה, אשר הוא כח־הדוחף לפנות עורף לתורה ולנהות אחרי תרבות זרה. כפי שיבואר להלן — רק אז כשתיווכח במה עברו עליך החיים ועד מה נעשית נבוב וחסר־תוכן; אז־אז תנהם מרוב חרטה והאשמה עצמית, ותתפלא על עצמך, כיצד יכולתי לשנוא מוסר שיסרוני מורי ומדריכי. איך זה קרה, שבגין הנאה חומרית זעומה נקלעתי למצבי המביש הנוכחי. הלמאי הרשיתי לעצמי, שכדי לא לפגר בחברה ולא להיחשב "בטלן", נסחפתי בהלך־הרוח הכללי וקיפחתי את עצמי משני העולמות.

*) ע"פ מאמרי חז"ל, באור מלבי"ם, ושאר מפרשים.

(פרק שני יבא במדור החנוך הבא)

מוסדות בית מלכה מציינים 130 שנה לפטירת הרבנית מלכה מבעלזא ע"ה

השבוע ביום השנה להסתל־קותה של הרבנית מלכה ע"ה מבלזא יתקיים ערב מוקדש לזכרה ולנושאי חינוך, ע"י מוסדות "בית מלכה", בירושלים.

כבר עברו יותר ממאה ושלו־שים שנה מאז נסתלקה לבית עולמה הרבנית מלכה, הראשונה לבית בעלזא. היא המפורסמת בצדקתה ובמעשי החסד שלה, זכתה גם לאחר מאה ושלושים שנה, שמדרכיה ילמדו וכן יעשו ויגדלו לאורה אלפי בנות צעירות מגילאי הגן עד לסמינר: "בית מלכה" שהוקם רק לפני פחות משני עשורים יש לה כבר בוגרות המחזור הראשון שאף הן כבר אמהות המקימות את ביתן היהודי לאורה של רבנית הגדולה זו.

את יום היארציים של הרבנית מלכה ח' באלול, מציינים מוסדות בית מלכה בכנס נשים גדול ומ־פואר בראשות הרבנית הצדקנית מרת שרה רוקח מבעלזא תליט"א נשיאת מוסדות "בית מלכה". בכנס זה מעלים את זכרה ואת דרכה הרוחנית של הרבנית הרא־שונה אשר מסרה נפשה למען יוכל בעלה לעלות במעלות התורה היראה והחסידות. מסופר כי היא אחזה בידה את הנר באותם אלף הלילות שמרן השר שלום מבעלזא זיע"א למד תורה ברציפות, לבל ירדם. כי על כן נדברו שלשה תלמידי חכמים צעירים ללמוד תורה ברציפות אלף לילות ולזכות לאליהו הנביא. אחד נפל מכחותיו לאחר שלש מאות לילות, השני הגיע לשמונה מאות לילות ורק השר שלום לבדו עד לליל האלף לפנות בוקר כשרעמים וברקים כיבו את הנרות לבל יוכל להשלים משימתו והאברך הצעיר שטח תחינתו לאביו שבשמים בדמעות שליש לבל יכבשנו יצרו. באותה שעה זכה להופעתו של אליהו הנביא זכור לטוב שלימדו את כל התורה כולה. כאשר בנה מהר"ש את בית הכנסת אמר כי ההלכה האחרונה שלמד מפי אליהו הנביא היתה הלכות בית הכנסת. לכן הוא ניגש לבניית בית הכנסת. אמרו אילולא היתה הרבנית מלכה לעזר כנגדו, ספק אם יכל היה להגיע לליל האלף מבלי לנפול בדרך כחבריו למסע ההתמדה בן אלף הלילות. עליה קרא רבי מאיר מפרמישלאן זיע"א את הפסוק "ומלכי צדק מלך שלם". בזכותה של מלכה זכה שלום למלכות.

הרבנית מלכה ע"ה היתה זו ששלשלה חבל מחלון ביתם עבור בעלה שיוכל לרדת דרכו ללמוד חסידות לאחר חצות ליל אצל רבו הרה"ק רבי שלמה לוצקר שהיה מתלמידיו של המגיד ממעזריטש זיע"א ממלא מקום הבעש"ט הק־דוש. היא הרבנית חילקה אוכל ל"יושבים" הלא הם האברכים הראשונים שזנחו כל חיי עולם הזה ובאו לחסות וללמוד בצילו של כ"ק מרן השר שלום זיע"א, העיד הרב הקדוש מרן רבי אהרן גינה, כי בסירים של הסבתא מלכה לא חסר אוכל מעולם. היא היתה מחלקת אוכל ל"יושבים" הבאים בצל קורת בעלה, וכמספר האנשים כן כמות האוכל מבלי שהיא תודע מראש לכמה אנשים להכין. היא אף לימדה מידות דרך ארץ וכמות האכילה למי שהיה זקוק לכך. היא אמרה פעם ל"יושב" שבקש מנה נוספת אם רעב הנך באמת קח כמה שתרצה. אך אם אינך רעב, דע לך כי כל ימי אני מתפללת לתשובה ולכפרה על נגיסה אחת מיותרת שאכלתי.

אין זה פלא שבבית החינוך הקרוי על שמה "בית מלכה" זוכים אלפי בנות בירושלים, בבני ברק, באשדוד, בארצות הברית, בבלגיה ובלונדון להתחנך בדרך התורה והחסידות. הצלחת בית החינוך שהחל דרכו בהוראת כ"ק אדמו"ר מבעלזא שליט"א, לפני כחמש עשרה שנה, מן המפורסמות היא. "בית מלכה" הצליחה לחנך לאהבת תורה, ליראת שמים צרו־פה, לחסידות נלהבת, יחד עם הקניית ידע רב ולימוד מקיף בכל מקצועות היהדות וכמה שקשור לחיי היומיום. בנות בית מלכה מהוות עדות חיה למאמץ ולכשרון הרב המושקע בחינוכם על ידי המורות, המנהלות וכל הצוות החינוכי השוקד על מלאכת הקו־דש של בניית דור העתיד בהדרכתו ולאורו של כ"ק האדמו"ר שליט"א מבעלזא, תוך שאיפה טהורה להו־גיע למטרת היעד שקבע כ"ק מרן זיע"א שאמר: עלינו להכין דור שלא נתבייש בו לקבל פני משיח צדקנו". זו מטרת "בית מלכה" ובה טמון סוד הצלחתה הגדולה.

השנה ייערך הכנס בו ישתתפו אלפי אהדות ובוגרות "בית מלכה" ביום רביעי ח' באלול, במלון ראמדה רנסנס, בשעה שבע בערב, בהשתתפות הנשיאה הדג־גולה הרבנית הצדקנית מבעלזא תליט"א. בכנס תישא מרת נחמה ולס משא בעניני חינוך וכן יתקיים מופע אמנותי של בנות "בית מלכה". למשתתפות מובטחת שעה נאצלת של קורת רוח ומוסר השכל בכיבוד קל.

מי יודע: שו"ע מחולק ל־30 ימי החודש

(המשך מעמוד ד')

בתהומות.

אך מה שלא היה לעיני החזו"א בארצו, נמצא בתערוכה בה בקרנו השבוע.

במדור הרמב"ם מוצגים עות־קים מרתקים. הדפוס הראשון של הרמב"ם עם הכסף משנה היה בשנת שלי"ד, ויניציה. הספר הוכן לדפוס בין השנים שלי"ד לשלי"ו, ובתחילת ההדפסה היה עדיין מרן רבי יוסף קארו (מחבר ה"כסף משנה") חי, וגמר ההדפסה היתה כבר לאחר פטירתו. המדפיסים מציינים עובדה זו בהקדמתם.

עותק נוסף של רמב"ם הוא מתקופת המחלוקת הנודעת בשעה שהדפיסו לראשונה את הגהות מהר"ם פאדוואה על הרמב"ם.

ניתן גם להציין בספר המצוות המודפס עוד באיסטנבול, דהיינו התקופה שלפני עריכת הדפוס הרשמית בשנת 1500 לסה"נ. ספר המצוות הוא משנת 1488 למספ־רם.

★ מסכת יבמות עם 157 דפים

גם בתחום ההגדות יש לתע־רוכה מה לחדש לשוחרי הספר.

הגדת שיק המצויירת שיצאה בלונדון ע"י הצייר היהודי המהו־לל, הודפסה כולה על קלף. מאות עמודי קלף נמצאים בהגדה זו, הנמצאים בספריה בת"א. ההגדה תורגמה לאנגלית ע"י ססיל רוט, וממנה יצאו עד היום בס"ה 60 עותקים. אפילו ה"טיימס" הלונ־דוני כתב על הגדה זו "ספר זה נחשב בין הספרים היפים ביותר שיצאו מתחת ידי אדם בתקופת הספר". ההגדה מוקדשת למלך האנגלי ופרט זה מודגש בשער ההגדה. הש"סים שהודפסו עד אז היו כל אחד בסדר אחר, ובתערוכה אנו רואים מסכת יבמות משנת רס"ט, "פיזרו", עם 157 דפים, בעוד שמסכת יבמות בש"ס שלנו היא בת 121 דפים בלבד. גמרא נוספת המוצגת כאן היא אחת מאותן בודדות ונדירות ששרדו לאחר שריפת הש"ס באיטליה לאחר פקודת האפיפיור וכתוצאה מהלשנה של 2 מו"לים. בולט בגמרות אנו רואים גם את הדפוס הראשון של הרי"ף משנת רס"ט, הדפוס הראשון של עין יעקב משנת רס"ו.

ומוצגים נוספים:

ספרי המהרי"ק, רבי יוסף קר־לון, בהן מודפסות תשובות שהוצאו אח"כ ע"י הצנזור, מחזור כפי מנהג רומא עליו רואים לאחר האזהרות (אלה הם הפיוטים על תרי"ג מצוות) את ההגדרה "שבת הגדול שלפני חג השבועות".

תנ"ך באותיות חלולות, דהיינו שכל אות שאינה מן השורש נכתבה בצורה חלולה. למשל המילה יתחשב. האותיות י"ת אינן מן השורש והן נדפסו בצורה חלולה.

סליחות פראג, ליום כ' באדר. אותן חיבר בעל ה"כלי יקר" רבי שלמה אפרים מלנטשיץ, שהנהיג לאמרם לאחר התלאות והנס בשנת שע"א.

הסתדרות מדיצינית הדסה

הדסה

מרפאות הדסה בבית שטראוס

לנוחות הציבור הירושלמי הנהלת הדסה חיזקה את פעילות מרפאות החוץ בבית שטראוס

בבית שטראוס פועלות המרפאות הבאות:

1. ילדים.
2. כירורגיה ילדים.
3. עיניים.
4. פנימית.
5. שירות כירופודי (לכפות הרגלים).
6. שירות דיאטטי.

שעות הקבלה:
ימי ראשון, שני, שלישי 14.00—17.30
ימי רביעי 11.00—17.30
ימי חמישי 14.00—17.30

הכתובת: בית הבריאות שטראוס, רח' שטראוס 24.
לפרטים נוספים נא לפנות לטלפון: 02-227468.

לידיעת הכהנים; אין חשש מטומאת מתים.

יוסף שלום ריניץ

חישוב אורך האלכסון בעזרת מחשב כיס / לדף היומי ב"ב ק"ב

לכאורה החישוב הוא פשוט, כל אחד זוכר את מאמר חז"ל בעירובין נ"ז א' "אמתא בריבוע, אמתא ותרי חומשי באלכסונה". אבל הוא לא כל כך פשוט, ראשית כי הכלל הנ"ל אינו מדויק, כמו שכתבו התוס' ז"ל בעירובין שם, ובעוד מקומות. ושנית והוא העי־קר, כי המאמר הנ"ל מתיחס אך ורק לאלכסון של ריבוע, היינו אלכסון של שטח שכל צלעותיו (צדדיו) שווים. אבל לשטח מלבני (צורת מלבן) אין לנו כלל, כל נוסחה איך לחשב את אלכסונו.

התוספות יום טוב ז"ל במסכת כלאים פ"ג מ"א האריך מאד בביאור דברי הרמב"ם ז"ל על החישובים האלו. וכותב שם הת־ויו"ט "ועמדתי על אמתתו בלימוד מ"ז מהמאמר הראשון לאקלידס מהקדמונים שבאותו" ע"ד החכ־מה המוכרת בדברי חז"ל".

כאן כדאי להעתיק מספר הכוזרי המיוחס לר' יהודה הלוי ז"ל מאמר שני סימן ס"ו את תשובת החבר להכוזרי, "אמר החבר, ומה תאמר בחכמת שלמה וכבר דיבר על כל החכמות בכח אלוקי ושכלי וטבעי, והיו אנשי העולם באים אליו להעתיק חכמתו אל האומות עד הודו, וכל החכמות העתקו שרשיהן וכללם מאתנו אל הכש־דים תחלה ואחר כך אל פרס ומדי ואחר כך אל יון ואחר כך אל רומי, ולאורך הזמן ורוב המצועים לא נזכר בחכמות שהם העתקו מן העברים אך מן היונים והרו־מים".

וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק י"ז הלכה כ"ד מהלכות קידוש החודש "וטעם כל אלו החשבונות וכו' היא חכמת התקופות והגימטריות שחברו בה חכמי יון ספרים הרבה, והם הנמצאים עכשיו ביד החכ־מים, אבל הספרים שחברו חכמי ישראל שהיו מבני הנביאים מבני יששכר לא הגיעו אלינו".

כאמור התוס' יו"ט ז"ל האריך בחישוב האלכסון במס' כלאים בפרק ג' ועוד הפעם בפרק ה' ושוב במס' עירובין פרק ב', ובכל זאת עבור רוב הלומדים נשארו הדברים סתומים וחתומים.

כבר נאמר בשם הגר"א ז"ל "שכל החכמות נצרכים לתורתינו הקדושה וכלולים בה".

ישנם חישובים בשיעורי כל־אים, עירובין, סוכה, וקבורות וכו' שאי אפשר לעמוד עליהם בלי חישוב האלכסון.

חישוב האלכסון לא כל כך מסובך, אבל אין ספר או חוברת שילמד רק את זה. ומי שרוצה ללמוד מתמטיקה כדי להגיע לחישוב האלכסון, יצטרך ללמוד זמן רב עד שיגיע אליו, יש כלל במתמטיקה שכמו שחשוב מה כן ללמוד, כך חשוב מה לא ללמוד, כי המקצוע הוא רחב ואפשר לל־מוד שנים בלי להגיע לדבר הספ־ציפי שרוצים לדעת. אפשר להיעזר באנציקלופדיה התלמודית ערך אלכסון אבל החומר שם מיועד לעיון ולא ללימוד.

כאן במאמר הזה נעשה נסיון לרכז את כל החומר הדרוש, רק מה שדרוש, ומזה גם כן רק את התהליך לא את החשבון, את החישוב יעשה המחשב כיס שישנו היום בכל בית. אין ספק שכדאי להקצות לזה כמה דקות, כי כמה גאונים וקדושים ז"ל הקדישו לזה זמן רב, כמו שרואים מספריהם.

כמה הקדמות נחוצות

א. מרובע: המרובע הוא ש־טח של ארבע צלעות ישרות ושוות היינו שארכו שוה לרחבו, כמו סוכה כשרה ד' על ד' טפחים. את שטח המרובע מקבלים על ידי כפל אורך ברוחב. ומכיון שבמ־רובע האורך והרוחב שוים, מכ־פילים את ארכו של איזה שהוא צד (או צלע) עם עצמו. לדוגמא, במרובע שאורך הצלע שוה לאמה אחת □, השטח שוה לאמה אחת מרובעת □ (כי 1×1=1). והמרובע שאורך צלעו שוה לשתי אמות □ השטח שוה לארבע אמות מרובעות ⊞ (כי 2×2=4). נמצא שבסוכה של ד' על ד', ישנם מ"ט טפחים מרובעים. (כי 7×7=49). היינו 49 ריבועים קטנים ששטח כל אחד מהם הוא טפח מרובע אחד. בגמרא ב"ב כ"ו ב' מובא ששטח הבית סאה הוא. תרי אלפין וחמש מאות גרמידי (אלפיים וחמש מאות אמות), כי הבית סאה הוא חמישים על חמישים אמות, ושטח שלה 50×50=2500.

ב. מלבן: המלבן הוא שטח של ארבע צלעות ישרות ובלתי שוות. היינו שאורכו אינו שוה לרחבו. כמו חצר המשכן (שמות כ"ז ט') שארכו מאה אמות ורחבו חמישים אמות. את שטח המלבן מחשבים — כמו של המרובע — ע"י כפל האורך ברוחב. שטחו של מלבן שארכו שתי אמות ורחבו אמה אחת ▭ שוה לשתי אמות מרובעות ◫ (כי 2×1=2). שטחו של מלבן בגודל של 3×2 שוה לשש אמות מרובעות ▦ (כי 3×2=6). השטח של חצר המשכן שוה ל־5000 אמות מרובעות. (כי 100×50=5000) היינו 5000 רי־בועים קטנים ששטח כ"א מהם שוה לאמה אחת מרובעת.

ג. שורש (גדר) השורש של מספר כל שהוא הוא מספר אחר, שכאשר מכפילים אותו עם עצמו (שורש כפול שורש) מקבלים את המספר הראשון. לדוגמא: השורש של מספר 4 הוא 2 כי כאשר מכפילים 2×2 (שורש כפול שורש) מקבלים 4. השורש של 9 הוא 3. כי 3×3=9. השורש של 16 הוא 4. בחישוב שטחים אם ידוע גודל השטח של המרובע, ורוצים לקבל את אורך הצלע (צד גדר) מוציאים את השורש של השטח ומקבלים את הצלע. לדוגמא יש לנו שטח שאנו יודעים שמכיל 4 אמות מרובעות □ ורוצים לדעת את ארכו של הצלע. מוציאים את השורש של 4 שהוא 2. וזהו אורך הצלע □ אם השטח מכיל 5 אמות מרובעות אזי אורך הצלע הוא השורש של 5 שהוא 2.236. כי 2.236×2.236=5 השורש של 6 הוא 2.449 השורש של 7 הוא 2.646. כמו שחילוק הוא ההפך של כפל (2=8:4, 4×2=8) כך השורש הוא ההפך של הריבוע. בחישוב הריבוע ישנו המספר וכשמבקשים לקבל את הריבוע מכפילים אותו בעצמו 5×5=25. לעומת זה בחישוב השורש ישנו הריבוע וכשמבקשים לקבל את המספר מחפשים את המספר שנכפל בעצמו, 5×5=25. לעומת זה בחישוב השורש ישנו הריבוע ומבקשים לקבל את המספר. $\sqrt{25}=5$ הסימן $\sqrt{}$ מסמל שורש, ד"א עומד במקום המלה "שורש".

מציאת השורש (או הוצאת שורש) הוא תהליך ארוך, אבל אפשר להיעזר במחשב כיס. בכל מחשב ישנו לחצן (כפתור) המ־סומן ב־$\sqrt{}$, שכאשר לוחצים עליו מקבלים את השורש. לדוגמא מבקשים את השורש של תשע. מציגים את המספר 9 על המסך (חלון) לוחצים על ה־$\sqrt{}$, ואז מופיע מספר 3, שהוא השורש של 9.

במסכת עירובין כ"ג ב' איתא ששיעור קרפף שמותר לטלטל בתוכו בשבת הוא שיעור של חצר המשכן, היינו מאה על חמישים אמות. ובשטח מרובע הגדול הוא שבעים אמה ושיריים, (השיריים הם 2/3 אמה), על שבעים אמה ושיריים "ועוד דבר מועט ולא נתנו בו חכמים שיעור". רש"י ז"ל מאריך להסביר איך מגיעים מצורת מלבן של מאה על חמישים לצורת מרובע של שבעים אמה ושיריים ודבר מועט.

לפי הנ"ל התהליך הוא פשוט. מכפילים אורך ברוחב (100×50=5000) ומוציאים את השורש. התוצאה המדויקת המתקבלת בעזרת המחשב היא 70.710678 (שבעים אמה ושיריים בלי הדבר מועט הם 70.666667), התוצאה כמובן מתאימה לחישובו של רש"י ז"ל (לפי הגהת הגר"א ז"ל), אבל מקבלים אותו מיד בל־חיצת כפתור בלבד.

ד. כעת אנחנו מסוגלים לחשב את האלכסון. בכל חישוב עלינו לבצע את הפעולות הבאות. 1. להכפיל צד אחד עם עצמו. 2. להכפיל את הצד השני עם עצמו. 3. לחבר את שני הסכומים. 4. להוציא את השורש של הסכום הכולל. השורש שיתקבל הוא האלכסון. התהליך הזה נמצא בפירוש הר"ש כלאים פ"ה מ"ה בשם חכמי המידות. לקמן נראה שאת ה־4 פעולות האלו צריכים לבצע רק בשטח מלבני אבל בשטח ריבוע יש קיצור דרך.

הרמב"ם ז"ל כותב בפירוש המשניות עירובין פ"ב מ"ה, שאי אפשר לעמוד בדיוק על אורך האלכסון "ולא מפני חסרון ידיעה אלא מפני טבע זה החשבון". אבל ישנם שני מלבנים שהם יוצאים מהכלל ובהם האלכסון הוא מספר שלם, לכן ניקח אותם בתור דוג־מאות.

דוגמא א. נתון מלבן בגודל 3×4 □□ וצריכים לחשב את אורך האלכסון.

1. 3×3=9. 2. 4×4=16. 3. 9+16=25. 4. $\sqrt{25}=5$ (שורש).

התוצאה אורך האלכסון שוה ל:5. תאור גרפי של דוגמא א.

השטח של הריבוע הגדול שוה לסכום של שני הריבועים הקטנים כי (9+16=25) וזה חוק פיתגורס המפורסם.

דוגמא ב) נתון מלבן בגודל 5×12 וצריכים לחשב את האלכ־סון.

1. 5×5=25. 2. 12×12=144. 3. 25+144=169. 4. $\sqrt{169}=13$ (שורש).

התוצאה אורך האלכסון שוה ל:13.

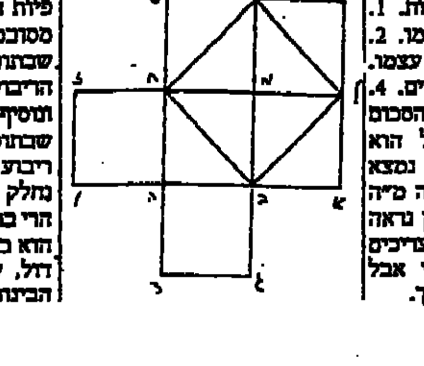

דוגמא ג) נתון מרובע של 1×1 ומבקשים את האלכסון

1. 1×1=1. 2. 1×1=1. 3. 1+1=2 $\sqrt{2}=1.4142136$

אורך האלכסון שוה ל־1.4142136 ובאופן מעשי 1.41 זאת אומרת קצת יותר מאמתא ותרי חומשי שהם 1.40.

מהדוגמא האחרונה מקבלים קיצור דרך בחישוב האלכסון של מרובע. במקום לעבור את כל השלבים מ־1 עד 4, (כמו במלבן) אפשר להכפיל את אורך הצד של המרובע בשורש 2 (1.414136) ויש לנו כבר האלכסון. לא תמיד דרוש דיוק מקסימלי, ולכן אין צורך להשתמש תמיד עם כל השבע ספרות שאחרי הנקודה (1.4142136), בדרך כלל מספיק דיוק של 2 ספרות שאחרי הנקודה ד"א 1.41.

נחשב עוד הפעם דוגמא ג) ניתן מרובע של 1×1 ומבקשים את האלכסון. מכפילים 1 בשורש 2, ד"א 1×1.41=1.41 אורך הא־לכסון שוה ל־1.41 וכן בכל מרו־בע.

לסיום, נחשב את שתי האלכ־סונים המובאים במסכת ב"ב ק"ה א' תוס' ד"ה וכגון שבדק באלכ־סונא. הראשון אלכסון של ד' על ו' אמות. לפי התהליך הנ"ל ארכו שוה לשורש של 52 ד"א 7.21 אמות. האלכסון השני המובא בתוס' הנ"ל הוא של ה' על ה'.

בתוס' הנ"ל לכאורה לא משמע כן, וכבר עמד על זה הגאון ר' שלמה גאנצפריד ז"ל בספרו "פני שלמה". עבור חשיבות הדבר כדאי להביא הוכחות לשני החישובים ואלו ישמשו ממילא כהוכחות לכל השיטה. אפשר להוכיח את כל הנ"ל ע"י משוואות אלגבראיות, אולם כאן נשתמש בהוכחות גר־פיות הנראות לעין בלי חישובים מסובכים. ובכן, באלכסון השני שבתוס' הנ"ל, ה' על ה', ניקח את הריבוע המסומן באותיות (בהזום) ונוסיף עליו עוד ג' כאלו לפי הציור שבתוספות סוכה ח' א' ונקבל ריבוע גדול (אהטכ) 10×10 כעת נחלק כל ריבוע לחצי באלכסון הרי ברור שהריבוע הבינוני (בזיל) הוא בדיוק החצי של הריבוע הג־דול, שהוא 10×10=100. ואצ"כ הבינוני הוא 50. אבל 50 הוא גם כן הסכום של 2 הריבועים הקטנים (גדהב) ו (הזוח), והם על 2 הצל־עות של הריבוע הראשון (בהזום) שהתחלנו בו. כ"א מהם הוא 5×5=25, וביחד עם 50 הרי הוכח; ראשית, שהריבוע הבינוני שעל האלכסון (ב"ח) שוה לסכום של 2 הריבועים שהם על 2 הצלעות. שנית, הוכח שאורך האלכסון הוא השורש של הסכום הזה. כיון שאם שטח הריבוע שעל האלכסון שוה לסכום השטחים של 2 הריבועים הרי אורכה של צלע אחת הוא השורש של כל השטח כפי שהוסבר למעלה, היינו 7.0710678.

כעת ניקח את המלבן הראשון של ד' על ו' המובא בתוספות הנ"ל. הוא מסומן באותיות (בהחם). נוסף עליו עוד שלושה מלבנים כאלו ונקבל ריבוע בגודל 10×10=100 (אהטכ) נחלק כל מלבן באלכסון. כל מלבן מכיל 24, כי 4×6=24. החצי של כל מלבן הוא 12. כעת נוריד מכל מלבן את החצי באלכסון, ד"א נוריד 4×12=48 ונקבל ריבוע (בחיל) שמכיל 52 100-48=52. 52 הוא גם הסכום של שני הריבועים של שתי הצלעות של המלבן 6×4, כי 16+36=52.

הרי הוכח שהריבוע שעל הא־לכסון של המלבן (52) שוה לס־כום של 2 הריבועים של 2 הצלעות של המלבן (16+36=52), עוד הוכח שאורך האלכסון הוא השו־רש של הסכום הזה, כי השורש הוא צלע אחד של כל השטח.

בפירוש הרא"ש ז"ל כלאים פ"ה מ"ה מודפס ציור הדומה להוכחה האחרונה. שם מדובר על אלכסון של ד' על ח' (ולא ד' על ו') ושטח הריבוע הגדול הוא בהתאם 4+8=12 ולא (4+6=10). ד"א 12×12=144, אורך האלכסון שם הוא $\sqrt{80}$ $\sqrt{80}=8.944$ בשולי העמוד מוספ־ הציור בקיצור רב. בשורה אחרונה יש שם ט"ס במקום וריבוע של פ' צ"ל ושורש של פ', מי שעבר על החומר שלנו יכול להבינו בקלות.

שנאת חנם מקור לכל הצרות

מכתב קודש מכ"ק אדמו"ר דקלויזנבורג בקש"ת מרן יקותיאל יהודה הלברשטאם אבדק"ק צאנז לרגל חנוכת הבית של בניין ת"ת "דרכי אבות" שתתקיים ביום ב' הבעל"ט בקרית צאנז — ירושלים

"ויורדו אבותינו מצרימה וכו' וירעו לנו מצרים ולאבותינו", פירש"י מכאן שהאבות מצטערים בקבר כשפורענות באה על ישראל. והנלפענ"ד בהקדם הש"ס יבמות ס"ג. קא כחטטי שכבי מפני ששמחים ביום אידם שנא' (שמואל א. י"ב) והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם אמר רבה בר שמואל זו חטטי שכבי דאמר מר בעון מתים מתחטטין א"ל רבא לרבה בר מארי כתיב לא יאספו ולא יקברו לדומן על פני האדמה יהיו וכתיב ונבחר מות מחיים א"ל נבחר מות לרשעים שלא יחיו בעה"ז ויחטאו ויפלו בגיהנם עיי"ש במהרש"א, ובפשטות נראה דכיון דאמרת שהוא בעון ששמחים ביום אידם ועברו על אל תשמח ישראל אל גיל כעמים וא"כ יתעדבו בשמחתם של העמים והאך תאמר ונבחר מות מחיים הלא אדרבה והם שמחים בשמחת העמים. לזה משני שנבחר מות לרשעים מחיים שמחים כאלו וד"ב. אך אכתי איכא למידק שנפרש כרש"י בכם ובאבותיכם שהאבות מצטערים בצרות בניהם כמו וירעו לנו מצרים ולאבותינו והגם שיש לחלק בין וירעו להיתה יד השם אולם לפענ"ד נראה בהא דברכות דף י"ח בני ר' חייא נפקו לקרייתא אייקר להו תלמודייהו הוו קא מצערי לאדכורי' אמר לי' חד לחברי' ידע אבון בהאי צערא וכו', ומה הלשון בהאי צערא דייקא נראה שצער של החומר והגוף שהוא יסודו מעפר וסופו לעפר לא נוגע להנשמות הקדושות השוכנות בצל כנפי השכינה ומתחת לכסא הכבוד. אולם הך צערא דאייקר תלמודייהו ע"ז פלפלו בני ר' חייא זה נוגע לחלק הנשמה המקושרת לאביהם והבן בס"ד. ולכך בש"ס יבמות דקאי כשמואל שסיים ס. עתה התיצבו וראו את הדבר הזה וגו' קציר חטים וגו' הרי זה פורעניות של גשם וגשמיות אי אפשר לפרש ע"ז שהאבות מצטערים אבל במצרים ירעו לנו מצרים ובפרשה תבא פירש האוה"ח דהבו בקדש עשו אותנו רעים כמותם וכן מצינו הללו עע"ז והללו עע"ז ובזה הפורעניות מצטערים האבות בקבר והבן.

ובזה הבנתי בברכות דף ה' פליגי בה וכו' יסורים של אהבה שאין בהם בטול תורה וכו' שאין בהן תפלה וכו' אמר לי ר' אבא וכו' אר"י אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנא' כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכו'. ותמוה דמנא לן שמקרא זה מיירי ביסורין של בטול תורה ותפלה אבל הנלפענ"ד מ"ש דגם צדיקים אשר האוה"ח כפ' אחרי מות תב ולפעמים תמאסהו הנפש ותריבהו מריבה גדולה והוא סוד העלות נביאים ולכשתרבה בחי' בפנימיות תגעל הנפש את הבשר עיי"ש, ומה זה צדיקים יסורי הגוף דראב"ש בב"מ פ"ד דאמר הו ליסורין אחיי ורעיי בואו וכפרא אמר להו לו מפני ביטול תורה ואדרבה הוא שמח בשמחה וזה בראותו והרגשתו יסורין של הגוף העכור שב ידיבהו מריבה גדולה כלשון האוה"ח וכידוע הה"ק רבינו הר' אלימלך זי"ע ועכי"ר, אך ברצות ש"ית לייסור ביסורין של אהבה שיכאיבו בזה אז יכרח להביאו ליסורין של ביטול תורה ותפלה וזה נוגע ללבו הקדוש ובאופן הזה הוה אצלו יסורין של ממש, וזה כוונת ר' יוחנן שאמר אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנא' כי את אשר יאהב בכוונה מי שהוא אוהב את השי"ת אותו יוכיח וכ"ה ואוהב השם אינו אוהב החומר והגוף וא"כ אפשר לייסור אלא ביסורין של ביטול תורה ותפלה חדי"ק.

וברור הדבר שיסורי הנפש קשים מיסורי הגוף בן דעת, ולזה מובן מאוד פירושו של רש"י ... אע"פ שהם רואים את המתין נתונין ... והיינו שהגופים מתו ומבזין ולדומן על פני ... מה, בכי"ז צרת החיים גדולה ומסיים הקרא המקומות הנשארים אשר הדחתים שם נאום ה' צבקות היינו שהרחוקים שם כמו בשמואל ב' לבלתי ידח ממנו נדח ובמצודות פירש נדח ממנו יתברך וזה נאם ה' צבקות שכנגד השם יתברך כשהמה חיי נדחים או נבחר מות מחיים, כאלו להדחות ח"ו ממנו יתברך, ורמז ג"כ בכל המקומות שרואה את המקומות הנשארים באיזה מעמד ומצב הם עומדים אז ונבחר וכו', ולדעתי זה בחינת קרא עלי מועד לשבור בחורי הבן, ומה נאמר ומה נדבר בחבלי משיח האלו שממש כשל כח הסבל וכח אין ליולדה אשר נתקיימו בנו כל הכתובים ומאמרי חז"ל, ועבר קציר וכלה קיץ ועדיין לא נושענו והדבר נוגע ליסודי נפש אשר נתקיים וירעו לנו ולאבותינו שידעו אבותינו בצערן ילכו לשפוך שיח לפני כסא כבודו יתיש שיחיש וימהר גאולתינו ופדות נפשינו, ולזה הכוונה אנחנו נגשים להניח האבן פנה למוסדות תורה של קרית צאנז בירושלים עיה"ק ושנקבל עלינו להחזיק בדרכיו ומנהגיו הקדושים שיהיו שפתותיו דובבות בקבר ולהמשיך עלינו חנא וחסדא ורחמים מבעל הרחמים.

ומאוד צר לי ותכאב לבי בקרבי שגם זה נמנע מאתי לבוא ולקחת חבל במצוה הקדושה של בנין עירנו הקדושה בדרכי אבותינו הקדושים מה שכפה מלא אומר ששנים רבות נכסף נכספתי להיות הנכבד הלזה והמאורע הקדוש הזה ולרגעים המ־אושרים לחזות במו עיני הנחת אבני יסוד לפנת יקרת צאנז בעיר הקדש ירושלים אשר כ"כ כח ועמל השקיע בה אותו צדיק סבא קדישא להגדיל בה כח התורה והחסידות ולהחיש בזה התקרבות הגאולה האמיתית.

ובטח רק עוה"ר גרמו לזה אשר לא זכיתי להיות בנמנים לדבר המצוה בהתאסף יחד חסידי צאנז לקבל עליהם עול מלכות שמים בדרכים הקדושים של חסידות צאנז להרחיב גבול הקדושה ולהגדיל תורה ולהאדירה, אך למ"ש חז"ל בסוטה ל"ח דבאניסי עם שבשדות נמי בכלל ברכה וכן ברי"ה דף ל"ה, אבקש לכלול אותי בשמחה של מצוה זו וחז"ל אמרו בסוטה ופסחים דף פ"ה דאמר ריב"ל אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, וצ"ב הלשון, דמ־פסקת בינם לבין עצמם כלפי אביהם שבשמים הוה לי' למימר, (דמיירי שם במי שעומד לפנים מן האגף דמצטרף לעשרה) ומה בין ישראל לאביהם שבשמים, ולפענ"ד כוונו חז"ל לרמז נמי בלשון קדשם שבזמן שיש הפסק ח"ו בין ישראל לחבירו נגרם ח"ו הפסק מלמעלה ואם כל ישראל כאיש אחד ובלב אחד שמקושרין בקשר אמיץ זה לזה אז אין הפסק בין ישראל לאביהם שבשמים והבן שבזמן שאין מחיצה של ברזל מפסק ביניהם אין הפסק ביניהם לבין אביהם שבשמים והבן, וזה הכוונה ברכות ח' עת רצון בשעה שהציבור מת־פללין וכו' שאין מחיצה של ברזל מפסקת, ואולי לכך בברכות ל"ב ואמר ר"א מיום שחרב ביהמ"ק חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים עיין תוס' סוטה שמה דר"ה מחיצה עיי"ש היינו שבעון שנאת חנם גלינו מארצינו וזה גרם למחיצה של ברזל רח"ל, ובזה יובן מאוד דיליף ר"א מואתה קח לך מחבת ברזל ונתת אותה קיר ברזל בינך ובין העיר ותמוה וזה בינו לבין העיר ועיין ברש"י ולהנ"ל א"ש מאוד דהוא הוא, דהסיבה שבין ישראל לאביהם שבשמים הוא הקיר ברזל שבינו ובין העיר ולזה בקרא נקט בן אדם קח לך וכש"ס שינה ונקט ואתה קח לך עיין בגליון שמה דבש"ס סנהדרין ל"ח דנברא אדם יחידי כדי שלא יהיו משפחות מתגרות זו בזו ומה עכשיו וכו' עיי"ש, והיינו שיהיו כאדם אחד באהבה ואחוה וריעות ואז תשכן שכינה בארץ, וכיון שאתה בן אדם שוק אתה מתנהג בדרך זה אבל בעוה"ר רבה שנאת חנם, קח לך מחבת ברזל לרמז שע"י נעשה קיר ברזל לבין אביהם שבשמים וכנ"ל חדי"ק.

וזה מקור כל הצרות רח"ל של החבלי משיח, ולזה פירש רש"י בשבת קי"ח אמר ריב"ל משום בר קפרא כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול מחבלו של משיח וכו' ופירש רש"י כדאמרינן בכתובות דדור שבן דוד בא קטיגוריא בתלמידי חכמים וכו' ותמוה ולהנ"ל מובן דרש"י מפרש דריב"ל לשיטתו כשמחיצה של ברזל אינה מפסקת אז אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים וכנ"ל ולכך ג"כ מקור כל החבלי משיח וצרות ויסורין מזה שקטיגוריא בין תלמידי חכמים שבזה ח"ו נעשה קיר ברזל מפסקת ורצוחין ורצוחין ליתן למשגת בן ח"ו.

ולזה בהנחת אבן הפינה נקבל עלינו כשאנחנו נפרוץ הסלעים לעשות יסודות חזקים למוסדות התורה של קרית צאנז, להסיר כל מיני קנאה ושנאה רח"ל ולפרוץ הקיר ברזל המפסקת ולקבל עלינו דרכיו של הסבא קדישא לתורה ועבודה ובמ"ח, לאהבת השם ואהבת התורה ואהבת ישראל, ויהיו נתאגדה לכבוד השי"ת ותורתו הקדושה בדרך המסורה לנו מאבותינו ורבותינו הקדושים, ושיקוים כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים, בשוב ה' שיבת ציון ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים וחסדים מגולים במהרה בימינו אמן.

נתקן את עצמנו

הרב יעקב גיימן שליט"א ראש הישיבה "אור ישראל" בפתח תקוה

ידינו לא שפכו את הדם הזה (דברים כ"א ז')

רבינו יונה בס' שערי תשובה שער שלישי קמ"א ח"ל ועוד אמרו המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, ומה שלא אמרו כן על הרוצח שאין לו חלק לעולם הבא, כי המלבין פני חבירו איננו מכיר גודל חטאו ואין נפשו מרה עליו על עונו כמו הרוצח על כן הוא רחוק מן התשובה, עכ"ל, ולי נראה לתרץ את קושיתו, כי האדם לא נולד רוצח אלא לאט לאט ע"י שלא חינכו אותו כראוי הוא מגיע למצב כזה להיות רוצח, בתחילה הוא מתאכזר לאנשים ומלבין פניהם ומצער אותם וזה מביא אותו להפוך לרוצח, נמצא שמי שהוא רוצח כבר נאבד לו העולם הבא לפני שרצח, ע"י שהלבין פני חבירו ברבים, א"כ לא שייך לומר שרוצח אין לו חלק לעולם הבא.

בחומש בראשית פ' כ"ה על הפסוק "והוא עיף" אומר רש"י בשם המדרש ב"ר והוא עיף — ברציחה, כמה דתימא (ירמיה ד') כי עיפה נפשי להורגים. ואם נפרש פשוט, כי עשיו היה רוצח שהרג אנשים א"כ בודאי היו הקרובים של הנרצחים באים בצעקות אל אביו יצחק, ואיך דימה את אביו שחשב אותו לצדיק ורצה לתת לו הברכות, אלא עשיו עשה מעשים אביזרייהו של רציחה, כמו המלבין פני חבירו וכדומה וזה הביא שהדורות אחריו נעשו רוצחים פשוטים וזה יצא מעשיו. הוא היה הסיבה. לכן נוקף הכל עליו שעשיו הוא הרוצח וקוראים אותו רוצח. וכן עכשיו בזמננו שרואים לדאבוננו כי נמצאים אצלנו אנשים כאלה שרוצים לעקור כל הקדוש אצלנו, בשמים זוקפים את זה על חשבון המשכילים הראשונים, שהם סטו רק מעט מהמסורת אעפ"י שעוד שמרו על כל מצוות התורה.

בפרשת עגלה ערופה דברים כ"א שהזקנים מתוודים ידינו לא שפכו את הדם הזה אומר רש"י וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לויה. ומקשים מדוע אם פטרנוהו בלי לוי' הם נקראים שופכי דמים, אמר ע"ז הסבא מקלם מרן ר' שמחה זיסל זצ"ל מפני שפטרנוהו בלי לויה והיתה לו חלישות הדעת, בשביל זה לא היה לו כח לעמוד נגד הרוצח ואילו זקני ב"ד היו מלוים אותו, היה לו עידוד והיה לו כח לעמוד כנגד הרוצח.

ולי נראה לומר אם זקני בית דין פטרוהו בלי לויה זהו אביזרייהו דשפיכות דמים, כי לא מת־חשבים עם בן אדם, לכן האיש הנגש נעשה רוצח ואילו זקני ב"ד היו מראים לאיש אהבה וידידות וליוו אותו, אז לא הי' מגיע האיש הנגש לידי רציחה, כמו שמרן הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל אמר כי בית המוסר בקובנה מציל את הפרופסור בברלין שלא ימיר דתו. כי זה פשוט אם היהדות מתחילה מאנשים שיושבים בבית המוסר והם פורשים מכל הבלי העולם הזה, רק עוסקים בעבודת ד' ואח"כ מתחילה היהדות לרדת מדרגה לדרגה עד כשמגיע לפרופסור נשאר גם בשבילו קצת יהדות, שלא ממיר את דתו. אבל אם יהדות מתחילה מאנשים פשוטים אעפ"י ששומרים תורה ומצות, אבל כיון שמתחילה לרדת דרגות כשמגיע לפרופ־סור לא נשארת בשבילו כבר יהדות והוא ממיר דתו. כך אם זקני בית דין עומדים במדרגה גבוהה באהבת הבריות ולא נותנים לאדם ללכת בלי לוי', נשארת קצת אהבה אצל האיש הנגש, שלא יהיה רוצח פשוט, אבל אם זקני בית דין אין להם אהבת הבריות כראוי, אז כשמגיע לאיש גם לא נשאר אצלו כלום מאהבת הבריות והוא רוצח, לכן צריכים ב"ד להתודות שהם לא אשמים ברציחה.

וכן עכשיו כשרואים מה נהיה מהדור הצעיר, שרוצים לעקור ולשרש את כל התורה בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, גניבה וגזילה ורציחה ולהתערב בין הגוים למחוק את שם ישראל, אל נחשוב שאנחנו החרדים איננו אשמים בזה, כי אילו אנחנו היינו עומדים במדרגה גבוהה באהבת ד' ובאהבת הבריות, זה היה משפיע על החפשים לכל הפחות שיתנו לחיות לחרדים ולא ירצו לעקור את כל התורה ולא היתה ניכרת עליהם כ"כ השנאה ליהודי התורתי עד שיהיה יותר קל עליהם לדרוס איש שומר תורה מלדרוס כלב. כמו ששמעתי בשם הגר"א מוילנא וצוק"ל זכותו יגן עלינו. דוד המלך אומר תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי, ומקשה מדוע הוא מתחיל בלשון שנאה וגומר בלשון אויב ואומר, כי אויב הוא יותר משנאה, כמו שכתוב אמר אויב ארדוף וכו' שרוצה לעקור ולשרש, אבל שונא אינו רוצה לעקור ולשרש. אומר דוד המלך תכלית שנאה שנאתים — אני להם רק במדרגה שונא, והם לי לאויבים היו לי. ואילו אנחנו היינו עומדים במדרגה גבוהה בבין אדם למקום ובבין אדם לחבירו היה משפיע זה גם על החילוניים, לכן אם רואים בזמננו שהחילונים כ"כ ירדו פלאים הפכו ממש לחיות טורפות שנאבד מהם צלם האלקים, אל יחשוב כל יהודי שומר תורה שהוא איננו אשם בזה, כי אולי אנחנו דוקא אשמים בזה, כי אילו היינו במדרגה גבוהה בשמירת התורה ובמדות טובות, כמו שהתורה דורשת מאתנו ולא היתה אצלנו, אצל היהודים החרדים קנאה ושנאה, אז היה זה משפיע על החילוניים, שלא ירדו לכל הפחות כ"כ בכף הקלע וכ"כ עמוק בבור שחת, אשר אין תקוה שיעלו משם. לכן נתקן ראשית את עצמנו למען נתקן גם את האחרים.

— "כל הבא ליטהר" — גם בבקעת הירדן

הצלחה מרשימה למדריכות המרכז הארצי למען טהרת המשפחה בעיר חילונית בבקעת הירדן, מאז שנסתיימה בניית מקווה הטהרה במקום

— מאת אמיתי שולמן —

המכונית יצאה אמ"אש ממרכז ירושלים ופנתה צפונה. היעד — בקעת הירדן. קילומטרים רבים שעוד יש לעבור, חלקם בכבישים לא סלולים, עד שיראו הבתים הראשונים בהתיישבות זו, עד "נקודה על המפה" של ישוב יהודי ביהודה ושומרון. "ישוב המהל כיום למעמדים של עיר".

תוך כדי הנסיעה מוציא הרב יהושע לוי, מנכ"ל המרכז הארצי למען טהרת המשפחה, מכתב קטן מכיסו ומראה אותו לנוסע השני, הרה"ג ר' שמואל מינצברג, הנחשב למומחה הגדול בארץ לבניית מקוואות כהלכתן. "לא יאומן כי יסופר. איזו מהפכה בזמן כה קצר", הוא מוסיף בשקט.

המכתב מרגש. כתבה אותו אחת מצוות המדריכות של המרכז הארצי למען טהרת המשפחה, העושות בעיר זו שבבקעת הירדן למען הרבות טהרה בישראל, למ־רות שמדובר במקום שכמעט כל תושביו חילוניים.

פעולתן התאפשרה לאחר שהמרכז הארצי למען טהרת המשפחה סיים לאחרונה בניית מקווה משוכללת עבור תושבי המקום. "אם באתן מירושלים לשכנע סימן שאיכפת לכן מאתנו" — אמרו כמה נשים למדריכות, כאשר התכנסו לשמוע אותן.

מאז סיום בניית המקווה ביקרו כאן כבר מספר פעמים. בכל ביקור נוכחו לדעת, כי לא רק שנשי המקום, למרות שאינן שומרות מצוות כלל, מעוניינות לקבל את ההדרכה, אלא שניתן להשפיע רבות על הבעלים והילדים. לא בבת אחת, כמובן, אלא בהסברה נכונה ובדברי נועם.

• "איפה הייתם עד היום?!"

מקווה הטהרה [illegible] בבקעת הירדן

כותבת המדריכה במכתבה: "בביקורי הבית גילינו הפתעות רבות. נשים ציפו לנו ושאלו, איפה הייתם עד היום? קבלות פנים ממש מרגשות לכל אחת מאתנו".

לכל אחת מהמדריכות יש סי־פור משלה בעקבות הביקורים בעיר זו, שמחמת עינא בישא של מספר שמאלנים בה, עדיף שלא לנקוב עדיין בשמה המלא. אבל ההתרשמויות חזקות ביותר: "הנשים שמחו שבאנו. אני עצמי התרגשתי. לכולנו יש סיפורים מרגשים וכמובן שכל הנשים קיבלו על עצמן שמירת טהרה מלאה". גם אצל המשפחות בכלל יש הישגים רבים, וחלקן כבר בתהליכים של חזרה בתשובה וקבלת עול מצוות בכל המובנים.

ראשי המרכז הארצי למען טהרת המשפחה מתקשים לשבת במשרדם המרכזי בירושלים. גל הפניות אינו פוסק לרגע. מכאן מבקשים תיקון דחוף למקווה, במ־קום אחר דרוש פתרון לבעייה חשמלית, שאינה מאפשרת לחמם את המים ועוד בעיות טכניות וה־לכתיות שונות, שאינן סובלות המתנה.

כיצד ניתן לתחזק את 600 המקוואות, שלמרכז הארצי למען טהרת המשפחה יש יד בהקמתן? הרב יהושע לוי: בדיוק כמו המקווה החדשה באותה עיר בבקעת הירדן, שאליה נסענו. כך אנו מבקרים מדי יום בכמה ישובים ברחבי הארץ. פעם בשבוע יוצא הרה"ג ר' שמואל מינצברג, יחד עם אחד מאנשי המרכז, כדי לפקח מקרוב על מצב המקוואות ולבדוק אותן מבחינה טכנית והלכתית, האם הכל פועל כשורה.

עד שהמכונית הולכת וקרבה למקום, ומבין ההרים שסביב בקעת הירדן מתגלים בתי העיר החדשה, אפשר כבר להבחין מר־חוק במקווה החדשה. "תלאות רבות עוברים עד שרואים את המקוה שלמה", אומר הרב לוי. "גם כאן לא הכל הושג במהירות. קשיי התקציב המעיק עלינו האטו את העבודה, שהסתיימה רק בעזרתה הנדיבה של משפחת ברוניג מבלגיה, שהבינו איזו חשיבות עצומה יש להקמת מקוה הטהרה דוקא במקום זה, בו כמעט כל התושבים חילוניים".

• "להחדיר אידישקייט לנשמות"

צוות המדריכות של המרכז הארצי למען טהרת המשפחה, יותר מאשר הוא מעודד את נשי המקום — מתעודד בעצמו ומ־תחזק להרבות יראת שמים וטהרה. המדריכה שכתבה את המכתב מציעה הצעה חסרת תקדים: "פועלת אצלם תחנת טלביזיה בכבלים. זו תחנה פרטית שלהם ההודעות מעבירים דרך האחראי. הרעיון. הוא שאחת המדריכות תופיע ותדבר על חשיבות טהרת המשפחה ואז בכל בית שומעים זאת, כי יש כאלו שפשוט לא מודעים עדיין שיש מקווה במ־קום". אחרי הכל, קשה להגיע במספר ביקורים לכאלף משפחות ויותר, בו־זמנית.

בשלב שני מציעה המדריכה להזמין, דרך התחנה בכבלים וב־מודעות רגילות, את התושבים, להרצאה של ד"ר שוסהיים בנושאים אלה ואחר כך אפילו לשלב את תנועת "ערכים" — "פשוט להחדיר קצת אידישקייט לנשמות אלו".

שאלתי את הרב לוי, האמנם ערוך המרכז הארצי לטהרת המ־שפחה למבצעי הסברה בהיקף נרחב, גם במקומות כאלו?

תשובה: "בהחלט. אנו מפר־סים רבבות ספרונים ב־12 שפות, המחולקים בארץ ובחו"ל במשך כל ימות השנה. מגיעים לכל ישוב ולא שוכחים להוסיף לכל אלו הסברה בעל־פה. הן על ידי המד־ריכות והן על ידי הרצאות של רבנים או ביקורי בית.

"שיטה נוספת שפיתחנו — איגרות מזל־טוב נאות המועברות ליולדות, יחד עם מעטפות ובהן ספרוני ההסברה שלנו. כך נוצר הקשר הראשוני עם אלפי ורבבות נשים, קשר שגורם בשלב מאוחר יותר למהפכה רוחנית שלמה בבי־תיהן".

הביקור בעיר זו שבבקעת הירדן אינו הכל. עוד צריכים להגיע היום ל־3 ישובים, חלקם מעבר לקו הירוק, כדי לבדוק שהכל מתנהל כשורה במקוואות. "מסי־רות הנפש של התושבים בכל מקום למען טהרת ישראל מוכיחה לנו שוב ושוב, כי עמלנו לא היה לריק", אומר הרב לוי. כשעיניו נוצצות מהתרגשות.

ובינתיים מעיק על המרכז הארצי למען טהרת המשפחה עול כבד של חובות, ההולך וגדל. עם כל סיום בניית מקוה טהרה נוס־פת. כיום מגיע החוב לחצי מיליון דולר, חוב המחניק את הפעילות השוטפת ומקשה מאוד על בנייה מקוואות נוספות.

מרן הגאון רבי שלמה זלמן אוירבאך שליט"א, נשיא המרכז הארצי למען טהרת המשפחה, מחזק את ידי העושים במלאכה ומאיץ שלא להרפות. "כל הבא ליטהר מסייעין בידו", וחזקה שהציבור כולו ירצה לקחת חלק במצווה מיוחדת זו, המרבה בתים טהורים בישראל.

המודיע הצעיר

פרשת שופטים

גליון 80

בינים

הַשָּׁבוּעַ תִּפָּתַח שְׁנַת הַלִּמּוּדִים בְּבָתֵּי הַסֵּפֶר. נִרְאֶה לִי, שֶׁאִלּוּ הָיוּ עוֹרְכִים סֶקֶר בַּנּוֹשֵׂא "נְדִידַת שֵׁנָה אֵצֶל תַּלְמִידִים", הָיָה הַלַּיְלָה שֶׁלִּפְנֵי הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן עוֹמֵד בְּרֹאשׁ לֵילוֹת הַנְּדוּדִים. הַרְבֵּה יְלָדִים מִתְקַשִּׁים לַעֲצֹם עַיִן. יֵשׁ שֶׁמִּתְהַפְּכִים מִצַּד אֶל צַד, חוֹלְמִים וּמְקִיצִים, חוֹשְׁבִים וּמְהַרְהֲרִים, חוֹשְׁשִׁים וּמְקַוִּים...

אֲנַחְנוּ מְבִינִים לְלִבְּכֶם. שָׁנָה חֲדָשָׁה פּוֹתַחַת תִּקְווֹת חֲדָשׁוֹת. תּוּכְלוּ לְהִתְקַדֵּם וּלְהַשִּׂיג בְּכָל תְּחוּם.

הָאֶפְשָׁרוּת לְהַתְחִיל מֵחָדָשׁ מְעוֹדֶדֶת מְאֹד. מוֹרָה חֲדָשָׁה, חֹמֶר לִמּוּדִים חָדָשׁ, שִׁנּוּי בְּכָל הָאֲוִירָה.

אֲנִי תָּמִיד רוֹאָה, בְּבֵית הַסֵּפֶר שֶׁאֲנִי מְלַמֶּדֶת בּוֹ, תַּלְמִידוֹת שֶׁמַּמָּשׁ קָשֶׁה לְהַכִּירָן מִשָּׁנָה לְשָׁנָה. הֵן רוֹצוֹת, מוּכָנוֹת לְשַׁלֵּם בִּזְמַן וּבְמַאֲמָץ עֲבוּר רְצוֹנָן — וְגַם מַשִּׂיגוֹת.

כְּדַאי שֶׁתֵּדְעוּ: לֹא רַק אַתֶּם בְּמֶתַח. גַּם הַהוֹרִים וְגַם הַמּוֹרִים יְשֵׁנִים בְּקֹשִׁי בַּלַּיְלָה הַזֶּה. וְכֻלָּנוּ, אַתֶּם וַאֲנַחְנוּ, מִתְפַּלְּלִים שֶׁהַקָּבָּ"ה יִתֵּן לָנוּ שְׁנַת לִמּוּדִים פּוֹרִיָּה וּמַצְלַחַת, בְּכָל הַמּוּבָנִים.

בְּרָכָה מְיֻחֶדֶת לִקְטַנּוֹת — גְּדוֹלוֹת בְּנוֹת הַשֵּׁשׁ, הַצּוֹעֲדוֹת בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה כְּשֶׁיַּלְקוּט עַל כִּתְפֵיהֶן. בְּהַצְלָחָה!

עַד כָּאן בֵּינְתַיִם,
חַנִי.

על טעם וריח - אפשר להתוכח!

— "נו, אבנר, החזרת כבר?" הַאִיץ בִּי אַבָּא בִּשְׁעַת אֲרוּחַת הַצָּהֳרַיִם. וְאַחֲרָיו אִמָּא — "נָתַתִּי לְךָ מִלְּכַתְּחִלָּה רֶבַע מָנָה, וּמֵהַמָּנָה אָכַלְתָּ פָּחוֹת מֵרֶבַע. אִי אֶפְשָׁר כָּךְ", כָּעֲסָה אִמָּא.

הַוִּכּוּחַ הַזֶּה הָיָה אֶצְלֵנוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. הַאֲמִינוּ לִי שֶׁהָיִיתִי רוֹצֶה לֶאֱכֹל כְּמוֹ כֻּלָּם, בְּלִי הַפְצָרוֹת וּבְעָיוֹת וְסִפּוּרִים. אֲבָל יֵשׁ לִי בְּעָיָה: טַעְמָם שֶׁל מַאֲכָלִים מְבֻשָּׁלִים וּמְטֻגָּנִים אֵינוֹ עָרֵב לִי. אֵינֶנִּי יָכוֹל לִסְבֹּל עוֹף, בָּשָׂר, חֲבִיתָה, קְצִיצוֹת, יְרָקוֹת מְבֻשָּׁלִים, מְאֻדִּים אוֹ מְמֻלָּאִים, אֹרֶז, אֲפוּנָה, וְתוּכְלוּ לְהַמְשִׁיךְ אֶת הָרְשִׁימָה כְּכָל שֶׁאַתֶּם רַק יוֹדְעִים. הַמַּאֲכָלִים הָאֵלּוּ פָּשׁוּט נִתְקָעִים לִי בַּפֶּה אוֹ בַּגָּרוֹן, וַאֲנִי מַרְגִּישׁ גֹּעַל לַמַּחֲשָׁבָה שֶׁאֶצְטָרֵךְ לִטְעֹם עוֹד קְצָת, וָעוֹד, וְאַחַר כָּךְ שׁוּב. לְכָל הָרְשִׁימָה הָאֲרֻכָּה יֵשׁ שְׁנֵי יוֹצְאִים מִן הַכְּלָל: צִ'יפְּס וּמַקָּרוֹנִים. אֵלּוּ הֵם שְׁנֵי הַדְּבָרִים הַיְּחִידִים שֶׁטַּעְמָם טוֹב בְּעֵינַי, וַאֲנִי אוֹכֵל אוֹתָם בִּמְהִירוּת לְלֹא שׁוּם בְּעָיָה. "נוּ, אָז מָה?". אוֹמֶרֶת אִמָּא. "אֶפְשָׁר לֶאֱכֹל כָּל יוֹם צִ'יפְּס וּמַקָּרוֹנִים? אֵין לִשְׁנֵיהֶם כִּמְעַט כָּל עֵרֶךְ בְּרִיאוּתִי" בְּקִצּוּר, בְּעָיוֹת חֲמוּרוֹת.

אוֹתָהּ אֲרוּחַת צָהֳרַיִם שֶׁסִּפַּרְתִּי עָלֶיהָ קֹדֶם, דָּמְתָה לְכָל חַבְרוֹתֶיהָ הָאֲרוּחוֹת. יָדַעְתִּי שֶׁבְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר יִמְאַס לְאִמָּא, וְהִיא תַּרְחִיק מִפָּנַי בְּכַעַס אֶת הַצַּלַּחַת. "אַל תֹּאכַל, וְנִגְמַרְנוּ. אֵינְךָ עוֹשֶׂה טוֹבוֹת לְאַף אֶחָד". וַאֲנִי אֶתְבַּיֵּשׁ, וְלֹא אַצְלִיחַ לְהַסְבִּיר לָהּ שֶׁאֵינֶנִּי אָשֵׁם. מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁיֵּשׁ לִי טַעַם שֶׁכָּזֶה? וַהֲרֵי עַל טַעַם וָרֵיחַ — אֵין לְהִתְוַכֵּחַ, כְּדִבְרֵי הָאִמְרָה הַיְּדוּעָה!

הַשֶּׁלֶפוֹן צִלְצֵל. מִהַרְתִּי לַהֲרִימוֹ כְּדֵי לְהִתְפַּטֵּר מִן הַיְּשִׁיבָה לְיַד הַשֻּׁלְחָן. — "שָׁלוֹם, אַבְנֵר". — "שָׁלוֹם, סַבְתָּא רָחֵל. מַה שְּׁלוֹמֵךְ הַיּוֹם?" סַבְתָּא רָחֵל שֶׁלָּנוּ, אִמָּהּ שֶׁל אִמָּא, הָיְתָה אַחֲרֵי שְׁהִיָּה מְמֻשֶּׁכֶת בְּבֵית הַחוֹלִים, שֶׁעָבְרָה בּוֹ טִפּוּל רְפוּאִי קָשֶׁה מְאֹד. עַכְשָׁיו נִסְּתָה לְהַחְלִים, לְהִתְאוֹשֵׁשׁ, לַחֲזֹר לְעַצְמָהּ. אַחֲרֵי כַּמָּה דַּקּוֹת שִׂיחָה בִּקְּשָׁה סַבְתָּא אֶת אִמָּא. רָאִינוּ שֶׁאִמָּא מְגִיבָה בְּהַפְתָּעָה, אֲפִילוּ קְצָת בַּחֲשָׁשׁ שֶׁהִיא מְנַסָּה לְהַסְתִּיר. בְּסִיּוּם הַשִּׂיחָה הָיְתָה אִמָּא נִרְגֶּשֶׁת: "בַּשָּׁבוּעַ הַבָּא יָחוּל יוֹם הֻלַּדְתּוֹ הַשִּׁבְעִים שֶׁל אָבִי, וְסַבְתָּא רוֹצָה לַעֲרֹךְ מְסִבָּה חֲגִיגִית לְכָל הַיְּלָדִים וְהַנְּכָדִים שֶׁלָּהּ. הִיא תָּכִין כִּבּוּד קַל, הַכֹּל בְּכֹחוֹת עַצְמָהּ!" כֻּלָּנוּ הִתְפַּלֵּאנוּ, וְאַבָּא אָמַר מִיָּד: "זֶה יוֹתֵר מִדַּי! אֵיךְ תַּעֲמֹד בָּזֶה?" אֲבָל אִמָּא חָשְׁבָה אַחֶרֶת: "גַּם אֲנִי בְּלִבִּי חָשַׁשְׁתִּי כָּךְ, אַךְ לֹא אָמַרְתִּי אַף מִלַּת הִתְנַגְּדוּת. נִרְאֶה לִי שֶׁחָשׁוּב לָהּ מְאֹד, מִבְּחִינָה נַפְשִׁית, לְהַרְגִּישׁ שֶׁהִיא עֲדַיִן מְסֻגֶּלֶת, שֶׁהִיא יְכוֹלָה, שֶׁהִיא לֹא כָּל כָּךְ מֻגְבֶּלֶת כְּפִי שֶׁזֶּה נִרְאֶה. הִרְגַּשְׁתִּי שֶׁאָסוּר לִי לוֹמַר לָהּ שֶׁהִיא לֹא תּוּכַל". — "אֲבָל אִם בֶּאֱמֶת לֹא תּוּכַל?" דָּאַג אַבָּא. — "אֲנִי אֶשְׁתַּדֵּל לְהַגְנִיב עֶזְרָה מִן הַצַּד. אֶהְיֶה שָׁם כְּשֶׁתֹּאפֶה — כְּאִלּוּ בְּמִקְרֶה. הַבָּנוֹת תַּעֲזֹרְנָה לַעֲרֹךְ. אֲבָל אָסוּר לְהַרְפּוֹת אֶת יָדֶיהָ, זֶה עָלוּל לִפְגֹּעַ בָּהּ יוֹתֵר מִן הָעֲבוֹדָה".

וְאָמְנָם, בְּמֶשֶׁךְ הַשָּׁבוּעַ שֶׁאַחַר כָּךְ, הָיְתָה סַבְתָּא עֲסוּקָה וּמְרֻכֶּזֶת כֻּלָּהּ בַּהֲכָנוֹתֶיהָ לַמִּפְגָּשׁ הַמִּשְׁפַּחְתִּי. הִיא עָבְדָה קָשֶׁה, אֲבָל הָיְתָה מְרֻצָּה וְהַבָּרָק הַמְיֻחָד הִתְחִיל לַחֲזֹר לְעֵינֶיהָ. אֲבָל בִּנְקֻדַּת הָעֶזְרָה הִיא הָיְתָה עַקְשָׁנִית: שׁוּם עֶזְרָה! הִיא יְכוֹלָה לְבַד! תָּמִיד עָשְׂתָה לְבַד, וְגַם הַפַּעַם תּוּכַל, בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם.

לַמְרוֹת שֶׁאִמָּא סִפְּרָה לָנוּ שֶׁסַּבְתָּא עוֹבֶדֶת וּמְכִינָה הַרְבֵּה מְאֹד, הָיִינוּ מֻפְתָּעִים כְּשֶׁהִגַּעְנוּ אֵלֶיהָ לַמִּפְגָּשׁ. בַּמִּרְפֶּסֶת הַגְּדוֹלָה עָמַד שֻׁלְחָן אָרֹךְ גָּדוּשׁ וּמָלֵא בְּכָל טוּב. עוּגוֹת וְעוּגִיּוֹת מִכָּל הַסּוּגִים, כַּעֲכִים שֶׁאָפְתָה לְבַד, לַחְמָנִיּוֹת מְתוּקוֹת תּוֹצֶרֶת בַּיִת. הַכֹּל סֻדַּר בְּטוּב טַעַם, כְּמוֹ שֶׁרַק סַבְתָּא שֶׁלָּנוּ יוֹדַעַת. פָּשׁוּט לֹא הֶאֱמַנּוּ, אֲבָל כְּשֶׁרָאִינוּ אֶת תְּגוּבָתָהּ שֶׁל סַבְתָּא לִקְרִיאוֹת הַהִתְפַּעֲלוּת הָאֲמִתִּיּוֹת שֶׁלָּנוּ, יָדַעְנוּ שֶׁאִמָּא צָדְקָה. לִפְעָמִים מַבְרִיאָה הָעֲבוֹדָה יוֹתֵר מִן הַמְּנוּחָה.

כְּשֶׁהִתְיַשַּׁבְנוּ, צִפְּתָה לִי הַפְתָּעָה מְיֻחֶדֶת. סַבְתָּא שֶׁהֶרְאֲתָה לִי תָּמִיד חִבָּה מְיֻחֶדֶת (אוּלַי כִּי נִקְרֵאתִי עַל שֵׁם אָבִיהָ?) נִכְנְסָה לַמִּטְבָּח עִם כִּבּוּד מְיֻחָד עֲבוּרִי: "הֲרֵי גַּם עוּגוֹת אֵינְךָ אוֹהֵב, מְפֻנָּק שֶׁכְּמוֹתְךָ!" — פָּנְתָה אֵלַי. "אָז הֵכַנְתִּי לְךָ אֶת הָאֹכֶל שֶׁלְּךָ: צִ'יפְּס וּמַקָּרוֹנִים! שֶׁתִּרְאוּ שֶׁאֲנִי זוֹכֶרֶת גַּם אֵיךְ מְבַשְּׁלִים וּמְטַגְּנִים, לֹא רַק אֵיךְ אוֹפִים". עַכְשָׁיו הָיִיתִי מַמָּשׁ נִרְגָּשׁ. סַבְתָּא הִגִּישָׁה לִי אֶת הַצַּלַּחַת בְּגַאֲוָה גְּלוּיָה. "הוֹי, אַבְנֵר, אַבְנֵר" — צָבְטָה אוֹתִי בַּחֲבִיבוּת. נָטַלְתִּי מַזְלֵג, נֶאֱנַחְתִּי אַנְחַת רְוָחָה עַל שֶׁאֵינֶנִּי צָרִיךְ לִטְעֹם עוּגָה, וְהִתְחַלְתִּי לֶאֱכֹל. אֲבָל כָּאן קָרָה דָּבָר נוֹרָא: טַעְמוֹ שֶׁל הַצִּ'יפְּס הָיָה יוֹתֵר גָּרוּעַ מִגָּרוּעַ. מָה זֶה? נִסִּיתִי לְהַעֲבִיר אֶת הַטַּעַם עִם כַּמָּה מַקָּרוֹנִים, אַךְ זֶה הָיָה נוֹרָא יוֹתֵר. כְּשֶׁבָּלַעְתִּי הֵבַנְתִּי מִיָּד. סַבְתָּא טָעֲתָה וְשָׂמָה סֻכָּר בַּצִּ'יפְּס וּמֶלַח בַּמַּקָּרוֹנִים, שֶׁאֲנִי אוֹהֵב אוֹתָם רַק בְּרֹטֶב מָתוֹק. וְהַטַּעַם הָיָה נוֹרָא, נוֹרָא, נוֹרָא יוֹתֵר מִכָּל הָעוּגוֹת. בְּעוֹד אֲנִי נֶאֱבָק עִם הַדְּמָעוֹת בְּעֵינַי, וְעִם הַצִּ'יפְּס בִּגְרוֹנִי שָׁאֲלָה סַבְתָּא: "נוּ, אֲנִי עוֹד סַבְתָּא?" "הַטּוֹבָה בָּעוֹלָם", עָנִיתִי. אִמְרוּ אַתֶּם: יָכֹלְתִּי לוֹמַר לָהּ שֶׁהִתְבַּלְבְּלָה?

עַכְשָׁיו הִגִּיעַ הַסִּיּוּט הָאֲמִתִּי. עִם כָּל לְעִיסָה וּלְעִיסָה חָשַׁבְתִּי שֶׁאֵחָנֵק, שֶׁאֵצֵא מִדַּעְתִּי, שֶׁלֹּא אוּכַל. נִסִּיתִי אֶת כָּל הָעֵצוֹת: לְהִשְׁתַּתֵּף בַּשִּׂיחָה, לַחְשֹׁב עַל מַשֶּׁהוּ אַחֵר, לִסְתֹּם אֶת הָאַף — כְּלוּם לֹא עָזַר. הָאֹכֶל חָנַק אֶת גְּרוֹנִי וְאַחַר כָּךְ רָקַד בְּבִטְנִי. וְהַצַּלַּחַת עוֹד כִּמְעַט מְלֵאָה, וְסַבְתָּא צוֹפָה בִּי בַּהֲנָאָה וּבְגַאֲוָה... וְאִמָּא, אִמָּא שֶׁלִּי הַחֲכָמָה, תָּפְסָה מִיָּד אֶת הָעִנְיָן, לְפִי הַמַּבָּט בְּזָוִיּוֹת עֵינֶיהָ — יָדַעְתִּי שֶׁלֹּא אוּכַל לְאַכְזְבָהּ. מֻכְרָחִים לִהְיוֹת בֶּן אָדָם. הִגִּיעַ הַזְּמַן.

אֵינֶנִּי יוֹדֵעַ אֵיךְ גָּמַרְתִּי אֶת הָאֹכֶל וְאֵיךְ נִשְׁאַרְתִּי בַּחַיִּים. אֲנִי רַק יוֹדֵעַ שֶׁבָּרֶגַע שֶׁנִּפְרַדְנוּ וְיָרַדְנוּ, הִתְכּוֹפַפְתִּי בֶּחָצֵר וְהֵקֵאתִי, וְהֵקֵאתִי, וְהֵקֵאתִי — אוּלַי כְּעֶשֶׂר דַּקּוֹת רְצוּפוֹת. אִמָּא רַק נִגְּבָה קְצָת אֶת פָּנַי. אֲבָל יָדַעְתִּי שֶׁלֹּא אִכְזַבְתִּי אוֹתָהּ. אָכַלְתִּי.

* * *

אֵינֶנִּי יוֹדֵעַ אֵיךְ קָרָה הַהֶמְשֵׁךְ: אוּלַי טַעַם הַהֲקָאָה, וְאוּלַי זֵכֶר הַסִּיּוּט. שֶׁמָּא עֶזְרָה מִשָּׁמַיִם. יִתָּכֵן שֶׁזְּכוּתָהּ שֶׁל סַבְתָּא... אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁאַחֲרֵי הַשִּׂיא חוֹזְרִים לִפְעָמִים לִנְקֻדַּת הַהַתְחָלָה. אֲנִי רַק יוֹדֵעַ עֻבְדָּה: מֵאוֹתוֹ עֶרֶב וָהָלְאָה אֵין לִי שׁוּם בְּעָיוֹת בָּאֹכֶל. הַכֹּל עָבַר כְּלֹא הָיָה, וַאֲנִי אוֹכֵל כָּל מַה שֶּׁמַּגִּישִׁים לִי בַּצַּלַּחַת. מֻתָּר? לֹא כָּל כָּךְ.

דרושות: דמעות!

עצות ומלח

שאני נפרד מקרוב שפחה לפני נסיעה וכד־ בי תמיד בוכה. אבל בציוני לימודים, מבחנים, עודות אף פעם לא רדות לי דמעות. איך פשר להביא דמעות?
ש. ר. מירושלים

לכותב, שלום!

דמעות, הנוזל המלוח הזה היורד מעינינו מפעם לפעם, הן ביטוי להרגשה פנימית. כשאנחנו עצובים, נעלבים, מתרגשים, ולפעמים כשאנו שמחים במיוחד — פורצות להן פתאום דמעות, והן מקלות עלינו. אנו מרגישים שבטאנו את התחושה. כאילו סיפרנו, הוצאנו מהלב.

לכן, קשה להביא דמעות. אם בציוני לימודים הדמעות אינן מגיעות — כנראה שלא כל כך אכפת לך. שאינך מצטער. אילו היית מצטער באמת, הצער היה מביא את הדמעות. אמנם, יש אנשים שאינם מסוגלים לשחרר צער בבכי, אך אתה מסוגל כן — לדבריך. יכול גם להיות שנוח לך לבכות דוקא ביחידות ולא לעיני אחרים, וזה סביר וטבעי מאד.

נכון, יש אנשים שיודעים לבכות "לפי הזמנה". אך זהו בכי מזויף ולא יפה, מה שקוראים "דמעות תנין". איננו יודעים את האומנות הזו, וגם איננו מעונינים לדעת.

טביל בפרשת השבוע

שופטים

"שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" (ט"ז, י"ח)

שבעה שערים לאדם: שתי אזנים, שתי עינים, שני נחירי האף והפה. דרך השערים הללו אנחנו קולטים רשמים מן העולם. האזנים שומעות, העינים רואות, האף מריח, הפה משוחח. גם על שערים אלו מצווה אותנו התורה לשים שופטים ושוטרים. עלינו לשמור ולפקח שדרך השערים לא יעברו דברים אסורים או מכוערים. השערים צריכים לשמור על הנפש.

(השל"ה הקדוש)

"ולא תקח שוחד" (ט"ז, י"ט)

ממי מקבלים שוחד? כמובן, מאחרים. לידיעתכם: לאו דווקא. יש שוחד שהאדם מגיש לעצמו. היצר הרע שלנו מנסה לתת לנו שוחד ולומר: הלא יש לך הרבה מצוות, מותר לך גם עברה אחת. או — כל כך הרבה למדת היום, למה שלא תהנה שעה קלה? ולפעמים: לחברים רבים עזרת וגמלת חסדים, עכשיו הגיעה השעה שתדאג רק לעצמך. כל אלו הם בגדר שוחד. מצווה אינה מכבה עבירה. גם על זה הזהירה התורה: לא תיקח שוחד.

(עפ"י האדמו"ר מקוסוב)

هكذا من الأصل

המודיע השבוע לפני שלושים שנה

הקיבוצים ומשקי ההתישבות התחייבו לחסל את דירי החזירים תוך חודש ימים

ירושלים יום א' (מאת כתבנו) — תוך חודש ימים מהיום יחסלו כל הקיבוצים ומשקי ההתיישבות השיתופית לכל סוגיהם שלא פסקו השומר הצעיר, את דירי החזירים שלהם, על כך התחייבו היום בכתב נציגי כל המשקים הקבוצים בפני הראשל"צ הרב יצחק נסים.

קדם להתחייבות זו מאבק קצר ותקיף בין הרב נסים לבין מרכז "העובדים" והמרכז החקלאי המאגד בתוכו את כל הקיבוצים. אחרי שפורסמו חששות שבחלב הנשווק על ידי קבוצים רבים מעורב חלב חזירים, וכתוצאה מחששות אלו פסקו רבים מלשתות חלב תנובה.

הנהלת תנובה הזהירה בפגישה כינה לבין הרבנות הראשית שנקראה לפי הזמנתה כי הרבנות תאסור את כל תוצרת החלב של תנובה אם היא תקבל את חלב הקיבוצים בהם מתקיימים דירי חזירים.

הנהלה ותנובה הפעילה לחץ על הקיבוצים ואיימה להפסיק את שווק התוצרת של הקיבוצים שיסרבו לחסל את הדירים. כפי שנודע התקיים בעקבות פניה זו דיון רציני ביותר בהרבה קבוצים. המענין הוא, שלפי הידיעה קמו תומכים רבים לחסול הדירים דוקא בקבוצי השוה"צ. רבים מהחברים טענו כי אף בלי הלחץ של תנובה חייבים הם לחסל את הדירים המתועבים והזולכים.

נציגי הקבוצים שנפגשו השבוע לפי בקשתם עם הרב נסים בקשו ארכה גדולה יותר לחסול הדירים אך ניתן להם רק חודש אחד בלבד.

במכתב ההתחייבות שמסרו נאמר: "בשם הסתדרות הפועלים החקלאית אנו מצהירים ומתחייבים כזה לתבוע מאת כל המשקים המסונפים להסתדרות החקלאית והנוגעים בדבר לחסל את דירי החזירים במקומותיהם עד יום כ"ט אלול תשי"ז. עד יום ד' א' באלול נמציא לכב' הצהרות חתומות ע"י המשקים הנ"ל בהם יתחייבו כנ"ל הם לחסל את דירי החזירים במשקיהם עד כ"ט אלול ש.ז. באם משק המקיים דיר חזירים לא יתחייב בכתב עד יום א' אלול לחסל את הדיר במשקו כאמור לעיל, נודיע על כך לרבנות הראשית ובהתאם להוראותיה, תנובה לא תקבל חלב מאותו משק לא יאוחר מיום ב' באלול תשי"ז.

משק שלא יחסל את דיר החזירים עד למועד של כ"ט אלול הנ"ל למרות התחייבותו נודיע על כך לרבנות הראשית ובהתאם להוראותיה תנובה לא תקח חלב מאותו משק מיום ג' תשרי תשי"ח.

על התחייבות זו חתמו נציגי המרכז החקלאי, נציגי הקבוצים של הקבוץ הארצי (השוה"צ), הקבוץ המאוחד (אחה"ע) איחוד הקבוצים וכן נציגי תנועת המושבים, בס"ה כארבעים קבוצים בערך.

הסכם זה יטהר את הארץ מ־15.000 ראשי חזירים הכהורים בערך כ־50 אחוז מהגידול בארץ.

כינוס חסידי בלז בירושלים

בקריאה נלהבת לכל חסידי בית בלז להמשיך במלוא המרץ בבנין הישיבה [illegible] להמשיך ללכת בדרך שהתוו האדמו"רים לבית בלז זצ"ל — נסתיים הכינוס של חסידי בלז שהתקיים ביומי אבלו של כ"ק האדמו"ר מבלז זצוק"ל בירושלים.

השתתפו בכינוס ראשי ועסקני החסידים ורבנים מהארץ ומחוצה לה. בהנהגת: הרב ר' יוסף גרינוולד — הרב מפאפא, הרב ר' מאיר יחיאל שפירא — הרב [illegible], הרב ר' יעקב יצחק נוימן [illegible] הרב ר' אברהם באב"ד אב"ד [illegible] אנגליה ועוד.

בין חשובי החסידים [illegible] בלטו הרה"ח צבי רגנבויגן [illegible], ר' ישראל פרידמן ור' שמואל גרינפלד. מקנדה: ר' שמואל פורגיס ור' חיים איינהורן. משווייץ: ר' שמואל [illegible] ור' משה גרוס. מאנגליה: ר' חיים נטע הכהן כ"ץ ור' אלימלך [illegible].

ביום ראשון השבוע, יום הוא היו"צ לאבלו של האדמו"ר זצוק"ל עלו משתתפי הכינוס יחד עם אלפי חסידי בלז להשתטח על הציון של אותו צדיק זצ"ל במקום בו נערכו תפילות ואמירת תהלים תוך בכיות קורעות לב.

[illegible] משתתפי הכנס התאספו לנעילת הכנס בבית המדרש [illegible] — הבלתי מוגמר — [illegible] כ"ק האדמו"ר זצוק"ל.

הגרי"ד [illegible] הלהיב את הנאספים בדברי ההתעוררות וקרא לכל חסידי בית בלז להתחזק, להתעודד ולהמשיך במסורת בית בלז [illegible] ההתחברות יחדיו.

הגאון ראב"ד [illegible] הכנס דברי עידוד [illegible] הכנוס שנתקבלו פה אחד. בהחלטות [illegible] החובה המוטלת על חסידי בלז [illegible] את בנין הישיבה — בו השקיע האדמו"ר זצוק"ל בשנים האחרונות את מיטב כחותיו [illegible], הניח אבן פינתו לפני כמה שנים והנכו בחלקו לפני מספר שבועות.

בהחלטה אחרת מוטלת החובה על חסידי בלז להוסיף בהחזקת הישיבה [illegible] להמשיך בהעבדה [illegible] כפי משאת נפשו של האדמו"ר זצוק"ל.

כן הוחלט להמשיך במפעל הקמת בתי ת"ת בכל קצוי הארץ ובהתפוצה [illegible] באותם הקיימים ועובדים.

הרב שפירא [illegible] נעל את הכנוס בדברי התעוררות וקרא [illegible] להמשכה המסורה הכפוארת של חסידי בית בלז.

נגקטו אמצעים להבטחת אספקת מזון סדירה לחגים

ירושלים יום ה' — הממשלה נקטה באמצעים רבים כדי להבטיח אספקה סדירה של מצרכים לחגים ואת הוזלה כמויות ניכרות של ביצים ובשר בחו"ל, אמר אתמול (יום ה') מר א. הלוי, הממונה על האספקה לנציגי איגוד הקימעונאים והסיטונאים [illegible] בפגישה בה התשתפו גם מפקחי [illegible] המחוזים ד"ר י. יפה.

הפגישה כונסה לדיון בדרכים להבטחת הקלות באספקה ולמניעת הפקעת מחירים לחגים, במיוחד בשנוסף לגודש החגים נודעת לחודש זה תכיפות מיוחדת בגלל השפעתו על מדד יוקר המחיה. המפקח על המזונות קיבל בסיפוק את הודעת נציגי הקמעונאים והסיטונאים על כוונתם לשתף פעולה מלאה להצלחת מבצע זה.

בהמשך דבריו מסר המפקח על המזונות כי יותר כם 2 מליון הביצים שכבר הוזמנו ויגיעו תוך השבועיים הבאים מדניה הולנד והונגריה. תגיע הכמות הכללית של הביצים, כלומר יחד עם הביצים המקומיות לאספקת שיא שעוד לא היתה כמוה. המחשבה היא להוציא את הביצים מיבוא לחלוקה חפשית כלומר בלי קיצוב אך כמיון ובמחירים רשמיים ככו הביצים המקומיות. גם לגבי יתר המצרכים במסגרת הקיצוב הן בשוק החפשי תהיה אספקה סדירה מלאה.

פורסמו תוצאות הרישום לגני ילדים ולכתות א' בתל־אביב

תל אביב יום א' (מאת כתבנו) — החנוך העצמאי של אגודי"י בתל אביב שמר על מעמדו — מתבטא מתוך תוצאות הרשום לגני הילדים ולכתות א' של בתי הספר היסודיים, שנמסר היום לפרסום ע"י מחלקת החנוך של עיריית תל אביב.

עם התחדש הלימודים בכל בתיה"ס היסודיים ביום השני הקרוב, יעבור ביה"ס המרכזי לבנות "בית יעקב" לבנינו החדש ברח' ר' סעדיה גאון, אולם יתר בתיה"ס ותלמודי התורה נמצאים לפי שעה בתנאים לא משופרים ביותר ובשכונות ובכרבים גם במבנים בלתי ראויים לתפקידם.

כפי שנמסר לסופרנו מתכננת העיריה להוסיף בשנת התקציב הקרובה שני בנינים חדשים לבתיה"ס של החנוך העצמאי. הודות למאמציו של ועד החנוך של אגודה"י ובעזרתו הפעילה של סגן ראש העיר מטעם אגו"י.

תוצאות הרישום לשנת תשי"ח

פרטים מלאים על תוצאות הרישום לשנת הלימודים תשי"ח בתל־אביב־יפו — מסר מ"מ מנהל המחלקה לחינוך של העיריה, ד"ר ב. כדורי, בישיבתה של ועדת החינוך העירונית.

7.300 ילדים נרשמו לגני הילדים העירוניים, והחלוקה הפנימית היא: 76% — לגנים ממלכתיים. 19% — לגנים ממלכתיים דתיים, ו־5% — לגנים העצמאיים של אגודת ישראל.

לבתי הספר היסודיים נרשמו עד כה 8,000 תלמידים חדשים, ובסה"כ יגיע השנה מספר התלמידים בבתי־ספר אלה כדי 60,000. חלוקת הנרשמים היתה: 71.47% — לבתי ספר ממלכתיים, 19.7% — לבתי ספר הממלכתיים דתיים, ו־5.19% — לבתי ספר של חינוך עצמאי (אגודת ישראל), ו־3.64% — לבתי [illegible]

שכון אגו"י בב"ב - בשלב ביצוע

תל אביב, יום ב' — אחרי שמחלקת השיכון של מרכז אגודת ישראל הצליחה להתגבר על הקשיים הקשורים ברכישת שיכונים לשלבים חדשים, החלה הקמת "קרית אגודת ישראל" בבני ברק בקצב מהיר.

לפי התכנית יוקמו 240 יחידות דיור ובשלב הראשון מוקמים 120 יחידות.

הדירות מיועדות בעיקר לפליטי הונגריא, ומחלקת השיכון עושה מאמצים שהשיכון יבנה למעלה מרמה סטנדרטית.

בימים הקרובים יתחילו בהרשמת המשתכנים. הנרשמים יקבלו ידיעות כל כך.

בעקבות ההשתלטות הסוביטית על סוריה:

גובר הלחץ על ארה"ב להצטרף לאמנת בגדד

לונדון יום ב' — (עת"ה) — הידיעות המתקבלות מדמשק על ביקורו של שוקרי קוואתלי, נשיא סוריה, לצמרת הצבאית השלטת בדמשק, גרמו לדאגה רצינית בחוגים הפרו־מערביים במדינות ערב, שציפו לראות בקוואתלי את המבצר האחרון בפני השתלטות של סוריה לגרורה סוביטית. וכפי שנמסר יתגבר הלחץ על ארה"ב להצטרף כחברה מלאה לאמנת בגדד.

חששותיהן של מדינות אלו גברו עם הידיעות שהגיעו לכאן על ביקורו של הגנרל סארוב, ראש שורות הבטחון בבריה"מ, בדמשק ושיחותיו עם הקול. סרג' האישיות המרכזית בצמרת הצבאית הסורית.

מדמשק נמסר כי שוקרי קוואתלי שחזר אמש משיחותיו עם נאצר בקהיר, מסר בישיבת הממשלה. אליה הוזמן גם הרמטכ"ל עפיף ביזרי דו"ח על שיחותיו אלו, לכפי שמניחים שוכנע קואתלי ע"י נאצר, להשלים עם קבוצת הקצינים הפרו־סוביטים בהנהגתו של סרג' השליטים בסוריה.

הועדה למניעת חתרנות של ברית בגדד עומדת להתכנס בלונדון בחודש הבא, אם כי מקורות מוסמכים טוענים כי תהיה זו פגישה שגרתית בלבד, נראה כי מדינות ערב החברות בברית, החליטו להגביר את לחצן על ארה"ב להצטרפות מלאה לברית בגדד ולא להסתפק בהשתתפות בועדות בלבד.

שמעון מכנס את המנהיגים הפרו־מערביים

קמיל שמעון, נשיא הלבנון, החושש אף הוא מפני התפתחות בלתי רצויה בדמשק, הזמין את מלכי סעודיה, עבה"י ועירק לפגישה דחופה, שתיערך לפי הצעתו בביירות, לדיון על הצעדים שעליהן לנקוט לנוכח ההתפתחות החדשה.

לוח זמני השבוע — פרשת שופטים-כי תצא; ד'-י' אלול תשמ"ז

יום החודש	יום השבוע	אלול	עלות השחר	עטיפת הטלית	נץ החמה	סו"ז קריאת שמע למג"א	סו"ז קריאת שמע להגר"א	סו"ז תפילה למג"א	סו"ז תפילה להגר"א	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	מנחה קטנה	פלג המנחה	שקיעת החמה
ד	ו	שופטים	3.34	4.16	5.08	7.36	8.23	8.55	9.27	11.38	12.11	3.28	4.49	6.11
ה	א		3.35	4.17	5.09	7.37	8.23	8.55	9.27	11.38	12.11	3.27	4.48	6.10
ו	ב		3.36	4.18	5.10	7.38	8.23	8.55	9.28	11.38	12.10	3.26	4.47	6.08
ז	ג		3.36	4.16	5.11	7.37	8.24	8.56	9.28	11.38	12.10	3.26	4.46	6.07
ח	ד		3.37	4.16	5.12	7.37	8.24	8.56	9.28	11.37	12.10	3.24	4.44	6.06
ט	ה		3.38	4.17	5.12	7.37	8.24	8.56	9.28	11.37	12.09	3.24	4.44	6.04
י	ו		3.39	4.18	5.13	7.38	8.24	8.56	9.28	11.37	12.09	3.22	4.42	6.03

לפי אופק ירושלים — x לפי שעון החורף — מתוך לוח דבר יום ביומו

החרם הערבי - במבט אמריקאי

החרם קיים, אך השפעתו הולכת ומתמעטת, בעיקר בארה"ב

מאת דף

מאמצי הערבים לכלול ברשימה שחורה, על כל המשתמע מכך, חברות הסוחרות עם ישראל אינם זוכים להצלחה רבה בתקופה האחרונה. הן בזכות הנחרצות האמריקאיות לאכוף את התחיקה נגד חרם מסחרי כלשהו, והן משום העובדה שנחישותם של הערבים והשפעתם אינן כשהיו, בגלל ירידת מחירי הנפט כמובן. החרם הערבי לא הצליח להרתיע יותר כ־250 חברות אמריקאיות מלעשות עסקים עם ישראל, ואף נכשל במאמציו להניא את האמריקאים ואף את הקהיליה האירופית מלהעניק תנאים מועדפים לישראל.

ואולם, ארה"ב, צרפת והולנד, שלשת ארצות הסחר החשובות, הן היחידות שקיימים בהן חוקים נגד חרם מסחרי. יפן, המייבאת את מרבית הנפט שלה ממדינות ערב, נראית בעיני רבים כנכנעה לחרם הערבי. אך כן הדין שנביא בחשבון שהיקף הסחר בין יפן לישראל מגיע בכל זאת ל־600 מיליון דולר בשנה.

לאחרונה נתבשרנו שחברת קדבורי־שופס, החברה הבריטית למשקאות קלים, שוקלה הוצאת עסקיה מישראל, שהם בהיקף של 30 מיליון דולר בשנה, כדי ששמה יוסר מרשימת החרם הערבי. הקונגרס היהודי האמריקאי טוען שבידו מכתב מהחברה המדבר על כך. אך לאחר פירסום המכתב הודיעה החברה שהיא צופה למשא ומתן מחודש עם החברה הישראלית המייצרת את משקאותיה, ושדיונים אלה "יסתיימו בקרוב בהבנה הדדית והסכם, והיצור בישראל יהא מובטח לתקופה הנראית לעין".

בארה"ב התרחבה וגברה פעולתו של המשרד לעניני חרם, שליד משרד המסחר האמריקאי. לאחרונה יצא משרד זה בהאשמה נגד חברת סייפוויי־סטורס על שהיא מתעת מחברות הכלולות ברשימת החרם הערבי מלספק תוצרתן לשווקיה בסעודיה ובכווית שתחת הנהלתה. החברה הכחישה את הידיעה ודחתה את ההאשמות. אם יוכחו אלה כנכונות, עלול הקנס המירבי שיוטל על החברה להגיע ל־4.5 מיליון דולר.

חוק משנת 1977 מחייב את כל החברות האמריקאיות לדווח מיד על כל פניה להפלות את ישראל לרעה. החוק מטיל קנסות גבוהים עבור "פעולות שמטרתן שיתוף פעולה עם כל חרם שהוא שמטילה מדינה זרה על מדינות ידידותיות לארה"ב. את רוב המקרים פוטרים בהסכמה הדדית, וכרגיל מוטלים קנסות במסגרת החוק האזרחי. מאז ינואר נגבו כבר 784,750 דולר בקנסות. עליה ניכרת מסך כל הקנסות אשתקד, שהגיע לכדי 425,500 דולר.

הקנס הגדול ביותר השנה היה 158,250 דולר, שהוטל על בנק "כמיקל". פקידים פדרליים מסרו שהבנק לא מסר מיד על כך שהגיעו אליו מאות דרישות מכווית למידע על ספקים אמריקאיים וקשריהם עם ישראל.

החברות האמריקאיות מוסרות שבאופן כללי ירד מספר המקרים בהם לקוחות ערביים דורשים אפליה נגד ישראל, ואולי יש בכך כדי להצביע על כך שפוחת העניין בחרם. במהלך שלשת השנים האחרונות נמסרו למשרד לעניני חרם 20,000 דיווחים על אפליה בשנה, וזו ירידה משמעותית מהשנים שקדמו להן, שבהן היה הממוצע השנתי בשיעור של 35,000־40,000 דיווחים בשנה. אומר תאודור וו, שהוא עוזר הסגן לשר המסחר, המופקד על עינייני היצוא: "הירידה בכלכלת מדינות ערב יש לה השפעה ישירה על כחום והשפעתם של הערבים ועל יכולתם לאכוף את רצונם על חברות אמריקאיות". ומוסיף ויליאם סקידמור, מנהל המשרד: "הערבים מיישמים את החרם בזהירות ובאיפוק".

למשל, חברת מקדונל־דוגלס אינה כלולה ברשימת החרם הערבי אף שהיא מוכרת מטוסי פ־4 לישראל. הוא הדין לגבי חברות ג'נרל אלקטריק ורוזניטר טכנולוגי, המייצרות מנועי מטוסים עבור ישראל ואף הן מחוץ לרשימה. משרד החרם אינו מוסר הסבר על מניעיו והחלטותיו.

גם הנסיון שצברו כמה מהמתחרות של חברת קדבורי־שופס שופך אור על החרם ומידת השפעתו. חברת קוקה־קולה, הכלולה ברשימת החרם מאז החלה את עסקיה בישראל ב־1968, התמזגה זה עתה הסכם להארכת הסחר עם ישראל ב־10 שנים נוספות. אך לקוקה־קולה יש גם בעת ובעונה אחת מפעל למשקאות קלים במפרץ הפרסי, המספק את סחורתו לאיחוד הנסיכויות הערביות ולעומאן, שתים מתוך 13 המדינות הערביות הפעילות בחרם.

באופן רשמי אותן מדינות המיישמות את החרם תובעות להחרים אותן שאינן סוחרות עם ישראל. אך למעשה ניתן למצוא סחורות ישראליות אפילו בסעודיה ובכווית.

שלש מדינות ערביות בצפון אפריקה, מרוקו, טוניס ואלג'יריה, אינן משתפות פעולה עם החרם. ומצרים אינה שותפה לו מאז חתמה על הסכם שלום עם ישראל.

אופנה - עליזה
בגדי נשים וילדים
רח' ירושלים 22 ב"ב
חדש!
שימו לב!
הביגוד אצלנו תוצרת חוץ ממיטב היצרנים הידועים בטיב ובאיכות מעולה שאין לה מתחרים. בואו והנהו מהמחירים הזולים ביותר.
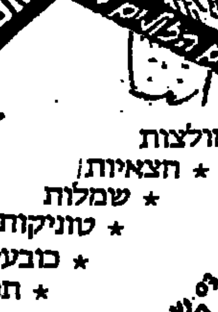
אפנת נשים אקסלוסיבית
בואו ותוכחו
מבצע הנחות עליות סגירת סוף העונה
* חולצות
* חצאיות
* שמלות
* טוניקות
* כובעים
* תכשיטים
חדש בבני ברק

בשכונה שלנו

סיפרה: שולמית

לעולם שכולו טוב. כשתברחו — תקחו איתכם את ספר התורה שלי, תקחו לארץ ישראל..." חשבנו שהוא מדבר מתוך ערפול חושים, לימים התברר שהוא התנבא לפני מותו. ר' איצלה נפטר בשמחת תורה. כמה שבועות אחר כך הצלחנו להמלט מן הגטו. ברחנו ליער אל הפרטיזנים, וספר התורה איתנו. שמרנו עליו כעל בבת עינינו. כל כך הרבה ניסים ארעו לנו בזכותו!

כשנגמרה המלחמה נסענו איתו לצרפת. משם קיוינו לעלות לארץ ישראל, ולקיים את בקשתו האחרונה של ר' איצל'ה. רצינו לעלות לארץ ישראל. אבל האנגלים ששלטו אז על ארץ ישראל חשבו שעוד לא הגיע הזמן. אנית מלחמה בריטית התקרבה אל אנית המעפילים הרעועה שלנו, הועלינו עליה והוגלינו לקפריסין.

את שמחת תורה בקפריסין אי־אפשר לתאר. ספר התורה של ר' איצל'ה זכה שוב לחיבוקים ולנשיקות. לדמעות ולריקודים. אתן יכולות בכלל להבין מה פרוש לבכות ולרקוד בכזה מצב? כשכבר אזל מלאי הכוח והדמעות...

כעבור כמה חודשים, הורשינו — בעלי הרב ואני — לעלות סוף סוף לארץ ישראל. העצורים במחנה, אלו שהגיעו איתנו לקפריסין, התחננו שנשאיר להם בינתיים את ספר התורה. נו, מה יכולנו לעשות, יכולנו לסרב? השארנו וביקשנו שיעשו כל מאמץ להחזירו.

בינתיים הסתיים המנדט. האנגלים עזבו את הארץ, ועצורי קפריסין השתחררו. הם השתחררו, אבל ספר התורה לא חזר אלינו. אני מתארת לי שהוא הגיע ארצה, אך איננו יודעים היכן הוא. הרב חיפש אותו במשך שנים: שאל, ברר, התעניין — אך לא מצא. (שאלו את הוריכם, סביכם, אולי שמעו עליו?)

אחרי שהתיאש הרב מלמצוא אותו, החליט הרב לכתוב ספר תורה חדש לעילוי נשמתו של ר' איצל'ה. את ספר התורה הזה זכינו בשבוע שעבר להכניס לבית הכנסת". הרבנית סיימה ושוב נצצו עיניה מדמעות. הפעם לא התפלאנו.

סיפורו של ספר התורה

כמה ימים לאחר הכנסת ספר התורה, בביתה של הרבנית שטיינברג.

ציפי וחדוה מסדרות את הכסאות במרפסת. הרבנית מכינה שתיה. וכולנו, בלי יוצאות מן הכלל, מחכות בקוצר רוח לסיפור שיבוא.

"הסיפור מתחיל בגטו", פתחה הרבנית את סיפורה באנחה חרישית. "הגרמנים ימ"ש אספו את כל יהודי העיירה למקום קטן. לא היה מקום, ולכן גרנו עם עוד משפחה אחת — משפחתו של ר' איצלה. הוא היה צדיק ר' איצל'ה, צדיק תמים. שנה וחצי אחרי שהוכנסנו לגטו, הורע מאד המצב. אסור היה להתארגן לתפילה; אסור היה להסתובב עם רדת החשיכה; כבר לא היה מספיק אוכל; מצב קשה.

ואז, אני עוד־זוכרת איך זה היה... בהושענא רבא אמר ר' איצלה: "מחר שמחת תורה, מוכרחים לאסוף מנין". בעלי־הרב — ניסה להרגיעו, אבל ר' איצלה התעקש: "דוקא פה בגטו צריך לשמוח על שאנחנו עובדי ה', דוקא פה צריך לרקוד!"

כשהחשיך, יצא ר' איצלה לאסוף מנין והוא הצליח. לאחר תפילת מעריב הוציא ר' איצלה ספר תורה קטן והחל בעריכת ה"הקפות". מלמטה שמו לב הגרמנים שמשהו אינו כשורה, הם עלו לבדוק מה בדיוק קורה, ו... תתארנה לעצמכן מה קורה כשגרמני רואה יהודי קדוש רוקד עם ספר תורה. "תן את הספר", הוא צרח. אבל ר' איצלה לא נתן". הרבנית מחתה דמעות... "הגרמני היכה אותו. אני לא ראיתי, אבל שמעתי את זה מן החדר השני, וזה היה נורא... כשעזב הגרמני הארור את הבית, היה ר' איצלה פצוע קשה. ניסינו לטפל בו, אבל הוא אמר: "אני כבר הולך

גילתה: שולמית

מה מסתתר מאחורי המים שלנו?

הקיץ בעיצומו. חם ויבש, השדות קוצניים וצהובים. לא כל כך רחוק, (מה כבר יכול להיות רחוק בארץ הקטנה שלנו?...) במרחק של כארבע שעות נסיעה ממרכז הארץ, פני הארץ ירוקים ושופעי מים. אם עדין לא ניחשתם, כוונתי לחלק הצפוני של הארץ, או כפי שמכנים אותו: "ארץ מקורות הירדן".

הירדן שלנו נקרא כך, משום שהוא יורד מדן. אלא שהוא לא יורד רק מדן. הירדן מתחיל מנקודת המפגש של שלושה נהרות גדולים: נהר דן, נהר החרמון — הלא הוא הבניאס, ונהר השניר הלא הוא החצבאני. שלושת הנהרות הגדולים ניזונים (מקבלים מים) ממעינות שלרגלי החרמון. אתם מסוגלים, בחום שכזה, להזכר בשלגים שירדו בחורף בחרמון? באביב מפשירים השלגים הללו, מחלחלים מקרקע, ושפע המים פורץ מתוך המעיינות חורם עם הדן, השניר והחרמון אל נהר הירדן. משם לכינרת, למוביל הארצי (זוכרים אותו?) ועד לברזים שלנו.

נתחיל בבניאס. או בשמו המחודש נהר חרמון. זהו הנהר המזרחי מבין השלושה. כדי לדעת אם מימיו אכן מגיעים אלינו מן החרמון, מספיק לכאורה להכניס רגל: המים קרים בכל עונות השנה. היה מי שניסה לפזר על השלג החרמוני חומר מסוים, ותתפלאו לשמוע שהוא מצא אותו כעבור זמן במעיין ממנו מתחיל הבניס. מימיו של הבניס מתוקים מאד, והם מגיעים עד לברזים שלנו. בדרך אפשר לזכות ולחוות אותם בשמורת הבניאס. מי שלא ראה אותם בשנה גשומה כמו זו שלנו, לא ראה מפל יפה מימיו.

הנהר האמצעי הוא נהר דן. תחילתו — בשמורת טבע יפהפיה. חלק ממנו זורם עד לירדן, וחלק מועבר בצינורות להשקיית שדות באזור. נהר דן הוא היפה שבמקורות הירדן.

אחרון חביב הוא החצבאני — נהר שניר. זהו הנהר הארוך ביותר הזורם אל הירדן. אין פלא שמפגש שלושת הנהרות יוצר את הנהר היפה, הארוך והמתוק ביותר בארץ ישראל — הירדן.

האזור הזה היה נתון במאבקים רבים וממושכים. המים נחשבים לאוצר יקר מאד, וכל המדינות באזור רצו לשלוט על מקורות המים. סוריה אפילו ניסתה, בעזרת מומחים ומכשירים מיוחדים, להטות את מי הירדן ממקורותיו לתחומה. בעזרת ד' נכשלה התכנית: צה"ל הפריע למבצעי העבודות.

רגע, חושבים! 80

1) קצת סדר, בבקשה!

לפניכם אוסף מילים מפרשת השבוע. אם תעיינו בפרשה, תוכלו לסדרן לקבוצות:

ריב, כסף, דגן, בית חדש, יצהר, נגע, ירח, שמש, תירוש, זהב, רוך־לבב, גד־צאן.

2) ימין, שמאל, ימין

מלאו את התבנית הבאה על פי ההגדרות. שימו לב לכלל: האותיות הנמצאות זו מתחת לזו, בצמידות, הן שוות.

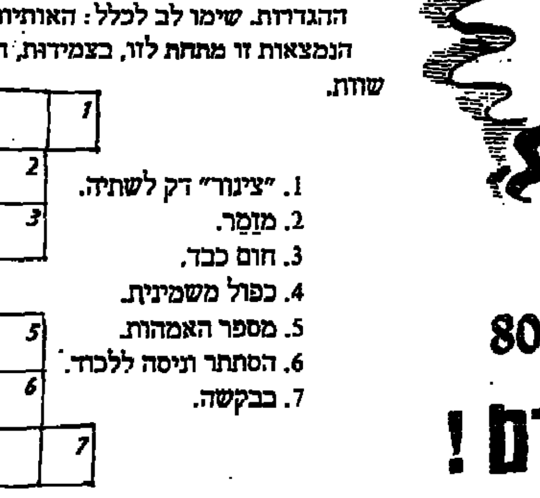

1. "צינור" דק לשתיה.
2. מזמר.
3. חום כבד.
4. כפול משמינית.
5. מספר האמהות.
6. הסתתר וניסה ללכוד.
7. בבקשה.

3) מה משותף?

לפניכם שני חפצים. מהם שני התארים המשותפים לחפצים, אם כי במשמעות שונה?

(למשל: קו ישר, אדם ישר.)

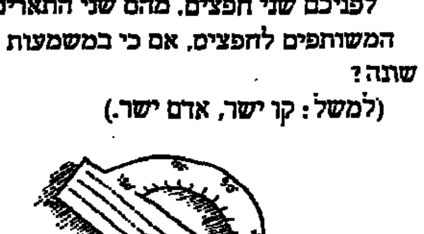

שמות הזוכים גליון 76

פרס ראשון
ילדי גרינבלט - [illegible] 3, בני ברק
קלמר דו צדדי

פרס שני
רותי ותנה פישמן - סנהדריה מורחבת 115/25, ירושלים
כדור ים מתנפח

פרס שלישי
משפחת אקשטיין - [illegible], בני ברק
מחק "קולה"

פתרונות לרגע חושבים 76

1. איפה.
2. בית מלאכה, מלאכת יד, ביד הלשון, לשון הכותב, כותב המכתב, מכתב בקשה, בקשת רחמים, רחמי אם, אם הבנים, בני הבית.
3. כשר, תהלים, קידוש לבנה, שמעו דבר ד'.

במסלול

גמר לו כבר החפש
אתו הלך הנפש
והים והטיול
גם התעלול
עכשיו אין ברירה!
רק להביט בלוח
לראות שכבר אלול
ואין כבר כל בלבול
עכשיו צריך מהר
להכנס שוב למסלול.

כתרים

בא וראה כמה גדול כחה של התשובה!

שהיא ממלכת בני אדם בעולם, וקושרת לבני אדם כתרים בראשיהם, ומרפאת את החולי מאליה, ומצלת מכל יגון ואנחה וצער.

(מן המדרש)

כשישראל מאיר נוסע לבקר את סבא ירון

הנוף החדגוני של גבעות הטרשים שלפנינו החל להשתנות. הכבשים השחורות והחמורים בצידי הכבישים כבר לא עניינו איש. עוד חמור ועוד חמור. מספר בתי חימר פזורים ללא הגיון וסדר. ואנחנו בדרך.

לשימחת כולנו החל הנוף משנה גוון. ריח השרון הירוק שמסביב, עוד מעט קט נגיע ל"בית הירוק"...

את כל ההכנות הנפשיות עשיתי בדרך. בלי ויכוחים, לחייך, לחייך כל הזמן, להקשיב, והעקר לא להגרר לויכוחים מרגיזים ומעציבים.

גם נהגנו היה המום למראה הוילות המפוארות והיפיפיות, הוילות המטופחות להפליא מעשה חושב, והמכוניות שבצידי הבתים.

"מה זה — יש כאן לכל אחד וילה? הרי זה קיבוץ!" "לא זה בית של נכה שלא נדע — "

"וזה?"

"בית של רופא"

וזה?

בית של... ובית של...

אה...

גם עין ששבעה מראות רשנים, היתה נפתעת מול עצי הפיקוס הענקים שנטעו כאן לפני 60 שנה בביצה הענקית. גם עין ששבעה מראות דשנים היתה נפתעת אל מול המרשאות למלוא רוחב העין הזפלים המעוצבים בידי אמן בינות לשיחי השושנים והגדרות החיות הירוקות והר־עקיות בצורת קשתות בצידי הבתים שכאילו יצאו מתוך ציורים הולנדיים עתיקים.

"מה זה?" שאל נהגנו התמה וההמום קימעה.

"זה בית תרבות"

הבית עם התכנון הארכיטקטוני המיוחד והמפלסים למינהם הרהיב ביחוד. כל חברי המשק גאים מאד בהשקעה העצומה ובגג בעל האיכות האקוסטית שאין שני לו בכל ארץ ישראל של התקיים.

"וזה בודאי חדר האוכל".

"אכן אכן"

"אהה.."

"והסוציאליזם?"

המה??!

הסוציאליזם, השויון הפשטות... ה... "זה לזקנים חביבי, זה לזקנים, לסיפורים ולנוסטלגיה שלהם, משהו שיצק תוכן לחייהם...

"אבל יש להם כאן מכל טוב הארץ, אני רואה טלויזיה בכל בית, טלפונים מערכות סטריאו מהמשוכללות, תנורי מטבח "Build in" מזגנים...

"לא טלויזיה חבר, וידיאו וידיאו... אנחנו מתקנים את נהגנו.

"ואיזה טיפוח פנימי יפה, ריהוט חדיש קומפלט מקיר לקיר. זה קיבוץ?

"כן נהגנו התמים, זה תק"ם 87...

★ ★ ★

החברים בשבילים הירוקים הציצו בנו חלקם העיזו לעצור — ללחוץ יד. "שלום עליכם ר' א..."

"ובמה עוסקים יהודים?"

"בלימוד התורה — חברים — בלימוד התורה" (לזכותם ניתן לאמר — מעיד נהגנו

— ששיחה כזו לא היתה עוברת בשלום לפני 20 שנה ויותר, גם טיול שכזה).

כולם מחייכים אלינו, כולם חביבים, כולם סקרנים ישנה מין הערצה סמויה מהולה בהת־נצלות כלשהי בשיחות אלה. אולם בודקים אותי, אך כולם מחייכים ונדמים למראנו. מענין. לילדנו אין זמן ואין סבלנות.

— "סבתא תראי הילד הזה לא צנוע!"

— "אהה.. כן, הוא חזר מהבריכה..."

— "סבתא, בואי לברכות".

— "סבתא תסיעי אותי בקלנוע שלך" (המצאה מופלאה ליהודים קשישים המתקשים להלך במרחבים הענקיים שצמחו כאן ב־60 שנים האחרונות)

— סבתא תראי לנו תרנגולות.

— סבתא למה כאן לא צנוע?

— סבא אל תתן לנו שוקולד, זה לא כשר, הבאנו ופלים מהבית.

— סבא הפרות זה רחוק?

— אמא, אבא, תראו איזה עצים גדו־לים!...

החברים מציצים בנו מחלונות הבתים, מנים בהחבא ובהפתעה את משפחתנו הצעירה האמנם זה הוא??

הנה מגיח יהודי ללחוץ יד — "שלום עליכם" אתה יודע גם הבן שלי חזר בתשובה, ואתה יודע גם הגיס. "נו מה אפשר לעשות"... —

"ומה עושה בנך — בתוך ישיבה?..."

"לא הוא כבר — רב..."

כאן כולם רבנים. כל לבוש שחור הוא רבני. וכאילו להצטדק על משהו שלא נשאלו, הם מסבירים שוב ושוב. על העבודה, על המאמץ, על התקומה, ההתישבות וההגשמה.

"אבל גם האדמה כאן היתה של ערבים" (ברוך לי מהפה...)

"והיה כאן חול..." באה התשובה הסתמית הלא שומעת. אף אחד לא שמע מה שאמרתי, לא חזרתי על כך, לא נריב.

"היה כתוב בעתון ששרפו כבני ברק חנות אחד של השני..." —

אהה — באיזה עונג, באיזה תענוג הם מונים כל מילה, איזה עונג מציף אותם כשההדר־סים רבים. באיזו להיטות הם מספרים לנו את חדשות הערב למשכילים.

יש לי צביטה קטנה בלב.

ואנחנו התמימים מן ההרים בין הכבשים וסלעי הטרשים לא כל־כך מעודכנים...

אהה... עירי חמדתי, מכל מגרעותייך הרחוק קות ש"בשטחים" מה יפית ומה נעמת, עירי — עיר "שעשועים".

★ ★ ★

"אמא תורידי אותי."

"איך שעלית תרד."

"אמא!!!"

"אבא תעשה משהו"

"למטה גליש, תחזיק בצד יש מעקה"

אבאלה!

אני לא יכולה לטפס.

אבא — הילד רועד — פחדן.

אסור ללעוג לילד על פחדו — זה לגטימי לפחד — "כמו אמא שלך"...

... "אוף שנלך כבר מכאן..."

אני מתישבת על ספסל בצידי הגן המשוכלל "וטיל" המגלשות. לא רואה לא שומעת אין לי כח, ציפה, גלגלי העגלה. לא עוברים כאן בין ארגזי החול.

לידי שיחה נידגנת, נידגנת כל כך של שלושה דודים, מבוני יסודות הקופראטיבה...

"באיזה כשרון, באיזו הצלחה זה היה משהו משהו..."

"היכן ראית"

"היה בעיתון — "

"ב"על המשמר" לא היה"

"היה בידיעות"

"תראי לי"

"אשמור לך"

"נו אז ספר מה עוד היה כתוב."

"זה היה מעמד מרגש 400,000 איש בפארק הירקון... גם אמא שלו היתה."

"היתה"

"וגם אישתו"

"והוא קיבל מתנה, עלו על הבמה. חולצה ירוקה ומכנסיים שחורות"

"חולצה ירוקה?"

"כן"

"מכנסיים שחורות?"

"כן"

"מה אתה אומר!!!"

"הם עלו לבמה וכל הקהל היה נירגש"

"מה אתם אומרים לא להאמין"

"גאון הגאון הזה"

(אני מאזינה בפליאה — כידוע לי לדוד דוד אין בן בשם גאון, אולי זה החתן שלו?)

איזה קול יש לו — משהו! משהו!

"את יודעת מה צ'יץ אמר?"...

"מה גם ראש עירית תלאביב היה?"

"מה את אומרת" נירגשת הזקנה השלישית

"הוא נתן לו את אות יקיר תל־אביב. אבל לך מגיע...

"לך מגיע!!! יהורם גאון! אהההאה..."

נפתעים הזקנים ומרוב התרגשות קשה עליהם הדיבור. מי מהקוראים שחושב ש...

לשם המליצה הכתובה בלבד, טועה. קשה עלי הכתיבה ומעט הכשרון לתאר עד כמה היתה ההתרגשות בשיחה זו בעיצומה. הייתי כל־כך סקרנית לדעת מיהו אותו גאון — שכבר סיכמתי בליבי שזהו בודאי איזה חבר משק בעל איזושהי מסירות נפש מופלאה למשהו. סיכן את חייו או משהו דומה אך כששמעתי את שמו של יהורם גאון הזמר לא יכולתי להתאפק והתערבתי בשיחה.

"יהורם גאון הזמר?"

"כן!"

"מה כל־כך מיוחד היה? קרה משהו? הוא חולה?"...

"היתה הופעה גדולה בפארק הירקון"

"אבל מה היה מיוחד" אני מתעקשת. (בפרה שכמותי שלא מבינה כלום בזמרים).

"זה היה בחינם, בהתנדבות, את יודעת מה זה קהל של 400,000?"

"ספרת?"

"לא, אבל היה כתוב בעיתון"

"חינם הם עשו את זה חינם" לועט הזקן "לאנשים שאין להם"

בכל זאת נדמה לי שאת הנקודה עוד לא תפסתי ואני שואלת:

"הוא שר?"

"כן"

"וזהו?"

"כן — מה את רוצה שיעשה?"

"אני יודעת יש כל־כך הרבה זמרים..."

"יש לו קול נהדר" — מנסים להסביר לי "אפילו צ'יץ אמר לו "למה לא שרת את "אמא אמא"? הרי אמא שלו היתה בקהל".

"אז תראי לי את העיתון" מבקשת שוב הזקנה.

"אשמור לכם אותו אני מבטיחה".

הייתי המומה. אילו היה מדובר כאן בשיחה של צעירים בני טפשעשרה מעריצי הכדור העגול או הדיסק, ניחא. אבל כאן יושבים לידי שלושה זקנים בגלאי 75+ באחר־צהריים מזיע, על ספסל בצידי גן שעשועים לא כל־כך מוצל, בלוית כמות אורחים וילדים בלתי מבוטלת, והם נרגשים עד דמעות כשהם מתנשפים ונוש־פים בהתרגשות בגלל הופעה של זמר — יהורם גאון בפארק הירקון.

"בואו ילדים — בואו הביתה"

די אבא בא נסע, אני עיפה, לא יכולה יותר, בואו אפרוחי בואו ילדי חמד, ילדי קודש, בואו הביתה די לי לכל השנה, בואו בואו חזרה, אל האדמה הצחיחה בלב השומרון אל בתי המדר־שות והכנסיות אל פנים זכות וטהורות, אל חליפות שחורות ומגבעות.

הביתה אל כסאות העץ הלא מרופדים, אל המדרגות ליד הפחים, אל המדרכות שזורקים עליהם יותר מדי ניירות ושקיות במבה ובסלי, אל העצים, שיחים שמעטים מהם עדין מגיעים בקושי לגובה אדם, אל הלבן והגבינה —

די —

בואו הביתה!

נעה באורי

הבית שלנו

המטבח שלנו

סהרונים ממולאים

התופשה הארוכה עומדת לפני סיומה. זה אולי הזמן לחדש את מלאי האפיה למשלוחים שיקחו אתם בחורי הישיבה והחורים למלמדיהם, בנות הפנימיה, וגם העובדות מבינינו הזקוקות לס־עימת ביניים מזדמנת.

לפניכן מרשם יוצא מהכלל בטעמו ובפשטותו לאפית סהרונים ממולאים. באידיש ("קיפעלאך") האפיה קלה — התפוקה מרשי־מה.

הסהרונים יקשטו כל שלחן בחגיגיות. הם נשמרים היטב בקופסה, ומצוינים בהקפאה.

הבצק מזכיר בצק־עלים, המלוי עשיר. לשומרות משקל — רק טעימה עדינה...

(הערה: מתכון זה שונה לחלוטין ממתכון סהרונים שפורסם במדור זה לפני למעלה משנה)

סהרונים ממולאים

בצק א'

ק"ג קמח (פחות כוס אחת)
2 ביצים שלמות
2 כפות סוכר
20 גר' שמרים
כוס מים, פושרים מהולים ב־2 כפות חומץ

בצק ב'

כוס קמח,
3 חבילות מרגרינה עם מלח

למלוי

½ ק"ג אגוזים שבורים גס
½ ק"ג סוכר
200 גר' צמוקים
כ־½ כוס דבש למריחה על העלים
ביצה טרופה — להברשה

אופן ההכנה

בקערה גדולה עבדי בצק מה־חומרים שבבצק א'. עטפי את הבצק בניילון ושימי במקרר. הכיני בצק מהחומרים שבבצק ב'. עטפי בניילון ושימי במקרר. כעבור שעות אחדות הוציאי את שני הבצקים. חלקי כל בצק לארבע חתיכות. כל רבע מבצק א' רדדי לעלה בגודל של כ־25x25 ס"מ. על כל עלה שימי רבע מבצק ב'. רדדי בעדינות כשהבצק השמן מתמזג בבצק הבסיסי.

סגרי למעטפה תוך כדי קפ־לים: רדדי שוב — וקפלי שוב חזרי על כך כמה פעמים. הקפלים יוסיפו לבצק מרקם זהה לבצק־עלים.

לפניך כעת ארבע מעטפות בצק. התחילי לעבוד עם מעטפה אחת — כשהשאר מונח בינתיים שוב במקרר עד שיגיע תורן לע־בודה.

כל מעטפה חלקי לשנים. רדדי מכל חצי עלה עגול בקוטר של כ־20 ס"מ. חתכי את העלה לשנים ולארבע — כל רבע לארבע גזרות — בסה"כ 16 גזרות. בכל גזרה הבר־ישי מעט דבש מדולל במים פושרים. כדי שיתברש בקלות. שימי כמחצית כפית מתערובת המ־לוי. סגרי כל גזרה לסהרון כשאת מגלגלת אותה מציזה החיצוני הרחב לעבר הקצה הצר.

הברישי את הסהרונים בביצה טרופה.

אפי ארבע תבניות אפיה גדו־לות בניר אפיה משומן. בכל תבנית שימי 32 סהרונים (שוו למעשה מעטפה אחת) את יכולה לשים אותה בצפיפות, הם לא תופחים.

אפי בחום בינוני גבוה כ־20 דק' עד להשחמה יפה, בזקי אבקת סוכר. תקבלי מק"ג קמח 128 סה־רונים!

אם החלטת להקפיא חלק מהכמות — הוציאי לפני ההגשה מהמקפיא הישר לתנור מחומם.

בתאבון!

ד.ק.

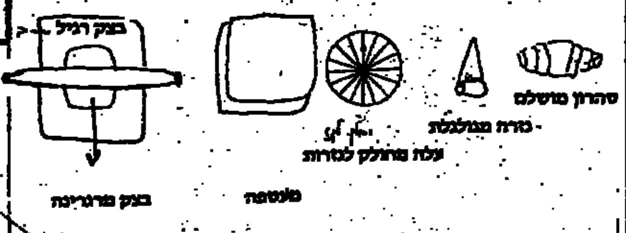

"התמהונית"

הצגה מגויסת למאבק על שמירת הלשון

את תהיכי, אולי תרגישי לא בנח, אולי תהי עצמך...

את בסופרמרקט בתור אל הקופה, קצת עצבנית ומחכה, מקשקשת, גו לא בכוונה, על ההיא וההוא והם ובכלל...

נשים של יום יום משוחקות בכשרון, זו המורה או הגננת של בייתך, זו התופרת והשכנה — חברה יחדיו להעלות מחזה (שני בתולדות החוג הדרמטי של עמנואל).

המיוחד בהצגה זו הוא המסר. מסר ברור ללא יומרות, אותו מסר חינוכי אותו אנו מחפשות בכל סיפור, בכל קלטת, והפעם בנקודה הרגי־שה הכואבת — לשון הרע.

ללא נסיכים ופיות, ללא גויים ופריצים, ללא שואבי מים. וכלות, משהו מעולמנו העכשוי — בבראה שלנו.

"התמהונית.. קוראים להצגה.

אולי זו אותה "ההיא" הבלתי מובנת, הצדקנית שבמחיצתה אנחנו מרגישות לא כל־כך בנוח?

אולי היא אותה "ההיא". הפנימית שבכל אחת מאיתנו "ההיא" הטובה, השואפת אך לטוב. אך לאמת. אך מה לעשות ויש לה מפריעים... הנקודה הישנה שבנו?

לא אקלקל לכן, באנה לר־אות ביום ראשון הקרוב, מחורתים, באולם וינגרטן בי־רושלים.

מחזה נפלא לחודש אלול, שהכנסותיו קודש לכתיבת ספר תורה עבור בית־הכנסת, כולל, ישיבה. "אברהם אבינו" בעמ־נואל.

את ההצגה הזו כתבה וביי־מה הגב. סוניה סודרי כשסבי־בה צוות נפלא של התנדבות בכל הקשור בהפקה תלבושות תפאורה וכו'.

סוניה למדה תיאטרון 15 שנה, ושיחקה בתיאטרון הל־אומי של צרפת 10 שנים, כשהיא מופיעה מטעם ממש־לת צרפת בכל ארצות אירופה (כולל רוסיה, יוגוסלביה בו־לגריה...) אמריקה קנדה והיכן לא? מוכרת כאחת השחקניות והבמאיות המוכשרות בעולם.

לפני כ־10 שנים "גילתה" את יהדותה, חזרה בתשובה והתרחקה בשאט נפש מכל אשר תיאטרון יקרא. צביעות, שקר, עבודה זרה — אמרה. הקימה משפחה למופת וכיום היא וביתה הם מוסד חסד ותורה בפני עצמו בעמנואל. ובכל זאת שאלתי —

סוניה מה פתאום תיאטרון? תיאטרון ויהדות?! איך זה אחרי 10 שנים של מוקצה מחמת מיאוס את- מתחילה "להתעסק" שוב באותה עבודה זרה?! האמנם??!

"היראי" — היא אומרת לי, באותה התלהבות אופיינית בעברית צחה, במבטא צרפתי כבד.

"יש כל־כך הרבה כח בדרמה — ובאותו כח שיכול להיות הרסני, באותו כח, אפשר לשרת את הקדוש ברוך הוא, שלב א' בעבודתי בהצ־גות שכבר הועלו, זוהי עבודת המידות. לשנות ולהשתנות. ראשית כתבתי לעצמי ולמש־תתפות, על כולנו השפיע מאד התפקיד. הזהרנו להלשין.

היום אני לפחות מצטערת מאד על מילה שאמרתי שלא במקומה, מצטערת מאד.

אם משהו מהקהל יצא מההצגה עם קצת דמעות לכ־בודו של הקדוש ברוך הוא — הרי זה שכרי"...

וכי יש לי מה להוסיף?...

נעה באורי

רשות לרופא

"ספסטיק ברונכיטיס" ואסטמה בילדים

מאת פרופ' שמעון גודפרי מנהל מחלקת ילדים הדסה הר הצופים

"ספסטיק ברונכיטיס" ואסטמה הן חלק מהמחלות הכרוניות השכיחות בתקופת הילדות. סקרים שנערכו בארצות שונות מראים ש־10% או יותר מכלל התינוקות סובלים מצפצופים בשנה ראשונה לחייהם ו־10% מכלל הילדים בגיל בית הספר סובלים מאסטמה. עד לאחרונה קיים היה בלבול לגבי האבחנה. והטיפול של שתי תופ־עות אלו, עובדה שגרמה לחרדה מיותרת אצל הורי הילדים שסבלו מהמצבים האלו.

חשוב לדעת שהצעד הראשון של טיפול מוצלח כרוך באבחנה נכונה. למעשה, קיימים רק 2 מצ־בים שכיחים בילדים: זיהום נגיפי הגורם לצפצופים בתינוקות רכים המכונה בפי הרופאים "ברונכיו־ליטיס", וצפצופים המופיעים בתינוקות גדולים ובילדים שנגר־מים עקב מחלת האסטמה. קיימים אומנם מצבים אחרים הגורמים אף הם לצפצופים בילדים אך הם נדירים ביותר. המושג "ספסטיק ברונכיטיס". לרוע המזל, נמצא בשמוש לעיתים קרובות על מנת לתאר את כל המצבים שתוארו לעיל. יתר על כן, מאחר וברונכי־טיס במבוגרים נגרם ע"י זהום, נוהגים לטפל גם בילדים בצורת תכשירים אנטיביוטיים אשר אינם יעילים ומשום כך מנוה הטיפול.

"תינוקות מצפצפים"

ניתן למצוא בחודשי החורף בקרב תינוקות רכים, לעיתים קרובות, מגפה הנגרמת על־ידי זיהום נגיפי ומתבטאת בקוצר נשימה, שעול וצפצופים. רוב הילדים עוברים מחלה זאת בצורה קלה ורק מעטים חולים בצורה קשה יותר ועל כן זקוקים לאשפוז. אחת הבעיות של זיהום נגיפי זה הוא בכך שהתרופות הקיימות הן לא יעילות בטיפולו. התינוקת שחולים בצורה קשה יותר זקוקים לחמצן ולנוזלים אחרים. הרופאים מנסים, בנוסף לכך, לטפל בהם בצורת טיפולים נוספים אחרים. יש לזכור שרוב התינוקות הסובלים מברונכיוליטיס מחלימים כעבור מספר ימים, מעטים ימשיכו לסבול מצפצופים קלים תקופה ממושכת יותר ואחרים יסבלו ממספר התקפים של צפצופים במהלך החודשים הראשונים לחייהם. דאגתם העיקרית של הורי ילדים אלו קשורה באפשרות היות הילד אסטמתי. מחקרים רפואיים שבוצעו עד כה שוללים קשר ברור בין צפצופים בגיל הרך לבין אסטמה או מצבים אלרגיים אחרים. קיים סכוי שרק 1 מתוך 10 תינוקות מצפצפים יהפכו לאסטמ־טיים, אך יותר מכך יסבלו מתלונות

(המשך בעמוד י"ד)

ועדת נשים למען בית התבשיל והכנסת אורחים
בני ברק רח' רבי עקיבא 43 (בחצר) טל. 799201 ת.ד. 392

חברה יקרה!
לעונג רב תהא לנו השתתפותך

בערב מקורי ומרתק
למען בית התבשיל והכנסת אורחים בני ברק
הערב יתקיים בעז"ה במוצש"ק פר' כי תצא י"א באלול תשמ"ז באולמי וולנר בני ברק בשעה 8.30

בתכנית:
"עולם חסד ייבנה"
הרצאה ע"י הרבנית מובשוביץ תחי'
המרגלת שחזרה מהגרדום
סיפורה האישי של גברת שולה כהן תחי'
★ תצוגת שמלות חופה
★ באומר ובמחול - בביצוע תלמידות בית יעקב
★ הגרלות יקרות ערך

להתראות המארגנות

כרטיסים להשיג:
★ קליין, חמרי בנין, חזון איש 49.
★ אופנת אנגל, השומר 59.
★ אורות הורוביץ, רבי עקיבא 138.
★ אביבית, ר' עקיבא 124.
★ מגדניית בריזל, הרצל 6.
★ מגדניית בריזל, שיכון ויזניץ.
★ פיאות נגן, עזרא 40.
★ פראנק, דמשק אליעזר 21.
★ ★ ובמשרד בית התבשיל ר' עקיבא 43 בחצר
בתל אביב
★ ידקות טילר, רח' יהודא הלוי
נ.ב. ההגרלה השנתית שנועדה להתקיים בר"ח אלול נדחית ותיערך אי"ה בערב זה.

עירית תל־אביב־יפו — מינהל החינוך, הנוער והתרבות

בס"ד
עירית תל־אביב־יפו מינהל החינוך הנוער והתרבות המחלקה לתרבות תורנית
פעולות קהילתיות תורניות ע"ש הרב ר' ידידיה פרנקל זצ"ל רבה הראשי של תל־אביב־יפו
לילדי תל־אביב היקרים,
בפרוס ימי אלול נפגש ונכין עצמנו לימים אלו.
בנות גילאי ה-ח
תשמענה את סיפור חייה המופלא של הגב' **בתיה ברג** בנושא:
מסירות נפש על קיום המצוה בברית המועצות - בליווי שקופיות
לילדים גילאי גן ובנות כתות א-ד
יהנו מפעולות חינוכית בנושא השבת
הפעילות תתקיים אי"ה ביום ה' ט' אלול בשעה 16.30
בבית הספר בית יעקב אולפנט רח' סעדיה גאון 6 תל־אביב
נשמח לראותכם
דמי השתתפות: 2 ש"ח ארגון "אחות לאחות" בסיוע עירית תל־אביב

חדש! **מעתה גם בירושלים!** חדש!
עד מתי תשבו בחבוק ידיים?

המרכז וראה בנים לבניך
הפועל בהמלצת גדולי התורה והפוסקים בא"י
בנין מדיכלל רח' שמואל הנגיד 1 ירושלים טל: 221961, 02-224327
URE BONIM L'VONECHO

מוקד מידע
קו טלפוני פתוח לשאלות הציבור
המוקד פועל בימים א' בלבד
... בנום א' ה' אלול (30.8.87)
תינוק מבחנה
היבטים הלכתיים ורפואיים לאור ההלכה והרפואה
בין השעות 19.00—20.30 טלפונים: 221961, 02-224327

לקראת ר"ה הבעל"ט
הזדמנות מיוחדת לתושבי ירושלים
דבש המצטיין בצלילותו ובטעמו העדין ללא כל חימום - **טבעי!!!**
ניתן להשיג: רח' מלכי־ישראל 20 פינת רח' מלאכי בימים ב,ג,ד,ה, (ו-ט באלול) (31/8-3/9) בשעות 7-4 אחה"צ
נחיל דבורים יוצג במקום
משה שניאורסון
מכוורת כפר חב"ד

★ הרזיה ★ סוכרת ★ לחץ דם ★ אולכוס ★
מכון הדיאטה והבריאות
★ צרבת ★ עצירות ★ כולסטרול ושומנים בדם ★
סיפול אישי בהתאם לבדיקות רפואיות
רח' שטראוס 20 (כניסה ב') טל. משרד 02-245314, בית 08-586807
★ חומצות שתן ★

בית הבראה לאם ולילד
יונה הנביא 32 בני ברק
מרכז הבריאות
הגם לך מציק עודף משקל?
הרשי לנו לעזור לך!!
בחוג הרזיה הקבוצתית "קלה ובריאה" המתקיים בימי שני בשעה 8 בערב באולם אם וילד בני ברק
בברכת **הרזיה בריאה ומוצלחת**
המארגנות

בית ההבראה לאם ולילד
יונה הנביא 32 בני ברק
מרכז הבריאות
1. נפתח קורס הכנה ללידה על ידי מדריכה חרדית ומוסמכת ארגון A.S.P.E
2. קורס התעמלות לנשים ונערות בשיטת פלדנקרייז
הקורסים נערכים באולם אם וילד בני ברק
לקבלת פרטים נא לפנות לטל. 780289 796630
או במשרדנו בשעות העבודה
ההנהלה

Eve & Adam
סוגרים את הקיץ
באיב אנד אדם
בית האופנה העילית
מאיטליה וצרפת
במחלקת נשים: כל בגד 160 ש"ח
במחלקת גברים: חליפה מצמר דק לקיץ
תוצרת **איטליה** 595 ש"ח 440 ש"ח
המכירה הגדולה תחל במוצש"ק אוגוסט 29
בין 9.00-11.00
רח' רבי עקיבא 40 בני ברק 789997

בס"ד
בקרוב תפתח
סדנא לבריאות לנשים
(ירושלים-בני ברק)
"נשמה בריאה בגוף בריא"
התכנית כוללת:
★ תזונה טבעית
★ תרגילי נשימה
★ טכניקות להורדת מתחים
★ מודעות עצמית
לפרטים:
י-ם: 02-815961
ב"ב: 03-796255 (בערב)

הזדמנות מיוחדת מאיטליה
מכירה חד־פעמית
חסול מלאי בגדי הקייץ בהנחה ניכרת
חליפות, סרפנים, מכנסיים, חולצות, שמלות חגיגיות לילדות, במבחר גילאים ועוד...
מוצש"ק פר' שופטים החל מהשעה 8.30
ברח' אליהו הנביא 10 דירה 5 בני ברק

מכירה הזדמנותית
של חלוקי מודלקוס חליפות לנשים וכן כובעים וברטים
הכל תוצרת ארה"ב
דמשק אליעזר 4 ב"ב ק"ג
מוצ"ש שופטים, א', ב', ג', בין 8.30-10.30 בערב

התעמלות
כושר ובריאות
02-826560

לגננת!
מצירת פלקטים מרהיבים "במחירים זולים"
טל: 03-795187

הידעת!
כיצד להוריד במשקל בשיטה טהורה, קלה ובריאה
הידעת?
כיצד להיות יפה בשעות הפנאי
צלצל 03-453686
(24 שעות ביממה)

תיקוני פגינים ע"י מומחה
אם נקרע לך הפגינים הכלי להקצב במומחיות ובהבדירות
טל. 797785

נשי אגודת ישראל
מכירה חד־פעמית
בגדים חדשים במחירים סוג א' וכן סוג ב' לילדים ותינוקות במחירים זולים
כדאי לבוא ביום ראשון ה' באלול (30.7.87)
בין 10.00 ל־12.00
לרח' שומר הכותל 5
חדר 14 ירושלים

פיאות DIANA
דיאנה TOP-SYLE WIGS
נשים רבות כבר נהנות מפאות דיאנה המעולות
ואת?
זה הזמן לקנות במחירים מיוחדים את הפאות המעולות
מבצע לזמן מוגבל ב־2 תשלומים כולל סירוק
מכירה: בבני ברק פתוח בימים א', ב', ד' אחה"צ משעה 16-19
יום ג'-ה' בבוקר מ־9.30-13.00
בירושלים להתקשר לטלפון 02-820469 שרה
פאות דיאנה — אופנה אחת קדימה
אביב רח' רבי עקיבא 126, פינת רש"י קומה א' בני־ברק טל. 03 — 780387

לחזור למידים הקודמים? אפשרי!
טיפובית המרכז לעצוב ממדים בהנהלה חרדית
הקטנת הקפים וחיזוק שרירים רפויים גוף ופנים
ביצד?
ע"י מכשיר אלקטרוני בעל ותק והצלחה מוכחת
ותוך כדי מנוחה על ספה
★ אביזר מיוחד לחיזוק שרירי הפנים הסנטר והצואר
מיועד לנערות ולנשים בעלות משקל יתר, משקל תקין ולאחר לידה (מעקב אחר משקל)
לפרטים והרשמה, טל: 02-825840, 02-813865
להתראות!
לקראת החגים תנאים מיוחדים

דור ישרים מונע דמעות
הורים יקרים
בהגיע בנכם לגיל השידוכים פנו לאגודת דור ישרים
בבדיקת דם ניתן למנוע מחלות גנטיות ח"ו
האגודה פועלת על פי ברכת של גדולי הדור בארה"ב ובארץ
ביניהם **הגרש"ז אויערבך** שליט"א **הגרי"ש אלישיב** שליט"א
הגר"ש וואזנר שליט"א **והגר"נ קרליץ** שליט"א
טל: 02-431972 02-864274 03-792352 03-705436
הבדיקות נערכות ללא תשלום ובאנונימיות

מלכת הפאות
PRINCESS
NEW YORK • LONDON • PARIS • TEL-AVIV • ANTWERP

"פרינצס" — מלכת הפאות הגיעה!
פאות היוקרה לכלה ולאשה הצעירה מעכשיו גם בישראל
מעולם לא היתה לך פאה מלכותית כזאת
ובמבחר כה גדול של גוונים ודגמים
קלה, גמישה ומאריכת ימים. נסי ותוכחי בהבדל
מכירה בלעדית בארץ במחירי היבואן: **"חוט השערה"**
רשת סלוני הפיאות היוקרתיים, החוגגים 18 שנה לקיומם
ירושלים: רח' שטראוס 20 ★ בני ברק: רח' ירושלים 16
PRINCESS — מלכת הפאות ולא סתם עוד פאה

مكان الأصل

הגה"צ רבי שרגא פייבל מנדלוביץ' זצ"ל

(המשך מעמוד ח')

התהליך המופלא הזה מוצאים אנו בחזון ישעיהו בן־אמוץ שהתנבא לימים רחוקים בטיפא דגלות: "העניים והאביונים מבקשים מים ואין, לשונם בצמא נשתה..." הנ־בואה מוסבת על "בני הגלויות כשישובו לארצם דרך המדבר" וכפי שמבאר רש"י הקדוש "נתנבא הנביא על אחרית הימים (כמ"ש בעמוס ח') לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה'. ישוטטו לבקש את דבר השם ולא ימצאו". אולם הנביא איננו נתפס ליאוש אלא מבשר הבא בשם ה': "אני ד' אענם אלקי ישראל לא אעזבם". כיצד? "אפתח על שפיים נהרות (ורש"י מבאר: "לב מבין לתורה ולנבואה") ובתוך בקעים מעינות... אשים מדבר (ורש"י מבאר: "מקום שלא היתה חכמת התורה") לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים". והנה בא היום, רוח ד' צלחה על רש"פ, אשר נדחף כביכול מקול פנימי הקורא אליו כמו לגדעון בן־יואש בעפרה: "לך בכוחך זה והושעת את ישראל, הלא שלחתיך!".

כענבים במדבר מצא רש"פ את תלמידיו הראשונים, נושאי דגל הבשורה של דור יהודי חדש העתיד לצמוח על אדמת אמריקה, דור שלם באמונתו ומופלא בשאר־רוחו, הדבק בתורה ובמצ־וותיה עם כל להם לבו ונשמתו. הקבוצות הראשונות שהתחנכו על ברכיו שימשו סדן לפטישו הרוחני, אשר התיז לכל עבריו ניצוצות אש תמיד, שנהפכו למ־שואות אור. במרוצת הזמן צמחו לו, כביכול, כנפיים אדירות. הוא היטיב לקלוט את בשורת התקופה, וכחכם הרואה את הנולד, היה צופה ומביט למרחקי זמנים ודו־רות, במדה כזאת שהפליאה גדו־לים וטובים. ה"חזון איש" זצ"ל כותב באגרותיו: "אם כל היסטו־ריה היא בעלת ענפים רבים, משולבים מקושרים ראשיתם בסופם וסופם בראשיתם. אבל שונה הוא החזון בעיני הרואה הצמיחה הראשונה בעודה כזרדה, ועתידה מי יראנה". כמה קולעת הגדרה זו ביחס לרש"פ מנדלוביץ'.

"הנה ימים באים" אמר פעם למקורביו "אשר לא יצטרכו לח־פור עמוק באדמה כדי למצוא מים חיים. אלא יהיה די בשריטת צפורן קלה, ובכל מקום שהוא (וכדי להמחיש את דבריו חרת קלות בצפרנו על גבי השולחן העומד לפניו) כדי שהמעין יזנק ויפרוץ למעלה. בכל אשר תיפנו יוצאו מקום תורה, תפתחנה ישיבות, יתקבצו תלמידים לרוב צמאי תורה".

משום־כך נתן את דעתו, לפני ארבעים וחמש שנה, על הצורך להכשיר צבא אדיר של מחנכים אנשי תורה, אשר יתמסרו וישכילו להחדיר את המאור שבה בקרב נדחי ישראל לאלפים ולרבבות. הוא העמיס על כתפיו נטל כביר של אחריות אישית, בהיקף כלל ישראלי, ובבחינת "האי צורבא מרבנן" אשר "כל מילי דמתא עליה רמיא" — כל נושא שיש בו בחינת־ענין לחיזוק היהדות והפצת תורה, נכנס בתחום התחייבותו העצמית, לפעול ולהקדיש למענו את מיטב חלבו ודמו. שום מחיר לא היה בעיניו יקר מדי. אף פעם, אם יש סיכוי להרבות על־ידו את כבוד שמים.

וכשהלך לבית־עולמו, קרא הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל אחרי מיטתו, שיצטרכו לקום לכהפ"ח אלף עסקנים לשם שמים, כדי למלא את החלל הריק שנתהווה בהיעדרו.

בביא דאורייתא

את אישר הגדולה הזאת הפיח רבי שרגא פייבל בכל תלמידיו, גדודים גדודים של בני עליה, גדולים בתורה ועמוסים ביראה, שיצאו בהשראתו להפיץ תורה ויהדות ברחבי ארה"ב, ושינו את פני הנוף הרוחני ביבשת תכלית־שינוי. הודות לכך חי וקים כח היוצר והמשפיע שלו, כח הפועל בנפעל, ביהדות אמריקה עד עצם היום הזה.

כל הבא בימינו לארה"ב ותרצא את הקיבוצים הגדולים והמפוא־רים של שלומי אמוני ישראל, קהילות קודש וצאן קדשים, היכלי תורה וחסידות, עלול בלא־משים לחשוב, כי מקודמת דנא שקקו פה חיים יהודיים טיפוסיים ודור לדור ישבח מעשיך. לאמיתו של דבר: עוד לא רחוק היום, בו היתה אמ־ריקה — מבחינה יהודית — "ארץ אוכלת יושביה". ורק הודות לחד־לוצים מתי־מספר, ובראשם הארי שבחבורה רש"פ מנדלוביץ', נשתנו פני הדברים. כל זאת עוד בטרם באה לכאן שארית הפליטה אחרי חורבן בית ישראל באירופה.

"אמרו צדיק כי טוב" זה רבי שרגא פייבל ותלמידיו "כי פרי מעלליהם יאכלו" גם הדורות שבאו אחריו. זה האיש הראוי בצדק לתואר "בביא דאורייתא" (השווה: ירושלמי יומא פ"ג ה"ה), כתה התורה, באשר לזכותו יש לזקוף הרבה מאד מכל היש הרוחני של יהדות אמריקה בת־קופתנו. בכל פינה נידחת אשר ביבשת, כל מקום שאתה מוצא בו היום יהודי כהלכה, וכל־שכן בן תורה ותלמיד חכם, אין ספק שיש לרש"פ חלק בהווייתו. כל ישיבה ו"כולל" או היכלות של אדמו־ר"ים, כל קהילה קדושה ומוסדות חינוך וחסד ושאר מפעלים וארגו־נים יהודיים באמריקה, המתנהלים האידנא על טהרת הקדש — כולם עדות המה לכל באי עולם צדיק מה פעל. וכך העיד בו האדמו"ר מסטמאר רבי יואל טייטלבוים זצ"ל: "רבי פייבל זרע את גרעין התורה הראשון באמריקה, ומגרעין זה צמח הכל... רק הודות לזריעה הראשונה שלו יכולנו אח"כ הבאים אחריו להפיץ פה תורה ויהדות, ולהחיות עם רב לפליטה ותחיה גדולה...".

זה ספר תולדות אדם

גדולתו האישית וגדולת מע־שיו, מחשבותיו, רעיונותיו, ארחות־חייו וכל פעלותיו, כולם היו ויהיו בבחינת תורה שלמה שצריך ללמוד אותה. מרגלא בפומיה: חייו של האדם הם כעין השתפכות של שיחה, יש בנ"א אשר כל חייהם מדברים כיונן עליו, יש כביכון עצוב, ויש אשר החיים שלהם מדברים מזה ומזה, בתים של תורה ובתים של עצבות או התבוננות.

חייו של רש"פ מנדלוביץ היו כעין סימפוניה נאדרה של הרוח היוצרת אשר מקורה בעליונים. לבו ובשרו רננו לא־ל חי.

מאז נדמה שירת חייו, כשנקרא במיטב שנותיו לישיבה של מעלה, לפני כארבעים שנה, כרוזות אוזני מעריציו כאפרכסת, מליאי געגו־עים, אולי עוד יצליחו לקלוט אי־פעם הד קלוש מצליליה. הדפים המזהירים שכתב בספר חייו לכל מלואו, ואשר אנו מנסים לגולל בספר תולדותיו, נועדו לפרוט על מיתרי כינור הכרותות ששרדו בלב ובמוח מאותם הימים המאושרים. א־ל בא הָגֵל חסדך עלינו, ותזכה להפיק בנפש הומיה את הצלילים המרעידים, אשר יתנו קול בחלל עולמנו הפנימי: "מתי יגיעו מע־שי למעשי אבות".

מגדולי גידולי ירושלים

(המשך מעמוד ד')

הרוחני מישיבה של מעלה, הורבה מתורתו בהלכה ובאגדה בוריים על יסודות של האור שמח המשך חכמה.

צוהר למדותיו הנעלמים

מוכתר במידות ובתכונות נע־לות היה רבי בנימין זאב זצ"ל. מעל כולם השתקפה זריזותו שהיתה לשם דבר. מיום רביעי כבר התכונן לשבת קודש. הנכנס לביתו באמצע השבוע הרגיש כבר את אוירת השבת על כל המשתמע בכך.

מעולם לא איחר את תפילת הותיקין, כבר בהיותו ילד התמיד להתפלל וותיקין, וכשראה זאת הגאון רבי דוד יונגרייז זצ"ל ראב"ד ירושלים אמר שמובטח לו שיגדל לתלמיד חכם מופלג...

כתב הרמח"ל: "הנה מפסידי הזריזות הם מגדולי העצלות, הגדול שבכולם הוא, בקשת המנוחה הגופנית, שנאת הטורח, ואהבת העידונים" עכ"ל.

על "בקשת המנוחה" אין מה לדבר. אם מתמידים לקום מדי בקר ותיקין עוד מימי הילדות, ועד לשעות הקטנות של הלילה מתיגעים בתורה — רחוקים א"כ מבקשת המנוחה. על "שנאת הטורח" הדברים ידועים. מעולם לא נתן שיטרחו בשבילו, אף בימי מחלתו האחרונים השתדל ביותר שלא להטריח, מדה זו קיבל מרבו רבי איסר זלמן שרבי בנימין זאב היה תמיד מעלה על נס את מידה זו. וסיפר שגם כשהיה זקן וחולה וכשבאמצע השיעור היה נצרך לספר מסויים היה מטפס בעצמו על הסולם ומוריד.

ואם טורד את מנוחתו שאחרים טורחים, הרי בשבילו היתה הטרחה ככלום, וכ"ש אם זה בש־ביל אחרים ולטובתם. כשהיה צורך השעה שילך הוא בעצמו לקנות מצרכים בחנות. הלך לחנות המרוחקת מאד מביתו בידעו שבעל החנות נצרך מאוד. ואם הוא יכול לעזור לו במשהו, לא מעכבים אותו הטירחה שבדבר ובודאי שלא חשבון של כבוד!.

באופן קבוע התפלל מנחה של שבת קודש בביהכ"נ של עדות המזרח המרוחק מאד מביתו. לבני ביתו התברר שסיבת הדבר הוא שהזדמן לו פעם לעבור שם בשבת קודש אחה"צ, ופנו אליו שיואיל להכנס להשלים למנין. ושמחו מאוד שהוא לוי כי אין להם לוי במנין. ומני אז הולך הוא כל שבת בקור ובחום כדי לדאוג להם ללוי...!

"ואהבת העידונים" — מרגלא בפומיה: "לא רוצה כ"כ הרבה עוה"ז". ואת זה הוא אמר על הדברים שבעיני ההמון נחשבים כמינימום הכרחי. כל ימיו חי בדוחקות עצומה ולא רצה לקבל מתנת חנם אלא הנצרך לו ביותר. אף ויתר פעם על דירה שלימה בגלל מידתו זו. וכך היה המעשה, להנהלת הישיבה "עץ חיים" הגיע מכתב מעשיר אחד בחו"ל והוא מעוניין לשלוח מדי חדש בחודשו סכום כסף לשתים שלושה ממצוייני הישיבה. וכן עשה, אחד מהם היה רבי בנימין זאב זצ"ל, לימים נתאלמן העשיר ועלה לארץ ישראל, כאן נפגש עם רבי בנימין זאב והתפעל ממנו מאוד. ובו במקום אמר לו שמעוניין לקנות לו דירה בשכונתו ע"מ לראות את דרכיו הטובים ולשמוע את קולו הערב בלימוד התורה. אולם רבי בנימין זאב בשלו "לא רוצה כ"כ הרבה עוה"ז", ויתר על הדירה על אף שהעשיר נפגע והפסיק את תמיכתו החודשית...!

בערוב ימיו

בערב שנת השמיטה תש"מ התמנה כחבר בית דין של אגו"י. זאת לאחר הפצרות מרובות של ידידיו גדולי התורה בירושלים וכן לאחר שנסע לבני־ברק לקבל את ברכתו ועידודו של מרן הגרא"מ שך שליט"א שהוקירו מאוד. שמח זה שהיה חדש בשבילו חייבו להד־גות הרבה גם בעניני "חושן משפט", דבר שלא עסק בו הלכה למעשה עד כה, אך עד מהרה קנה מומחיות גם בשטח זה ודן את באי בית דין זה בנועם ובלבביות.

בשנת השמיטה תשמ"ז נעזר בו רבות בעבודת מחלקת הכשרות של הבד"ץ. עקב היותו בקי גדול בעניני שביעית חורפים בכלל. ואף חיבר בהיותו אברך ספר הכולל קיצור של כל הלכות שביעית.

גם לאחר שנתמנה כחבר הבד"ץ המשיך את התנהגותו הפשוטה והלבבית. סרב לקבל קורטוב של כבוד גם מקטן שבקטנים, אולם העניק את מלא הכבוד לכל אדם באשר הוא.

אף את פסקי הדין שלו, המר־חיבים בבקיאות ומעמיקים בעיון ביקש להעביר לעיונם של גדולי תורה אחרים, מדוע יטול האחריות על כתפיו בלבד...

יסורים של אהבה

בקיץ שנת תשמ"א תקפו את רבי בנימין זאב מיחושים עזים במעיו. ולאחר זמן נודע שמקננת בו מחלה נוראה, הוא נאלץ לעבור ניתוח קשה ויצא הימנו בשלום. אבל מאז לא שב לגמרי לאיתנו, אולם המשיך כרגיל את לימודיו ותפילותיו וכן ישב בדיני תורה וענה לפונים אליו בשאלות יום יומיות.

בשנת תשמ"ו חזרה ונעורה מחלתו הקשה, וידידיו ראו לדאבון ליבם את נר חייו ההולך ודועך. בתקופת מחלתו האחרונה נזדהרה דמותו ונתגלתה בשיא גבהותו הנפשית. כל גופו היה שבור ורצוץ. יסורים נוראים תקפוהו. היה צריך לעבור סידרת טיפולים כימיים בביה"ח, טיפולים שהם קשים מאוד, אולם בני ביתו ראו בחוש שיסוריו הגדולים הם כאשר באו לבקרו ולא היה יכול לקום ולכבדם כראוי.

כשהיה מרותק למיטתו וכבר לא יכל ללכת להתפלל במנין סרב בתוקף לקיים מנין בביתו, בהקשה מפני טרחת הרבים, שכל ימי חייו כה התרחק מזה.

בתחילת חדש אלול אושפז בביה"ח כשמצבו קשה. בליל ד' באלול כשמצבו אנוש ומחוסר הכרה עמדו בני ביתו לידה. ופתאום שמעוהו ממלמל ללא הרף, הטו אוזן לשמוע, ושמעוהו אומר "ר' מאיר שמחה, האור שמח בא־כו". לאחר מכן הובהר שאותו יום ד' באלול הוא יום השנה לפטירתו של ה"אור שמח" שרבי בנימין זאב הרבה ללמוד את תורתו...!

בד' אלול בבקר כשבני ביתו עומדים ליד מטתו, נגאל גופו המזוכך מיסוריו, רבי בנימין זאב השיב את נשמתו לבוראו, שבו דבק לאהבה וליראה כל שבעים ואחד שנות חייו.

וחסיד בכל

(המשך מעמוד ח')

ראה בו תואר מחייב ובדבקות רבה עשה למענה בפה וביד ובלב ובמוח. גם זה פרק שעוד יסופר בו. חלק גדול תבכר מן היש שישנו הוא פרי עמלו ומאמציו.

אחיזה נפלאה היתה לו בשושלת ריזי'ן על כל שלוחותיה — ובימי זוהרה ותפארתה! — וקשר חי עם חב"ד ונשיאה האד־מו"ר שליט"א ובעצם עם מי לא בעולם החסידות — והרי מיקודי הפעם את האור לזוית המיוחדת הזו בבנין חייו ואישיותו של מר אבא — כמו עם אשלי רברבי בעולם התורה, החל בצדיקים יסודי עולם ה"חפץ חיים", ה"חזון איש", רבי אלחנן וסרמן ובני דורם זי"ע וגמור באלה החיים עמנו היום לאורך ימים ושנים.

ואולם השורש: גור וקוצק! והנה התמונה האחרונה של אשתקד: הפוגרום בישיבה. מר־אות קרעי הגמרות מסכת שבת. כמה קרעו את לבו החולה, החליאו אותו והוסיפו לצערו החולה.

מילים בלתי נשכחות של ארי־ פצוע שואג מנהמת לבו, היו המילים של אבא: בתחילה קרעו את השבת לקרעים ועכשיו הגיע תור מסכתות שבת! בכח התיאור הנפלא שלו — גדול היה בדרשה! — העלה את דמותו של עלי הכהן כאשר רודפת אותו בזו אחר זו בשורות איוב על כשלון במל־חמה ומות שני בניו והוא מחזיק מעמד ואילו כאשר נשמע הקול המבשר: "נשבה ארון האלקים"! התמוטט עלי, נשברה מפרקתו והוא מת. אין נראה ממוטטת מזו המבשרות: נשבה ארון האלקים.

הכאב האמיתי שחש אבא מארי באחרית ימיו כמי שכבודה של תורה נגע עד עמקי לבבו, ממלטת מפינו את הקריאה: נשבה ארון האלקים!

באחת ההופעות הזכורות לי, ציטט מתוך הפיוט למוצאי שבת הפותח בחרוז: "איש מוסריו הקשיבו כמהים... איש סחו אחוריו: ה' הוא האלקים". גדולתו של אליהו הנביא היתה בכך שהצליח בעת שהראה את המופת הגדול כנגד נביאי הבעל, לגרום לכך שלא הוא יהא האלהים שבפניו יכרעו שטופי עבודות הבעל, אלא שחו אחוריו: "ה' הוא האלקים".

שרשרת חייו של אבא מארי זצ"ל היתה שרשרת ארוכה של מסירות נפש למען הכלל וגרם לכך שבכל הליכותיו שחו אחוריו: "ה' הוא האלקים".

זכויותיו תעמודנה לנו.

לפני שאני משפץ
אני קופץ
ל"סופר קרמיק"

בסופר קרמיק יש כל מה שנחוץ לבניה ולשיפוץ: מבחר מוצרים תוצרת הארץ ותוצרת חוץ: כיורים, אמבטיות, מרצפות, קרמיקה וברזים – הכל במקום אחד, באיכות מעולה ובמחירים נמוכים. חניה בשפע. יעוץ והדרכה חינם.

מבצע מיוחד: נגב קרמיקה
20% הנחה
לסוג א' בלבד. רק עד 15.9.87

סופר קרמיק
VISA ישראכרט

כל מה שנחוץ לבניה ולשיפוץ.
כלים סניטריים ■ קרמיקה וטרצו ■ ברזים ■ אינסטלציה סניטרית
בני ברק, רח' יצחק נפחא 10.
שעות פתיחה – א', ב', ד', ה', 08.30–19.00. ג', ו', 08.30–13.00

"ספסטיק ברונכיטוס"

(המשך מעמוד י"ב)

קלות עד גיל 12 עד 18 חודשים. אין באפשרותנו לנחש איזה מה־תינוקות הצפצפנים ימשיך לסבול מבעיות ואין ביכולתנו למנוע זאת. למרות זאת, כדאי לדעת שקיים טיפול יעיל לאותם הילדים שיהפכו לחולי אסטמה, כפי שנסביר להלן.

הילד עם קצרת הסמפונות (אסטמה)

בכל כתה של 40 ילדים נמצא שארבעה מהם סובלים מאסטמה ומהם רק אחד יסבול ממחלה זאת בצורה חמורה. פירושו של דבר, שאסטמה הנה מחלה שכיחה ושרב הילדים חולים בצורה קלה. המחלה מתבטאת בקוצר נשימה, שעול וצפצופים ובולטת בעיקר בלילה. ההתקפים יכולים להופיע בעקבות גורמים רבים הכוללים: זיהומים נגיפיים, שינויים במזג האויר, מאמץ ואלרגיות. לגבי רב הילדים אי אפשר לבודד רק גורם אחד ולכן הטיפול הוא משותף לכל אלו שסובלים מאסטמה.

ילדים הסובלים מהתקפים קלים ובתדירות נמוכה צריכים לקבל טיפול באמצעות תכשירים אנטי־אסטמטיים פשוטים כגון בריקלין או תאוטלין הניתנים לפי הצורך, בשאיפה או דרך הפה. במידה והילד צעיר במיוחד ניתן להשתמש במכשיר מיוחד לאינ־הלציות (Nebuliser). ילדים גדולים יותר יכולים להשתמש במשאף בעל מינון מדוד כלבד או בעזרת מתקן מיוחד (SPACER). חשוב לדעת שהילד יודע את טכניקת השימוש במשאף על בוריה. ילדים שסוב־לים מהתקפים בתדירות גבוהה או כל יום, זקוקים לטיפול מונע. ברב המקרים הטיפול המונע הוא לומדל בשאיפה או אחד התכ־שירים התאופילינים ארוכי הטווח (תאודור, תיאוטרד, סומופילין), הניתנים דרך הפה. ילדים שמקב־לים טיפול מונע בתרופות אלו, נזקקים מדי פעם, לערוך בדיקה לצורך מעקב אחר רמת התרופה בדם. ילדים הסובלים מאסטמה חמורה זקוקים לטיפול מניעה בצורת קורטיזון. תרופה זאת ניתנת ללא סכנות, לתינוקות בשיטה שנקראת "בוקר לסרוגין" ובילדים גדולים יותר באינהלציה. הנסיון מראה שילדים יכולים לקבל תרו־פות אלו לאורך שנים רבות ללא שום בעיות מיוחדות במידה ודרך מתן התרופה הוא נכון.

הסיכוי להחלמה של ילד אס־טמתי הוא בדרך כלל מצוין ורבים נחשים חופשיים מכל תלונה בגמר תקופת הילדות. לצערנו, אין עדיין באפשרותנו לשנות את מהלך המחלה חושב לשים לב שהטיפול בילדים אסטמתיים הוא קוסמטי בלבד. אין רפוי סופי של המחלה, אך קיים טיפול יעיל לכל ילד אסטמטי עד אשר הוא יחלים בעצמו. הטיפול מאפשר לילדים האסטמטיים לימודים, משחקים והתפתחות תקינה כמו לכל ילד בריא אחר.

מוגש ע"י ארגון ורפע"ה ארצי ת.ד. 3518.

עצרת

(המשך מעמוד ט')

פוסקי הדור, מרן הגרש"ז אויע־רבאך שליט"א והגרי"ש אלישיב שליט"א, ולצידם מאות אדמו־ר"ים, ראשי ישיבות, רבנים, דיינים ואישי ציבור — לקריאה אדירה של קבלת עול מלכות שמים: "ה' הוא האלקים" — הקריאה הקריאה למרחקי־מרחקים, בקעה רקיעים וקרעה גזירות מעל עם ישראל. אין כוח עלי אדמות שיכול היה לעמוד מול המת־לב חזקה שכזו, שיסודה בתפילה ומחאה על כבו־דה של שבת קודש.

אין פלא שאפילו נציגי כלי תקשורת שאינם־יהודים התפעלו ממראה עיניהם. אחד מהם אמר: "באמריקה מיפגן גדול כזה היה פותר את הבעיה. רבבות איש כמו שנמצאים כאן, באים לידי ביטוי בקלפי. כל מגסד וכל מושל מדינה היה מבין זאת. פלא שכאן העירייה לא פוקחת עיניה".

העתונאים "מסתערים" בסיום העצרת לעבר נציגי אגודת ישראל, שמודיעים: "אחרי הדרוך היתה תפילה. גם היא הסתיימה. הבעה למלחמה. ציבור של רבבות שהד־תווך על מסירות נפש למען השבת לא יתן לפגוע בקדושתה בירוש־לים אנחנו נגד אלימות בכל צורה שהיא — אבל ראש העיריה, שלא נעתר לפניותינו במשך חדשים, לוקח על עצמו את כל האחריות למה שיקרה, אם הציבור הגדול והכואב הזה לא ישלוט בעצמו ויצא למאבק חסר פשרות על קדושת השבת בירושלים".

הנה כי כן, על כך, על דמותה, צביונה, קדושתה, ושבתה של ירושלים נטושה המערכה — המאבק בעיצומו!

תשבץ/ מס' 70

פרשת שופטים

מאת **אבינועם שולב**

בין הפותרים נכונה יוגרלו פרסים. על הפתרונות להגיע למערכת תוך שבוע. את הפתרונות יש לשלוח על גבי התרשים המודפס בעתון. המען למשלוח פתרונות: "המו־דיע" — תשבץ מס' 70, ת.ד. 1306, ירושלים 91012.

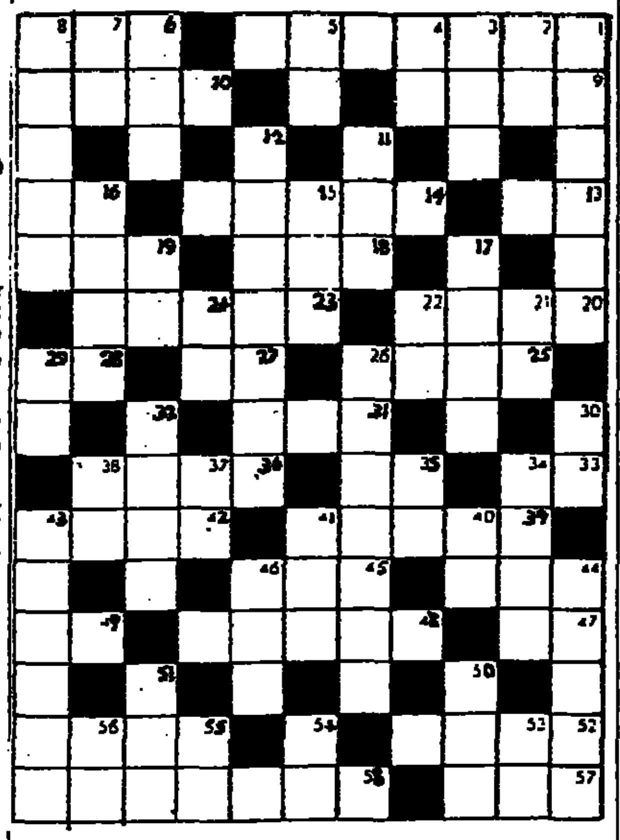

מימין לשמאל:
1. נחל שמימיו זורמים כל ימות השנה; 6. חשב להרע; 9. רשעות, עזות; 10. העדפת דרך אחת על האחרת; 13. מדת יבש קדומה; 14. קרבה או שוויון במראה או בתוכן; 16. מטבע יפני; 18. שתה לשכרה; 19. חיק; 20. ראשית הצמיחה; 23. מין אריג דק; 25. מקשיב; 27. שקט; 28. גדול במספר; 31. מטרה שנועדה מראש; 33. מכשף; 35. מקום צמיחת עצים; 36. קוסם, מכשף; 39. מוג לב; 42. גופני, גשמי; 44. תבואה לפני הקציר; 45. סגינהור; 47. אות הנצחון; 48. יין חדש בטרם תסס; 49. חבר; 52. חמוד בר; 55. מבנה ארעי בתערוכות; 57. משתומם, מתפלא; 58. צפור שיר המגיעה לארץ בחורף.

מלמעלה למטה:
1. משנה סדרי משנה; 2. מושחז; 3. עיר במרכז הארץ; 4. להיכן?; 5. בעל חיים טורף; 6. דבר שמור בלב; 7. אדון; 8. קוסם, מכשף; 11. שוד, גזל; 12. קרוב משפחה; 15. אחוי הבעל; 16. שמן זך; 17. כתור של עיר ע"י כוחות צבא; 19. פחד; 21. נמצא; 22. יָשָׁן; 24. תשלום חובה; 26. בְּרָאִיָה של ממש; 29. שלל; 30. אף; 32. יסוד כימי אלמתכתי; 34. רוב גרם, שעצמותיו בולטות; 35. תל של מים; 37. שאינו בתנועה; 38. רן; 40. כך; 41. שדה שלא נעבד; 43. קוסם, מכשף; 44. כוס, גביע; 46. ארס; 50. השק, חמד; 51. מקום מעבר צר בין הרים; 53. גבוה; 54. צלול, נקי; 55. אנא; 56. גבעה מלאכותית.

בהגרלה שנערכה בין פותרי תשבץ מס' 68 זכו:

1. דניאל הרטמן — חיפה
2. ברוך שלומוביץ — בני ברק
3. דוד פריגל — בני ברק
4. יצחק גולדברג — פתח תקוה
5. צבי ברנשטיין — בני ברק

הפרסים: קלטות מתנת גל פז — המבחר הגדול לקלטות מוצרי חשמל ותקשורת — ירושלים, רח' מלכי ישראל 15. הודעות ישלחו לזוכים.

פתרון תשבץ מס' 68

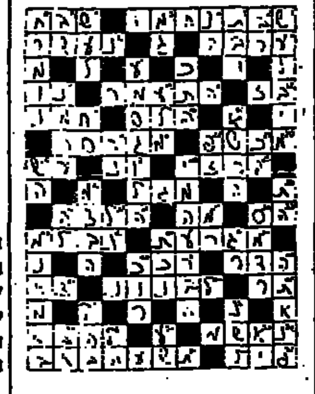

"לביא 2000"

(המשך מעמוד ד')

חלקן בתחום הרכש מארצות שו־נות בעולם, חלקן לציוד ומצרים שאפשר וניתן בידע הקיים בארץ לייצר אותו בישראל. התעשיה האוירית תצטרך איפה לשנות כיוון והפתרון טמון בתוכניות אלו.

אנגליה "קברה" מיליארדי שטרלינג בפיתוח של מטוס ה"נמרוד" עד לשלב שבו החליטה להפסיק את ייצורו. ישראל הפ־סידה מיליארד וחצי דולרים ב"לביא" ויעלה לה עוד כחצי מיליארד דולרים כדי ל"סגור" את הפרשה האומללה המוכיחה כי נעשו שגיאות קשות ביותר במהלך התכנון של המטוס. נותרה רק התקווה שי"דמי הלימוד" האלו יחסכו הוצאות בפרוייקטים דומים בעתיד.

לוח המודיע

מכירות

★ עגלת שכיבה וטיולון "יוקינר" בהזדמנות טלפון 02-810152

שידוכים

★ בסי"ד "בנה קינך" שידוכים לדתיים שטראוס ב/20 טלפון 02-242428

אבדות

★ נמצאו משקפי שמש ליד בית ספר צבי־ה (שפיצר לשעבר) להתקשר בשעות הערב. (02)811365

המודיע
העתון של
היהדות החרדית

ORS
עבודה זמנית וקבועה
בס"ד
דרושות
מבשלת או טבחית
למטבח אשכנזי
מטפלות
בעלות נסיון
אחיות מוסמכות
לעבודה בכל שעות היממה
מלצריות
בעלות נסיון
תופרות
לתפירה סלונית, או קונפקציה ואוברלוק
קלדנית מעולה
על תואם I.B.M
סדרית
על "ליין טטרוניך" 202
העבודות בתנאים מצוינים משכר גבוה ותנאים סוציאליים מלאים!
טל. 03-702148
בני ברק, רח' ירושלים 10
או.אר.אס... וזה עובד!

דירות ובתים

ירושלים

למכירה

★ ברמ"פ 3, בישעיהו מול בתי אורנשטיין ק"ב כ"א מרפסת לסוכה, טלפון, תנור, 02-420423 02-231089

★ בהר־נוף 5 חדרים צדדים מצויינים, קומה נוחה $123,000 02-824350

★ בהר־נוף, 4 + מחסן, חצר, גינה, כניסה פרטית 02-224769 02-538654 ,02-638657

★ בהזדמנות בסנהדריה דירת 4 חדרים + הול + הסקה + דוד־שמש 818936 בערב

★ בטלדרסטון דירת 3 + מטבח חדש, כיוונים טובים $40,000 063-96235

★ למכירה מיידית, דירה יפה, 4 חדרים ק"ב, בסנהדריה, $105,000 02-817797

★ הר נוף, 5,4,3, פנטהאוזים, מוניטין — 247843/8

★ ברמות 03, 4 + מחסן מוארה + ארונות + כיורים ק"א 02-867127

★ ברמות א' 4, + 4 ארונות־קיר מסודרות, + מרפסת סגורה 02-863685

★ מציאה בבאולה, 6 גדולים! + מרפסת, קומה שלמה. אמבטדור 02-668101

★ דירת 2½ חדרים משופצת, בצפניה ק"ג דרום, $63,000 טל. 02-521443

להשכרה

★ בבית וגן בשערי תורה 4½ ק"ב לתקופה ארוכה / קצרה 02-415223 02-818714 02-637283

★ ברחוב עוזיאל, 4, מרוהטת ק"א + טלפון מיידי, 450. מתווכים 4-431133-02

★ בבית וגן ברחוב שערי תורה 2½ ק"ב מרוהטת + טלפון לשנה 02-422774 בערב

★ בהר נוף פנטהאוז, 4 חדרים, 2½ שרותים מרפסת ענקית "מתווכים" 4-431133-02

ערי הארץ

זכרון יעקב

★ למכירה קוטג' 4 חדרים בקריה החרדית בזכרון יעקב + טלפון + דוד־שמש 03-794058

צפת

★ למכירה וילה מפוארת בהר כנען צפת + גינה תוספות 04-242282

אשדוד

★ למכירה 3½ בקרית בעלזא ק"ג + אפשרות להוסיף מרפסת סוכה 02-380455

קייט

★ עשרות דירות לתקופות קצרות ב"יישא ברכה" ללא דמי תיווך באולה לבוש מרדכי 02-282452

עבודה

★ לישיבה בבני־ברק דרוש איש אחזקה זריז, מסור ונאמן 03-5700140

★ לישיבה בבני־ברק דרוש זוג להגשת אוכל 2 שבתות בחודש 03-786295

★ בחור נמרץ לעבודה חלקית בשטח עזיפות לבעל קטנוע או אופניים 02-282452

★ בעלת מכונת תקתוק מעוניינת בעבודת תיקתוק בביתה במחירים מוזלים 02-824752

★ דרושה גננת לתלמוד תורה במעלה אדומים בזבר פרטים להתקשר 02-273560

★ ל"בטחון" מנעולים ומפתחות, בן הלל 1 ירושלים, דרוש עובד מסור בעל ידע טכני

★ דרוש מנהל משק מנוסה, לפנות רח' בית ישראל 3 בשעות 10-12

★ לישיבה דרוש/ה עובד/ת לשטיפת כלים ולנקיון, רח' בית ישראל 3 בשעות 10-12

שונות

★ בחיפה, פעוטון מגיל שנה וחצי ברחוב ארנון 1 (הדר) טל' 04-816725

★ תינוקיה — מרכז בעלי מלאכה 10. 130 -10- ש"ש 5 שעות 03-5740899

★ בתורה דחיה מחפשת חדר להשכרה, אפשרי אצל משפחה בירושלים 02-434157

רק השבוע
קני לך בגד חגיגי או ספורטיבי
ב־3 תשלומים שווים
תפארת רמות 81/4
טל. 02-868799
כל ערב בשעות 10—8
אפשרי תאום. זמן אחר טלפוני

בית ספר בית יעקב - מרכז
רח' מלכי ישראל 57 ירושלים
הודעה לתלמידות
הלמודים בבית־ספרנו יתחדשו אי"ה ביום שלישי ד' באלול, בשעה 9.00 בבוקר
על התלמידות להופיע בתלבושת־אחידה ולהביא סידור תפילה ומכשירי כתיבה
כתות א' מוזמנות ליום שני ו' באלול בשעה 9.30 בבוקר
משרד בית הספר פתוח בשעות 9.00 עד 1.00
ונא להצטייד בכרטיס תלמידה לפני תחילת הלימודים
בתפילה לסייעתא דשמיא
ובברכת כתיבה וחתימה טובה
ההנהלה

"יוסעו ויחנו"
הסעות וטיולים
דרושים
נהגים בעלי רשיון ג'
באיזור פ"ת, בני ברק
טל 03-9234162 03-9245901

מכירת חיסול
מבחר גדול של
שמלות קיץ נהדרות
לילדות החל ממס' 7
תוצרת חוץ
ביום א',ה' אלול
מ־5 עד 7 בערב
רח' נחמיה 1, ק"ב ימין

מכירה ירושלים
בסורוצקין / אתרי
4 חדרים
כ־140 מ"ר ק"ז + מעלית (לא גג) נוף + סוכה, 3 חדרי ארונות, מטבח מסודר + גז ותנור, שרותים כפולים
כניסה מידית $90,000
520366 ,813525

אנגל
אופנת
השומר 59 (פינת רוזנהיים) ב"ב
לגלמודות בית הספר
הגיע מלאי חדש של חולצות
זיכרון מאיר, המרכז, רמת אהרון.
בתי הרושת דגור עזר ועוד
לתלמידי ישיבות
מכנסים וחולצות
מכנסי טלסקס בצבעים הדשים
גרבי כותנה לבנים ולבנות בצבעים 3.90 יח' כל המידות
הגיעו! לקראת החגים
!!!אגש !!!אגש
הגיע מלאי חולצות ברוך
חזה ותוצרת חוץ לגבר

להשכרה בירושלים
בנין דירות
בן 55 חדרים
בשלבי גמר
מתאים למוסד
02-531039
02-523985

לבית הכנסת
ברמת־גן
רח' ביאליק 69
דרוש
בעל תפלה
למוסיף וכל־נדרי ותפילת נעילה
לימים הנוראים
לפנות טלפון 03-7519883

אידות נאות אופנה בגדול
ר' עקיבא 92 בני ברק
כתובתנו הזמנית:
ב"ב רח' עזרא 27 (כניסה מבן יעקב)
בימים א'־ה' מ־9־5
מבחר מרשים לחגים
תמיד חופשת ולא מצאת...

חוג ל"פימו"
ברמה גבוהה
יפתח אי"ה בקרוב
בבני ברק
לבנות גלאי
9 עד 14
פרטים: 03-784103

דרוש מלמד
לגילאי 4 לקריאה
לת"ת כפר חב"ד
תנאים טובים
טל. 03-984878
בשעות העבודה
ותל. 03-786786
בערב

מבצע
לרגל המבצע פתוח במוצ"ש
היום! זה כבר לא חלום!
ארון הספרים
שחלמת עליו
(עם דלתות) 2.40×3.40
עכשיו בהישג ידיך!!!
אופיין
רהיטי פרנק ר' עקיבא 16 בני־ברק. 797317

לוח המודיע

****

דירות ובתים

ירושלים

למכירה

★ ליד ישיבת טשעבין, 3 חדרים 72,000 (תווך) (02)866690

★ ליד גאולה 3 ק״ב, כיוונים, שיפוץ, מיידי 55,000!!! (02)280

★ בלוי־בסנהדריה 4 חדרים ק״ג, סוכות + דוד״ש 98,000 (02)8

★ בגבעת מרדכי הדתית ק״ג + מרפסות סגורות מסודרת (02)786

★ בבתי רובינשטיין חדשה 4½ + מחסן + חניה + חצר $160 (02)525754

★ בבור דירות 4, 5 חדרים בבניה תווך, מלכי ישראל 6 טל: (02)273 1.00-10.00 7.30-

★ בצאנז ק״ב חדשה כיוונים, 110,000 ״המתווך״ (02)286951 (02)27

★ ברמות ג׳ 3 חדרים + פ״א מרפסות 94 מ״ר (02)867844

★ באנטסדורף, ק״ד פתוח מחיר!! דירות בבניה 5-4-3½ ״ארזה״ ״זוריד״ (02)38 (לתשומת לב!! הטלפון שלנו החליף!!)

★ הר־נוף 5½ ק״ג דרומית לב־ מיידית ״אורטל״ (02)283812 (02)28

★ רמות ד׳ 4 חדרים 3 כיוונים חדשה 79,00 דולר (תווך) (02)866690 (02)86

★ סנהדריה 4, ק״א ריהוט מלא טלפון עד ר״ח חשון (02)82

★ בגבעת שאול, ק״א + מרפ׳ 100 מ״ר, רק $67,000 (02)53

★ ק. אהיה 3½ מפוארת ומ־ צת!!! חייבת להמכר עד 5.!!! קונים משלמים !! 77.000!!! ״פרפר״ 24

★ ללקוחותינו הרבים!!! לרגל פתיחת המשרד החדש!!! קונ־ דירות ישלמו 1% בלבד ״פרפר״ 248651

★ ברמות ג׳, 3, משופצת וסא־ חורת + מחסן רק 62,000!!! ״פרפר״ (02)248651

★ בהר נוף מבחר דירות 5, 4 חדרים פנטהאוזים מוכנות ובכל השלבים טל. 414184 ״נופים״

★ במגדלאום מבחר דירות למכירה 3½ חדרים מיידי בלעדי ל״תיווכית״ (02)233211

★ בהר נוף (חדש) 6 + מרפסות ק״ב, כיוונים, נוף, מעלית שבת, שרותים כפולים $120.000 (02)225021

★ בהר נוף 5-4 פנטהאוזים במ־ חירים הזדמנותיים ״תיווך זהר״ (02)243386 (02)244716

★ בגבעת שאול בית בודד כ־150 מ״ר (חדש בדחיפות) + גינה וחצר $115,000 ״צימוקי״ (02)221451

★ מתארגנות קבוצות לבניה עצמית 5, 4, 3 בתל ארזה, גבעת שאול, ובית וגן (02)820751

★ ברמות 3, 45,000!! ברמות, 3, אמצעית 55,000!! ברמות ב׳, 3½ + מחסן 58,000!! 4 - 65.000!! 223377

★ בהמ״ג צמוד למטרסדורף 5 חדרים (1 קטן) מטבח אמריקאי + מרפסת גדולה לסוכה ק״ג טל. (02)532386

★ בגאולה 4 חדרים, קומה נוחה, $80,000 ״דור־נוף״ 384448

★ רמות ד׳ 4 חדרים + גינה גדולה, $80,000 ״דור־נוף״ 384421

★ בהר־נוף 4 חדרים, ק״ב, מר־ וחות, כניסה מיידית, $92,000, ״דור־נוף״ 384421

★ באזור הבירה 3½ חדרים, ק״ה + גג, 2 מעליות ״דור־נוף״ 384421

★ בהר־נוף, 4, ק״ב, מזרח צפון, 95,000 (02)822575 (ללא מת־ ווכים)

★ בסנהדריה המורחבת 4½ חד־ רים + ריהוט איטלקי, ק״ג + מעלית. לא אחרונה. $140,000 ״דור־נוף״ 384448 384421

★ במעלות דפנה קוטג׳ 5 חדרים, מטבח מפואר סוכה, שרותים כפולים, 3 מרפסות, ״דור־נוף״ 384421

★ במקור־ברוך 2½ חדרים + גינה גדולה, אפשרות בניה $62,000 ״דור־נוף״ 384448

★ חייבת להמכר: בהר־נוף, פנ־ טהאוז, 4, מרוהטת, נוף, 100,000 אנגלו־סכסון (מלרין) (02)221161

★ ברמות ב׳ 3 חדרים + פ״א חייבת להמכר!!! בהזדמנות!!! ״עם־גר״ (02)816833

★ ברמות 3 חדרים + פ״א, סלון גדול 45,000 דולר ״עם־גר״ (02)816833

★ בבהרין 2½ מרוהטת ומסודרת ק״א כניסה פרטית (02)273254

להשכרה

★ להשכרה חנויות חזית בבוכ־ רים מ־20-80 מ״ר ״גאמן־כהן״ (02)287461

★ משרד + טלפון ריהוט ביותר הסנדלר ליד גאולה 150 דולר מיידי (02)383357

★ 4½ מרוהטת מרפסת ענקית עד יולי במעלות דפנה ע״י אור שמח (02)828344

★ דירת 3½ מרוהטת, קומה א׳ בעזרת־תורה, לתקופת החגים 826542

★ בסורוצקין 4 חדרים + מעלית, פנויה מיידית $500 בלעדי ל״תי־ ווכיות״ (02)293211

★ בבית וגן, בשערי־תורה, 4½ ק״ב, לתקופה ארוכה/קצרה, 415223 ,637283 (02)818714

★ באנטסדורף דירת קייט לה־ שכרה מיידית עד חודש חשון או חלק ממנו (03)5709362

★ בגור ושמור! ״אינטרנשיונל״ ו״פרסום כוכב״ מודיעים בזאת על שינויים במספרי הטלפונים, כלקמן: (02)384676 (02)383646

★ להשכרה בירושלים, 3½, ברובע חיים, ריהוט קומפלט, לחודשים אלול־תשרי, (02)817943

בדמי מפתח

★ בהזדמנות בשכון הרבנים בקוממה דירת 2½ חדרים ק״א 522717 (תווך)

★ מבחר דירות בדמ״פ באיזורים שונים ״דור־נוף״ 384448 384421

★ בדמ״פ בבית וגן, בדזיאר 9/ב׳, ק״א, 2 גדולים דרומיים והול, 2 מרפסות $36,000 (02)414203 בערב

ביקוש דירות

★ דרושה דירה ריקה/ריהוט חלקי ל־3 חודשים מר״ה במחיר סביר (03)244834

★ שימו לב! מהיום מספרנו החדש הוא: (02)384676 (02)383646 ״אינטרנשיונל״ ו״פרסום כוכב״ יעקב מאיר 7 ירושלים

סוף סוף יש מקום שמרכז את
ההיצע והביקוש לדירות בחודים
הדתיים
[redacted]
ללא דמי תווך 02-282482
מעלה לבוש מרדכי 8

דור נוף

למכירה

★ 5 חדרים מפוארים ומרווחים + פ״א + מעלית + תוספת (03)791592

★ ארבע וחצי + גג וחדר. מטופחת, צפון, מערב, מזרח $135,000 טל: (03)705325

★ למכירה בקרית הרצוג בקוב־ לסקי 3, ק״א 3 כ״א פנוי מיידי (03)795098

★ 2 גדולים + הול + דוד״ש שרותים מחודשים, ק״ג 42,000 בערב (03)798442

★ 3½ ק״א בעזרא חזית כוונים טובים 81,000 ללא מתווכים (02)798692

★ 3 מרווחים בבן־זכאי ק״ב כחדשה + מטבח דרום מזרח מערב (03)799288

★ 2 חדרים + 2 מרפסות + סוכה חזית ק״ב שמורה מרכזי (03)7518390

★ 4 + 1 בגג. מיוחדת כוונים טובים במרכז באזור מבוקש (03)703218

★ למהירי החלטה! במרכז 4 + 1 + גג חזית, דרום מזרח מערב, מעלית ״אפיק נכסים״ (03)784398

★ בסביבות ״רמת אהרן״ 4 ק״א גבוהה 3 כ״א חדשה ״אורטל״ (03)797413

★ ב״נחמיה־ברסלב״ 4 ק״ב ר״ 4 + 1 + גג 3 כ״א, ״אורטל״ (03)797413

★ ב״מרכז בעלי מלאכה״ 4 ק״א 3 כ״א בבניה ע״י קבלן אמין ״אורטל״ (03)1797413

★ ב״מרכז בעלי מלאכה״ 4 + 1 + גג בבניה ע״י קבלן אמין ״אורטל״ (03)797413

★ בהזדמנות!!! 5 מפוארת ק״ב חזית דרום־מזרח־מערב, בבניה, ״אינטרנשיונל״ (03)798828

★ ברמת אהרן 3½ + ½ + סוכה גדולה + מרפסות + דוד״ש, ק״א ע״ע (03)5700880

להשכרה

★ במרכז בעלי מלאכה 7 מפוא־ רת לכניסה מיידית ״אינטרנשיונל״ (03)706117

★ להשכרה/למכירה במרכז ב״ב 3½ מרוהטת ומרווחת, שרותים כפולים וסוכה, פנוי מיידי + טלפון (03)786668

★ בהרצל 29 ב״ב 3½ חדרים, ק״ב, + טלפון מרוהטת חלקית. (03)766341

★ 3 מרוהטות + טלפון, צריפות לזוג ולתקופה קצרה ברמת אהרן ק״ג (06)935526

ביקוש דירות

★ דרושה דירה רצוי בסביבות הפונק לחודש וחצי, טל: (03)292182

בערי הארץ

רכסים

★ 3½ יפהפיה ברכסים במרכז, כיוונים נוף + דוד״ש מטבח חדש (02)411881

קייט

★ דירה יפה ומאווררת בקרית צאנז נתניה קרוב לים + מזגן + טלפון במחיר מתל מיידי (02)381835

★ 3 להשכרה בגאולה מאווררת ומסודרת לחגים ולחודש תשרי 02-280796

★ בגאולה 2½ ק״ק משופצת לשלושה שבועות 140 $ לשבוע (02)246351

★ באיזור גאולה, 2, ק״ב, מרוהטת מאווררת + טלפון כניסה מיידית (02)380873

★ עשרות דירות לתקופה קצרות ב״ישא ברכה״ ללא דמי תיווך גאולה לבוש מרדכי (02)282452

★ דירת 4 חדרים בגאולה (מול שנלר) מכ״ג אלול — ר״ח חשון (02)381085

עבודה

★ בחור נמרץ לעבודה חלקית בשטח עדיפות לבעל קטנוע או אופניים (02)282452

★ דרושה מוכרת בגיל בינוני לשעות אחה״צ ב״חבקוק״ מלכי ישראל 14 ירושלים

★ לחברת שיווק מזון בירושלים דרוש נהג מחלקת תנאים טובים למתאים רצוי בעל נסיון + רשיון ב׳ (02)537415, (02)866017

★ לחנות בגאולה נערה לעבודות עזר, תופרת מתלמדת ובחור לש־ ליחויות (02)383619

★ דרושה קופאית לצרכניה בי־ רושלים טלפון (02)786263

★ למשרד תיווך ותיק דרוש סוכן מכירות, תנאים טובים (02)816833

★ למשרד תיווך דרושה מזכירה עם ידע באנגלית ובכתבנות לע־ בודה מפוצלת, תנאים טובים!!! ״אורטל״ (02)288588, (02)283812

★ דרושה עוזרת בית לעבודה יום יום במשכורת חודשית (03)774387

★ דרושה מוכרת זריזה בעלת רקע וידע מוכח באופנה והפידה, בשעות אחה״צ לעסק דינמי בענף סידקית ואופנה, תנאים מצויינים למתאימה (03)791098 להתקשר מ־2.30 — 4.00 אחה״צ ומ־9.00 בערב

★ לחנות הלבשה לבגדי ילדים דרושה עובדת מ־10.00 עד 2.30 עם נסיון טלפון (03)702391

★ אשה להבאת ילדים למעון ממנחם בבני ברק ב־7.45 והחזר־ תם ב־3.45 (03)7510473

★ דרושה אשה לטפל בקשישה עם או בלי מגורים. טלפון (03)761656

★ דרושות רוקמות רציניות לע־ בודה שוטפת לפנות (02)822599

★ לחברת יבוא מוצרי חשמל דרוש סוכן + רכב לכל הארץ (03)761062

★ דרושה פקידה מזכירה רצוי נסיון חצי משרה תנאים טובים (02)539550

★ גנון ברוח האדמו״ר מגור 35 בני ברק גננת מנוסה (03)796446

★ בקרוב יפתח בבני ברק קורס אלקטרוניקה לגברים תשים, בק־ בוצות נפרדות ברמה גבוהה בפי־ קוח המהנדס דוד צור יעוץ והכוו־ נה לעבודה בבית טל. (03)5708836 בין 4 ל־6

★ דרושות תופרות מנוסות לאו־ ברלוק טלפון (03)701278, (03)779183

★ דרוש עובד + רכב, לימים שלם לשווק מוצרי אלקטרוניקה וסי־ דורים (03)782204

★ דרושה אישה לקידום מכירות בענף לבני־נשים, לאיזור תל אביב והסביבה פרטים בטלפונים (04)665840 ,(04)660610

מטפלות

★ דרושה בחורה לטיפול בילד + עבודות בית קלות עם לינה בבית תנאים טובים למתאימה (03)702172 בבוקר, (03)785721 בערב

★ נחוצה 2 מקומות לבית התינו־ קות בקוטלר בבני ברק שהות 7.30 עד 14.00 המחיר 150 ש״ח (03)707172

★ דרושה מטפלת דוברת אידיש חמש פעמים בשבוע + עבודותבית קלות תנאים טובים למתאימה (03)777983

★ בקרית הרצוג דרושה מטפלת ל־3 פעמים בשבוע עם עבודת בית קלות (03)701960

שיעורים

★ מורה מנוסה לאקורדיון מקבלת תלמידות נוספות, מספר מקומות מוגבל, (03)5708501

★ אקדמאית במוזיקה נותנת שעורים באקורדיון, אורגן, ותאוריה בכל הרמות (03)744744

מכירות

★ שמלות ובדים אלגנטיים מיוחדים — גם תופרים לפי הזמנה אלי פאבי יצרני אופנה — קינג׳ ג׳ורג׳ 32 (קומה 6) טל: (02)246312 מ־10.00 עד 13.30 ומ־16.00 עד 19.00.

★ לקראת החגים! מכירת כובעי נשים אלגנטיים ומקוריים מארה״ב במוצאי שב״ק בויזניץ אמרי ברוך 18 ק״ג

★ SALE בגדי ילדים מארצות הברית 14 — 0 שמלה בודדה 42. (03)795787

★ חיסול מלאי הקיץ! בגדי תינוקות, שמלות חגיגיות לילדות ועוד. במחירים הזדמנותיים! במוצש״ק מ־11 — 9.30 ביונה הנביא 19 ב״ב

★ סלון מהו״ל במצב נהדר, שולחן זכוכית, ספה ר״8 כסאות מקטיפה מיוחדת (03)766250

★ אופניים לכל הגילים ואופני כושר למבוגרים ישירות מהיבואן ב־3 תשלומים בן דוד 13/1

★ מזגן ווסטינגהאוז חדש באריזה טל. 02-529822

מכוניות

★ סנטריאן ג׳י,אס,אי, פלא 1982 סימטיק שנה מצוינת + טייפ ואזעקה (03)786668

שונות

★ המעוניין בנתינת שם ילדה תמורת תשלום לביתינו יפנה (03)781903 (04)446363

★ דרוש בתשלום בעל/ת רכב לשני ילדים מרמות ומעזרת תורה (02)868375

שמלות חופה

★ שמלות חופה חדשות יפות ומרהיבות + אביזרים + מידות גדולות (02)811562

למה הטלפון שלכם
תפוס כל הזמן?

פרסמנו מודעה
בלוח המודיע

אין תחליף
לעוצמת הפרסום
בהמודיע

מגרשים

★ בתל ארזה, גבעת שאול ובית וגן מגרשים לבניה בכסף ובקומ־ בינציה פרטים: (02)820751

חנויות

★ במרכז המסחרי ברוממה ברח׳ זכרון יעקב חנות גדולה 36 מ״ר לכל מטרה $275 לחודש (תווך) 522717

צילום

★ השכרת ציוד וידאו + מסך לצפיה ביתית, הסרטת ארועים בוידאו + צילום, ״אלי ביתן הצילום״ (03)5700105

כלי נגינה

★ למכירה אקורדיון פאולו סופרני ליידי כחדש בהזדמנות! (03)705362

גרפיקה

★ גרפיקה! רמה מקצועית, קבוצה מצומצמת, מורה חרדית בעלת נסיון כגרפיקאית ובמורה 18 שנה תנתן תעודה למסימות, נפתחת קבוצה גם למתקדמות רובינשטיין (03)292182

השבת אבידה

★ החלפה מגבעת שחורה, באולמי ״מודיעין״ בשבוע שעבר לפנות טלפון (08)522063

★ למי שנאבד/נגנב משקפיים בערי״ת אלול בקו 1 לפנות (02)821282

טבעונות

★ עקב הביקוש ל״תפוחיץ״ יתאחר ההספקה החודש ואתכם הסליחה. (03)904303, (02)867910, (04)643949, (03)790638

גן ילדות ״בית־חנה״ צאנז קלויזנבורג
קרית צאנז ירושלים

הודעה

הרינו להודיע שתחילת שנת הלימודים החדשה הבעל״ט תפתח בעזרת ה׳ ביום א׳ ה׳ אלול תשמ״ז

קבלת פנים לילדות בהשתתפות האמהות
תתקיים: בפעוטון ובקדם חובה בשעה 8.30 ותסתיים בשעה 10.00
בגן־חובה בשעה 10.00 ותסתיים בשעה 11.30
ללא כרטיס כניסה מהמשרד לא תתקבל אף תלמידה לגן
בברכת הצלחה ושנה טובה
ההנהלה

החנות לאמנות
ARTSET ארטסט
the store for the graphic artist student and teacher
בית האמנים, שמואל הנגיד 12 ירושלים
החנות לאמן, לגרפיקאי לתלמיד ולסטודנט
12 sgmuel hanagid str. jerusalem tel 245566 .טל

OSTEX אופטיק
יצרני
חליפות גברים, ברמצוה, דאבלים, בלייזרים.
חליפות ארוכות, קפוטות, פראקים, מכנסיים
חנות המפעל
פתוחה א-ה 18-15 ,6-11 ו׳
תל-אביב, רח׳ גרוזנברג 20 ק״ב טל׳: 03/656971
נקי מחשש שעטנז

לביגי
לאשה, לכלה, לבית
מוצרים מהודרים
בשילוב תורות וקפוח ואפליקציות

ORS בעיגות
עבודה זמנית וקבועה
בס״ד
דרושים
סוכן מכירות
מנוסה + רשיון נהיגה
עובדי ייצור
לעבודה בענף המתכת והאלקטרוניקה.
מלצרים
מקצועיים בלבד.
פקיד
לעבודה מפוצלת בפ״ת.
פקיד
לעבודה בבני־ברק.
שליח
בעל קטנוע
פקיד בנק/טלר
עם נסיון
לעבודה בבני־ברק ובירושלים
סדר
על ״ליין נוטרון״ 202
העובדים בחברתנו נהנים משכר גבוה ותנאים סוציאליים מלאים!
טל 03-702148 בני ברק רח׳ ירושלים 10
או. אר. אס... וזה עובד!

לוח היום

בס״ד יום ועש״ק פ׳ שופטים
ב׳ אלול מ״ז
הדף היומי בבלי: בבא בתרא ק״ד
ירושלמי: גיטין ל״ח
משנה יומית: פאה ג, ו-ז
הלכה יומית: אר״ח שלו, ד-ו
שבת: פרקי אבות פרק א׳

סוף זמן
קריאת שמע 8.36
תפילת השחר 9.55
שקיעת החמה 7.12

מחר
לאן
עלות השחר 4.34
נץ החמה 6.08

קול הדף
לשמיעת השעור בדף היומי עברית 02-241112, 04-672111, אידיש 02-243121, 04-672006, אנגלית 02-223341. השיעורים מתחיל בכל שעה עגולה.

תורנות בתי מרקחת
ירושלים: שישי אריאל רחוב מרכז מסחרי ק. יובל. שבת מרפאות רוממה רחוב המ״ג 28. מרכזי שבת מוריה רחוב דרך בית לחם 82.
תל־אביב: שישי בס רחוב פרישמן 66, מעין חיים רחוב מנין צהלון, שרי ירושלים 98, יפו. שבת בס רחוב פרישמן 66, מעין חיים רחוב מנין צהלון, שרי ירושלים 98, יפו. מוצ״ש בס רחוב פרישמן 66, מעין חיים רחוב מנין צהלון, שרי ירושלים 98, יפו.
בני־ברק ורמת־גן: שישי רמה רחוב ז׳בוטינסקי 65, שבת יעד״י רחוב רבי״י 13.
חיפה: שישי הנשיא רחוב שד הנשיא 33, שבת הדס רחוב חורב 53.
הקריות: שישי קריות רחוב ההגנה 1 ק. ביאליק, שבת ג׳ב ק. אתא רחוב הבקין 18 ק. אתא.
פתח־תקוה: שישי בורא רחוב חפץ חיים 6, שבה מדי פארם רחוב שפרינצק 20.
נתניה: קופ״ח כללית רחוב בורוצקי 31, שבת בבע רחוב שער הגיא 14.
בתים וחולון: שישי עצמאות רחוב בלפור 75, שבת עין יהב רחוב עין יהב 4.
אשדוד: שבת קופ״ח כללית שבת קופ״ח כללית.
רחובות: שישי כללית רחוב בר משה, שבת כללית רחוב בר משה.
שעות הפתיחה של בתי המרקחת מתנהלה בדרך כלל עד 10 בלילה.

תורנות בתי חולים
ירושלים: שישי שערי צדק — כירורגית אורטופדי, עיניים, ביקור חולים — א.א.ג. הדסה הר״צ — נשים. שבת שערי צדק — אורטופדי, ילדים, נשים, כירורגית, עיניים. ביקור חולים — א.א.ג. כל שאר המחלקות בהדסה ע״כ.

המודיע
עתון יומי — ירושלים

המו״ל: השתדלות אגודת ישראל העולמית — הועד הפועל
העורך הראשון: ר׳ י׳ ל׳ לוין ז״ל
•
איזור התעשיה מקור ברוך
רח׳ יהודה המכבי 5
טל׳ 539255-8 • ת.ד. 1306
•
דפוס ״הדי״, בע״מ
•
הפצה: בירושלים משש
•
סניף ת״א: אלנבי 132, ת״ד 1869
טלפון 624353
בשעות הערב: טלפון 614950
•
אין המערכת אחראית לתוכן המודעות וסגנונן
•
סוכנות בארצות־הברית:
R. LICHTENSHTEIN
324 Ave. I
Brooklyn, N.Y. 11230
U.S.A.

אוצר בית דין־כרמי יין
בראשות הגאון רבי ניסים קרליץ שליט״א
המשרד: רח׳ מהרשל 13 בני־ברק טל. 03-788928
דרושים מחסנים
באזור בני ברק וירושלים
עם אפשרות גישה למשאיות
לפנות לטל. 03-788928
03-780074

למוסד ציבורי גדול בירושלים
דרושים
מנהל חשבונות מדופלם
נסיון של 8 שנים לפחות גיל עד 48 ידע בהפעלת מערכת ממוחשבת נסיון בניהול צוות עובדים.
מנהל משק הממונה על אספקאות. בניה. נקיון ומטבח.
ממונה על כוח אדם אקדמאי
רצוי בתחום מינהל עסקים. כלכלה סטטיסטיקה.
לפנות לת.ד. 7153 ירושלים אך ורק בכתב יד בצירוף קורות חיים סודיות מובטחות

אמבסדור
AMBASSADOR
בית מכור 116 ת״א
משלוח חפצים אישיים לחו״ל מדלת לדלת
★ אריזה ★ עמילות מכס ★ ביטוח
• העברות דירות בארץ עם אריזה
• העברת משרדים
טל. 03-5102014

נוטילי 330!!!
סוד ההצלחה
לדיאטה מהירה
ושמירה על
המשקל החדש
פרטים בטל:
בלוך 794047
פלדמן 796218
אייכנטל 5740958
פרידמן 787789
בכל שעות היום והערב

אברך
מלכי ישראל 5 י־ם
לאברכים ובחורי ישיבות
חליפות אחכות ב־250 ש״ח
סוג א.א.

״בת־חן״
בני ברק ירושלים 21
מכירת סוף העונה נמשכת!
שמלות חולצות חצאיות
מבחר גדול של שמלות משי וכותנה
התצאיות
במחיר של מ־25 שקל ומעלה
מבחר עשיר של שמלות וחליפות הריון
להתראות!

שיפוצים כלליים
★ ביצוע עבודות
★ שיפוצים כלליים
★ תוספות בניה והרחבה
★ משכורים וציוד כללי
★ צוות מקצועי
כל עבודות הבניה באחריות
ספול ברטיבת בחומרים מיוחדים ואיטום גגות
טלפון 24 שעות ביממה 02 234454

גורי־חן בע״מ
מציעה ב־ **פסגת עזרת־תורה**
דירות פאר
6,5,4,3½ חדרים
★ נוף מרהיב
★ חדרים מרווחים במיוחד!
מרפסות ענק וגינות פרטיות
דלת פלדה בכניסה
הסקה פרטית
חניון מקורה
מטבח קומפלט:
ארונות (סנדוויץ׳) למעלה ולמטה
שיש גרניט

דור־נוף 02-384421 ; 384448

לחנות לבגדי גברים בירושלים
דרושים:
מוכרים, חייטים, קופאים
לפרטים נוספים נא לפנות
למר וורן
ביום שני ו׳ באלול 31.8.87 בין השעות 13.00-9.30
בחנות רח׳ מלכי ישראל 18
בעלי נסיון בלבד יענו

בס״ד
נפתח
★ קורס לשיבוץ אבני חן יהלומים
★ קורס לצורפות תכשיטי בסף וזהב
לימוד מקצועי ויסודי ע״י מורה מומחה
פרטים והרשמה: בבוקר 02-234585 בערב 02-384412
קורסים נפרדים לנשים ולגברים

ב״ה
מתפנה
מנהל בכיר
עם נסיון מעשי ויסודי בניהול ואדמניסטרציה של אירגונים מוסדות ומכונים בארץ ובחו״ל
פנוי להצעות רציניות במוסד או במסחר
נא לפנות לת״ד 33758 חיפה 31337

יור־רנט
חברה להשכרת רכב בע״מ
בקיץ ובכל השנה
יור־רנט — חברה חרדית להשכרת רכב עומדת לשרותכם בצי רכב חדיש ומפואר.
מספרי הטלפון שלנו הוחלפו והם מעתה:
02-383883 ,02-383903 ,02-383943,
יור־רנט, פינס 5 ירושלים

נגרית ציון
רק 300 ש״ח למטר ארונות מטבח,
ארונות קיר וכל סוגי הרהיטים
מבצעים תיקונים, שיפוצים והרכבות
כל סוגי הרהיטים שבביתך
02-423073 בבית 02-430373 בנגריה
אחריות ל־5 שנים
גזור ושמור

הצעות השבוע!
במרכז העסקים
רח׳ ירושלים 18 בני ברק
1. להשכרה חנות פלאפל
2. להשכרה חנות גלידה + פיצוחים
3. למשרד תיווך דרוש אברך רציני

לחברה להפצת מוצרי צריכה בירושלים
דרוש
סוכן מכירות
בעל רכב
עדיפות לבעלי נסיון
לפנות בכתב בצירוף קורות חיים לת.ד. 6726 ירושלים
סודיות מובטחת

די־גאמית
רח׳ ר׳ עקיבא 131. בני־ברק טל. 03-702270
גמיזה

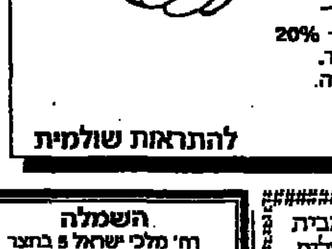

חיסול כללי עד הקריט האחרון!
★ הנחות גדולות על כל האריגים 40% — 20%
★ חיסול כל שארות הבדים 8 ש״ח למטר.
★ הנחות גדולות על סידקית וצורכי תפירה.
★ 30% הנחה על כובעים
חגורות עור וצורונים
להתראות שולמית

בס״ד
סלון לפאות יהודית הייס
רח׳ המלך ג׳ורג׳ 10, ירושלים
דרושות פאניות
עם נסיון (לא מתלמדות) תנאים טובים למתאימות
לפנות במקום בשעות אחה״צ

בס״ד
מורה תורנית
בעלת נסיון
מקבלת תלמידות
לקראת שנה״ל
ללימוד גיטרה קלאסי ומנדולינה
לפרטים: 02-527776

מורה לנגינה מדופלמת
לאורגן ואקורדיון
בעלת נסיון רב
מקבלת מספר מצומצם של תלמידים
03-5708243

למוסד תורני בתל אביב
דרושים סבח/ית
עולה, העובר מסבה לבוקר ו/או לשעות אחה״צ
לפנות בשעות העבודה
03-224112 03-237717

בס״ד
מתניה
ב״ס האומנותי לילדות ונערות
לרגל פתיחת סניפים נוספים ברחבי ירושלים
דרושות מורות מקצועיות נוספות
לקביעת ראיון 526512

הדפסות חדשות
תעש בגאולה
פתוחה ביום ראשון ה׳ אלול

ת״ת בחו״ל
מחפש מלמדים ומורות
טלפון 03-787152

המומחה
לעבודות צביעה וסיוד,
סמבורסקס,
ושיפוצים כלליים
03-907052

דרושה
מנהלת חשבונות
נסיון - למעלה משנתיים
טל. 03-776011

השמלה
רח׳ מלכי ישראל 5 בחצר
הזדמנות חד פעמית!!!
עקב שיפוצים, מכירה מיוחדת על כל המלאי
פתוח מ־4.00 עד 8.00 בערב
להתראות

ילדה מצויינת מבית מצוין לומדת בירושלים מחפשת לגור בתשלום אצל מורה
מסמינר בית יעקב.
טל. 03-791619

ישר מלונדון
שמלות אלגנטיות
כל המידות מ־60-120 ש״ח
רח׳ אוסישקין 60 י״ם
טל. 02-240463
יום ראשון מ־10.9 בערב

مكاتب الأهل

פרס נפגש עם אישים פלשתינים מיהודה ושומרון

ביקש מהם יוזמה לקידום התכנית לכינוס הועידה

ביום ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס אמר אתמול לקבוצת אישים פלשתינים מהשטחים, כי הוא רואה בחיוב את התנאים שמציע המלך הירדני חוסיין בנושא הייצוג הפלשתיני: חברי משלחת ירדנית פלשתינית בועידת שלום צריכים לגנות את הטירור ולקבל את החלטות האו"ם 338 ו־242.

שר החוץ שמעון פרס נועד אתמול בלשכתו עם שבעה עסקנים ערבים מתומכיה המובהקים של ירדן בשטחים, וביקש מהם לקדם יוזמה לקידום התכנית לכינוס הועידה הבינלאומית, וכן היתר ע"י לחץ על חוסיין שינקוט צעד מכריע בו יפגין את נכונותו לשי־חות שלום ישירות עם ישראל.

בהזדמנות זאת הבטיח פרס כי קידוח המים המתוכנן ליד הרודיון באזור בית לחם, לא ייפגע בבארות הכפרים, ורק לאחר סיפוק צרכיהם יוזרמו מים לירושלים, כן מסר להם על הקמת חברה לשיווק ישיר של ייצוא חקלאי מתוצרת הגדה לאירופה.

בשיחה שנמשכה שעה הביעו המשתתפים וביניהם עוסמאן חאלק, עורך הפרו־ירדני א נאהר, סעיד עגאני הנחשב לנציגו של חוסיין בשטחים מזכירי אגודות המקצועיות וכן אנשי עסקים ואישי ציבור את תמיכתם בועידת השלום שנקט שר החוץ.

פרס הסביר להם את עמדתו לייצוג תושבי השטחים ע"י משלחת משותפת ירדנית־פלשתינית, אולם משתתפי הפ־גישה חזרו והדגישו שהם רואים באש"ף את נציגם הבלעדי ובלעדיו אין סיכוי להסדר באזור.

השר פרס תבע מהם לעודד יוזמה בקרב תושבי יהודה ושומרון לקידום השלום, כדוגמת מגמות השלום הקיימות בחוגים רחבים בישראל, והנכבדים הסכימו לבדוק את האפשרויות.

בין היתר, הביע פרס את תק־וותו כי תוך חמישה חודשים, בסוף השנה האזרחית, ולכל המאוחר בראשית השנה הבאה, תתכנס הו־עידה הבינלאומית תהא

תחנת מוניות "הגבעה" החלה לפעול בשבתות

רבני ירושלים וראשי ישיבות בעיר, התמנו אמש על קריאה לפעול למניעת פירצה חמורה בחומת השבת, בשכונת הגבעה הצרפתית, ע"י תחנת המוניות "הגבעה" שהחלה לפעול בשב־תות.

תחנת מוניות "הגבעה", הפועלת מזה ארבע שנים, היתה סגורה בשבתות, אולם לאחרונה החלה התחנה לפעול גם בשבתות. בפגישות שהתקיימו בין רבני השכונה ומנהלי התחנה סרבו המנהלים להיענות לפניות לה־פסקת חילולי השבת.

בקריאתם, פונים הרבנים וראשי הישיבות אל הציבור הרחב, שלא להשתמש בשרותי התחנה ולא לסייע בידי עוברי עבירה המחללים שבת בפרהסיה.

נאשם ברצח הישראלי בעזה לדין בהארכת מעצרו

בית המשפט הצבאי בשכם הבא היום להארכת מעצר נאשם נוסף ברצח ראש עיריית שכם לשעבר זאפר אל מצרי, האזרח הישראלי אלפרס בבליס, ואיש כישבר הצבא "באמיל סארם".

הנאשם תושב בית פוריק, פעל בשליחות ארגון החזית העממית. נאשמים אחרים בהשתייכות לכ־נופיית המחבלים כבר צפויים כד... תום ההליכים נגדם. (עתי"ם)

שינויים במחיר העוף

מחירי העוף הקפוא "מיני" ומס׳ 1 הועלו ואילו העוף מס׳ 2 ו־3 הוזל.

מחיר כל סוגי העוף הועמד על 4.60 שקל לק"ג. עד כה היה מחיר העוף "מיני" 4.25 שקל, מס׳ 1 — 4.50 שקל ומס׳ 2 ו־3 — 4.70 שקל.

משרד האוצר הבהיר כי בסך הכל לא קוצצה הסובסידיה לעוף הקפוא והיא נותרה בעינה. השינוי ואת המחירים נעשתה לפי המל־צת משרד החקלאות ונציגי המ־גדלים, במטרה לעודד את צריכת העופות הגדולים.

צרכנים העדיפו את עופות ה"מיני" וכתוצאה מכך נוצר מח־סור בעופות אלה ולעומת זאת הצטברו עודפים בגדלים אחרים.

שלושה אנשים נהרגו אתמול בתאונות דרכים

3 נפצעו קשה בתאונה ליד גדרה

אדם נהרג אתמול בצהריים, לאחר שמכוניתו פגעה בשרון והתלקחה ליד מושב כביש.

התאונה הראשונה סמוך לשעה 12 בצהריים. המכונית מסוג רנו 4 סטתה מנתיב נסיעתה בכביש חדרה־חיפה מסיבה שטרם הוב־רה.

ליד המושב מגדים, כ־2 ק"מ מפיחלף עתלית, התנגשה המכונית בפיגורן והתהפכה לתעלה. המכו־נית התהפכה והנהג קיפח את חייו.

שני אנשים נהרגו בשתי תאו־נות דרכים נפרדות שהיו אתמול בכבישי הצפון. ההרוגים הם יצ־חק סהייד בן 40 מפקיעין והנהג רכב כבד ששמו טרם נמסר.

כתב עתי"ם מוסר, כי התאונה הראשונה אירעה סמוך לשעה 10 בבוקר ליד צומת כברי בכביש נהריה־מעלות. מסיבה שטרם ברורה, סטתה מכונית פרטית מנ־תיבה, עברה לנתיב השני והתנגשה חזיתית במשאית ענק והתרסקה כליל. הנהג יוסף סהייד בן 40 מפקיעין, נהרג.

צוות מד"א שהוזעק למקום, ניסה במשך כשלושת רבעי שעה לבצע החייאה, אולם ללא הצלחה.

סמוך לשעה 12 בצהריים התהפך בצומת גילון שבגליל המערבי בולדוזר והנהג נמחץ למוות. רופאה מכרמיאל וצוות נט"ן של מד"א ניסו לבצע החיי־אה, אך ללא הצלחה.

האשה שנהרגה בתאונת הדר־כים ביום ד׳ אחר הצהרים בכביש התנוף היא רבקה אמיד בת 39 מגן יבנה. בנה החייל, משה בן 19, נפצע באורח בינוני ואושפז בבית החולים ע"ש י. ברזילי באשקלון.

בתאונת דרכים אחרת שארעה ביום ד׳ אחר הצהרים נפצעו שני צעירים. התאונה היתה בכביש ק.צ.א.א. ברחובה של אשקלון, כאשר מיניבוס התנגש במכונית פרטית שהיתה בעקיפה. כתוצאה מכך, נפצעו איתן דבש בן 20 וגבריאל עזיאל בן 29. שני הפצ־ועים הועברו לבית החולים ע"ש י. ברזילי באשקלון.

שלושה אנשים נפצעו קשה בתאונת הדרכים, שהיתה אתמול אחר הצהריים בכביש הבינעירוני העובר בגדרה, כאשר משאית ענק נבנבה באחור למכונית "אופל" פרטית ומעכה אותה.

ישראל בן סירא, בן 61, נפגע קשה בראשו והועבר כשהוא מחוסר הכרה ע"י יחידה לטיפול נמרץ של מד"א לבי"ח "קפלן" הקרוב. לאחר טיפול ראשוני הועבר לבית החולים "שיבא" בתל השומר. אילן בן סידא, בן 11, נפגע אף הוא בראשו, אך נשאר לאשפוז ב"קפלן". לשם גם הובא הנוסע השלישי במכונית מאיר בועז, בן 32, שנפצע בחלקי גוף שונים.

נהג מעזה נפצע קשה בפיצוץ מטען חבלה באוטובוס בת"א

2 מטענים נוספים התגלו ונוטרלו ללא פגע

נהג [illegible] שנפצע קשה ביום ד׳ בבוקר בהתפוצצות ממטען חבלה באוטובוס שחנה בחניון אגד ליד תחנת רכבת דרום בתל אביב. שני מטעני חבלה נוספים התגלו ליד האוטובוסים והם נוטרלו ללא פגע.

עובדי החניון שישבו במשרד התנועה הסמוך, שמעו פיצוץ עז וזעקות לעזרה. אחד העובדים יצא החוצה וראה, כי פיצוץ היה באחד האוטובוסים. הוא הזעיק מיד את המשטרה.

כעבור מספר דקות הגיעו למ־קום כתות גדולים של משטרה, מד"א ומכבי אש. בתוך האוטובוס נתגלה הפצוע. ניידת טנ"ק של מד"א הגישה לפצוע טיפול במשך זמן ממושך במקום ולאחר מכן העבירה אותו במצב קשה לביה"ח "איכילוב".

עוד שני מטענים הוטמנו ליד אוטובוסים שחנו בסמוך לאוטו־בוס שנפגע. מטענים אלה נוטרלו והוצאו מהמקום ללא פגע.

אשה התחשמלה למוות בכפר שמריהו

אשה בת 32, מכפר שמריהו, התחשמלה למוות אתמול בביתה בשעה שטיפלה באחת המכונות.

ניידת טיפול נמרץ שהוזעקה לדירתה, ברחוב קצנ 10, מצאה את האישה ללא הכרה וללא סימני חיים.

במשך שעה ניסו להחיותה, אך לבסוף נקבע מותה. (עתי"ם)

תפקוד לבו החדש של מושתל הלב משתפר

מצבו של מושתל הלב עובדיה מצרי שבגופו הושתל לב ביום ד׳ לפנות בוקר משתפר. "מצבו משביע רצון ויציב", כך נאמר לכתב עתי"ם ערב יום שישי מטעם דוברי בית החולים הדסה עין כרם.

עובדיה מצרי נמצא בהכרה מלאה. הוא אף מדבר עם צוות הרופאים ובני משפחתו.

תפקוד הלב החדש שבגופו של החולה משתפר והולך, בהתאם למצופה.

מינון התרופות העוזרות לתפ־קוד הלב, הופחתו אתמול. כל בדיקות הדם שנערכו לעובדיה מצרי והבדיקות את תפקוד האב־רים השונים, מראים על שיפור במצבו.

עובדיה מצרי שוכב עדיין בחדר מיוחד ליד חדר ההשתל־שות של בית החולים הדסה, כשהוא נושם ללא עזרת מכשירי הנשמה, ולחץ דמו אף הוא יציב וכמו כן ריאותיו מתפקדות ומוד מצבו באופן משביע רצון. (עתי"ם)

שוחרר בערבות חשוד שגוייס באיטליה לחזית העממית

תושב הכפר זלפה, החשוד בהשתייכות לחזית העממית לשחרור פלשתין, שוחרר אתמול ע"י בית המשפט השלום בחיפה בערבות של 1,500 ש"ח.

כתב עתי"ם מוסר, כי האיש אבו בקר עבדלה נעצר בחשד, כי השתייך לארגון עויין והמשטרה טענה, כי בעת לימודיו באיטליה, גוייס לארגון החזית העממית לשחרור פלשתין.

אתמול הופיע בא כח המשטרה בית משפט השלום בחיפה והודיע כי להשלמת החקירה, לא דרוש יותר מעצרו של החשוד וכי הוא אינו מתנגד לשחרורו בערבות. השופט נעתר לבקשה. (עתי"ם)

שערים יציגים במטבע חוץ

יחידות המטבע	השער בשקלים
סל	1.6775
דולר ארה"ב	1.6004
לישי"ט	2.5964
מרק גרמני	0.8794
פרנק צרפתי	0.2633
גולדן הולנדי	0.7802
ין יפני: (100)	1.1251

בית החולים בקור חולים ירושלים

ברכת מזל טוב להולדת הבנים/הבנות

אחלאי רפאל וצאווה	בת	לוק ישראל ואוסנת	בן
אסרף שמעון וצפורה	בן	ליברמן אהרון ושרה	בת
אליאס בנימין ויפה	בת	מוזסון יעקב ורבקה	בן
אבדר מיכאל ושרה	בן	מרציאנו רחל	בת
אייזנר אריה וברכה	בן	נברוצקי נחום ורחל	בן
אנשין מאיר ולאה	תאומים	סארוסה שמואל ואיסה	בת
בוץ מאיר ורחל	בן	סופר עובדיה ויפה	בת
בן שושן נתאל ומרים	בת	סופר עובדיה ויפה	בהת
בן פורת שמואל ופנינה	בן	סעדון עמוס ורונית	בת
בירדמן אברהם וברכה	בת	עסייה יהושע ורחל	בת
בריכסא יוסף והינדה	בת	פורץ משה ורחיסה	בן
בוסטריץ דוד ויהודית	בן	פנחס יואב ואילנה	בן
באש משה ויוכבד	בן	פרנקל יחזקאל ולאה	בת
בראשוילי אבי ועשירה	בת	פרץ שלום ואסתר	בן
גרובר דוד ומרים	בן	צוקר משה ולאה	בת
גלמהאר חיים וגיטל	בן	צבאן הרצל ולבנה	בת
דהן סלומון ותמר	בן	קונפלמכר בנימין ושרה	בת
דוידי יעקב ורחל	בן	רפאלי רפאל ושושנה	בן
הורוביץ עמרם ושינדל	בן	רוזנבוים שלמה וגיסה	בן
וייס אליעזר וברינה	בת	ראסה משה וחיה	בת
וייספיש דוד ושרה	בת	רפאלי אליצור ואורה	בן
ושדי מאיר ואילנה	בן	שמש אפרים וסילבנה	בן
חמו מרדכי ומרים	בת	שוקרון קלוד ושרה	בן
יונה יונה ורבקה	בן	שיש פנחס וחנה	בן
יון אברהם וצביה	בן	שטסנברג מרדכי וחיה	בת
כהן יוסף ושושנה	בן	שיינר שמואל ורבקה	בת
כהן איציק ומיכל	בן	שאול אליעזר ופנינה	בן
כהן יחזקאל ולאה	תאומים	שפירא ישראל ואהובה	בן
כהן אלי ואסתר	בן	שטרן שמעון ופרידל	בן
כהן יצחק ודליה	בן	כהן ארז ומלכה	בן
לוי שלמה ובתיה	בת	שץ דוד וחוית	בן
לנגר דוד ורבקה	בת	שמואלי יצחק ועדנה	בן

יזכו ההורים לגדלם לתורה לחופה ולמעשים טובים

הזדמנות מיוחדת

מכירת בגדי נשים (אוירבך)
שמלות, בלייזרים, קציים וחורפיים.
במוצש"ק משעות 9.00
אצל משפחת לוי
ברח׳ עזר יולדות 4 ירושלים

דרושים בדחיפות שני מלמדים מ"מ

לכתות נמוכות לת"ת לתקופה כחודש
תנאים מצוינים למתאימים
לפרטים טל. 272693
02-810390

"סלע" הדברת מזיקים

רשיון משרד הבריאות 197 עם ריח ובלי ריח ללקוחות ללא הוצאת כלים, מחלקה לפוליש ולנקיון 03-494936

התאהוונית

התאהוונית - הצגה מיוחדת במינה
השופכת אור על נושא שמירת הלשון מזוית מקורית וחוויתית
משעשעת ונוגעת ללב
הביצוע: נשות עמנואל הבימוי: סריה סודרי

ההצגה מתקיימת אי"ה ביום ראשון ה׳ אלול בשעה 8:30 בערב באודיטוריום ויינגרטן קרית משה ירושלים
וביום ראשון י"ב באלול בטבריה (פרטים בלוחות המודעות)

כרטיסים ניתן להשיג בירושלים:
ב"יהלום" צרכי חשמל ותאורה רח׳ מאה שערים 13.
"דעאלי" חשמל ותאורה, מלכי ישראל 33, גאולה.
"פלאפל סעדיה", צומת רמות, שמואל הנביא 103.
"פוטו דורון", רח׳ פארן 15, רמת אשכול.
"פוטו דורון", בית וגן הפסגה 50.

מכירת הגרלות במקום | הכניסה לנשים בלבד

נוטילי 330 !!!

דיאטה מהפכנית להרזיה בריאה ושמירה על המשקל החדש

רשת גבי - בני ברק
ש. איכנטל — טל. 766238
בלוך — טל. 794047
פלדמן — טל. 796218

לציבור החרדי בכל שעות היום והערב

דיו "שבטר"

רח׳ יואל 3, קומה 2 ירושלים טל. בבית 865325

ניתן להשיג אצלי כל צרכי סת"ם
★ דיו משני סוגי עפצים, כולם מצוינים
★ קלף משורטט והזמנות לקלף
★ סכינים ואולרים שונים להכנת הקולמוס
★ נוצות מגוונות מחוזות לכתיבה לפי המלצת הרב מרדכי מגרלוביץ שליט"א

בלי"נ 10.30—13.30 חוץ מערב חג ושבת
כדאי לבוא!!

למנהלי מוסדות ובעלי עסקים

חברה חרדית המתמחה בשיווק מוצרי שי ופרסום כולל תעודות הוקרה, לסיכום אפשרויות מגוונות, תצוגה מתמדת ברחוב הסורים 32 פינת הזית 2
בפרסום פרכו טל. 381405

בית הבד

מדרחוב נחלת בנימין 14 תל־אביב

מבצע חגים

ברוקד תוצרת חוץ
רחב 1.50 מ׳
חלק 13 ש"ח בלבד
מודפס 15 ש"ח בלבד

בדים קונים בבית הבד

בשורה טובה לשוחרי התורה

זה עתה יצא לאור

כרך ח׳

של שו"ע אורח חיים על הלכות יו"ט, חול המועד, תשעה באב ותענית עם באר הגולה ובאורי הגר"א ופירוש

ברכת אליהו

על ביאורי הגר"א מאת
הרה"ג **ברוך רקובר**
להשיג בחנויות הספרים
הפצה ראשית: מכון "אור הספר" ת.ד. 6813 טל. 224875, 383122 ים

מלון גלי צאנז
GALEI SANZ HOTEL

באלול
החופשה הרבה יותר נעימה

כבר לא כל כך חם, הצוות פנוי לכל אורח ואורחת
השרות טוב מאוד והאווירה יוצאת מן הכלל

★ רק 43 ש"ח
לאדם בחדר זוגי, לינה וארוחת בוקר

רק בגלי צאנז מעשקאות הצוננים במשך כל שעות היום והלילה ללא תשלום

לרשותך במלון
מטבח גלאט כשר, חוף ים צמוד, בית כנסת, בריכת שחיה מחוממת, מיזוג אוויר, טלפון, מרפסת ואמבטיה בכל חדר, מקווה, סאונה, מסרים רפואיים ומכון בריאות

★ המבצע מה־1.9.87 ולא כולל חגים
המחיר לא כולל מע"מ.

גלי צאנז – חוף הים נתניה

קרית צאנז נתניה, רח׳ המלכים 6, 42150 טל. 053-339241

האינסטלטור לא הגיע!
גם היום וגם אתמול!!!
צלצל ומיד נגיע

גלוי נזילות במכשיר אלקטרוני חדיש
★ ניקוי שורשי מביב ע"י מכשיר חשמלי חדיש
★ הרכבת כיורים וברזים
שור טל: 03-799996 ★ נסיון 14 שנה
שרות 24 שעות ביממה ★ מחירים נוחים

לבית אבות בבני־ברק דרושים:
איש החזקה
עובדות נקיון
אחיות
טבח
ריפוי בעיסוק
03-703757

לבית אבות בבני ברק
דרושים
איש אחזקה
עובדות נקיון
אחות, טבח
רפוי בעסוק
03-703757

קרוב ל־ $1,000,000 בתשמ"ז
יצוא "האחים חדד" לארה"ב ולכל העולם!

מליון דולר יצוא! - ערבות לאיכות "האחים חדד"

כדאי לדרוש את מוצרי הכסף המעולים והמקוריים של "האחים חדד" בחנויות המובחרות לכלי כסף!

מובטח לך כלי כסף מקורי, אמין, ובעל ערך רב!

"אחים חדד" רח׳ החשמונאים 7 בני־ברק
טל: 03-787466

סמינר בית יעקב בני ברק
רח׳ הרב הירש 27 ת.ד. 1105
טלפון 783211, 706138

הודעה לתלמידותינו!

ביום ראשון ה׳ באלול בשעה 8.30 בערב
תתקיים בס"ד באולם הסמינר

עצרת התעוררות!

לזכרה של המורה החשובה
הרבנית **פרומה שטיגל** ע"ה

ישאו דברים:
הרב **ז. וולף** שליט"א
הרב **צ. וולף** שליט"א
אחד הרבנים שליט"א
בשם המורות

מורות הסמינר ומוקירות זכרה נקראות להשתתף
בברכה **ההנהלה**

סמינר בית יעקב בני ברק
רח׳ הרב הירש 27 ת.ד. 1105
טלפון 783211, 706138

הודעה לתלמידותינו

פתיחת שנת הלימודים תשמ"ח

תתקיים בס"ד ביום שני ו׳ באלול תשמ"ז
הכתות מתכנסות באולם הסמינר בסדר דלהלן:

- כתות ב, ג, ד, בשעה 5 אחה"צ
- כתות ה׳ בשעה 6 אחה"צ
- כתות א׳ מתכנסות ביום שלישי ז׳ באלול בשעה 5.30 אחה"צ
- תלמידות כתות א׳ מחוץ לבני ברק מתבקשות להמציא מיד אישור לימודי־חוץ
- תלמידות כיתות ה׳ נדרשות כולן להצטייד בכרטיס־כניסה מעירית בני ברק או מהנהלת בתי אבות

בברכת כתיבה וחתימה טובה
ההנהלה

בס"ד
מרכז החינוך העצמאי י־ם

להורי תלמידות כיתה א׳ בגבעת מרדכי והסביבה
הננו להודיעכם כי:
קבלת פנים של אמהות וילדות תתקיים בס"ד
ביום ראשון ה׳ אלול תשמ"ז 30.8.87 בשעה 4.30 אחה"צ
ברח׳ הלר 10 בקריה

בתוכנית: א) פתיחה ע"י נציגות החינוך העצמאי.
ב) דברי המפקחת
ג) תכנית אמנותית
ד) שיחה עם הילדות והאמהות

פתיחת הלימודים תחל בס"ד ביום ב׳ ד׳ אלול 1.9.87 בשעה 8.30 בבוקר במקום
בברכת הצלחה ההנהלה

ספר **"נחלת אליעזר"** חלק ב׳

שיחות ומאמרי מוסר על ויקרא דברים ומועדים

מאת
מרן הגה"צ רבי **אליעזר קאהן** זצ"ל
ר"מ ומנהל רוחני דישיבת בעלזא־אנגליה

להשיג בירושלים: משפחת אלאך דברי חיים 18 טל. 820888
בבני ברק: הרב אלכסנדר שטרנבך בביתו נחמיה 25 טלפון 793322, או בישיבת פוניבז׳
שוב ניתן להשיג חלק א׳ בראשית—שמות

בשורה טובה לילדי ישראל
הופיע ספר
"פרח מטה אהרן"

סיפורים לילדי ישראל משנות ילדותו של
כבוד קדושת אדמו"ר
רבי אהרן מבעלזא זי"ע

להשיג בחנויות הספרים מיום ב׳ ער"ח אלול ואילך

הפצה: מכון "אור הספר" 02-383122, 02-224875
יצא לאור ע"י ארכיון דחסידי בעלזא ירושלים 02-381929

למכירה "נועם אלימלך"
הדפסה ראשונה
לפנות ת.ד. 4809
תל אביב 61047

ART OF A WARD

דרושה לבורנטית לעבודה חלקית
טל. 03-705436

מחשבת

בי"ס חדש לפקידות

בס"ד
כל כך יפות שבא לקנות...

מגבות, מצעים וחלוקים בשלל צבעים ודוגמאות.

מציאות בחנות המפעל:
חלוקים משגעים בכל הגדלים
מגבות במשקל

חנות המפעל: פתח־תקוה אזור התעשיה
ק. מטלון מבטחים 6, 03-9223531

ללא חיוב שבת

VISA CAR — ויזה קאר
RENT A CAR בע"מ
השכרת רכב בע"מ

TEL. (02) 223440, (02) 246838 טל.
23 HILLEL ST, JERUSALEM רח׳ הלל 23, ירושלים
★ מינימום 6 ימים